

EMIRA MEŠANOVIĆ-MEŠA

**Kontrastivna analiza
bosanskog, hrvatskog i srpskog
jezika u zakonima Federacije
Bosne i Hercegovine**

BIBLIOTEKA BOSNIKA | **MONOGRAFIJE**

B

KNJIGA 8

EMIRA MEŠANOVIĆ-MEŠA

**KONTRASTIVNA ANALIZA BOSANSKOG, HRVATSKOG
I SRPSKOG JEZIKA U ZAKONIMA FEDERACIJE
BOSNE I HERCEGOVINE**

© Slavistički komitet i Emira Mešanović-Meša; prvo izdanje, 2011.

Sva prava pridržana. Nijedan dio ove publikacije ne smije se umnožavati na bilo koji način ili javno reproducirati bez prethodnog dopuštenja izdavača i autorice.

Izdavač

Slavistički komitet, Sarajevo

Filozofski fakultet u Sarajevu, F. Račkog 1, Sarajevo, BiH

tel. (+387) 33 253 170 e-mail info@slavistickikomitet.ba

www.slavistickikomitet.ba

Izdavački savjet Biblioteke *Bosnistika – Lingvistika*

Josip Baotić, Senahid Halilović, Dževad Jahić, Jagoda Jurić-Kappel,

Marina Katnić-Bakaršić, Svein Mønnesland, Hasnija Muratagić-Tuna,

Asim Peco, Ivo Pranjković, Drago Tešanović, Branko Tošović

Glavni urednik

Senahid Halilović

Urednica

Mirela Omerović

Recenzenti

Josip Baotić

Senahid Halilović

ISBN 978-9958-648-07-6

BIBLIOTEKA BOSNISTIKA | **MONOGRAFIJE**

Emira Mešanović-Meša

Kontrastivna analiza bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika u zakonima Federacije Bosne i Hercegovine

Sarajevo, 2011.

B

KNJIGA 8

Objavljivanje ove knjige finansijski su podržali:

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Ministarstvo obrazovanja i nauke
Kantona Sarajevo

USAID Projekat jačanja parlamenta

Sadržaj ove publikacije je odgovornost autora i ne mora nužno odražavati mišljenje USAID-a ili Vlade Sjedinjenih Američkih Država.

Sadržaj

Riječ o knjizi	7
1. Uvod	9
2. Počeci samostalnih jezičkih standarda (bosanskog, hrvatskog i srpskog)	10
2.1. Hrvatski jezički standard	12
2.2. Srpski jezički standard	16
2.3. Bosanski jezički standard	20
2.4. Funkcioniranje bh. jezičkih standarda u službenoj upotrebi	24
3. Fonetika	25
3.1. Vokalske alternacije a/o, a/u, a/e	25
3.2. Nepostojano a	31
3.3. Pokretni (fakultativni) vokali	39
3.4. Prijevoj vokala	47
3.5. Refleks jata	48
3.6. Jotovanje	52
3.7. Redukcije suglasnika	54
3.8. Gubljenje suglasnika	55
3.9. Ostale alternacije	56
3.10. Glas h	59
4. Morfologija	60
4.1. Imenice	60
4.2. Pridjevi	87
4.3. Zamjenice	97
4.4. Glagoli	99
4.5. Prilozi	106
5. Sintaksa	107
6. Leksika	126
7. Zaključak	150
Izvori	157
Literatura	161

Sažetak	171
Summary	173
Резюме	175
Imenski indeks	177
Predmetni indeks	181
Podaci o autorici	185

Riječ o knjizi

Ovo je magistarski rad odbranjen na Filozofskom fakultetu u Sarajevu 25. 8. 2009. godine pred Komisijom u sastavu: prof. dr. Josip Baotić, mentor, prof. dr. Hasnija Muratagić-Tuna, predsjednik i prof. dr. Senahid Halilović, član. Najsrdačnije se zahvaljujem mentoru i članovima Komisije za ocjenu i odbranu rada.

Sarajevo, februara 2011.

Autorica

1. Uvod

Na području na kojem je do 90-ih godina prošloga stoljeća funkcionirao zajednički standardni jezik zvan *srpskohrvatski ili hrvatskosrpski jezik* nastala su, nakon raspada zajedničke države, četiri samostalna, odjelita jezička standarda. Ova i ovakva jezička situacija postala je izrazito interesantna i pogodna za lingvistička razmatranja i nova promišljanja, a naročito na polju sociolingvističke teorije. Time su otvorene mnoge rasprave kako u širim evropskim lingvističkim krugovima tako i u pojedinačnim naukama nastalim iz tog jezičkog kompleksa: kroatistici, srbistici, bosnistici i montenegristici.

Iako je već i druga decenija na izmaku otkako su se desile stanovite promjene, aktualnost te teme ne jenjava. Bila je to tema koja je zaokupljala i plijenila pažnju u 90-im godinama prošloga stoljeća, te nešto slabijim intenzitetom početkom ovoga stoljeća, ali u Bosni i Hercegovini, gdje je jezičko pitanje vrlo osjetljivo i usko povezano sa političkim i nacionalnim interesima sva tri njena konstitutivna naroda, sudeći po dosadašnjim prilikama, dugo neće izgubiti svoju aktualnost ili bar ne u skorijoj budućnosti. U službenim glasilima koja izlaze na području BiH (njih 13) objavljuju se zakoni, odluke, odredbe, pravni i drugi dokumenti u tri verzije, na sva tri službena jezika: bosanskom, hrvatskom i srpskom jeziku. Stoga nam se učinilo primamljivo i korisno načiniti analizu upravo tih tekstova iste sadržine. U bilo kojem drugom izričaju (književnoumjetničkom, naučnom, publicističkom itd.) takva analiza se ne bi mogla provesti zbog mogućnosti individualnog izbora različitih jezičkih jedinica i sredstava. Ovi tekstovi su rijetka pojava gdje se različitim formama moraju iskazati potpuno isti sadržaji.

Predmet ovoga rada je kontrastivna analiza bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika u zakonima Federacije Bosne i Hercegovine.

Zadaci rada jesu izdvojiti jezičke razlike po gramatičkim nivoima (fonskom, morfološkom i sintaksičkom nivou) i na leksičkom planu, te utvrditi njihovu podudarnost s kodifikacijskom normom datih jezika.

Cilj rada je rasvijetliti ostvarivanje trojezičke standardnosti u službenoj upotrebi i pružanje odgovora na pitanje u kojoj je mjeri u zakonima FBiH ostvarena norma bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika.

Izvori na osnovu kojih je istraživanje provedeno sačinjavaju 33 zakona Federacije Bosne i Hercegovine, objavljena u Službenim novinama FBiH u periodu 2007–2008. godine. (Podaci o izvorima nalaze se na kraju rada.)

U uvodnom dijelu dati su kratki pregledi najznačajnijih promjena ili dešavanja koja su obilježila nove puteve sada zasebnih jezika (u sociolingvističkoj teoriji i normativistici), s posebnim osvrtom na aktualni odnos prema bosanskom jeziku i pogledom na bh. jezički kompleks.

O pojedinačnim rješenjima, njihovim razlozima i drugim jezičkim i izvanjezičkim pojavama koje su vezane za njih u određenim standardima razmatrat će se u okvirima gramatičkih nivoa analize. U dijelu o leksici bit će govora i o statusu leksema u drugim standardima, te o mogućim slučajevima ugrožavanja ili ometanja komunikacije prilikom odabira leksema koje u drugom ili drugim standardima imaju drugo ili pomjereno značenje. Ukoliko se neka pojava manifestira i na nekom drugom planu, tj. nivou (npr. na morfološkom i na leksičkom) i ukoliko se ukaže potreba za njenim komentarom i na tom nivou, takvi komentari neće izostati, bilo u okviru nivoa na kojem je problem i prepoznat ili s napomenom da će se o tome još govoriti na drugom planu.

2. Počeci samostalnih jezičkih standarda (bosanskog, hrvatskog i srpskog)

Srpskohrvatski ili hrvatskosrpski jezik služio je kao zajednički standardni jezik do 1990. godine narodima koji su živjeli na prostoru “između hrvatsko-slovenske granice na zapadu i srpsko-makedonske i srpsko-bugarske granice na jugoistoku”. Da li su i koliko su ga i Hrvati, i Srbi, i Crnogorci, i Bošnjaci doživljavali i osjećali kao svoj ili kako ga danas, nakon gotovo dvije decenije, gledaju u svjetlu svojih tadašnjih zadovoljenih ili nezadovoljenih nacionalnih potreba, počevši od nacionalnoga dvokomponentnog imena u kojem su izostavljeni Crnogorci i Bošnjaci, pa do različite zastupljenosti jezičkih specifičnosti naroda, to zahtijeva drugu i, sigurno, dugu raspravu. Ono što je svima poznato jeste da je taj standard počivao na zajedničkoj dijalekatskoj osnovici i da se ostvarivao u dvije prepoznatljive realizacije ili varijante (istočnoj, beogradskoj i zapadnoj, zagrebačkoj) i dva izraza (bosanskohercegovački standardni izraz i crnogorski standardni izraz). Taj je jezik, dakle, funkcionirao u nacionalno heterogenoj sredini i zadovoljavao potrebe govornika u različitim sociokulturnim sredinama poprimajući, u svakoj od te četiri sredine, jedinstvenu jezičku nadgradnju uvjetovanu ra-

zličitim jezičkim naslijeđem, kulturnim, tradicijskim, vjerskim posebnostima, te raznolikim političkim i društvenim prilikama. Pretpostavka za osamostaljivanje varijanata i raspad zajedničkog standarda postojala je i u bivšoj državi, tako da se, mnogi smatraju, ništa “senzacionalno” (Brozović 2001: 29) nije desilo 90-ih godina na jezičkom planu ili da su sve to bili očekivani procesi praćeni prividno burnim događajima (lomovima, rezovima) (Radovanović 2001: 173). Međutim, izdvajaju se i drugačija mišljenja: “Настале промјене су много дубље и далекосежније, јер није ријеч о, како неки мисле, ‘промоцији’ варијаната ‘у оделите стандардне језике’ (Radovanović 2001: 170), него о формирању посебних националних језичких стандарда, ослоњених на некадашње варијанте у погледу супстанце и структуре, док се намјеном и друштвеним функцијама, па сљедствено томе и нормативно, мање или више од њих удаљавају, а у социолингвистичком смислу чак и битно разликују.” (Šipka 2006: 108)

Raspadom zajedničke države i formiranjem zasebnih država jezičko pitanje postalo je važno obilježje nacionalnoga bića, te se jezik uzdizao na ravan nacionalnog identiteta. Iz shvatanja, koje doduše nije uvriježeno samo na našim prostorima, da se “samo iz jezika izvodi nacionalni identitet” i da “jedan narod ili nacija su to ako mogu pokazati ili dokazati svoju jezičku posebnost” (Baotić 2001: 207) proizišle su mnoge nesuglasice i problemi i dodatno opteretili jezičko pitanje na našim prostorima. Disolucija zajedničkoga standarda ostvarila se, dakle, po nacionalnom kriteriju i svaka nacionalna zajednica dobila je svoj standardni jezik. U sociokulturnoj sredini kakva je Bosna i Hercegovina problem je postao mnogo kompleksniji negoli u susjednim državama gdje se po većinskoj nacionalnoj zajednici proglašio i službeni jezik. Bh. Srbima i bh. Hrvatima pružena je mogućnost da se povežu sa svojim nacionalnim zajednicama u Srbiji i u Hrvatskoj i sa njima ostvare jezička jedinstva, što se i desilo, tako da i bh. Srbi i bh. Hrvati imaju svoje nacionalne i jezičke centre izvan granica BiH. Bh. standardnojezički izraz koji je do raspada zajedničkoga standarda služio svim nacionalnim zajednicama BiH nije doživio sudbinu kakvu su imale zapadna i istočna varijanta koje su nastavile služiti svojim nacionalnim zajednicama prerastajući u standardne jezike. Njega su se odmah odrekle dvije nacionalne komponente bh. stanovništva. Ovakav razvoj jezičkoga pitanja u BiH je i zakonski potvrđen, pa su za službenu upotrebu proglašena tri standardna jezika.

Još jedan problem, ovoga puta možemo reći proizišao iz krivoga shvatanja jezika, jeste izjednačavanje jezika kao *dijasistema* i jezika kao *standarda*. Ovi pojmovi se stavljaju u različitu korelaciju: u određenim prilikama i za posebne ciljeve oni se poistovjećuju i u skladu s tim nude različiti od-

govori na pitanje koliko jezika danas imamo; u objektivnim lingvističkim radovima ti pojmovi se razlučuju. Stoga su nezaobilazna pitanja o tumačenjima jezika kao *dijasistema*, jezika kao *standarda*, te nominacije idioma u različitim lingvističkim sredinama, o čemu ćemo ponešto i reći.

2.1. Hrvatski jezički standard

2.1.1. Najznačajniji i najcjenjeniji radovi o klasifikaciji i nominaciji idioma uopće jesu radovi Dalibora Brozovića, čiji su stavovi i mišljenja i danas aktualni u hrvatskoj nauci o jeziku. Temeljni principi njegove teorije nastali su mnogo prije, a određene izmjene nastale su samo u nominaciji:

“Naziv srednjojužnoslavenski najbolje odgovara dijasistemu koji obuhvaća četiri narječja (tj. skupine dijalekata) kojima govore Bošnjaci, Crnogorci, Hrvati i Srbi, to jest kajkavsko, čakavsko, štokavsko i torlačko narječje (s ukupno više od dvadeset dijalekata).”

“Standardni idiomi kojima se služe Bošnjaci, Crnogorci, Hrvati i Srbi imaju materijalnu, 'sirovinsku' osnovicu koja je u fonološkom, gramatičkom i osnovnoleksičkom pogledu novoštokavska, s razmjerno neznatnim razlikama, osobito na liniji istok - zapad. Zbog toga standardni idiomi kojima se služe navedena četiri naroda predstavljaju realne konkretizacije jednoga apstraktnog modela, koji se realistički može zvati standardnom novoštokavštinom.”

“Sociolingvistička teorija naziva standardne jezike sa zajedničkom sirovinskom dijalektnom osnovicom konkretnim varijantama apstraktnoga modela jednoga standardnog jezika.”

“Isto je tako nemoguće nijekati da ono što su u kabinetskom smislu varijante standardne novoštokavštine funkcionira za nacionalne kolektive koji se njima služe, posve jednako kao što za sve druge iste takve kolektive funkcioniraju njihovi standardni jezici, pa zato za narode na srednjojužnoslavenskome prostoru to i jesu njihovi standardni jezici.” (Brozović 2001: 25-32)

Dakle, Brozović i dalje prihvata jednost jezika kao *dijasistema*, s tim da dvočlani naziv *sprskohrvatski* ili *hrvatskosrpski* zamjenjuje nešto novijim “srednjojužnoslavenski dijasistem”, a terminom “standardna novoštokavština” koji je poznat odranije označava apstraktan model čije su realne konkretizacije standardni idiomi Bošnjaka, Crnogoraca, Hrvata i Srba.

2.1.2. Za hrvatski standardni jezik vrijedi da je napravio najveći zao-kret i promjene u osnovnoj orijentaciji, da se odrekao zajedničke tradicije i krenuo putem koji će ga potpuno udaljiti od ostalih jezika s naših prostora, da je preplavljen velikim brojem novotvorenica, da se stvara hrvatski “novogovor” itd. Za hrvatske jezikoslovce to je pogrešna slika koja se namjerno

stvara u evropskim krugovima (Bašić 1994), neistine koje vrlo brzo i jednostavno nalaze “razumijevanje o ugroženim jezičkim osjećanjima” koje pojedinci odašilju u svijet, a radi se zapravo o slijedu da se hrvatska vojska, uprava, zakonodavstvo služe hrvatskim nazivljem od kojeg se moralo odustat i vraćanje tog nazivlja “nije nikakvo nasilno pohrvaćivanje nego samo dokidanje rashrvaćivanja” (Katičić 1995: 21).

Na području pravopisne problematike javila se čak ideja o vraćanju morfonološkome pravopisnom načelu (kao “rodoljubnom”) umjesto fonološkoga tradicionalnog načela (koje se pripisivalo srpskoj tradiciji). Tome su se hrvatski jezikoslovci usprotivili argumentima da fonološko pravopisno načelo više odgovara glasovnoj prirodi hrvatskog jezika, koji je izrazito proziran (Brozović 1998a) i da je ono tradicionalno hrvatsko pravopisno načelo. Ono što je izazvalo mnogo interesiranja u pravopisnoj normi (i za ovaj rad zanimljivo) jeste pisanje refleksa jata iza tzv. *pokrivenog* r i pisanje dentala ispred afrikata¹.

Ipak su najizrazitije promjene na planu leksike (zbog toga što je leksički fond najviše podložan promjenama, jer u njemu ima najviše onoga što je izvanjezičke prirode, te zbog otvorenosti leksičkog fonda i njegove neograničenosti). Stoga su, nakon dugo očekivanog osamostaljenja i ponovnog osjećaja da napokon mogu koristiti riječi kojih su se morali odreći zarad unitarističkog jedinstva, počeli procesi vraćanja leksema hrvatskoga porijekla, uklanjanja “socijalističkih nanosa” i brojnih internacionalizama, i, naravno, srbizama. Nastajali su radovi i rječnici² koji su upućivali na poželjne, prave, izvorne hrvatske riječi i izraze gdje se najčešće leksički dublet razdvajao na leksemu koja je hrvatska po porijeklu, načinu tvorbe ili kakvom drugom kriteriju, a druga leksema se proglašavala srpskom ili stranom, marginalizirala se i kao takva dobivala status nepoželjne u hrvatskom jeziku.

Nove kulturne i političke prilike, te smjena društvenoga poretka pro-uzrokovali su postanak novih riječi ili pak zamjene nekih riječi (Rittgasser 2003). Ipak, ono što bitno odvaja hrvatsku jezičku tradiciju od bosanske ili srpske tradicije jeste odnos prema istoznačnicama, njihovo normiranje

¹ O ovom pitanju bit će govora u dijelu o fonetici.

² Mnogi savjetnici pozitivno su ocijenjeni u hrvatskoj javnosti: *Hrvatski naš svagda(š)nji* S. Težak (1991), *Rječnik suvišnih tuđica u hrvatskom jeziku* M. Šimunović (1994), *Hrvatski jučer i danas* S. Babić (1995), *Hrvatski naš osebujni* S. Težak (1995), *Jezični savjeti* M. Mamić (1996), ali “diletantskim poslom” okarakterizirana je većina rječnika razlika hrvatskog i srpskog jezika: *Razlike između hrvatskoga i srpskoga jezika* B. Šamija i D. Lukačić (1991), *Razlikovni rječnik srpskog i hrvatskog jezika* V. Brodnjak (1993).

i naravno purizam. U hrvatskom jeziku najupornije se težilo ostvarivanju standardizacijskog načela *jedan pojam treba da ima jedan izraz* (a svaka norma teži njegovom ostvarenju), u protivnom, “ako ih ima više, onda da jedan bude stilski neutralan, a ostali da imaju različita upotrebna područja ili da su stilski obilježeni ili da su rubne pojave i da je sve to općenito prihvaćeno” (Babić 1999a: 215). U istoznačnicama nije jezičko bogatstvo, one znače nesređeno književnojezičko stanje i takvo stanje je samo privremeno, dakle, “bogatstvo jezika ne počiva na tome da za jedan pojam imamo više izraza, nego da svaki pojam ima svoj standardni izraz” (Babić 1999a: 219). Stoljetna težnja ka očuvanju svog izvornog slavenskog lika, istrajna i agresivna borba protiv brojnih *izama* i briga za čistotom jezika bitne su odrednice hrvatske jezičke tradicije, posebno spram bosanskog i srpskog jezika, koji su se “komotnije” odnosili prema riječima stranoga porijekla i gajili tolerantniji odnos prema njima. U hrvatskom jeziku, ukoliko se u konkurenciji da postane standardna nalazila domaća ili kakva strana riječ, redovno je domaća riječ imala prednost. Ako pak za stranu riječ nije postojao značenjski ekvivalent domaćega postanja, onda se pokušavalo kalkiranjem (prevođenjem) i “unutrašnjim posuđivanjem” (preuzimanjem riječi od drugih pisaca i dijalekata), te naposljetku tvorbom (Tafra 1999: 279), znači stvaranjem u vlastitom jeziku iznaći rješenje koje bi opet potisnulo tuđicu. Od 90-ih godina prošloga stoljeća u žiži purističkog interesiranja našla se i leksika orijentalnoga kolora i izrekao se vrijednosni sud o njihovoj upotrebi: orijentalizme u općekomunikacijskoj upotrebi treba istisnuti, koristiti ih isključivo na stilskoj razini s tendencijom njihovoga potpunog zamjenjivanja, tj. zatiranja (Durić 2005).³

O svemu ovome iskristalizirala su se među hrvatskim leksikolozima i drugim jezikoslovcima oprečna mišljenja (da se nije potrebno odreći ni leksičkih dubleta i da leksika stranoga porijekla može naći svoje mjesto i sferu upotrebe u hrvatskome standardu, a da pritom ne smeta domaćem leksičkom bogatstvu), ali o tome će detaljnije biti riječi nešto kasnije.⁴

Na gramatičkom planu, kao i bosanski i srpski, hrvatski jezički standard ne izlazi iz okvira bivše gramatičke norme (gramatička norma je manje slobodna od pravopisne i leksičke) i ne iznalaze se kakva novija rješe-

³ Autor ovoga rada izdvaja umjereni stav I. Pranjkovića, koji nije pobornik niti jedne krajnosti – orijentalizmi ne treba da imaju ni povlašteni status, ali ih ne treba ni pošto-poto tjerati iz standardnog jezika (*Hrvatski i orijentalni jezici*, 16-29, u: Zbornik Zagrebačke slavističke škole, ur. S. Botica, Zagreb 2002).

⁴ Vidi dio o leksičkoj analizi ovoga rada.

nja koja nisu ponuđena u ranijim, zajedničkim gramatičkim priručnicima (Halilović 2001).

2.1.3. Zanimanja za bosanskohercegovačku jezičku zbilju u hrvatskim jezičkim krugovima nije mnogo bilo, izuzev kada je bilo potrebno objasniti poziciju hrvatskoga jezika na bh. jezičkom prostoru. Nikakve razlike između hrvatskog jezika u Hrvatskoj i hrvatskog jezika u BiH (kojim se služe bh. Hrvati) nema niti treba da bude – osnovna je pozicija sa koje se posmatra to pitanje.

U jeziku koji predstavlja najsnažniju i najvažniju sponu jedinstva hrvatskoga naroda ne smiju se činiti razlike, pogotovo sada kada se dio hrvatskoga naroda našao izvan državnih granica matične zemlje, i izuzetno je važno paziti da u tom jedinstvu ne dođe do udaljavanja; zajednička saradnja jezičkih stručnjaka iz Hrvatske i BiH, slanje radova na ocjenu i njihovo objavljivanje u Hrvatskoj put je kojim bi se takvo razilaženje izbjeglo; upute i podsjećanja “da nitko ne udara u praksi u svoj bubanj” iz nacionalnoga centra stižu redovno, a ne izostaju ni ohrabrenja da se radi što više na temeljnim odrednicama standardizacije zajedničkoga jezika: “ako bi Hrvati u BiH prednjačili u tome (purizmu), to zajedništvu ne bi ništa smetalo” (Babić 1997).

Nikakve posebnosti, specifične crte u iskazu ili bilo kakve bosanskohercegovačke prepoznatljivosti u jeziku bh. Hrvata ne mogu se ostvariti: “Bosanskohercegovački Hrvati ne mogu čuvati svoj nacionalni i kulturni identitet u pitanjima jezične nadgradnje, a da pristanu na odricanje od osobina kakve su u Hrvatskoj. Koliko je poznato, ni Srbi ne žele pristati na slično odstupanje u odnosu na jezičnu praksu u Srbiji.” (Brozović 2002: 89) Isti je stav i prema trećem jeziku u BiH: “takvu jezičnu verziju (misli se na ‘bošnjačku’ verziju rečenice ‘Bijela so za kuhanje hemijski je spoj natrija i hlora’ koja u hrvatskoj verziji glasi ‘Bijela sol za kuhanje kemijski je spoj natrija i klora’) bosanskohercegovački Hrvati ne mogu priznati ni prihvatiti kao svoju, pristati da ih ona predstavlja u školstvu, nakladništvu, u dokumentima i u svemu ostalome. To bi značilo odreći se nacionalnoga kulturnog identiteta u nečemu što predstavlja jedno od temeljnih prava čovjeka.” (Brozović 2002: 90-91)

Odgovor na pitanje zašto se bosanski jezik u Hrvatskoj naziva “bošnjački” vrlo je kratak: zato što se u nazivu *bosanski* vidi potencijalna prijetnja položaju hrvatskog jezika u BiH. Ne osporava se volja i želja Bošnjacima da svoj jezik nazovu kako hoće (Brozović 1999b: 13), ali kako je naziv bosanski u izravnijoj vezi s nazivom zemlje Bosne negoli s nazivom naroda, tako se i shvata da bi taj jezik mogao biti u državi BiH privilegirani od

ostala dva, da bi i ostali narodi morali koristiti taj jezik, a ne svoj hrvatski ili svoj srpski.

“Što se ovdje umjesto naziva ’bosanski’ rabi naziv ’bošnjački’, dakle izričita oznaka kao jezika (muslimana) Bošnjaka, a ne kao jezika Bosne, izriče piščev odmak od neprihvatljive pretenzije prisutne u mnogih Bošnjaka, koja nailazi na potporu i kod međunarodnih čimbenika, da njihov jezik bude mjerodavan i obvezatan i za Srbe i za Hrvate u državi Bosni i Hercegovini, te da se u njih tamo instrumentima jezične politike potiskuje poraba srpskoga odnosno hrvatskoga jezika. Da nije toga, poštovao bi se i naziv ’bosanski jezik’ iz popisa stanovništva.” (Katičić 2005: 38)

2.2. Srpski jezički standard

2.2.1. Neslaganje sa Brozovićevim promišljanjima o zajedničkom dijasistemu i apstraktnom modelu standardnoga jezika iz kojeg su se zbog različite civilizacijsko-jezičke nadgradnje razvile realne konkretizacije – standardni jezici Bošnjaka, Hrvata, Srba i Crnogoraca – iznio je srpski lingvist Branislav Brborić u radu “Standardna novoštokavština i njene varijante” još 1982. godine. Njegova shvatanja su slijedeća:

“Стандардна новоштокавштина један је стандардни језик, и то баш онако и онолико – колико и други стандардни језици с варијантама, и нема никаквих егзактних критерија помоћу којих би се доказало да су наше варијанте даље међусобно него варијанте неких других стандардних језика.”

“Тачно је, наиме, да су нам надградње различите иако су ослоњене на више-мање исту органску основицу (’новоштокавски дијалекат’, новоштокавске говоре), тачно је да *морамо* (а не само *можемо*) говорити о варијантама *једног стандардног језика*, али је тачно и то да су и варијанте ’конструкти’, односно ’апстрактни модели’, односно ’апстрактни сустави знакова’ колико и стандардни језик као цјелина, ни мање ни више.”

“Ако је стандардна новоштокавштина код, што се не пориче, она се мора остваривати, и остварује се, као текст.⁵ Но, она није хомоген код, нити се остварује као хомоген текст. И варијанта је језик, али ако је она ’дио’ једнога стандардног језика, она није посебан језик. А ако је она посебан језик, онда више није варијанта, онда нема смисла ни говорити

⁵ Podsjetimo se, za Brozovića: “Ona jest kod, ali ne ostvaruje se ’kao takva’ kao tekst. Drugim riječima, nije ’normalnim’ standardnim jezikom, nego je više-manje apstraktan model standardnog jezika” (Brozović 1999a: 137).

о стандардној новоштокавштини као цјелини. Не може она бити 'конкретни модел', а језик 'апстрактни модел': и једно и друго су 'апстрактни модели.'" (Brborić 2000: 210-213)

Iste stavove Brborić je ponovio i 2001. godine na Međunarodnom naučnom skupu *Jezik i demokratizacija*: postoji standardna jednojezičnost i dalje, a što se tiče dijasistema, on svakako nije zajednički (s "bošnjačkog" i srpskog stanovišta) i posrijedi su tri dijasistema, tri narječja, odnosno tri jezika – štokavski, kajkavski, čakavski (Brborić 2001a: 58-59). Činjenica je da se radi o istom standardnojezičkom sistemu sa razlikama na ravni dijasistema (a ne, dakle, različitosti standardnih idioma kako se interpretira u hrvatskoj lingvistici) – tako je govorio i Slobodan Remetić i priklonio se svom beogradskom kolegi Brboriću (Remetić 2001: 46-48), a kako su se nacionalni standardni idiomi već razdvojili, za Pavla Ivića nema razloga zašto se nacionalno razgraničenje jezika ne izvrši i na nivou dijasistema⁶ (v. Šipka 2006: 106-143).

2.2.2. Dok se u Hrvatskoj i BiH nakon standardnojezičke disolucije radilo na određivanju osnovnih okvira i zacrtavanju smjernica kojim treba da idu standardizacijski procesi njihovog jezika, dok su se pisali i objavljivali savjetnici, normativni priručnici, novi udžbenici i dok se borilo da se svijetu pokaže pravo stanje, nađu slični primjeri u svijetu funkcioniranja vrlo srodnih, ali posebnih jezika, lingvisti u Srbiji su smatrali da je njihov narod jedini pravi nasljednik svih tekovina zajedničkog standarda i bilo je prirodno da se samo zamijeni naziv jezika, a sve ostalo ostaje – isto: "zame-na naziva 'srpskohrvatski jezik' nazivom 'srpski jezik' nije povukla nikakve izmene u osobinama tog jezika" (Pavle Ivić, prema Kovačević 2001: 39). Ali kako se težilo očuvanju jedinstva srpskoga naroda koje bi čvršće vezao i jedinstven jezik, javili su se problemi na području Republike Srpske u vezi s upotrebom latiničnog i ćirilicnog pisma i ijekavskim i ekavskim izgovorom glasa *jat*. U Republici Srpskoj vlasti su 1992. godine *Ustavom* propisale i ijekavski i ekavski izgovor⁷, da bi iste godine u *Zakonu o službenoj upotrebi jezika i pisma* prednost dali ijekavskom izgovoru⁸. Ubrzo su se stvari promijenile i zvanični stav rukovodstva RS-a bio je da ekavica treba biti jedini službeni izgovor. Vlasti su, naravno, imale i potporu beogradskih lingvista (B. Brborić, P. Ivić), ali su mnogi i osudili odricanje ijekavskog izgovora

⁶ Time bi se većina štokavskih dijalekata pripisala Srbima i dokazala izrečena tvrdnja da su svi štokavci Srbi.

⁷ Vidi: *Ustav Republike Srpske 1992.* (Šipka 2001a: 256).

⁸ Vidi: *Zakon o službenoj upotrebi jezika i pisma 1992.* (Šipka 2001a: 256-259).

(M. Kovačević, M. Pešikan, R. Bugarski, I. Klajn, E. Fekete) (Mønnesland 2005: 489-492). To nije pokolebalo prvotne namjere i *Zakonom o službenoj upotrebi jezika i pisma*⁹ 1996. godine čak su propisane i novčane kazne za sve one koji ne budu poštovali propisanu ekavicu. Uslijedila su brojna negodovanja i sve je riješio Ustavni sud RS-a¹⁰ 1998. godine proglašavajući neustavnim propise o obaveznoj upotrebi ekavskog izgovora. Latinično pismo nije doživjelo takav progon kao ijekavski izgovor, ali je u službenoj upotrebi u RS-u propisana ćirilica: upotreba latiničnoga i ćiriličnoga pisma “у прва три разреда основне школе су обавезна” (*Zakon o službenoj upotrebi jezika i pisma 1992. godine*, Šipka 2001a: 257) ili “у другом, трећем и четвртном разреду основне школе обавезно се, уз ћирилично, учи и један дан у седмици, употребљава латинично писмо” (*Zakon o službenoj upotrebi jezika i pisma 1996. godine*, Šipka 2001a: 260).

2.2.3. Srpski jezički standard odlikuje se, za razliku od hrvatskoga, postojanjem većeg broja višestrukosti, na pravopisnom, gramatičkom i leksičkom nivou. Ignorirali su i sa kvalifikacijom “naopakog jezikoslovlja” posmatrali postupke koje su hrvatski lingvisti primjenjivali u razgraničenju hrvatskih i srpskih riječi (konstrukcija i drugih jezičkih osobina). To naprosto nije moguće, jer su sve te riječi srpske (i jer je riječ o istom standardu) (Ćorić 1998). Ne treba se odreći ni riječi *tisuća* (a koja nije standardizirana u srpskom jeziku; *Rečnik srpskoga jezika*, str. 1320) koju su Srbi donijeli iz prapostojbine, riječi koja je zabilježena u Dušanovom zakoniku prije nego što je *hiljada* ušla u srpski jezik (Brborić 2001b: 213).

“Државни растанак са Хрватском ваљало би доживети и као прилику за активирање властитих језичких потенцијала и за постављање правог питања: Зашто не може *тисак*, а може *утисак*, *притисак*, *потисак*, *списак*...? и дати прави одговор на њ: Ко каже да не може? Или: Зашто не узети и њихово када је јасно да је то заправо наше?” (Brborić 2001b: 221) Ovakva su osnovna polazišta srpske jezičke politike o pitanju “srpskih ili hrvatskih” riječi.

Srpski jezik je oduvijek bio otvoren prema utjecajima stranih jezika. O opravdanosti prisustva tuđica u leksičkom sistemu mnogi su pisali.¹¹

“Ако домаћи језик нема речи којом ће именовати нове садржаје који се из различитих разлога уводе у појмовни свет корисника

⁹ Vidi: *Zakon o službenoj upotrebi jezika i pisma (1996)* (Šipka 2001a: 260-262).

¹⁰ Vidi: *Odluka Ustavnog suda RS-a (1998)* (Šipka 2001a: 264-265).

¹¹ Klajn (u: JP91) 151-163; Brborić 2001b: 208-223; Egon Fekete *Slovo o jeziku*, Jezički priručnik, Beograd 1996; Milka Ivić i dr.

домаћег језика, онда је употреба стране речи не само пожељна него и неминовна.” (Ristić 2006: 170)

Nema, dakle, ni prevođenja, ni posuđivanja, niti tvorbe domaće riječi da bi se pošto-poto izbjegla tuđica (kao u hrvatskom). S obzirom na to da status strane leksike nije uopće upitan, došlo je do velikog nekontroliranog priliva strane leksike, posebno angli(ciz)ama, te je aktualni problem njihova adaptacija, pravilan izgovor i pisanje. Za srpske leksikologe, tuđice i “zastarjeli purizam” ne ugrožavaju narodni lik srpskoga jezika koji se odlikuje “spontanošću”, mnogo veća opasnost jeste – birokratizacija jezika¹².

Ivan Klajn je, govoreći da o riječima ne valja suditi na osnovu njihovoga porijekla, nego na osnovu toga kako funkcioniraju u jeziku, i turcizme izjednačio sa svom ostalom stranom leksikom (*Jezički priručnik /JP91/157-158*).

No, turcizme u savremenom srpskom jeziku treba posmatrati na dva odvojena plana: sa stajališta lingvistike i sa stajališta politike. I dok se u lingvistici, čini se, ne nagovještava izrazitiji otpor prema ovim riječima, dotle se sa političkih, zapravo nacionalističkih pozicija mrzi, ne od jučer, već tradicionalno, sve što je tursko (...) (Vajzović 2008: 340). I ovo mišljenje nije usamljeno: “U srpskohrvatskoj i u srbijanskoj jezičkoj zbilji, i u serbistici takođe, turcizmi su nepoželjne tuđice, usljed čega su na općekomunikacijskoj razini brojni turcizmi odavno zamijenjeni. Ipak, par hiljada turcizama još je u životu u crnogorskim i u srpskim govorima. (...) U serbistici i montenegrinistici barem zasada ne postoji izrijekom jezičkiplansko zatiranje turcizama. Njihovo zamjenjivanje domaćim riječima ili novotvorenica jest proces koji intenzivno traje u serbistici od Vuka do danas.” (Durić 2005: 275)

2.2.4. Odbor za standardizaciju srpskog jezika 1998. godine preporučio je da kada se mora upotrijebiti naziv za bosanski jezik (a koji je “izvorno varijanta srpskoga standardnog jezika”)¹³ upotrijebi naziv “bošnjački jezik” usklađen s etnonimom Bošnjak (Brborić 2001b: 227). Taj zvanični stav postao je obavezujući za srpske autore (Kovačević, Remetić, Brborić, Šipka itd.), a time oni čine, zapravo, uslugu Bošnjacima koji i dalje lutaju:

“Ако Бошњаци остану при називу ’босански језик’, они бирају пут самооспоравања властитог језичког и културног идентитета. Тако стање ствари, по логици самоодбрамбеног рефлекса, природно рађа

¹² JP91, 154, 163-174; Klikovac 2008: 11-145.

¹³ Ili “sarajevski regionalno-konfesionalni varijetet srpskog književnog jezika (tzv. bosanski književni jezik, kojim se služe Srbi islamske vjeroispovijesti)” (Marojević 2005: 311).

нерасположење и код миротворних Срба и Хрвата, који се, с терминолошким преименовањем 'босанскога' у – бошњачки језик, јављају, практично, и у улози заштитника бошњачког идентитета.” (Remetić 2001: 49)

Razlog za neprihvatanje naziva *bosanski jezik* isti je kao kod hrvatskih lingvиста: бојазан да тако именован језик има претензије да покрије подручје цијеле Босне и Херцеговине, а српски и хрватски постану само “непожељни гости”.

2.3. Bosanski jezički standard

2.3.1. Kada je riječ o pitanjima lingvističke i sociolingvističke jednojezičnosti ili trojezičnosti na našim prostorima, za bosanske lingviste osnovna su slijedeća polazišta:

“Bosanski, hrvatski i srpski jezik standardni su idiomi zajedničkog jezičkog dijastema (organskog idioma najvišeg ranga), koji svaka nacionalna zajednica što mu pripada ima pravo zvati svojim imenom. To je pravo prirodno, pripada svakoj nacionalnoj zajednici podjednako, te stoga ničim ne može biti zanijekano. Stoga su za hijerarhijski najviši organski idiom – jezik koji podjednako pripada svim trima nacionalnim zajednicama (i Bošnjacima i Hrvatima i Srbima) potpuno ravnopravna i sinonimna tri naziva: bosanski, hrvatski i srpski jezik.” (Palić 1999: 227)

Pri tome se прижељкује један neutralan¹⁴ назив за овај органски идиом који би прихватила свака национална заједница (Palić 1999: 227). Тако се, коначно, јасно и прецизно нуди одговор на питање о језику и језицима: “Ако је ријеч о језику као јединству органских idioma, говора Бошњака, Црногораца, Хрвата и Срба, онда је у питању један језик. Ако се ради о стандардним реализацијама у оквиру тог језика, онда је ријеч о језицима: босанском, хрватском, српском, црногорском.” (Baotić 2001: 205)

2.3.2. Распадом заједничког српскохрватског стандарда и истојна и западна варијанта промовиране су у ранг стандардног idioma који сада функционирају у национално хомогеним заједницама. Босанскохерцеговачки стандарднојезички израз егзистирао је на територији с мултиетничким са-

¹⁴ Zbog terminološke raznolikosti i neujednačenosti, te slabosti termina “srednjojužnoslavenski” i “standardna novoštokavština” (koji se koriste samo u akademskim raspravama) M. Šipka i dalje daje prednost nazivu “srpskohrvatski” koji je pokrивао ukupnost jezičkih idioma Bošnjaka, Hrvata, Srba i Crnogoraca (i organskih i neorganskih) (Šipka 2006: 140-142). Poznato je da se još raspravlja o tom nazivu i u drugim sredinama, spomenut ćemo imena S. Kordić (Baotić 2001: 208), Grčević, Auburger, Grubišić (Šipka 2006: 128).

stavom i zadovoljavao potrebe pripadnika različitih nacionalnih zajednica. Početkom 90-ih godina, uveliko potpomognuto političkim nastojanjima da se razbije bh. državno jedinstvo, došlo je do raspada zajedničkog bh. standardnojezičkog izraza (Valjevac 2005a: 16-17; Mønnesland 2001: 20) i uspostavljanja trostandardne jezičke realnosti u BiH: bh. Hrvati su prihvatili hrvatski standard, bh. Srbi srpski standard, a Bošnjaci su svoj standard nazvali – bosanski. U njegovim karakteristikama i osobnostima jedni prepoznaju “nastavak razvoja bh. standardnojezičkog izraza” (Čedić 2001a: 69) ili uspostavljaju tijesnu vezu *bh. standardnojezički izraz – bosanski jezik* (Valjevac 2005a: 18), dok drugi ne spominju bosanski jezik u kontekstu prijašnjeg bh. standardnojezičkog izraza.

Kada je objavljen *Pravopis bosanskoga jezika* (Halilović 1996), najoštrije kritike ponuđenim rješenjima izrekla je Naila Hebib-Valjevac zastupajući dio bošnjačkih intelektualaca koji nisu prihvatili novi pravopis pod izlikom da je previše arhaiziran (normativno priznanje sekundarnoga glasa *h*), orijentaliziran (prenaglašavanje orijentalno-islamske obilježnosti u leksici) i kroatiziran¹⁵ (forsiranje oblika koji su dominantni u hrvatskom jeziku) (Valjevac 2005b: 433-437). To je i razlog, po mišljenju autorice, zašto je nastala velika neujednačenost u jezičkoj praksi: s jedne strane, tu je novi pravopis i norma koja donosi određene novosti, a s druge strane, opiranje tom istom pravopisu i priklanjanje ranijoj normi bh. standardnojezičkog izraza. Uzimajući u obzir i da novi pravopis “uskraćuje pravo na nacionalne standardnojezičke posebnosti ostalim bh. građanima koji bosanski jezik prihvataju kao svoj” (Valjevac 2005b: 436), novu normu autorica nije pozitivno ocijenila.

2.3.3. Temeljni leksički princip standardizacije *jedna leksema za jedan pojam* (na kojem se u hrvatskom standardnom jeziku insistira, a pred kojim se u srpskom standardu popušta) u bosanskom jeziku ne samo da se ne može ostvariti nego ukoliko bi se i ostvarila, osiromašila bi bosansku leksiku neprocjenjivo i samim tim dovela bosanski jezik u pitanje, jer upravo u tom velikom broju sinonima, riječi istog značenja, a različite forme, u tim brojnim višestrukostima na svim nivoima jezičke strukture leži i bogatstvo bosanskog jezika; to je njegova bit, njegova neminovnost i njegova sudbina (Čedić 2001b: 11; Valjevac 2005a: 27-28; Huković 1999: 221-224; Durić 2005: 279-280).

¹⁵ Na Simpoziju o bosanskom jeziku 1999. godine i M. Šator osudio je veliko prodiranje leksike i tvorbenih oblika iz hrvatskog jezika koji potiskuju oblike duboko uvriježene u bosanskom jeziku (Šator 1999: 110-112).

“Osobita i relativno česta pojava u jeziku bosanskom, kojim se ovaj jezik bitno razlikuje od susjednih, jesu leksičke suznačnice, istoznačnice, uporednice, sličnoznačnice, dublete, pa i triplete za isti pojam, predmet, pojavu. (...) Ona je kulturološko-jezička prednost, markacija i bosanski ponos.” (Durić 2005: 279)

Bosanski standard baštini tolerantniji odnos prema tuđicama, za razliku od rigoroznog odbacivanja u hrvatskom standardu, ali im ipak prilazi s dozom opreza, za razliku od svekolike otvorenosti u srpskom standardu.

“Mi nemamo naročita razloga za naglašeni purizam. I ovdje se – kada je riječ o planiranju vokabulara, o leksičkoj normi bosanskoga jezika – kao najizgledniji nadaje srednji put: stručno kontrolirani prihvat riječi iz drugih jezika. Prema riječima stranoga porijekla ne treba se odnositi frontalno neprijateljski, već im valja pristupati izdiferencirano, selektivno, pažljivo. (...) U svakom slučaju, vrijedi imati na umu to da je dobro znati što više riječi stranoga porijekla, ali ih treba upotrebljavati što manje i prednost davati, kad god je to moguće, riječima slavenskoga postanja.” (Halilović 1999: 100)

Međutim, prema turcizmima, koji jesu neotuđivi dio bosanske leksike zbog višestoljetne postojanosti u njoj, ne može se ostvariti isti odnos kao i prema drugim stranim riječima (Šator 1999: 108). Tako je došlo do njihovog intenzivnijeg oživljavanja i populariziranja u standardizaciji bosanskog jezika kako bi se naglasila, prije zanemarena, orijentalno-islamska markacija bosanskoga jezika, i ujedno uspostavljanja još jedne bitne odrednice koja značajnije odvaja bosanski standard od hrvatskog i srpskog standarda.

Mada postoje, kako smo vidjeli, neslaganja o osnovnim polazištima pri standardizaciji leksike i utvrđivanju normativnih propisa, kada je riječ o nazivu svoga jezika, bošnjački lingvisti u tome su jedinstveni – oni svoj jezik, pozivajući se na pravo da svaki narod imenuje svoj jezik po svojoj volji, nazivaju bosanskim jezikom, a nikad “bošnjačkim” (Jahić 1999; Karadža 1999; Halilović 1991; Čedić 1999; Valjevac 2005a; Vajzović 2008 itd.). Bošnjački narod se također izjasnio za jezik *bosanski* (popis stanovništva 1991. godine). Unatoč svim pritiscima, negodovanjima i odbijanjima njihovog “asimetričnog” naziva za jezik, jer je “uobičajeno da se naziv jezika izvodi iz naziva naroda, a ne od naziva države” (Šipka 2001b: 121), naziv bosanski je jedini naziv jezika koji Bošnjaci, kao i ostali “koji bosanski jezik prihvaćaju kao svoj” (*Pravopis bosanskoga jezika*, str. 6) upotrebljavaju. Naziv bosanski jezik oduvijek je postojao u narodu, bošnjački ne (Čedić 2001a: 69); još je Konstantin Filozof u 15. st. zabilježio pored bugarskog, srpskog, slovenskog, češkog, hrvatskog i bosanski jezik (Rizvić 1999: 6); on ima stoljećima dugu tradiciju, a njegovo “regionalno”, a ne nacionalno

imenovanje ukazuje na to koliko je bošnjački narod i porijeklom i sudbinom vezan za Bosnu (Jahić 1999: 26).

Godine 1993. u Sarajevu je donesena zakonska odluka kojom se bosanski proglašava službenim nazivom pored hrvatskog i srpskog (Mønnesland 2005: 485). Kasnije će se u službenoj upotrebi u svim županijama (kantoni- ma) sa hrvatskom većinom proglasiti pored hrvatskog i "bošnjački" jezik, a tokom 1997. i 1998. godine Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine proglasit će neustavnim naziv "bošnjački jezik" (Šipka 2001b: 128-131) i time naziv bosanski jezik ulazi u sve zakonske akte na području FBiH, ali konačnu riječ o svemu dao je ipak OHR: službeni jezici u FBiH jesu bosanski, hrvatski i srpski, dok je u Ustavu Republike Srpske ipak izbjegnuto osjetljivo pitanje naziva jezika dodavanjem amandmana o službenim jezicima: "Službeni jezici Republike Srpske su: jezik srpskog naroda, jezik bošnjačkog naroda i jezik hrvatskog naroda" (Mønnesland 2005: 489).

2.3.4. Među pojedinim lingvistima s područja BiH živi ideja o jedinstvenom standardu za sve građane BiH koji bi se odlikovao vrlo fleksibilnom normom s mogućnošću iskazivanja nacionalnih jezičkih posebnosti (Valjevac 2005b: 437-438), odnosno, pretpostavka o "trovarijantnosti bosanskog jezika koji bi uključivao bošnjačku, hrvatsku i srpsku varijantu" (Čedić 1999: 7; Karadža 1999: 36). Odgovor je vrlo jasan, i sa zapada: "Ne dolazi u obzir ni stvaranje nadnacionalnoga bosanskohercegovačkog standardnog jezika, kao što bi to, čini se, željeli neki od protektora BiH" (Brozović 2002: 87); i veoma poznat sa istoka: "Најбоље је то – то би био садржај упозорења – да се сами Муслимани/Бошњаци одрекну 'босанског унитаризма', чије се одржавање и евентуално бујање не може разумети друкчије него припрема за четврти 'врући' балкански рат ('хладни' никад није ни престајао), одмах по завршетку Трећег, вођеног у раздобљу 1992–1995, знатно дужег од првих двају (1912, 1913)." (Brborić 2001b: 237)

Čini se da, vjerovatno poučeni ranijim iskustvom varijantskoga prestiža i znajući kako se to obično kod nas završava, ni ostali sarajevski lingvisti u ovoj ideji ne vide ništa dobro za bh. jezičku situaciju.

Veliki interes za zajedničko osvjetljavanje savremene bh. jezičke situacije u cjelini kako bi se dobila pouzdanija i istraživanjima potvrđena saznanja o međusobnom odnosu tri bh. jezička standarda i o odnosu hrvatski standardni jezik – jezik bh. Hrvata ili srpski standardni jezik – jezik bh. Srba niti u jednom od centara nacionalne i jezičke politike ne postoji. Postoji samo, kako smo vidjeli, "briga za tuđi nacionalni identitet koji je imenom jezika ugrožen", tako se i rijetka ukazivanja na posebnost hrvatskog i srpskog jezika ostvarenog u BiH u odnosu na izvanbosanske standarde

tih jezika shvataju u istom kontekstu kao i istupi iz drugih lingvističkih krugova, tj. kao “briga za drugog”:

“Prihvatajući normu hrvatskog, odnosno srpskog jezika u Bosni i Hercegovini, koja ne uvažava bh. tradiciju i praksu, korisnici ova dva standardna jezika, tj. bosanski Hrvati i bosanski Srbi, samovoljno su pristali na potiranje vlastitog teritorijalnog i jezičkog identiteta.” (Valjevac 2005a: 21)

2.4. Funkcioniranje bh. jezičkih standarda u službenoj upotrebi

Ova tri standardna jezika danas su ravnopravna u službenoj upotrebi u FBiH. Nastava u školama obavlja se na sva tri jezika, što je opet zakompliciralo sistem obrazovanja i školstva: zarad političkih i nacionalnih interesa svakog naroda svakom djetetu se omogućuje da sluša nastavu na svome jeziku i uči iz udžbenika napisanih na jeziku njegove nacionalne zajednice, pa su se formirale i škole za svaku zajednicu ili se organizirala odvojena nastava u istoj školi (tzv. dvije škole pod istim krovom). Sva službena dokumentacija, diplomatska prepiska, svako službeno glasilo objavljuje se u tri verzije: bosanskim, hrvatskim i srpskim jezikom. Sve se to čini radi ostvarivanja jednog od temeljnih prava čovjeka – prava čovjeka na svoj jezik. Ali, postavlja se pitanje kako se ta posebnost ostvaruje na komunikacijski jedinstvenom prostoru kada su u pitanju tri vrlo srodna i bliska jezika, iznikla iz iste “sirovinke” osnovice i po strukturi i supstanciji gotovo identična jezika, kada se razlike među tim jezicima procjenjuju na 3% (Žak Klajn), 7% (M. Šipka), 8% (S. Halilović) (prema Vajzović 2008: 180), kada komunikacija nikad nije ugrožena i kada se svi vrlo dobro razumiju i sporazumijevaju. Koji kriterij primijeniti pri razdvajanju jezičkih osobina – da li je relevantnije savremeno stanje u jeziku ili pak starija potvrđenost riječi i oblika? Šta učiniti kada se niko ne odriče riječi ili kada svi kažu da je to njihova izvorna riječ, kao što je slučaj s riječju *tisuća*¹⁶ i brojnim drugim riječima? Problem je zaista složen i vrlo osjetljiv. S jedne strane, nužno je ispuniti obavezu da se za svaki narod pripremi tekst u kojem će biti zadovoljen njegov nacionalni jezički osjećaj, a s druge strane, svaki tekst mora se razlikovati koliko-toliko formom (da bi se opravdalo prevođenje na tri verzije) od drugog i trećeg, ali sadržina mora ostati ista.

Autorica rada *Jezik u službenoj upotrebi (jezička praksa u institucijama vlasti)* Hanka Vajzović gotovo je do apsurdna dovela ovaj “jedinствени slučaj u svijetu ostvarivanja službene međujezičke komunikacije” (Vajzović 2008). Zanimarito ćemo autoricin lični stav o tome (na koji svako ima pra-

¹⁶ Podsjetimo se Brborićevoga bunta zbog pripisivanja riječi *tisuća* hrvatskoj jezičkoj tradiciji.

vo) i obratiti pažnju na ukazane vrlo ozbiljne probleme koji prate ovakav postupak prilagođavanja tekstova na sva tri jezička standarda: u nastojanju da se osigura nacionalnojezička autentičnost, u traganju za nacionalno simboličkom formom, često se zanemari sadržaj i izgubi semantika poruke (Vajzović 2008: 168), iz bogatstva sinonimije crpe se jezičke razlike, a zaboravlja se na relativnu prirodu sinonima (više je bliskoznačnica nego istoznačnica) (Vajzović 2008: 172), međujezičke razlike same sebi postaju cilj i donose nekada više štete po komunikaciju ili stil i sve se to čini u tako važnim dokumentima za jedan pravni i državni poredak kakvi su tekstovi zakona (Vajzović 2008: 168) i, na kraju, samo pitanje finansijske opravdanosti takvoga komplikovanoga postupka (Vajzović 2008: 173).

Sve su ovo valjani razlozi da se upustimo u analizu tekstova zakona, sagledamo jezičke činjenice i odgovorimo na neka pitanja.

3. Fonetika

3.1. Vokalske alternacije a/o, a/u, a/e

3.1.1. Alternacija a/o

Ova vokalska alternacija tiče se oblika *tačka* u bosanskom i srpskom jeziku i oblika *točka* u hrvatskom jeziku, kao i oblika *tačnost/točnost*, *tačno/točno*. Alternacije ovoga tipa bile su poznate i u zajedničkom standardu gdje je za zapadnu varijantu uobičajen bio oblik *točka* (*Jezični savjetnik s gramatikom*¹⁷ – u daljem tekstu JSG, str. 281), a u istočnoj varijanti *tačka* (*Jezički priručnik*¹⁸ – u daljem tekstu JP91, str. 147), mada je zajednički pravopis dozvoljavao samo oblike *tačka*, *tačan*, *tačnost* (*Pravopis srpskohrvatskoga književnog jezika*¹⁹ – u daljem tekstu P60, str. 738). U bh. standardnojezičkom izrazu ustaljeni su bili oblici *tačan*, *tačka* (*Pravopisni priručnik srpskohrvatskog – hrvatskosrpskog jezika*²⁰ – u daljem tekstu PP77, str. 210).

Bosanski jezik	Hrvatski jezik	Srpski jezik	Izvori
(u) tački (str. 7374)	točki (str. 7374)	тачка (str. 7373)	ZIDZPPKZNFBiH XIV/07, br. 72

¹⁷ Matica hrvatska, Zagreb 1971.

¹⁸ Radio-televizija Beograd 1991.

¹⁹ Matica srpska i Matica hrvatska, Novi Sad, Zagreb 1960.

²⁰ Svjetlost, Sarajevo 1977.

Bosanski jezik	Hrvatski jezik	Srpski jezik	Izvori
(iza) tačke (str. 7374)	(iza) točke (str. 7375)	(иза) тачке (str. 7373)	ZIDZPPKZNFBiH XIV/07, br. 72
tačka (str. 7374)	točka (str. 7375)	тачка (str. 7373)	ZIDZPPKZNFBiH XIV/07, br. 72
(U) tački (str. 29)	(U) točki (str. 30)	(У) тачки (str. 31)	ZIDZABFBiH XV/08, br. 48
(U) tački (str. 29)	(U) točki (str. 30)	(У) тачки (str. 31)	ZIDZABFBiH XV/08, br. 48
(U) tački (str. 29)	(U) točki (str. 30)	(У) тачки (str. 31)	ZIDZABFBiH XV/08, br. 48
tačne (str. 10)	točne (str. 18)	тачне (str. 26)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
tačnosti (str. 12)	točnosti (str. 20)	тачности (str. 28)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48

Oblici upotrijebljeni u tekstovima u skladu su s važećom normom bosanskog (Halilović: *Pravopis bosanskoga jezika*²¹ – u daljem tekstu PBJ, str. 544 i str. 551 gdje uz oblike *točan*, *točka* stoji uputa *vidi tačan*, *tačka*), hrvatskog (Babić, Finka, Moguš: *Hrvatski pravopis*²² – u daljem tekstu HP, u kojem su navedeni samo oblici *točka*, *točno*, *točnost*, kao i u *Pravopisu hrvatskoga jezika*²³ /Anić, Silić/ – u daljem tekstu PHJ, str. 822 *točka*, *točno*, *točnost*) i srpskoga standarda (*Pravopis srpskoga jezika*²⁴ – u daljem tekstu PSJ, u kojem se navodi samo oblik *tačka*, str. 303). Ovakva opredjeljenja normi bila su i očekivana jer su u skladu s ustaljenom praksom i jezičkom tradicijom.

3.1.2. Alternacija a/u

Alternacija a/u vezana je za alternaciju prefiksa *sa-/su-*. Kao i u alternaciji u kojoj *a* alternira sa *o*, i ovdje su zabilježeni isti oblici u bosanskom i srpskom jeziku (oblici sa *a* u prefiksu), dok su u hrvatskom jeziku ostvareni samo oblici sa *u*.

U P60 oba oblika su bila ravnopravna: *savremen* i *suvremen*, *savremenost* i *suvremenost*, *saglasan* i *suglasan*, *saglasnost* i *suglasnost* (str. 677), *saradnik* i *suradnik*, *saradnja* i *suradnja*, *sarađivati* i *surađivati* (str. 682).

²¹ Kulturno društvo Bošnjaka *Preporod*, Sarajevo 1996.

²² Školska knjiga, Zagreb 2004.

²³ Novi Liber, Školska knjiga, Zagreb 2001.

²⁴ Matica srpska, Novi Sad 2005.

JSG ukazuje na varijantski određenu distribuciju: “**su-**. U zapadnim se krajevima upotrebljava za tvorbu riječi koje znače neku zajednicu, nešto istovremeno ili istovrsno s osnovnom riječju...”²⁵ (str. 268), **sa-** u istočnim krajevima (str. 249).

U bh. književnojezičkom izrazu koristili su se dubleti: *saosjećati i suosjećati, sapatnik i supatnik; saradnik, saradnja, sarađivati i suradnik, suradnja, surađivati* (PP77, 200).

U PSJ na prvom mjestu upisan je prefiks *sa-* (*sabrat, saborac, savremen, sagovornik, sapatnik, saradnja*, sa napomenom da “kao напоредни или једини долази и предмета ксу-: суборац, сувласник, суграђанин, суд(ј)еловати, суиграч, сукривац, сународник, сунаследник и сунаследник, суодговоран, сустанар и сл.” (str. 289). U *Rečniku srpskoga jezika*²⁶ (u daljem tekstu RSJ) pored odrednica *suradnik, suradnica, suradnički, suradništvo, suradnja, surađivati* (str. 1292), *sugovornik, suglasno, suglasnost, suglasiti (se)* (str. 1284) stoji oznaka *vidi* kojom upućuje na oblike *sa-*.

Stjepan Babić (*Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*, Zagreb 2002) navodi samo prefiks *su-* u prefiksnoj tvorbi imenica koji “označuje zajedništvo, istovremenu zajednicu s kime u poslu, zvanju, stanju, mjestu: *suborac, supatnik, suputnik, suradnik*, ili zajedničko stanje – *suradnju*” (str. 380); u okviru prefiksno-sufiksne tvorbe pridjeva s nultim sufiksom naveden je samo oblik pridjeva *suvremen* (str. 468).

Gramatička i pravopisna norma bosanskoga jezika nude dubletna rješenja u ovom slučaju, tako se u *Gramatici bosanskoga jezika*²⁷ (Jahić, Halilović, Palić) (str. 310, u daljem tekstu GBJ) u prefiksnoj tvorbi imenica navode uporedni oblici: *sa-/su-* (*sapatnik/supatnik, saradnik/suradnik*), a u PBJ brojni su dubleti: *sborac/suborac, sabrača/subrača, sabrat/subrat* (str. 490), *saglasan/suglasan, saglasiti se i suglasiti se, saglasje/suglasje, saglasnost/suglasnost* (str. 491), *sagovornik/sugovornik, saradnja/suradnja, saradnik/suradnik, savremen/suvremen, savremenost/suvremenost...* (str. 497).

U izvorima su zabilježeni oblici sa prefiksom *sa-* u srpskom jeziku, kao i u bosanskom, gdje su uz ove oblike dopušteni i oblici na *su-*, ali se koristi isključivo prvi oblik. U hrvatskom jeziku upotrebljavaju se samo oblici na *su-*.

²⁵ Uz *suglasan, suglasiti se, suglasje, suglasno* (koje su ruskoga porijekla) stoji preporuka da je bolje koristiti naše riječi, pa umjesto *suglasan, suglasno, u suglasnosti* reći: u skladu, u sporazumu, sporazumno, a umjesto *suglasiti se* reći: odobriti, pristati, složiti se.

²⁶ Matica srpska, Novi Sad 2007.

²⁷ Dom štampe, Zenica 2000.

B	H	S	Izvori
saradnju (str. 4642)	suradnju (str. 4643)	сарадњу (str. 4642)	ZNPFIOFBiH XIV/07, br. 51
saglasnost (str. 5)	suglasnost (str. 2)	сагласност (str. 3)	ZPPOOUSZFBiH XV/08, br. 31
sarađuje (str. 14)	suraduje (str. 4)	сарађује (str. 9)	ZRFBFBiH XV/08, br. 37
saglasnosti (str. 1)	suglasnosti (str. 1)	сагласности (str. 2)	ZIZR XV/08, br. 6
saglasno (str. 2)	suglasno (str. 1)	сагласно (str. 2)	ZIDZPJPFBiH XV/08, br. 43
u saradnji (str. 2)	u suradnji (str. 3)	у сарадњи (str. 1)	ZIDZPBSB XV/08, br. 38
sarađivat će (str. 5)	suradivat će (str. 6)	сарађиваће (str. 3)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
usaglašavanja (str. 5)	usuglašavanja (str. 8)	усаглашавања (str. 2)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
saradnju (str. 5)	suradnju (str. 8)	сарадњу (str. 2)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
(bez) saglasnosti (str. 2)	(bez) suglasnosti (str. 3)	(без) сагласности (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
savremen (str. 6)	suvremen (str. 15)	савремен (str. 23)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
usaglasit će (str. 7)	usuglasit će (str. 15)	ће усагласити (str. 23)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
saglasnost (str. 10)	suglasnost (str. 19)	сагласност (str. 27)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48

3.1.3. Alternacija a/e

Za razliku od alternacija gdje vokal *a* alternira sa *o* ili *u* i gdje se dosljedno upotrebljava propisani ili izabrani oblik dubleta, kod alternacije *a/e* nalazimo neujednačenosti u upotrebi u okviru bosanskog i srpskog jezika. Ovdje će se koristiti oba lika, dakle, bez opredjeljenja za samo jedno rješenje.

U prvom slučaju radi se o obliku *jamstvo/jeamstvo*.

P60 propisao je samo oblik *jamstvo*, *jamčevan*, *jamčevina*, *jamčiti* (str. 354), JSG opet ukazuje na različitu upotrebu u varijantama: u zapadnim

krajevima samo *jamac*, u istočnim se upotrebljava i *jamac* pored *jamac* (str. 111). Na području BiH korištena su oba oblika (PP77, 155: *jamac i jamac, jamstvo i jemstvo*), što je današnja norma bosanskog jezika i zadržala (PBJ, 282): *jamac/jamac, jemčiti i jamčiti*. U hrvatskoj normi preferiraju se samo likovi *jamstvo, jamac, jamčiti* (HP, 253 i PHJ, 399), dok je srpski standard kao običnije proglasio oblike *jemčiti, jamac, jemstvo* nego *jamčiti, jamac, jamstvo* (PSJ, 220-221).

B	H	S	Izvori
jemstva (str. 12)	jamstva (str. 2)	јемства (str. 7)	ZRBFBiH XV/08, br. 37

U tekstu istoga zakona pojavit će se i drugi ravnopravni oblik u bosanskom jeziku, ali oblik koji u srpskom jeziku ima obilježje “neuobičajenog”, i tako će se u sve tri verzije teksta pojaviti isti oblik.

B	H	S	Izvori
jamstvenih (str. 15)	jamstvenih (str. 5)	јамствених (str. 10)	ZRBFBiH XV/08, br. 37

No, ni ovdje nije iscrpljen broj varijacija u bosanskom i srpskom jeziku, pa će se opet u istom tekstu, pored ovih riječi slavenskoga porijekla naći i riječi francuskoga porijekla: *jamstvo – garancija* i *jamčiti – garantovati*.²⁸

U drugom slučaju govorimo o pridjevima latinskoga porijekla koji su različitim putem došli na naše područje, posredstvom njemačkog i francuskog jezika ili neposredno iz jezika davaoca i zbog čega imaju različitu fonetsku adaptaciju: *vizualan, vizuelan* i *virtualan, virtuelan*. U ovu skupinu ubrajaju se i primjeri tipa *aktualan, aktuelan, aktualnost, aktuelnost*, odranije poznati našoj pravopisnoj problematici.

²⁸ PBJ bilježi imenicu *garancija* (str. 235); glagol *garantirati/garantovati* (uz imenicu *garancija*) ubilježen je u *Rječniku bosanskog jezika* (ur. Čedić). I PSJ donosi imenicu *garancija* (str. 191), a RSJ i glagol *garantovati* (str. 185). O ovome će biti govora i u odjeljku o leksici.

B	H	S	Izvori
garancije (str. 12)	jamstva (str. 2)	гаранције (str. 7)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
garantuje (str. 12)	jamči (str. 2)	гарантује (str. 7)	ZRBFBiH XV/08, br. 37

P60 priznavao je dvostrukosti *aktualnost* i *aktuelnost*, *aktualan* i *aktuelan* (str. 178), ali samo *vizuelan* (str. 223) (bez ikakvih podataka o obliku *vizualan*, znači i bez upute na pravilan oblik, kao ni o *virtualan* ili *virtuelan*). U JSJG stoji objašnjenje da se radi o riječima latinskoga porijekla koje su u evropskim jezicima poprimile drugačiji oblik, ali je preporučena upotreba izvornih oblika (*aktuelan* je nastalo preko njemačkog *aktuell*, francuskog *actuel*; *aktualan* je izvorni latinski oblik): “lat. pridjevi koji se svršavaju na -alis preuzimaju se u našem jeziku tako da se umjesto -is doda nastavak -an” (str. 26). Dvostrukost je bila opet rješenje za PP77: *aktuelan* i *aktualan* (str. 127), *vizualan* i (običnije) *vizuelan* (str. 128), *virtualan* i *virtuelan* nisu ubilježeni.

U hrvatskoj normi samo je *aktualan* (HP, 154 i PHJ, 224) i samo *aktualnost* (PHJ, 224), samo *vizualan* (HP, 467 i PHJ, 872) i *vizualnost* (PHJ, 872). RHJ (Anić)²⁹ donosi samo oblik *virtualan*, s naznakom o latinskom porijeklu i engleskom posredstvu (str. 1736).

PBJ zadržao je tradiciju bh. izraza: *aktualan/aktuelan* (str. 158), *vizualno/vizuelno* (str. 590), za *virtualan* ili *virtuelan* nema navoda, ali ih navodi *Rječnik bosanskog jezika*³⁰: *virtualan/virtuelan* (str. 1217).

Višestrukosti su ponuđene i u srpskom jeziku: *aktuelan* i *aktualan*, *aktuelizacija* i *aktualizacija* (PSJ, 170); *vizuelan* (*vizualan*), *vizuelno* (*vizualno*), *vizuelnost* (*vizualnost*) (RSJ, 147, uz oznaku *fr.*), dok je samo *virtuelan*, *virtuelno*, *virtuelnost* (RSJ, 151, uz oznaku *fr.*).

Zabilježeni primjeri svjedoče o ustaljenoj upotrebi u hrvatskom (-*alni*); u srpskom samo su primjeri sa -*elni*; u bosanskom oblici i sa -*alni* i sa -*elni* (*vizualni*, ali i *virtualni* i *virtuelni*).

B	H	S	Izvori
audio-vizualnih (str. 7)	audio-vizualnih (str. 15)	аудио-визуелних (str. 23)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
Virtualno (str. 10)	Virtualno (str. 19)	Виртуелно (str. 27)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
Virtuelno (str. 10)	Virtualno (str. 19)	Виртуелно (str. 27)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
Virtuelni (str. 10)	Virtualni (str. 19)	Виртуелни (str. 27)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48

²⁹ *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, Vladimir Anić, Novi Liber, Zagreb 2006. – u daljem tekstu RHJ (Anić).

³⁰ Ur. Ibrahim Čedić, Institut za jezik, Sarajevo 2007. – u daljem tekstu RBJ.

3.2. Nepostojano *a*

Alternacija vokala *a* s nultom vrijednosti također je poslužila za uspostavljanje distinktivnih crta ovih triju jezika. Izdvojit ćemo tri kategorije u kojima se javljaju likovi s nepostojanim *a* ili bez njega:

- a) uz prijedlog *s/sa*,
- b) u grupi *oba-/ob-*,
- c) u skupini *-kt, -nt* riječi stranoga porijekla.

a) Tomo Maretić naveo je dva slučaja kada se mora javiti duži oblik prijedloga *sa*: ispred instrumentala *mnom* (*sa mnom*) i ispred riječi koje počinju konsonantima *s, š, z, ž*; i još dva slučaja kada je poželjno: ispred riječi s konsonantskom grupom (dva konsonanta) i ispred brojeva (Maretić 1963: 57). Mihajlo Stevanović potvrđuje naporednu upotrebu oba oblika, ali i sve češćem kraćem obliku u savremenom jeziku (čak i ispred riječi s konsonantskom skupinom na početku); oblik *sa* dolazi ispred riječi koje počinju suglasnikom *s* ili nekim sličnim suglasnikom i češći je ispred oblika riječi koje počinju samoglasnikom (Stevanović I 1964: 143). Iste situacije u kojima se ostvaruje duži oblik nabrojene su i u JSG (*sa mnom*; ispred *s, š, z, ž*; ispred imeničkih i pridjevničkih brojeva; ispred jednosložnih riječi i ispred pauze); može doći, ali i ne mora, ispred riječi koje počinju sa dva ili više suglasnika; inače je redovan oblik *s* (JSG, 248). Ivan Klajn, pored već poznatih situacija, izdvaja mišljenje nekih pisaca da je i ispred vokala bolje upotrijebiti oblik *sa*; ispred suglasnika kada s njima ne stvara teškoće u izgovoru prednost ima kraći oblik *s*, a težnju da se oblik *sa* uopći smatra neopravdanom (dakle, ispravno je *s tim, s teškom mukom, s poštovanjem*) (JP91, 116).

Većina gramatika hrvatskoga jezika ima isti odnos spram oblika *s/sa*: kraći oblik je redovan, a duži se može upotrijebiti (pored redovne upotrebe *sa mnom*) kad iza njega slijede riječi koje počinju suglasnicima *s, š, z, ž* (Težak, Babić 2005: 162; Silić, Pranjković 2005: 31; Ham 2007: 99), kad slijede suglasnički skupovi gdje je drugi suglasnik *s, z, š, ž* (Težak, Babić 2005: 162), kad slijedi samo jedan glas (Težak, Babić 2005: 162; Ham 2007: 99) ili nepromjenjiva riječ (Težak, Babić 2005: 162).

U GBJ konstatira se slobodna i naporedna upotreba oblika *s/sa* (*s tobom/sa tobom, s bratom/sa bratom, s kosom/sa kosom, s nogom/sa nogom, s puncem/sa puncem, s amidžom/sa amidžom, s daidžom/sa daidžom...*); nepostojano *a* javit će se uz imenske riječi sa grupom suglasnika (*sa mnom*) i sa strujnim suglasnikom (str. 139). *Osnovi gramatike bosanskog jezika* bi-

lježe iste slučajeve kada se mora javiti duži oblik, osim što je ovdje preporučena i upotreba kad riječ počinje sa *h* (*sa hrvanjem, sa hrđom*) (Čedić 2001b: 58), dok u GBJ nalazimo kraći oblik u tom slučaju (*s hodžom*) (str. 139).

Radoje Simić (*Srpski pravopis*) bez preciznijih pravila šturo navodi tek nekoliko primjera iz kojih možemo pretpostaviti kada se upotrebljava prijedlog sa *a* ili bez njega (*s tobom, ali sa sobom, sa mnom*) (Simić 2006: 73).

Ekscerpirani primjeri pokazuju da u hrvatskoj verziji tekstova dominira oblik prijedloga bez nepostojanog *a*, izuzev kada riječ počinje strujnim suglasnikom (*sa Zakonom*). Zabilježeni su i sporadični duži oblici, koji sudeći po normativnim zahtjevima i preporukama, te primijenjenom praksom, ne pripadaju hrvatskom standardnom jeziku (*sa odredbama, sa kantonalnim*).

U tekstovima na bosanskom jeziku prevladava duži oblik prijedloga (mada obliku *sa*, kako smo vidjeli, nije data normativna prednost u odnosu na oblik *s*); kada riječ počinje strujnim suglasnikom, duži oblik je upotrijebljen (*sa Zakonom*); ukoliko riječ ispred koje stoji prijedlog počinje samoglasnikom, javljaju se pretežno duži oblici (tek rijetka upotreba: *s obrazloženjem; sa odredbama, sa isplatom, sa investicijskim, sa Uredom...*); u prijedložnim izrazima dolazi i duži i kraći oblik (*s ciljem*³¹, *sa ciljem*) iako su u GBJ ti prijedložni izrazi navedeni samo sa kraćim oblikom (*s ciljem, s tim ciljem*) (str. 392), a prijedložni izraz *u vezi sa* (*dogovorom*) upotrijebljen u tekstu potvrđen je i u GBJ (str. 300); u vezničkoj konstrukciji *s tim da* zabilježen je neuobičajen duži oblik prijedloga *sa tim da*.

Prijedlog iz tekstova na srpskom jeziku ima oba lika, no češće duži: ispred strujnih suglasnika dolazi oblik *sa*; počinje li naredna riječ samoglasnikom, uočava se kolebanje u upotrebi (*sa Institucijom, s inostranstvom, sa Odborom, s obrazloženjem, sa odredbama, s Uredom, sa Uredom...*); u prijedložnom izrazu *s ciljem* javlja se duži oblik prijedloga *sa ciljem* kao i u izrazu *u vezi sa* (Klajn je pojašnjavajući pravilnu upotrebu instrumentala u sintagmi *u vezi s* naveo samo ovaj oblik *s*: *u vezi s tim, u vezi s vašim pitanjem*, JP91, 117), a pišući o razlikovanju instrumentala u užem smislu (značenje oruđa) od tzv. socijativa, uvijek je koristio samo kraći oblik (*s lutkom, s drugaricom, s vremenom, s tim rezultatom, s kamerom* – osim: *sa osom, sa "ura", sa h*) (JP91, 120-121); veznička konstrukcija *s tim da* javlja se s dužim oblikom *sa tim da* (M. Kovačević ove vezničke konstrukcije ipak bilježi samo sa kraćim oblikom, Kovačević 1992: 173).

³¹ Primjer se nalazi u dijelu 5.7.

B	H	S	Izvori
u vezi sa građevinama (str. 7374)	u svezi s građevinama (str. 7375)	у вези са грађевинама (str. 7373)	ZIDZPPKZNFBiH XIV/07, br. 72
sa Institucijom (str. 4642)	s Institucijom (str. 4643)	са Институцијом (str. 4641)	ZZNPFIOfBiH XIV/07, br. 51
sa inozemstvom (str. 11)	s inozemstvom (str. 1)	с иностранством (str. 6)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
sa primarnim (str. 12)	s primarnim (str. 2)	са примарним (str. 7)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
sa bilansom (str. 13)	s bilancom (str. 3)	са билансом (str. 8)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
sa finansijskim (str. 13)	s finansijskim (str. 3)	са финансијским (str. 8)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
sa članovima (str. 13)	s članovima (str. 3)	са члановима (str. 8)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
sa zakonom (str. 14)	sa zakonom (str. 4)	са законом (str. 9)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
sa Odborom (str. 14)	s Odborom (str. 4)	са Одбором (str. 9)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
sa odredbama (str. 15)	sa odredbama (str. 5)	са одредбама (str. 10)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
s obrazloženjem (str. 4)	s obrazloženjem (str. 1)	с образложењем (str. 3)	ZIPMOZNOFBiH XV/08, br. 19
sa odredbama (str. 4)	sa odredbama (str. 2)	са одредбама (str. 3)	ZIPMOZNOFBiH XV/08, br. 19
sa povećanim (str. 4)	s povećanim (str. 7)	са повећаним (str. 1)	ZIDZD XV/08, br. 14
sa tog osnova (str. 4)	s te osnove (str. 7)	с тог основа (str. 2)	ZIDZD XV/07, br. 14
sa isplatom (str. 6)	s isplatom (str. 8)	са исплатом (str. 3)	ZIDZD XV/08, br. 14
sa kantonalnim (str. 2)	sa kantonalnim (str. 3)	са кантоналним (str. 1)	ZIDZPBSPB XV/08, br. 38
sa narodima (str. 3)	s narodima (str. 5)	са народима (str. 1)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56

B	H	S	Izvori
sa ciljem (str. 4)	s ciljem (str. 8)	са циљем (str. 1)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
sa državnim (str. 5)	s državnim (str. 8)	са државним (str. 2)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
sa Uredom (str. 5)	s Uredom (str. 8)	с Уредом (str. 2)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
sa Uredom (str. 6)	s Uredom (str. 9)	са Уредом (str. 3)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
Sa depozитаром (str. 2)	S depozитаром (str. 3)	Са депозитаром (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
sa investicijskim (str. 2)	s investicijskim (str. 3)	са инвестиционим (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
sa pažnjom (str. 2)	s pozornošću (str. 3)	са пажњом (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
sa pažnjom (str. 2)	s pažnjom (str. 3)	са пажњом (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
sa vrijednosnim (str. 2)	s vrijednosnim (str. 3)	са хартијама (str. 5)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
sa rang-liste (str. 7)	s rang-liste (str. 15)	са ранг листе (str. 24)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
sa Zakonom (str. 8)	sa Zakonom (str. 17)	са Законом (str. 25)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
sa regionalnim (str. 8)	s regionalnim (str. 14)	са регионалним (str. 1)	ZNPU XV/08, br. 44
sa povodca (str. 9)	s povodca (str. 16)	с поводца (str. 3)	ZNPU XV/08, br. 44
sa lokalnim (str. 11)	s lokalnim (str. 17)	са локалним (str. 5)	ZNPU XV/08, br. 44
sa tim da (str. 4)	s tim da (str. 6)	са тим да (str. 2)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56

Potvrdit ćemo ustaljeniju upotrebu prijedloga *s* u hrvatskom jeziku u skladu s normom *sa* tri odstupanja od nje, tj. “greškama”; izraženu težnju u bosanskom jeziku za upotrebom dužeg oblika *sa* čak i u prijedložnim izrazima gdje je kraći oblik ustaljen (31:1), što možemo smatrati određenim uopćavanjem tog oblika, i nešto slabije izraženu težnju za upotrebom

dužeg oblika u srpskom jeziku – u prijedložnim izrazima također prisutno uopćavanje dužeg oblika, dok u ostalim slučajevima bilježimo i upotrebu kraćeg oblika (27:5).

Prisjetit ćemo se sada negodovanja koje je iskazao srpski lingvist Božo Ćorić (*Anatomija naopake hrvatske jezičke politike*), osvrćući se na članak hrvatskog lingvистa Ive Pranjkovića *Hrvatski standardni jezik i srpski standardni jezik*: Pranjkoviću tvrdnju da je u srpskom gotovo uvijek prisutan duži oblik prijedloga *sa*, *ka*, za razliku od hrvatskog, koji ima *s*, *k* (osim uobičajenih ograničenja) Ćorić predstavlja kao “обмањивање јавности нетачним представљањем чињеница” (Ćorić 1998: 555) pozivajući se na to da su u svim gramatikama, bez obzira na mjesto štampanja, data oba lika *s(a)*, *k(a)* i da su objašnjenja za upotrebu duže forme ista – uporedio je *Morfologiju hrvatskoga jezika* (Silić, Zagreb 1995) i *Gramatiku srpskoga jezika* (Stanojčić, Popović, Beograd/Novi Sad 1992) gdje stoji: “...неки предлози који се завршавају на сугласник јављају се у две варијанте: са непостојаним *a* на крају или без њега: ка граду : к лекару; са сестром : с мајком...” (str. 119-120, prema Ćorić 1998: 556).

I zbilja, priručnici i hrvatskog i srpskog jezika ukazuju na mahom iste slučajeve kada će se umjesto kraćeg pojaviti duži oblik, ali praksa ne prati uvijek normu datu u normativnim priručnicima, tj. eksplicitna norma nije uvijek u skladu s uporabnom normom i uporabna norma je temeljitija od eksplicitne (Katičić 2004). U ovom slučaju, u srpskom jeziku nisu usklađeni propisi i praksa u zakonima FBiH, ako ćemo suditi po primjerima iz naših izvora, a ako sudimo po tome što u literaturi na srpskom jeziku i kod srpskih pisaca vrlo često nalazimo oblike prijedloga *s*, onda su jasna negodovanja i optužbe o krivom tumačenju jezičkih činjenica. Isto tako, u bosanskom jeziku naporedna je upotreba tih oblika po gramatičkom propisu, no u tekstovima zakona gotovo redovno samo se jedan oblik javlja (*a* u savremenoj literaturi i tekstovima savremenih bh. pisaca izuzetno je čest kraći oblik).

b) U bivšem zajedničkom pravopisu P60 samo je grupa *oba-* u riječima *obaveza*, *obavezan*, *obavezati*, *obavezivati*, *obaveznik*, *obaveznica*, *obaveznost* (str. 488) bila pravilna. Nepostojano *a* u grupi *ob-* nije se javljalo u oblicima koji su bili karakteristični za zapadnu varijantu sudeći po JSG, gdje nalazimo pored oblika *obaveza*, *obavezan* i oblike *obveza*, *obvezan* (bez napomena o varijantskoj podijeljenosti) (str. 169). Isto dubletno rješenje bilo je prihvaćeno i u bh. standardnojezičkom izrazu (*obaveza* i *obveza*, PP77, 175).

Aktualna norma hrvatskog jezika preferira oblike *sa* grupom *ob-* (HP, 309: *obveza*, *obvezanički*, *obvezanik*, *obvezatan*, *obvezati*, *obveznica*, *obve-*

znički, obveznik), mada su u pravopisnom rječniku PHJ navedeni i oblici sa grupom *oba-* (PHJ, 528-529: *obaveza, obavezati, obavezivanje, obavezivati, obaveznica, obaveznik, obaveznost, obavezujući*). U RHJ istog autora uz riječ *obaveza* upisana je oznaka *razg. v. obveza*, uz riječ *obavezan* 1. v. *obvezatan*, a uz drugo značenje opet stoji oznaka *razg. (RHJ /Anić/ 904)*. RHJ (Šonje)³² također navodi i oblike sa grupom *oba-* upućujući strelicom na oblik *ob-* (str. 723-724).

U bosanskom jeziku normativni su oblici *obaveza, obavezan, obavezati (se), obavezno, obaveznost* (PBJ, 366), ali samo *obaveznica, obveznički, obveznik* (PBJ, 370), dok u RBJ nalazimo i grupu *oba-* i grupu *ob-* u istim riječima (str. 506, 514: *obaveza, obveza, obavezati, obvezati, obavezan, obvezan, obaveznica, obveznica, obaveznik, obveznik, samo obavezno*).

Srpski standard se opredijelio za grupu *oba-* u riječima *obavezan* (PSJ, 257), *obaveza, obavezan, obavezati, obavezivati (se), obavezno, obaveznost* (RSJ, 844), a za grupu *ob-* u riječima *obveznik* (PSJ, 257 i RSJ, 845), *obveznica, obveznički* (RSJ, 845).

B	H	S	Izvori
obaveznu (str. 7374)	obvezatnu (str. 7375)	обавезну (str. 7374)	ZIDZPPKZNFBiH XIV/07, br. 72
obaveze (str. 4642)	obveze (str. 4643)	обавезе (str. 4641)	ZNPFIOFBiH XIV/07, br. 51
obavezan (str. 5994)	obvezatan (str. 5995)	обавезан (str. 5996)	ZKDFBiH XIV/07, br. 64
obaveza (str. 4)	obveza (str. 1)	обавеза (str. 2)	ZPPOOUSZFBiH XV/08, br. 31
obavezno (str. 14)	obvezatno (str. 4)	обавезно (str. 9)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
obvezujuća (str. 4)	obvezujuća (str. 2)	обавезујућа (str. 3)	ZIPMOZNOFBiH XV/08, br. 19
Obaveza (str. 4)	Obveza (str. 2)	Обавеза (str. 3)	ZIPMOZNOFBiH XV/08, br. 19
obavezna (str. 4)	obvezatna (str. 7)	обавезна (str. 1)	ZIDZD XV/08, br. 14

³² Rječnik hrvatskoga jezika, ur. Jure Šonje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Školska knjiga, Zagreb 2000. – u daljem tekstu RHJ (Šonje).

B	H	S	Izvori
obaveze (str. 6)	obveze (str. 9)	обавезе (str. 4)	ZIDZD XV/08, br. 14
obavezna (str. 10)	obvezatna (str. 16)	обавезна (str. 4)	ZNPU XV/08, br. 44
obveznice (str. 7)	obveznice (str. 5)	обвезнице (str. 6)	ZIDZUNIUFBiH XV/08, br. 31
obveznici (str. 3)	obveznici (str. 3)	обвезници (str. 2)	ZIDZPDBČNJ XV/08, br. 32
obveznike (str. 5)	obveznike (str. 8)	обавезнике (str. 2)	ZIDZD XV/08, br. 14
obveznika (str. 5)	obveznika (str. 8)	обавезника (str. 2)	ZIDZD XV/08, br. 14
obveznice (str. 1)	obveznice (str. 2)	обвезнице (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
obveznik (str. 12)	obveznik (str. 20)	обвезник (str. 28)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
obavezni (str. 2)	obvezni (str. 3)	обавезни (str. 1)	ZIDZPBSPB XV/08, br. 38

Primjeri, dakle, kazuju slijedeće:

- u hrvatskom jeziku dosljedno se upotrebljavaju oblici sa grupom *ob-*;
- u bosanskom jeziku grupa *oba-* prisutna je u riječima *obavezna*, *obaveza*, *obavezno...*, grupa *ob-* u *obveznice*, *obveznici* (*obveznik*) i sve to u skladu s normom; no, pridjev *obvezujuća*, nastao adjektivizacijom glagolskoga priloga sadašnjeg od glagola *obvezivati*, nije ubilježen u pravopisnom rječniku PBJ, nije ubilježen ni glagol *obavezivati* niti *obvezivati*, ali sudeći po obliku glagola *obavezati* (*se*) (str. 366) i glagol *obavezivati* trebao bi se javiti u ovom obliku, dakle sa nepostojanim *a*; čini se da ovaj oblik nije pravopisno usklađen s normom bosanskog jezika, ali u RBJ navedena su oba lika glagola *obavezati* i *obvezati* (str. 506, 514), što opet oblik *obvezujuća* ne udaljava od standardnih oblika bosanskog jezika;
- u srpskom jeziku grupa *oba-* javlja se u propisanim oblicima *obavezna*, *obaveza*, ali riječ *obveznik* pojavit će se i u neobičnijem obliku *obaveznik*, koji ne nalazimo niti u pravopisnom rječniku (PSJ) niti u RSJ (ali je ovaj oblik *obaveznik* bio normativan u prijašnjoj normi, P60, 488).

c) Finalne skupine *-kt*, *-nt* u riječima stranoga porijekla u nekim slučajevima razbijale su se umetanjem nepostojanog *a* i tako su nastali dvostruki oblici kod imenica m.r. Ti dvostruki oblici bili su poznati zajedničkom pravopisu, te ih je kao takve i priznavao P60: *projek(a)t* (str. 634), *dokumen(a)t* (str. 265), *subjek(a)t* (str. 723), a isti status imali su i u JSG (str. 23), u JP91 (*subjekt* i *subjekat*, str. 274; *dokumen/a/t*, str. 101), u PP77 (*subjekat* i *subjekt*, str. 206; *projekat* i *projekt*, str. 194).

Hrvatski standard opredijelio se samo za jednu formu (podsjetit ćemo se težnje za normiranjem samo jednog oblika ili izraza i disjunktivne prirode njegove norme) i to bez nepostojanog *a*: *subjekt* (HP, 421; PHJ, 794; Barić i dr. 1997: 82, 60, 106³³; Babić, Brozović, Škarić, Težak 2007: 309). Iznenađenje je da se pri tom stavu bilo i u *Gramatici hrvatskoga jezika* (Silić, Pranjковиć 2005: 102); naime, poznato je da je Silić u nekoliko navrata pisao o oblicima *subjekt* i *subjekat* ističući da se oblikom *subjekt* standard oštro sukobi sa sustavom i da takvu raspodjelu želi nametnuti sustavu koji se tome protivi (*Hrvatski jezik kao sustav i kao standard, Nekoliko misli o normi*, u: *Norma i normiranje hrvatskoga standardnoga jezika*, Zagreb 1999).

Norma bosanskoga jezika ostavila je dublet *subjekt/subjekat* (PBJ, 256), ali samo oblik *projekt* u PBJ (str. 460), dok u RBJ nalazimo i oblik s nepostojanim *a* (*projek/a/t*, str. 905), i samo oblik *dokument* u PBJ (str. 211), a *dokumen(a)t* u RBJ (str. 110). U GBJ izdvajaju se imenice koje mogu imati proširenu osnovu i neproširenu osnovu: *akcenat* i *akcent*, *objekat* i *objekt* (str. 199).

Srpski standard također zadržava oba lika, s tim da se na prvom mjestu navodi lik sa *a* – PSJ: *subjekat* i *subjekt* (str. 301), *projekat* i *projekt* (str. 282), *dokumenat* i *dokument* (str. 201) i daje se preporuka da gdje je god dovoljno običan oblik sa *a*, treba mu dati prednost, ali ne treba upotrebljavati vještačke i neobične oblike (PSJ, 97); u RSJ navedeno je *projek(a)t* (str. 1063), *subjek(a)t* (str. 1282), *dokumen(a)t* (str. 301).

I ova pojava našla se u primjerima koji uspostavljaju razliku među standardima.

B	H	S	Izvori
(za) projekt (str. 4645)	(na) projekt (str. 4646)	(на) пројекат (str. 4645)	ZIDZPOKZNS XIV/07, br. 51
dokument (str. 5)	dokument (str. 8)	докуменат (str. 1)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47

³³ Likovi s nepostojanim *a* su ili zastarjeli ili imaju ekspresivnu funkciju.

(Ćorić je reagovao i na Pranjkovićevu tvrdnju da su ove forme s nepostojanim *a* osobina srpskog standarda, a forme bez nepostojanog *a* crta hrvatskoga standarda; istina je, tvrdi Ćorić, da je isti status i ovih formi u oba standarda. 1998: 555)

3.3. Pokretni (fakultativni) vokali

Razlika u korištenju pokretnih vokala tiče se upotrebe oblika pridjevsko-zamjeničke deklinacije s pokretnim vokalima (*a*, *e*, *u*) ili oblika bez njih.

Prilikom upotrebe pokretnih vokala nisu postojala nikada strogo određena pravila, pokretni vokali su se upotrebljavali naporedo s oblicima bez njih i kao jedini relevantan kriterij za njihovu upotrebu smatran je jezički osjećaj.

M. Stevanović dao je tek nekoliko uputa koje se mogu svesti na konstatacije:

1) DILmn. zamjeničko-pridjevskih riječi obično ima pokretno *a* zbog podudarnosti oblika bez pokretnog *a* s oblikom Ijd. m.r. (kada se iz konteksta ne razaznaje o kojem je obliku riječ – *onim drugim* : *onim drugima*);

2) kada se nižu više od dva ista padežna oblika jedan za drugim ili su u neposrednoj blizini, bolje ih je koristiti u različitim oblicima (nego sve bez pokretnih vokala ili sve s pokretnim vokalima);

3) treba izbjegavati pokretne vokale ako riječ koja slijedi počinje vokalom;

4) treba koristiti oblike s pokretnim vokalima ako riječ iza počinje istim ili sličnim suglasnikom. (Stevanović I 1964: 145-146)

U bosanskom standardu dopuštena je slobodna upotreba pokretnih vokala, oblici s njima ili bez njih vezani su za stilske efekte riječi, preporučeno je pisanje i izgovaranje pokretnog *a* u neposrednom dodiru dva eksplozivna suglasnika (*aktivnoga borca*), čime vokal *a* razdvaja dva eksplozivna suglasnika i njihov izgovor čini manje napregnutim (GBJ, 143).

Različita distribucija nastavaka, s pokretnim vokalima i bez njih, u zamjeničko-pridjevskoj deklinaciji (gramatički pregled) razmatrana je u radu *Morfološka norma bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika (osobnosti i tendencije)* S. Halilovića i kao najvažnije za ovu analizu izdvajamo slijedeće: bosanski, hrvatski i srpski standard imaju različit odnos prema upotrebi nastavaka bez pokretnih vokala i nastavaka s njima; kada je riječ o pridjevima određenog vida u DLjd. m. i s.r., bosanski i hrvatski se odvajaju od srpskoga standarda po broju pokretnih vokala – bosanski i hrvatski imaju nastavke s pokretnim vokalima *e*, *u*, dok srpski standard ima samo

nastavke s pokretnim *e* (bez pokretnog vokala *u*); pritom, u Djd. na prvom mjestu je pokretno *u* u hrvatskom, u bosanskom *e* (ovo vrijedi za pridjeve s osnovom na nenepčani suglasnik), a u Ljd. i bosanski i hrvatski imaju isti poredak *e, u*; kada je riječ o pridjevskim zamjenicama, u DLjd. bosanska norma na prvom mjestu ima oblike bez pokretnih vokala, zatim *e, u*; u Djd. hrvatska norma ima prvo oblik sa *u*, bez pokretnog vokala, pa *e, a* u Ljd. *e*, bez pokretnog vokala, pa *u*; srpska norma ima u DLjd. zamjeničke promjene prvo oblik bez pokretnog vokala, pa *e, u*, a u DLjd. pridjevske promjene ne navodi se pokretno *u* (Halilović 2001: 313-315).

Međutim, kako u primjerima na bosanskom i srpskom jeziku rijetko imamo pokretne vokale, za analizu ovakvoga tipa nismo imali mjesta, već je razlikovna crta među standardnim jezicima ovdje postalo prisustvo i odsustvo pokretnih vokala.

1.

Izvori	ZKDFBiH XIV/07, br. 64
B	2) u <i>platnom</i> prometu; (str. 5993)
H	2) u <i>platnome</i> prometu (str. 5994)
S	2) у <i>платном</i> промету; (str. 5995)

2.

Izvori	ZKDFBiH XIV/07, br. 64
B	6) u <i>naučnoistraživačkom</i> i <i>analitičkom</i> radu; (str. 5993)
H	6) u <i>znanstvenoistraživačkome</i> i <i>analitičkome</i> radu (str. 5994)
S	6) у <i>научноистраживачком</i> и <i>аналитичком</i> раду; (str. 5995)

3.

Izvori	ZIDZVDPS XV/08, br. 2
B	...za dodjelu <i>zamjenskog</i> stana... (str. 2)
H	...za dodjelu <i>zamjenskoga</i> stana... (str. 2)
S	...за додјелу <i>замјенског</i> стана... (str. 1)

4.

Izvori	ZIZR XV/08, br. 6
B	Za novu gradnju u granicama <i>eksploatacionog</i> polja, prije izdavanja urbanističke saglasnosti, potrebno je prethodno pribaviti mišljenje <i>rudarskog</i> preduzeća i saglasnost ministarstva <i>nadležnog</i> za rudarstvo. (str. 1)

H	Za novu gradnju u granicama <i>eksploatacijskoga</i> polja, prije izdavanja urbanističke suglasnosti, potrebno je prethodno pribaviti mišljenje <i>rudarskog</i> poduzeća i suglasnost ministarstva <i>mjerodavnoga</i> za rudarstvo. (str. 1)
S	За нову градњу у границама <i>експлоатационог</i> поља, прије издавања урбанистичке сагласности, потребно је претходно прибавити мишљење <i>рударског</i> предузећа и сагласност министарства <i>надлежног</i> за рударство. (str. 2)
5.	
Izvori	ZIDZD XV/08, br. 14
B	Osiguraniku se prava iz <i>penzijskog i zdravstvenog</i> osiguranja... (str. 6)
H	Osiguraniku se prava iz <i>mirovinskoga i zdravstvenoga</i> osiguranja... (str. 8)
S	Осигураннику се права из <i>пензијског и здравственог</i> осигурања... (str. 3)
6.	
Izvori	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
B	...i sastavni je dio <i>pravnog</i> sistema Federacije. (str. 3)
H	...i sastavni je dio <i>pravnoga</i> sustava Federacije. (str. 5)
S	...и саставни је дио <i>правног</i> система Федерације. (str. 1)
7.	
Izvori	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
B	...u <i>javnom</i> sektoru... (str. 4)
H	...u <i>javnome</i> sektoru... (str. 7)
S	...у <i>јавном</i> сектору... (str. 1)
8.	
Izvori	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
B	Zakon o <i>Javnom</i> servisu... (str. 5)
H	Zakon o <i>Javnome</i> servisu... (str. 13)
S	Закон о <i>Јавном</i> сервису... (str. 21)

9.

Izvori	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
B	...u <i>direktnom</i> ili <i>indirektnom</i> finansiranju... (str. 5)
H	...u <i>izravnome</i> ili <i>neizravnome</i> financiranju... (str. 13)
S	...у <i>директном</i> или <i>индиректном</i> финансирању... (str. 21)

10.

Izvori	ZNPU XV/08, br. 44
B	...po dobivenom mišljenju <i>javnog</i> preduzeća, (...) propise o sigurnosti <i>cestovnog</i> prometa... (str. 10)
H	...po dobivenom mišljenju <i>javnoga</i> poduzeća, (...) propise o sigurnosti <i>cestovnoga</i> prometa... (str. 16)
S	...према добијеном мишљењу <i>јавног</i> предузећа, (...) прописе о безбједности <i>цестовног</i> саобраћаја... (str. 4)

11.

Izvori	ZNPU XV/08, br. 44
B	...i očuvanje prirodnih vrijednosti <i>zaštićenog</i> područja, uz uvažavanje potreba <i>lokalnog</i> stanovništva. (str. 12)
H	...i očuvanje prirodnih vrijednosti <i>zaštićenog</i> područja, uz uvažavanje potreba <i>lokalnoga</i> stanovništva. (str. 18)
S	...и очување природних вриједности <i>заштићеног</i> подручја, уз уважавање потреба <i>локалног</i> становништва. (str. 5)

12.

Izvori	ZNPU XV/08, br. 44
B	...a koje su u <i>državnom</i> vlasništvu u području <i>Nacionalnog</i> parka, daju na upravljanje <i>Javnom</i> preduzeću. (str. 12)
H	...a koje su u <i>državnome</i> vlasništvu u području <i>Nacionalnoga</i> parka, daju na upravljanje <i>Javnom</i> poduzeću. (str. 18)
S	...а које су у <i>државном</i> власништву у подручју <i>Националног</i> парка, дају на управљање <i>Јавном</i> предузећу. (str. 5)

13.

Izvori	ZNPU XV/08, br. 44
B	...pravo vlasništva u <i>Nacionalnom</i> parku... (str. 12)
H	...pravo vlasništva u <i>Nacionalnome</i> parku... (str. 19)
S	...право власништва у <i>Націоналном</i> парку... (str. 6)

14.

Izvori	ZNPU XV/08, br. 44
B	Vlasništvo nad nekretninama u <i>Nacionalnom</i> parku... (str. 12)
H	Vlasništvo nad nekretninama u <i>Nacionalnome</i> parku... (str. 19)
S	Власништво над некретнинама у <i>Націоналном</i> парку... (str. 6)

15.

Izvori	ZNPU XV/08, br. 44
B	...izvest će u <i>digitalnom katastarskom</i> planu... (str. 13)
H	...izvest će u <i>digitalnome katastarskom</i> planu... (str. 19)
S	...извешће у <i>дигиталном катастарском</i> плану... (str. 7)

16.

Izvori	ZNPU XV/08 br. 44
B	...mogu <i>Javnom</i> preduzeću zaračunati... (str. 12)
H	...mogu <i>Javnomu</i> poduzeću zaračunati... (str. 19)
S	...могу <i>Јавном</i> предузећу зарачунати... (str. 6)

17.

Izvori	ZNPU XV/08, br. 44
B	...zaštite prirode organizirani pri <i>Javnom</i> preduzeću. (str. 13)
H	...zaštite prirode organizirani pri <i>Javnomu</i> poduzeću. (str. 19)
S	...заштите природе, організовани при <i>Јавном</i> предузећу. (str. 6)

18.

Izvori	ZNPU XV/08, br. 44
B	Pravni promet zemljišta i nekretnina u <i>Nacionalnom</i> parku vrši se u skladu sa članom 24. <i>ovog</i> Zakona. (str. 12)
H	Pravni promet zemljišta i nekretnina u <i>Nacionalnom</i> parku vrši se sukladno članku 24. <i>ovoga</i> Zakona. (str. 19)
S	Правни промет земљишта и некретнина у <i>Националном</i> парку врши се у складу са чланом 24. <i>овог</i> Закона. (str. 6)

19.

Izvori	ZNPU XV/08, br. 44
B	Ako vlasnik proda nekretninu u <i>zaštićenom</i> području, a nije postupio u skladu sa stavom 1. <i>ovog</i> člana, (...) od dana saznanja za sklapanje <i>tog</i> ugovora, ... (str. 12)
H	Ako vlasnik proda nekretninu u <i>zaštićenom</i> području, a nije postupio sukladno stavku 1. <i>ovoga</i> članka, (...) od dana saznanja za sklapanje <i>tog</i> ugovora, ... (str. 19)
S	Ако власник прода некретнину у <i>заштићеном</i> подручју, а није поступио у складу са ставом 1. <i>овог</i> члана, (...) од дана сазнања за склапање <i>тог</i> уговора, ... (str. 6)

20.

Izvori	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
B	...i druge ustanove za zaštitu <i>kulturno-historijskog</i> i <i>graditeljskog</i> naslijeđa (...) zastupljenost <i>kulturno-historijskog</i> i <i>graditeljskog</i> naslijeđa... (str. 4)
H	...i druge ustanove za zaštitu <i>kulturno-povijesnog</i> i <i>graditeljskog</i> naslijeđa (...) zastupljenost <i>kulturno-povijesnoga</i> i <i>graditeljskog</i> naslijeđa... (str. 6)
S	...и друге установе за заштиту <i>културно-историјског</i> и <i>градитељског</i> наслеђа (...) заступљеност <i>културно-историјског</i> наслеђа... (str. 2)

21.

Izvori	ZRBFBiH XV/08, br. 37
B	...gubitak u <i>svom</i> poslovanju... (str. 15)
H	...gubitak u <i>svome</i> poslovanju... (str. 5)
S	...губитак у <i>свом</i> пословању... (str. 10)

22.

Izvori	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
B	...utvrdi da u <i>svom</i> radu krši zakone... (str. 8)
H	...utvrdi da u <i>svome</i> radu krši zakone... (str. 16)
S	...утврди да у <i>своме</i> раду крши законе... (str. 24)

23.

Izvori	ZRBFBiH XV/08, br. 37
B	...sa odredbama <i>ovog</i> Zakona. (str. 15)
H	...sa odredbama <i>ovoga</i> zakona. (str. 5)
S	...са одредбама <i>овог</i> закона. (str. 10)

24.

Izvori	ZIPMOZNOFBiH XV/08, br. 19
B	...u smislu člana 5. <i>ovog</i> Zakona i u slučaju opoziva u smislu člana 6. <i>ovog</i> Zakona... (str. 4)
H	...u smislu članka 5. <i>ovog</i> Zakona i u slučaju opoziva u smislu članka 6. <i>ovog</i> Zakona... (str. 2)
S	...у смислу члана 5. <i>овог</i> Закона и у случају опозива у смислу члана 6. <i>овог</i> Закона... (str. 3)

25.

Izvori	ZNPU XV/08, br. 44
B	...mjere za nepoštivanje odredaba <i>ovoga</i> Zakona. (str. 8)
H	...mjere za nepoštivanje odredaba <i>ovoga</i> Zakona. (str. 14)
S	...мјере за непоштивање одредаба <i>овог</i> закона. (str. 1)

26.

Izvori	ZKDFBiH XIV/07, br. 64
B	Ovaj Zakon stupa na snagu <i>osmog</i> dana od dana... (str. 5994)
H	Ovaj Zakon stupa na snagu <i>osmoga</i> dana od dana... (str. 5995)
S	Овај Закон ступа на снагу <i>осмог</i> дана од дана... (str. 5996)

27.

Izvori	ZIDZD XV/08, br. 14
B	...na snagu <i>osmog</i> dana od dana... (str. 6)
H	...na snagu <i>osmoga</i> dana od dana... (str. 9)
S	...на снагу <i>осмог</i> дана од дана... (str. 4)

28.

Izvori	ZIZPZSSNO XV/08, br. 9
B	...na snagu <i>osmog</i> dana od dana... (str. 1)
H	...na snagu <i>osmog</i> dana od dana... (str. 1)
S	...на снагу <i>осмог</i> дана од дана... (str. 2)

Dakle, pokretni vokali u tekstovima na bosanskom i srpskom jeziku su vrlo rijetki u upotrebi: u bosanskom jeziku 44 primjera ne bilježe pokretne vokale naspram jednog primjera sa pokretnim vokalom, a srpski jezik ima isti omjer frekvencije upotrebe pokretnih vokala (ali nije isti primjer u kojem se javlja pokretni vokal). Niti u srpskom niti u bosanskom jeziku ne razdvajaju se eksplozivni suglasnici pokretnim vokalom, mada je preporuka iz GBJ da se to čini (*osmog dana, javnog preduzeća, cestovnog prometa, eksploatacionog polja, rudarskog preduzeća, zaštićenog područja*).

U tekstovima na hrvatskom jeziku pokretni vokali su gotovo dosljedni u upotrebi i zabilježena su sva tri pokretna vokala. Pokretnim vokalom a razdvajaju se dva eksplozivna suglasnika u neposrednom dodiru (*eksploatacijskoga polja, javnoga poduzeća, cestovnoga prometa, Nacionalnoga parka, osmoga dana*), ali ne uvijek (*rudarskog poduzeća, zaštićenog područja, osmog dana*). Pokretni vokal se upotrebljava i kada iza njega slijedi riječ koja počinje vokalom (*zdravstvenoga osiguranja*), mada se negdje i ne upotrebljava (*tog ugovora*). Vrlo često u istoj rečenici nalazimo i oblike s pokretnim vokalom i oblike bez njega (tabela br. 4, br. 11, br. 12, br. 18, br. 19, br. 20). Pri upotrebi dva ista padežna oblika nekada se uz oba oblika dodaju pokretni vokali (*u znanstvenoistraživačkome i analitičkome radu; iz mirovinskoga i zdravstvenoga osiguranja; u izravnome i neizravnome financiranju*), nekada ne (*u digitalnome katastarskom planu*), a nekada se opet ne dodaju niti na jedan oblik, te se tako podudaraju s oblicima iz bosanskog i srpskog jezika (tabela br. 24, br. 28). Uviđamo, dakle, veliku raznolikost u upotrebi pokretnih vokala u tekstovima na hrvatskom jeziku. No, samo prisustvo pokretnih vokala u administrativnom stilu hrvatskoga standardnog jezika nije uobičajeno – “u administrativnome su i razgovor-

nome stilu hrvatskoga standardnog jezika uobičajeni samo oblici na *-og/-eg i -om/-em*” (Silić 2001: 152)³⁴, tako da je sama njihova upotreba u ovom slučaju upitna.

3.4. Prijevoj vokala

Refleksi alternacije prijevoja vokala ne podudaraju se u trima bh. standardima u prijedložnom izrazu za iskazivanje istovremenosti (*u toku : u tijeku, tokom : tijekom*).

U hrvatskom jeziku standardiziran je oblik *tijek, tijekom* (HP, 435; PHJ, 819), u bosanskom i srpskom oblik *tok, tokom* (PBJ, 551; RSJ, 1323).

B	H	S	Izvori
... <i>tokom</i> rada... (str. 5)	... <i>tijekom</i> rada... (str. 8)	... <i>током</i> рада... (str. 1)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
... <i>u toku</i> interne revizije... (str. 7)	... <i>tijekom</i> interne revizije... (str. 10)	... <i>у току</i> интерне ревизије... (str. 3)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
... <i>u toku</i> godine... (str. 7)	... <i>tijekom</i> godine... (str. 10)	... <i>у току</i> године... (str. 4)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
...ili su <i>u toku</i> na dan... (str. 7)	...ili su <i>u tijeku</i> na dan... (str. 10)	...или су <i>у току</i> на дан... (str. 4)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47

U hrvatskom je češći izraz *tijekom* na mjestu gdje u bosanskom i srpskom stoji izraz *u toku*.

³⁴ Isto shvatanje da pokretni vokali ne nalaze svoje mjesto u administrativnom stilu zbog same prirode stila (jednostavnost, jasnoća, ujednačenost, potpunost, kratkoća, stilska neobilježnost...) nalazimo i u drugoj literaturi, npr. u *Gramatici hrvatskoga jezika* (Silić, Pranjković): “U administrativno-poslovnom stilu jednostavnosti radi ujednačuju se gramatički oblici. (...) Jednostavnosti radi dokida i razliku između oblika genitiva jednine *-oga* i oblika genitiva jednine *-og*: (samo) *Stankovog / Domajegovog / Krležinog pristupa*. Tako čini i s dvojnim i trojnim oblicima dativa i lokativa jednine muškoga i srednjega roda *-om/-em// -omu/-emu// -ome* u korist oblika na *-om/-em*: *prihvatljivom (pristupu) – ne i prihvatljivomu ili prihvatljivome (pristupu) te prihvatljivijem (pristupu) – ne i prihvatljivijemu (pristupu)*. (...) U njemu se ne rabi *hrvatskoga standardnog jezika* i *hrvatskomu standardnom jeziku*; u njemu se rabi samo *hrvatskog standardnog jezika* i *hrvatskom standardnom jeziku*. To se čini i zato jer nominalni žanrovi administrativno-poslovnoga stila ne trpe stilsku obilježnost” (Silić, Pranjković 2005: 381).

3.5. Refleks jata

Razlike uspostavljene u tekstovima na bosanskom, hrvatskom i srpskom jeziku koje se odnose na zamjenu jata mogu se posmatrati u nekoliko kategorija:

- u tvorbi imenica od glagola sa prefiksom *pre-*,
- u riječima sa skupinom *suglasnik + sonant r*,
- u pojedinačnim riječima,
- u riječima nastalim od glagola *teći* i *taći*.

Pravopisi i gramatike hrvatskoga jezika navode uglavnom iste slučajeve kada se prefiks *pre-* dulji u *prije-* pri tvorbi imenica od glagola, kada se javlja i dugi izgovor *pre-*, usljed čega može doći do kolebanja u upotrebi, a ako do toga dođe, bolje je upotrijebiti likove sa *prije-* (HP, 38-37; Težak, Babić 2005: 72) ili provjeravati u pravopisnim i drugim opširnijim rječnicima (Babić, Brozović, Škarić, Težak 2007: 265-266). PHJ ne daje prednost niti jednom obliku i navodi samo dvojaku upotrebu (str. 129).

Slična tendencija uočava se i u normi bosanskoga jezika; naime, u PBJ daje se gotovo ista uputa o valjanijim oblicima s *prije-* (str. 129) mada je drugačiji odnos iskazan u GBJ – ne treba davati prednost niti jednom obliku, pri izboru valja se oslanjati na vlastiti jezički osjećaj, te se otvara mogućnost i za njihova značenjska i stilska nijansiranja (str. 162).

PSJ prednost daje oblicima sa *pre-*, ali uz pojedinačne slučajeve u zagradama donosi i oblike sa *prije-* i normativno ih priznaje ukoliko ih potvrđuje prijašnja zajednička norma ili građa Rječnika Matice srpske (str. 68).

B	H	S	Izvori
prijenosu (str. 4642)	prijenosu (str. 4643)	переносу (str. 4641)	ZNPFIOFBiH XIV/07, br. 51
prijelaznom (str. 4642)	prijelaznom (str. 4643)	прелазном (str. 4641)	ZNPFIOFBiH XIV/07, br. 51
prevoza (str. 3881)	prijevoza (str. 3882)	превоза (str. 3883)	BF XIV/07, br. 37
prijelazne (str. 5)	prijelazne (str. 2)	прелазне (str. 3)	ZPPOOUSZFBiH XV/08, br. 31
prijestup (str. 12)	prijestup (str. 3)	преступ (str. 8)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
prijenos (str. 6)	prijenos (str. 8)	перенос (str. 3)	ZIDZD XV/08, br. 14

B	H	S	Izvori
Prijenos (str. 2)	Prijenos (str. 2)	Пренос (str. 1)	ZIDZPBSPB XV/08, br. 38
prevare (str. 7)	prijevare (str. 10)	преваре (str. 3)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
Prijelazne (str. 2)	Prijelazne (str. 3)	Прелазне (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
prijenos (str. 6)	prijenos (str. 14)	пренос (str. 22)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
prijevoz (str. 10)	prijevoz (str. 17)	превоз (str. 4)	ZNPU XV/08, br. 44
prijevoz (str. 10)	prijevoz (str. 17)	превоз (str. 4)	ZNPU XV/08, br. 44
prijevoza (str. 11)	prijevoza (str. 17)	превоза (str. 4)	ZNPU XV/08, br. 44
prijevoznih (str. 11)	prijevoznih (str. 17)	превозних (str. 5)	ZNPU XV/08, br. 44
pregled (str. 7)	pregled (str. 10)	преглед (str. 4)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
pregled (str. 7)	pregled (str. 10)	преглед (str. 4)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
Pregledi (str. 7)	Pregledi (str. 10)	Прегледи (str. 4)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47

U ovoj kategoriji približavaju se rješenja iz bosanskog i hrvatskog jezika: zastupljeni su oblici s *prije-* (u bosanskom sporadično i *pre-*: *prevoza*); susreću se i razlike pri korištenju oblika *prevara* u bosanskom (PBJ, 451: *prijevara/prevara*) i *prijevara* u hrvatskom; imenica *pregled* upotrijebljena je u obliku s *pre-* u oba standarda mada je to neočekivano uz već iskazanu naklonost oblicima *prije-* (oba pravopisa dozvoljavaju dubletno rješenje: HP, 359, 367; PBJ, 129).

Srpski jezik bilježi redovno primjere s *pre-*.

I ovdje se bosanski i hrvatski standard pravopisnim i gramatičkim rješenjima vezanim za zamjenu jata u kratkim slogovima iza suglasničke grupe na čijem je kraju sonant *r* odvajaju od srpskoga standarda. U ovim slučajevima (osim kad suglasnik ispred *r* pripada prefiksu) u HP broj rije-

či u čijim je oblicima i tvorenicama zamjena sa *e* umjesto *je* sveden je na četiri (*vrijeme – vremena, privrijediti – privreda, upotrijebiti – upotreba, naprijed – napredak*), u ostalim slučajevima običnija je zamjena sa *je* (str. 42-43). PHJ ima drugačiji pristup: očigledno je da se daje prednost oblicima sa *sugl. + r + e*, ali je nejasan normativni stav prema drugim oblicima (str. 124-125).³⁵ Gramatička literatura navodi dubletne forme (Težak, Babić 2005: 75; Babić, Brozović, Škarić, Težak 2007: 265).

Bosanska norma, pored oblika sa *e*, nije se odrekla izričito ni oblika sa *je*, ali ih nije ni precizno normirala; dvojni su oblici od imenice *grijeh*, no ne smatra se ni nepravilnim: *brjegovi, crjepovi, povrjeda, sprječavati itd.* (GBJ, 167; PBJ, 125).

Srpski jezik zadržao je raniju praksu (P60, 29) upotrebe oblika sa *e* mjesto *je*, sa nekoliko izuzetaka koje ne treba uzimati kao obavezne (*ogrev / ogrjev/ i ogrijev*) (PSJ, 71).

Ipak, rijetki su primjeri ove kategorije u tekstovima zakona.

B	H	S	Izvori
sprečavanja (str. 11)	sprječavanja (str. 19)	спречавања (str. 28)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48

Iako su normativna rješenja bliža u hrvatskom i bosanskom jeziku, u praksi su se opet približili bosanski i srpski jezik.

Razlike među normama javljaju se i kod riječi *naslijede* : *nasljeđe, redosljied* : *redosljed, slijedeći* : *sljedeći*.

Norma hrvatskoga jezika opredijelila se za dublet *naslijede* i *nasljeđe* (HP, 40, 295), diferencijaciju gl. pril. sad. *slijedeći* od pridjeva *sljedeći* (HP, 409; PHJ, 772, 774) i *redosljied* (HP, 392; PHJ, 741); norma bosanskoga za *naslijede*, *redosljied* i dublet *slijedeći/sljedeći* (pridjev) (PBJ, 131); norma srpskoga jezika zadržala je raniju tradiciju (P60) i oblike *naslijede* (PSJ, 250), *sljedeći* i *slijedeći* (prid.) (PSJ, 296, 69) i *redosljied* (*redosljed*) (PSJ, 287).

³⁵ O pitanju refleksa jata iza tzv. "pokrivenoga" *r* u hrvatskoj javnosti dugo se vodila polemika, naročito kada su se u praksi našla dva pravopisa, HP i PHJ. Vrijedilo je mišljenje da je HP nastavljatelj Brozovih rješenja, a PHJ pobornik Boranićeve pravopisne tradicije odbacivanja primjera sa *-rje-* (Brozović 2000). Žučna rasprava vodila se o ovom i još nekim pitanjima pravopisnih mimoilaženja, te su brojni članci posvećeni tome (podaci o nekim od njih nalaze se u literaturi).

B	H	S	Izvori
naslijeđa (str. 4645)	naslijeđa (str. 4646)	наслјеђа (str. 4645)	ZIDZPOKZNS XIV/07, br. 51
nasljeđa (str. 1)	nasljeđa (str. 2)	наслјеђа (str. 1)	ZIDZPPKZNFBiH XV/08, br. 32
naslijeđa (str. 4)	naslijeđa (str. 6)	наслјеђа (str. 2)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
redoslijed (str. 4)	redosljed (str. 1)	редослијед (str. 2)	ZIPMOZNOFBiH XV/08, br. 19
sljedećih (str. 4)	sljedećih (str. 2)	слједећих (str. 3)	ZIPMOZNOFBiH XV/08, br. 19
sljedećim (str. 4)	sljedećim (str. 8)	слједећим (str. 1)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47

Pri upotrebi pridjeva *sljedeći* zanimljivo je da se javljaju isti oblici u bosanskom i srpskom jeziku iako u oba standarda funkcioniraju dubleti *sljedeći/sljedeći*, pa i ovdje nalazimo ista rješenja za ova dva jezika i podudarnu upotrebu u sva tri jezika.

U hrvatskom tekstu pojavljuje se *redosljed*, iako je, kako smo vidjeli, u normativnoj literaturi samo *redoslijed*, kao i u bosanskom *nasljeđe* uz *naslijeđe*.

Glagoli i druge tvorenice od glagola *teći* i *taći* u bosanskom i hrvatskom standardu imaju različite oblike i različita značenja: prema osnovnom glagolu *teći* javlja se *-tjecati*, prema *taći* (*taknuti*) javlja se *-ticati* (GBJ, 167, PBJ, 130-131; Težak, Babić 2005: 76, HP, 47-48, PHJ, 895). Norma srpskoga jezika ne pravi ovu razliku i ima samo *-ticati* u oba slučaja (PSJ, 67).

B	H	S	Izvori
...osjetljive na <i>uticaj</i> promjena... (str. 1)	...osjetljive na <i>utjecaj</i> promjena... (str. 2)	...осјетљиве на <i>утицај</i> промјена... (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
... <i>uticati</i> na gledaoce... (str. 10)	... <i>utjecati</i> na gledatelje... (str. 18)	... <i>утицати</i> на гледаоце... (str. 26)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
...dopušta jači <i>uticaj</i> čovjeka... (str. 8)	...dopušta jači <i>utjecaj</i> čovjeka... (str. 14)	...допушта јачи <i>утицај</i> човјека... (str. 1)	ZNPU XV/08, br. 44

U primjerima iz tekstova na bosanskom jeziku primjećujemo oblike s *-tic-* prema glagolu *teći*, što je u koliziji sa propisanom normom. Razlo-

ge ovog odstupanja nalazimo u ranije preferiranom fonetizmu *uticaj* koji se “i pored normativnog ograničenja, često čuje i na bh. medijima, a pogotovo u svakodnevnoj govornoj praksi” (Valjevac 2005a: 73)³⁶, te u izjednačavanju njihovih značenja u naprednoj upotrebi oblika sa *-tic-/-tjec-* (Čedić 2001b: 61).

Izvori	ZNPU XV/08, br. 44
B	Vlasništvo nad nekretninama (...) može se <i>sticati</i>fizička lica ne mogu <i>sticati</i> pravo... (str. 12)
H	Vlasništvo nad nekretninama (...) može se <i>stjecati</i>fizičke osobe ne mogu <i>stjecati</i> pravo... (str. 19)
S	Власништво над некретнинама (...) може се <i>стицати</i>физичка лица не могу <i>стицати</i> право... (str. 6)
Izvori	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
B	...može u pravnom prometu <i>sticati</i> prava... (str. 6)
H	...može u pravnom prometu <i>sticati</i> prava... (str. 14)
S	...може у правном промету <i>стицати</i> права... (str. 22)

Na ovim primjerima potvrđujemo i dalju upotrebu oblika s *-tic-* u bosanskom jeziku; u hrvatskom jeziku nailazimo na oblik s *-tjec-* u vezi s glagolom *teći*, ali u istom kontekstu i oblik s *-tic-* koji ne odgovara datom značenju i kosi se s utvrđenim propisima; u srpskom jeziku bilježe se samo normom srpskog jezika propisani oblici.

3.6. Jotovanje

Uspostavljene razlike u ekscerpiranim primjerima triju bh. standarda ogledaju se u normativnoj opredijeljenosti za različite reflekse jotovanja stare sekvence *optj-* (*opć-* : *opšt-*) i sekvence *-st-* (*-št-* : *-šč-*).

a) Bosanska i hrvatska norma prihvatile su od prijašnjih dvostrukosti *opšti* i *opći*, *opština* i *općina*, *uopće* i *uopšte* (P60, 381, 570) samo oblike koji umjesto grupe *optj-* imaju reflekse *opć-* (PBJ, 381, 570; HP, 317, 453), a “српском изразу својствени су облици са *шт*, који су преузети из ћирилометодског (старословенског и српскословенског) наслеђа” (PSJ, 91).³⁷

³⁶ Autorica ovoga rada tvrdi da se u bosanskom jeziku najčešće riječi *uticati* – *utjecati* i *uticaj* – *utjecaj* upotrebljavaju samo u jednom obliku i u oba značenja, te da se oblik *utjecaj* među Bošnjacima doživljava kao knjiška, stilski markirana riječ (Valjevac 2005a: 73).

³⁷ Rječnik bilježi i oblike *opći*, *općina* u zgradama kao stilski markirane oblike (PSJ, 262).

Svi primjeri potvrđuju stanje propisano normom.

B	H	S	Izvori
Općeg (str. 4645)	Općeg (str. 4646)	Општег (str. 4645)	ZIDZPOKZNS XIV/07, br. 51
općinskim (str. 4)	općinskim (str. 2)	ОПШТИНСКИМ (str. 3)	ZPPOOUSZFBiH XV/08, br. 31
opće (str. 11)	opće (str. 1)	ОПШТЕ (str. 6)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
općinskoj (str. 2)	općinskoj (str. 2)	ОПШТИНСКОЈ (str. 1)	ZIDZVDPS XV/08, br. 2
Općina (str. 2)	Općina (str. 2)	ОПШТИНА (str. 1)	ZIDZVDPS XV/08, br. 2
općinski (str. 4)	općinski (str. 5)	ОПШТИНСКИ (str. 2)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56

b) U bosanskom jeziku zadržan je najveći broj dubleta tipa *pušten/pušćen*, *uvršten/uvršćen* (GBJ, 154), *ovlašten/ovlašćen*, *ovlaštenje/ovlašćenje* (PBJ, 392), *korišćenje/korištenje* (PBJ, 300); norma hrvatskog jezika preferira oblike gl. prid. trp. na *-šten* (uz neke iznimke i dublete) (Babić, Brozović, Škarić, Težak 2007: 546) (samo *ovlašten*, *korišten*, HP, 324, 269); u srpskoj normi prevladavaju oblici sa *šć* dok su oblici sa *št* navedeni opet u zagradama (PSJ, 90).

B	H	S	Izvori
ovlašten (str. 13)	ovlašten (str. 4)	овлашћен (str. 9)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
ovlaštenih (str. 14)	ovlaštenih (str. 4)	овлашћених (str. 9)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
ovlaštени (str. 5)	ovlaštени (str. 8)	овлашћени (str. 1)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
ovlaštena (str. 30)	ovlaštena (str. 31)	овлашћена (str. 32)	ZIDZABFBiH XV/08, br. 48
korištenju (str. 7374)	korištenju (str. 7374)	коришћењу (str. 7373)	ZIDZPPKZNFBiH XIV/07, br. 72
korištenju (str. 4645)	korištenju (str. 4646)	коришћењу (str. 4645)	ZIDZPOKZNS XIV/07, br. 51

B	H	S	Izvori
korištenju (str. 1)	korištenju (str. 2)	коришћењу (str. 1)	ZIDZPPKZNFBiH XV/08, br. 32
korištenje (str. 2)	korištenje (str. 2)	кориштење (str. 1)	ZIDZVDPS XV/08, br. 2
korištenje (str. 9)	korištenje (str. 17)	коришћење (str. 25)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48

Dakle, u tekstovima na bosanskom i hrvatskom jeziku javljaju se oblici sa *št*, na srpskom oblici sa *šč* (uz pojedine izuzetke: кориштење). Ista kolebanja u srpskoj verziji tekstova nalazimo i u slijedećim primjerima, gdje se javljaju i oblici nastali različitim tvorbenim putem u bosanskom i srpskom jeziku od oblika u hrvatskom jeziku (o tome će biti govora kasnije).

B	H	S	Izvori
ovlaštenja (str. 13)	ovlasti (str. 3)	овлашћења (str. 8)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
ovlaštenja (str. 13)	ovlasti (str. 4)	овлашћења (str. 8)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
(po) ovlaštenju (str. 2)	(po) ovlasti (str. 2)	(по) овлаштењу (str. 1)	ZIDZPBSPB XV/08, br. 38
(po) ovlaštenju (str. 2)	(po) ovlasti (str. 2)	(по) овлашћењу (str. 1)	ZIDZPBSPB XV/08, br. 38
(po) ovlaštenju (str. 2)	(po) ovlasti (str. 2)	(по) овлашћењу (str. 1)	ZIDZPBSPB XV/08, br. 38
(po) ovlaštenju (str. 2)	(po) ovlasti (str. 3)	(по) овлашћењу (str. 1)	ZIDZPBSPB XV/08, br. 38
iskorištavajući (str. 10)	iskorištavajući (str. 18)	искоришћавајући (str. 27)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48

3.7. Redukcije suglasnika

Ova alternacija karakteristična je za suglasničku skupinu *-dbr-/-br-* u leksemi *odbrana/obrana*, koju u bosanskom jeziku susrećemo kao paralelizam (PBj, 372), u hrvatskom jeziku uobičajena je leksema *obrana* (HP, 309: *obrambeni*), u srpskom *odbrana* (PSJ, 259).

U pronađenim primjerima uočavamo iste oblike u bosanskom i srpskom jeziku.

B	H	S	Izvori
odbranu (str. 3)	obranu (str. 3)	одбрану (str. 2)	ZIDZPDBČNJ XV/08, br. 32
odbrani (str. 3)	obrani (str. 3)	одбрани (str. 2)	ZIDZPDBČNJ XV/08, br. 32

3.8. Gubljenje suglasnika

Jedna od novina, osim pisanja je iza tzv. *pokrivenoga r*, u ortografskoj problematici hrvatskoga jezika jeste i pisanje suglasnika *d* i *t* ispred afrikate *c* kod imenica na *-dac*, *-tak*, *-dak*, *-tac*, *-tka*. Ova novina izazvala je mnoge nesuglasice među hrvatskim jezičkim stručnjacima i bila povod za brojne, već spomenute rasprave.³⁸

Hrvatska gramatika uvrstila je dvostrukosti u ovim slučajevima (Barić i dr. 1997: 57); *Gramatika hrvatskoga jezika* ne bilježi u množini dvosložnih imenica na *-(a)c* i *-(a)k* gubljenje *d*, *t* radi izbjegavanja dvoznačnosti (Težak, Babić 2005: 69), a isto glasi i uputa u *Glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika* (Babić, Brozović, Škarić, Težak 2007: 275). Ovaj gramatički priručnik izdvaja samo dvije riječi u kojima se dentali gube (*otac* – *oca*, *sudac* – *suca*), iste riječi navedene su i u HP (2004: 54) i kasnije potvrđene u *Hrvatskom školskom pravopisu* (Babić, Ham, Moguš 2005: 31) – *otac*, *sudac* i još jedna riječ *svetac*.

PHJ ostavlja više slobode pri izboru pisanja dentala u ovoj poziciji, ali i više nedoumice: skupovi *dc*, *tc*, *dč* i *tč* načelno se ostvaruju kao *c* i *č* na granici korijena i sufiksa, ali ponegdje u praksi pojavljuju se i oblici s ubilježenim dentalima (str. 134); kad se kontekstom ne razaznaže značenje, dentali ostaju (str. 134-135).

Ovakve dileme u normama bosanskog i srpskog jezika nema: dentali se gube u ovim pozicijama (GBJ, 157-158; PSJ, 81), što je potvrđeno i na primjerima iz naših izvora. Primjeri iz hrvatskog jezika bilježe ipak dental *t* ispred afrikate *c*, ali ne uvijek predano, čak ni u istom tekstu.

³⁸ Riječ je o podijeljenim mišljenjima i prihvatanju rješenja koje je nudio HP (sa proširivanjem Brozović postupaka pri bilježenju dentala u ovim slučajevima) ili PHJ (sa Boračićevim uklanjanjem pisanja dentala; Brozović 2000), te nastalom zbrkom u praksi zbog oprečnih tumačenja ovih dvaju pravopisnih priručnika.

B	H	S	Izvori
izdaci (str. 3881)	izdatci (str. 3882)	издаци (str. 3883)	BF XIV/07, br. 37
izdaci (str. 3881)	izdatci (str. 3882)	издаци (str. 3883)	BF XIV/07, br. 37
izdaci (str. 3881)	izdatci (str. 3882)	издаци (str. 3883)	BF XIV/07, br. 37
izdaci (str. 3881)	izdatci (str. 3882)	издаци (str. 3883)	BF XIV/07, br. 37
izdaci (str. 3881)	izdaci (str. 3882)	издаци (str. 3883)	BF XIV/07, br. 37
izdaci (str. 1)	izdatci (str. 2)	издаци (str. 3)	BF XV/08, br. 21
izdaci (str. 1)	izdatci (str. 2)	издаци (str. 3)	BF XV/08, br. 21
izdaci (str. 1)	izdatci (str. 2)	издаци (str. 3)	BF XV/08, br. 21
izdaci (str. 1)	izdatci (str. 2)	издаци (str. 3)	BF XV/08, br. 21
gubici (str. 15)	gubici (str. 5)	губици (str. 10)	ZRBFBiH XV/08, br. 37

3.9. Ostale alternacije

3.9.1. Hrvatska jezička tradicija obnovila je pisanje i izgovaranje grčkoga diftonga *eu* u riječi *Europa* (HP, 221), koju je latinskim posredništvom u izvornom obliku iz starogrčkoga dobio i hrvatski jezik, a koji je potiskivao u predašnjoj zajedničkoj normi oblik *Evropa* novogrčkog izgovora (sa završenim procesom monoftongizacije diftonga *eu* i labijalizacije *u*). I prije raskola zajedničkoga standarda bilo je pokušaja da se uspostavi ponovo pisanje i izgovaranje oblika *Europa* u hrvatskom književnom jeziku (Vratović 1983). Bosanski jezik zadržao je raniju tradiciju bh. standardnojezičkog izraza (PP77, 120, 140) i oblik *Evropa* normirao kao geografski pojam a oblik *Europa* za mitsko ime (PBJ, 140). Za srpski jezik i normiranje forme *Evropa* (PSJ, 205) presudan je bio novogrčki izgovor u bizantsko doba.

B	H	S	Izvori
evropskih (str. 7374)	europskih (str. 7375)	европских (str. 7373)	ZIDZPPKZNFBiH XIV/07, br. 72
Evropskom (str. 3)	Europskoj (str. 5)	Европском (str. 1)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
Evrope (str. 3)	Europe (str. 5)	Европе (str. 1)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
evropski (str. 5)	europski (str. 13)	европски (str. 21)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
evropska... lica (str. 5)	europske... osobe (str. 13)	европска... лица (str. 21)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
u valuti euro (str. 1)	u valuti EURO (str. 2)	у валути ЕВРО (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48

U bosanskom i srpskom jeziku javljaju se, dakle, isti oblici osim kada je riječ o valuti *euro/evro*, koja se u bosanskom jeziku ipak javlja u obliku *euro*.

3.9.2. Riječi grčkoga porijekla sa glasom *chi* hrvatski jezik preuzeo je također iz latinskoga jezika, u kojem se taj glas izgovarao kao *k* (Mamić 1983), pa su danas oblici *kronika*, *kemija*, *klor*... ustaljeni u hrvatskom jeziku (HP, 258, 268). U srpski jezik te riječi su dolazile izravno iz grčkoga jezika i zadržale njegov izgovor *hronika*, *hemija*, *hlor*... (PSJ, 101). I bosanska norma ima oblike *hronika*, *hemija*, *hlor*... (PBJ, 140).

B	H	S	Izvori
hronika (str. 9)	kronika (str. 17)	хроника (str. 26)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
agrohemijaska (str. 9)	agrokemijaska (str. 15)	агрохемијска (str. 2)	ZNPU XV/08, br. 44

3.9.3. I pri bilježenju i korištenju riječi *historija/istorija* nalazimo izvje-sne razlike među standardima uvjetovane opet jačim kulturnim, vjerskim i jezičkim utjecajima grčke tradicije na srpsku i latinske tradicije na hrvatsku kulturu uopće. Oštri hak koji se bilježio iznad grčke riječi *historia* latinski jezik primao je kao glas *h* i s tim latinskim izgovorom u hrvatskoj jezičkoj tradiciji ustalio se oblik *historija*; u srpskoj jezičkoj kulturi opet veći utjecaj imao je srednjovjekovni grčki (neutralizacijom oštrog haka s

tihim hakom on nije više imao izgovornu vrijednost)³⁹, te je danas u srpskom jeziku normiran oblik *istorija*.

Bosanski jezik za standardni oblik uzima *historija* (PBJ, 140). No, kako se u hrvatskom jeziku prednost uvijek daje domaćoj riječi u odnosu na tuđicu, tako i grčku riječ *historija* zamjenjuje domaća *povijest*, pa razliku između pisanja glasa *h* nalazimo samo između srpskog i bosanskog jezika.

B	H	S	Izvori
historijskog (str. 4645)	(povijesnog) (str. 4646)	историјског (str. 4645)	ZIDZPOKZNS XIV/07, br. 51
historije (str. 3)	(povijesti) (str. 5)	историје (str. 1)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
kulturno- -historijske (str. 9)	kulturno- -povjesne (!) (str. 15)	културно- -историјске (str. 3)	ZNPU XV/08, br. 44

3.9.4. Kao fonetski paralelizam *konsultacija/konzultacija* prihvaćena su oba oblika ove riječi latinskoga porijekla u bosanskom jeziku (PBJ, 298); srpski standard propisuje *s* uz sonante u riječima iz klasičnih jezika (*konsultacija, kosmos, Persija...*) (PSJ, 101); u HP ne navodi se uopće riječ *konsultacija* ili *konzultacija*, ali sudeći po riječima *Perzija, kozmos* (str. 330, 265), pretpostavljamo i *konzultacija* koja se navodi u RHJ (Šonje) (str. 485), ali PHJ također navodi oba oblika: i *konsultacija* i *konzultacija* (str. 424-425).

B	H	S	Izvori
konsultaciju (str. 7374)	konzultaciju (str. 7375)	консултацију (str. 7374)	ZIDZPPKZNFBiH XIV/07, br. 72
konsultantska (str. 4)	konzultantska (str. 8)	консултантска (str. 1)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
konsultacija (str. 7)	konzultacija (str. 15)	консултација (str. 23)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48

Rješenja u bosanskom i srpskom jeziku još jednom se podudaraju.

3.9.5. Posljednja razlika vezana za adaptaciju riječi stranoga porijekla tiče se riječi iz francuskoga jezika *fnansirati : financirati* i *bilans : bilanca*. Kao što i primjeri pokazuju, isti normativni status imaju oblici sa *s* (*fnansirati, bilans*) u bosanskom i srpskom jeziku (PBJ, 232; PSJ, 313). Oblici

³⁹ Više o tome u (Mamić 1983).

financirati, bilanca (sa promjenom i roda) prihvaćeni su u hrvatskom standardu (HP, 167, 223).

B	H	S	Izvori
finansiranja (str. 3881)	financiranja (str. 3882)	финансирања (str. 3883)	BF XIV/07, br. 37
finansiranje (str. 4)	financiranje (str. 2)	финансирање (str. 3)	ZPPOOUSZFBiH XV/08, br. 31
finansijska (str. 11)	financijska (str. 1)	финансијска (str. 6)	ZRFBFBiH XV/08, br. 37
finansija (str. 5)	financija (str. 8)	финансија (str. 2)	ZIDZD XV/08, br. 14
finansiraju (se) (str. 5)	financiraju (se) (str. 8)	финансирају (се) (str. 1)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
finansije (str. 5)	financije (str. 9)	финансије (str. 2)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
sufinansiranje (str. 11)	sufinanciranje (str. 17)	суфинансирање (str. 4)	ZNPU XV/08, br. 44
Bilans prihoda i Bilans rashoda (str. 3881)	Bilanca prihoda i Bilanca rashoda (str. 3882)	Биланс прихода и Биланс расхода (str. 3883)	BF XIV/07, br. 37
bilansu stanja (str. 2)	bilanci stanja (str. 2)	билансу стања (str. 1)	ZIDZPBSPB XV/08, br. 38

3.10. Glas h

Pored različite upotrebe glasa *h* u riječima stranoga porijekla (o kojima je bilo govora u dijelovima 3.9.2. i 3.9.3) primjetna je i razlika u pisanju glasa *h* u riječi *duhan* : *duvan*. Zajednički standard imao je dubletno rješenje (P60, 273) koje je zadržala norma srpskoga jezika (PSJ, 73) uz običniju zamjenu glasa *h* sa *v* (u glasovnom slijedu *-uha-*) (PSJ, 203). Etimološko *h* u orijentalizmima dosljedno je u bosanskom jeziku (GBJ, 108; PBJ, 121) kao i u hrvatskom jeziku (HP, 32).

B	H	S	Izvori
duhana (str. 4647)	duhana (str. 4648)	дувана (str. 4647)	ZIDZD XIV/07, br. 51

B	H	S	Izvori
duhanske (str. 4647)	duhanske (str. 4648)	дуванске (str. 4647)	ZIDZD XIV/07, br. 51
duhanskih (str. 4647)	duhanskih (str. 4648)	дуванских (str. 4647)	ZIDZD XIV/07, br. 51
duhanskih (str. 11)	duhanskih (str. 19)	дуванских (str. 27)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48

4. Morfologija

S obzirom na to da korpus ovog istraživanja pripada administrativnom stilu (tj. zakonodavno-pravnom podstilu), koji je “na gramatičkom planu nominalni, što znači da u njemu dominiraju imenice, naročito apstraktne i deverbativne, a čest je postupak kondenzacije, naročito nominalizacije, tako da je broj glagola dodatno smanjen” (Katnić-Bakaršić 2001: 92) i najveći broj razlika pronađenih u tekstovima na bosanskom, hrvatskom i srpskom jeziku tiču se na prvom mjestu imenica, zatim pridjeva i glagola, a neznatne su razlike kod zamjenica i priloga.

4.1. Imenice

4.1.1. Riječi iz klasičnih jezika imale su različite načine prilagođavanja i različite puteve kojima su dopirale na naše područje (o fonetskim razlikama govorili smo u dijelu 3.9). Ta razlika u načinu prilagođavanja ostvarila se i u kategoriji roda imenica u naša tri standardna jezika.

U primjerima iz tekstova zakona ostvaruju se slijedeće razlike u rodu imenica:

a) Imenice na *-ij* : *-ija* (*teritorij* : *teritorija*)

Ova imenica pripada skupini latinskih imenica sa završetkom *-ium* koje su u zapadnim krajevima pretežno dobivale završetak *-ij*, a u istočnim krajevima proširio se završetak *-ija* (više nego u zapadnim krajevima) (JSG, 102). Zajednički standard imao je pored oblika *teritorij* i *teritorija* i oblik *teritorijum* (P60, 733).

Bosanska norma zadržala je dublet *teritorij/teritorija* (PBJ, 548). Slično je i u normi srpskoga jezika: *teritorija* (*teritorij*) (PSJ, 304) s napomenom da se često pribjegava oblicima ž.r. (PSJ, 99), dok u hrvatskoj normi nalazimo samo *teritorij* (HP, 435; RHJ /Anić/ 1585).

Primjeri pokazuju da se u bosanskom jeziku javljaju oba oblika, i u muškom i u ženskom rodu, u hrvatskom samo u muškom rodu, u srpskom

u ženskom rodu. U skladu sa izborom roda, imenice imaju i različitu deklinacijsku paradigmu (m.r. a-vrsta; ž.r. e-vrsta).

B	H	S	Izvori
(na) teritoriji (str. 5993)	(na) teritoriju (str. 5994)	(на) територији (str. 5995)	ZKDFBiH XIV/07, br. 64
(na) teritoriji (str. 4)	(na) teritoriju (str. 1)	(на) територији (str. 3)	ZPPOOUSZFBiH XV/08, br. 31
...na čijem se teritoriju... (str. 2)	...na čijem se teritoriju... (str. 2)	...на чијој се територији... (str. 1)	ZIDZVDPS XV/08, br. 2

b) Imenice na -t : -ta (kvalitet : kvaliteta)

P60 i u ovom slučaju propisivao je dvostrukost (str. 369).

Norma bosanskog jezika najprije je odbacila vokal *a* na kraju imenica iz klasičnih jezika (-*ist* i -*t*; PBJ, 141), a zatim je došlo do izmjena i dozvoljen je vokal na kraju (Halilović 2003: 33). U RBJ nalazi se samo oblik muškog roda: *kvalitet* (str. 333).

I RSJ donosi samo oblik m.r. (str. 529), dok u rječnicima hrvatskog jezika nalazimo oba oblika: RHJ (Anić) za oblik m.r. nudi dva značenja (jedan s oznakom *filozof.*, drugi s oznakom *šah.*), za ž.r. značenja – svojstva, bitne i istaknute značajke, prirode, naravi, razine kakvoće itd. (str. 661). U RHJ (Šonje) oblik m.r. upućen je (strelicom) na značenje pod oblikom za ž.r. (str. 524). Pri kolebanju u upotrebi imenica na -*ist* : -*ista* dat je savjet o standardnom -*ist* i navedeni su razlozi za takvo opredjeljenje u *Tvorbi riječi u hrvatskome književnome jeziku* (Babić 2002: 350-351).

U korpusu nalazimo isti oblik *kvalitet* (m.r.) u bosanskom i srpskom jeziku, u hrvatskom običniji oblik ž.r. *kvaliteta*.

B	H	S	Izvori
...radi osiguranja <i>kvaliteta</i> (str. 7)	...radi osiguranja <i>kvalitete</i> (str. 10)	...ради осигурања <i>квалитета</i> (str. 4)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
...pregled kontrole <i>kvaliteta</i> ... (str. 7)	...pregled kontrole <i>kvalitete</i> ... (str. 10)	...преглед контроле <i>квалитета</i> ... (str. 4)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47

B	H	S	Izvori
...za eksternu kontrolu <i>kvaliteta</i> ... (str. 7)	...za vanjsku kontrolu <i>kvalitete</i> ... (str. 10)	...за екстерну контролу <i>квалитета</i> ... (str. 4)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
(visokog do srednjeg <i>kvaliteta</i> ... (str. 1)	(visoke do srednje <i>kvalitete</i> ... (str. 2)	(високог до средњег <i>квалитета</i> ... (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
...ispunjava (...) standarde i standarde <i>kvaliteta</i> ... (str. 9)	...ispunjava (...) standarde i standarde <i>kvalitete</i> ... (str. 17)	...испуњава (...) стандарде и стандарде <i>квалитета</i> ... (str. 25)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48

c) Imenice na -v : -va (*osnov* : *osnova*; *arhiv* : *arhiva*)

Još jednom nalazimo dvostrukost u normi bosanskog jezika – *osnov/osnova* (PBJ, 386), mada RBJ bilježi samo oblik ž.r. *osnova* (str. 558).

Srpski standard također ima oba lika: (RSJ, 892) *osnov* (m.r.) sa značenjem kao *osnova* i *osnovica*; *osnova* (ž.r.) ima i dodatna značenja s oznakom *mat.* i *lingv.*

U rječnicima hrvatskog jezika upisan je oblik *osnova* (RHJ /Anić/ 963) ili *osnov* s uputom o značenju na odrednicu *osnova* (RHJ /Šonje/ 776) gdje nalazimo i sintagmatsku vezu *pravna osnova*.

B	H	S	Izvori
...utvrđuje se pojam (...), <i>osnove</i> na kojima se zasniva... (str. 5993)	...utvrđuje se pojam (...), <i>osnovi</i> na kojima se temelji... (str. 5994)	...утврђује се појам (...), <i>темељи</i> на којима се заснива... (str. 5995)	ZKDFBiH XIV/07, br. 64
Zakon o <i>osnovama</i> ... (str. 4)	Zakon o <i>osnovama</i> ... (str. 1)	Закон о <i>основама</i> ... (str. 3)	ZPPOOUSZFBiH XV/08, br. 31
...na <i>osnovu</i> te funkcije... (str. 14)	...po <i>osnovi</i> te dužnosti... (str. 4)	...по <i>основу</i> те функције... (str. 9)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
...na <i>osnovu</i> odluke... (str. 15)	...na <i>osnovi</i> odluke... (str. 5)	...на <i>основу</i> одлуке... (str. 10)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
...po drugom <i>osnovu</i> ... (str. 4)	...po drugom <i>temelju</i> ... (str. 2)	...по другом <i>основу</i> ... (str. 3)	ZIPMOZNOFBiH XV/08, br. 19

B	H	S	Izvori
...po tom <i>osnovu...</i> (str. 3)	...po toj <i>osnovi...</i> (str. 5)	...по том <i>основу...</i> (str. 1)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
...čija će <i>osnova</i> biti... (str. 6)	...čija će <i>osnova</i> biti... (str. 9)	...чији ће <i>основ</i> бити... (str. 2)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
Sudska odluka (...) predstavlja <i>pravnu osnovu...</i> (str. 2)	Sudska odluka (...) predstavlja <i>pravni temelj...</i> (str. 2)	Судска одлука (...) представља <i>правну основу...</i> (str. 1)	ZIDZPBSPB XV/08, br. 38

JSG potvrđivao je varijantsku polarizaciju oblika *osnov* za istočne, *osnova* za zapadne krajeve (str. 187). Također, *Razlikovni rječnik srpskog i hrvatskog jezika* navodi kao razliku *osnov* – tipičnije za srpski jezik, *osnova* u hrvatskom jeziku (Brodnjak 1991: 349). Međutim, srpski lingvist Ćorić Pranjkovićeve navode o razlikama u rodu imenica u hrvatskom i srpskom jeziku (*metoda – metod, sekunda – sekund, morfema – morfem* itd.) komentira tako da ih sve proglašava dubletima srpskoga jezika (Ćorić 1998: 557-558).

Mile Mamić, pišući o odnosu riječi *temelj* i *osnova* u hrvatskom pravnom jeziku i o neopravdanom potiskivanju domaće riječi *osnova*, napominje da je to imenica ženskog roda, koja često stoji s prijedlogom *na* u lokativu (*na osnovi toga*); tipično za srpski jezik je izraz *na osnovu toga*, koji se u hrvatskom smatra neispravnim (Mamić 2004: 54).

Izdvojeni primjeri kazuju:

- i u bosanskom, i u hrvatskom, i u srpskom jeziku javlja se i imenica m.r. *osnov* i imenica ž.r. *osnova*, ali se rijetko upotrebljavaju u istim slučajevima (jedan primjer);
- ne uspostavlja se jednakost oblika za samo dva jezika (nekada je u bosanskom i hrvatskom isti oblik, nekada u bosanskom i srpskom, ali u hrvatskom i srpskom nikada nisu isti oblici);
- ako se i ukaže prilika da se upotrijebi isti oblik u svim jezicima, pribjegava se trećoj varijanti – iskorištava se leksička sinonimija (nepotpuna) – umjesto *osnov/osnova* koristi se *temelj* (u srpskom i hrvatskom), pa čak i u ustaljenim pravnim izrazima kakav je *pravna osnova*, koji smo i našli u RHJ (Šonje) (*pravna osnova* – norma koja je izvor i uporište subjektivnih prava i obveza, str. 776), a koji se u hrvatskom jeziku, kako smo vidjeli, javlja kao *pravni temelj*.⁴⁰

⁴⁰ O ovome će biti riječi i u dijelu o leksici.

U drugom primjeru (*arhiv* : *arhiva*), iako je u PBJ i u HP naveden samo oblik *arhiv* (PBJ, 161; HP, 157), pronalazimo različita značenja vezana za njih u sva tri jezika: poređenjem rječnika (RBJ, 14; RSJ, 45; RHJ /Anić/ 33; RHJ /Šonje/ 35) uočeno je da se za *arhiv* veže značenje ustanove za čuvanje dokumenata, za *arhiva* značenje arhivske građe, spisa, dokumenata, arhivski materijal (ona značenja koja se podudaraju). Dakle, u svim standardima to su različite riječi.⁴¹

B	H	S	Izvori
<i>Arhivi</i> , muzeji i druge ustanove... (str. 4)	<i>Pismohrani</i> , muzeji i druge ustanove... (str. 6)	<i>Архиве</i> , музеји и друге установе... (str. 2)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
Član 14. <i>Arhiv</i> (str. 6)	Članak 14. <i>Arhiv</i> (str. 15)	Члан 14. <i>Архив</i> (str. 23)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
...doda u <i>arhiv</i> . (str. 6)	...doda u <i>arhiv</i> . (str. 15)	...дода у <i>архив</i> . (str. 23)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
c) skladištenje i korištenje <i>arhiva</i> tonskih i videozapisa; (str. 6)	c) skladištenje i korištenje <i>arhiva</i> tonskih i videozapisa; (str. 14)	ц) складиштење и коришћење <i>архива</i> тонских и видео записа; (str. 22)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48

U korpusu su pronađeni primjeri koji potvrđuju u bosanskom jeziku imenicu m.r. *arhiv*, u hrvatskom imenicu m.r. *arhiv* i leksemu *pismohrana*, u srpskom jeziku imenice i m.r. *arhiv* i ž.r. *arhiva*:

– u bosanskom jeziku imenica *arhiv* (prvi primjer – Nmn. *arhivi*) odgovara značenju ustanove; drugi i treći primjer također imaju značenje ustanove (podudaraju se sa značenjima u RBJ, str. 14); u četvrtom primjeru upotrijebljena imenica može imati ili oblik Gmn. ili oblik Gjd., pa ne možemo sa sigurnošću tvrditi u kojem je rodu ta imenica, ali iz konteksta razaznajemo značenje arhivske građe, materijala;

– u hrvatskom jeziku u prvom primjeru upotrijebljena je riječ *pismohrana*⁴² u značenju ustanove i to u obliku za Nmn. *pismohrani* [*pismohra-*

⁴¹ Brodnjak pojašnjava da je *arhiva* u srpskom ono što je u hrvatskom *arhiv*, *pismohrana*, a da je u hrvatskom *arhiva* arhivska građa (Brodnjak 1991: 18); no, Ćorić konstatira da su to različite riječi i da se ne mogu dovoditi u vezu u kakvu ih je doveo Pranjković (uz primjere *metoda* – *metod*, ...) (Ćorić 1998: 558).

⁴² RHJ (Anić) 1034: *pismohrana* u značenju *arhiva* (*admin.* odio i služba u poduzeću ili ustanovi koja radi s dokumentima); RHJ (Šonje) 830: *pismohrana* – arhiv, arhiva.

na je imenica ž.r. (RHJ /Anić/ 1034; RHJ /Šonje/ 830) i ima u Nmn. nastavak -e: *pismohrane*, a ne *pismohrani*]; u ostalim primjerima upotrijebljena je imenica m.r., a četvrti primjer ne može nam biti siguran pokazatelj roda imenice;

– u srpskom jeziku za imenovanje ustanove (prvi primjer) koristi se imenica ž.r. *arhiva*, što nije u saglasnosti sa rješenjima iz rječnika: može doći i do podudaranja značenja *arhiv* i *arhiva*, mada je uz *arhiv* navedeno značenje ustanove na prvom mjestu, a uz *arhiva* na posljednjem mjestu s oznakom *vidi arhiv* (RSJ, 45); *arhiv* u nazivima ustanova, *arhiva* – staviti u arhivu (PSJ, 173); u svim ostalim slučajevima upotrebljava se imenica m.r. (četvrti primjer izdvajamo kao i u prethodnim slučajevima).

d) Imenica *akt* (jd. m.r.) – *akti* (mn. m.r.) : *akta* (mn. s.r.)

Imenica *akt* u množini može se javiti u s.r. i u m.r., te različito normiranje dovodi do razlika među standardima: norma bosanskog ima *akt* – *akti* (PBJ, 158; GBJ, 202), ali i *akti/akta* (RBJ, 4: nije precizno razgraničeno, no čini se *akti* – čin, djelo, postupak, *akta* – dokumenti, spisi); norma hrvatskog samo *akt* – *akti* (HP, 154; Babić, Brozović, Škarić, Težak 2007: 324) za oba značenja (RHJ /Anić/ 10; RHJ /Šonje/ 12); srpska norma zadržala je Stevanovićevu razliku: “Облик *акта* се употребљава за канцеларијски спис, писмени предмет о неком питању у каквој установи. А *акти* су множина именице *акт* у значењу *акција*, *гест*, *поступак*...” (Stevanović I 1964: 205) koju nalazimo u RSJ (str. 23), dok se u PSJ nalaze oba množinska oblika bez diferencijacije u značenju (str. 170).

Primjeri koji slijede imaju značenje dokumenta, spisa, pa u bosanskom jeziku nalazimo množinske oblike i srednjeg roda (iako PBJ samo bilježi m.r.) i muškog roda, kao i u srpskom jeziku; u hrvatskom samo oblike muškog roda.

B	H	S	Izvori
AKTA BANKE (str. 14)	AKTI BANKE (str. 4)	AKTA БАНКЕ (str. 9)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
Opća <i>akta</i> (str. 14)	Opći <i>akti</i> (str. 5)	Општа <i>акта</i> (str. 9)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
Opća <i>akta</i> , na prijedlog Uprave, donosi Nadzorni odbor. (str. 14)	Opće <i>akte</i> na prijedlog Uprave donosi Nadzorni odbor. (str. 5)	Општа <i>акта</i> на приједлог управе доноси Надзорни одбор. (str. 9)	ZRBFBiH XV/08, br. 37

B	H	S	Izvori
Podzakonske <i>akte</i> za operacionalizaciju ovog Zakona donijet će federalni ministar... (str. 15)	Podzakonske <i>akte</i> za operacionalizaciju ovoga zakona donijet će federalni ministar... (str. 6)	Подзаконске <i>акте</i> за операционализацију овог закона донијеће федерални министар... (str. 10)	ZRBFBiH XV/08, br. 37

e) Imenica *bilans* : *bilanca*

O ovoj pojavi smo već govorili u dijelu 3.9.5. Ostaje da konstatiramo da se u bosanskom i srpskom jeziku javlja oblik m.r. *bilans*, u hrvatskom ž.r. *bilanca*.

4.1.2. Imenice stranoga porijekla koje su imale različit način prilagođavanja, ali koje nisu ostvarile razlike u rodu u našim jezičkim standardima jesu imenice koje su se završavale na *-ium* i u bosanski jezik prenose se sa završetkom *-ij* (PBJ, 141: *aluminij, barij, auditorij, kriterij...*) kao i u hrvatskom jeziku (posredstvom latinskog) (Mamić 1983: 7; HP, 267: *kriterij*), a u srpskom s *-ijum* (PSJ, 99).

Te potvrde našli smo u primjeru *kriterij* : *kriterijum*.

B	H	S	Izvori
kriterije (str. 5)	kriterije (str. 9)	критеријуме (str. 2)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
(o) kriterijima (str. 15)	(o) kriterijima (str. 5)	(o) критеријумима (str. 10)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
(sa) kriterijima (str. 3)	mjerilima (str. 4)	(ca) критеријима (str. 3)	ZIDZV XV/08, br. 38
(o) kriterijima (str. 6)	(o) kriterijima (str. 9)	(o) критеријумима (str. 2)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
kriterijima (str. 9)	kriterijima (str. 17)	критеријумима (str. 25)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48

U srpskom jeziku upotrijebio se i oblik *kriterij* koji u PSJ nalazimo za-bilježen u zgradama (str. 230) kao manje običniji za srpski jezik ili stilski markirani oblik. Čini se da nije slučajno baš u toj situaciji upotrijebljen oblik *kriterij*, jer se u hrvatskom jeziku na tom mjestu pojavljuje druga riječ *mjerilo*.

4.1.3. Slijedeću razliku nalazimo pri upotrebi umetka -ov-/-ev- kod jednosložne imenice m.r. *put* u mn.

Stevanović je na ovu pojavu gledao ovako: iako imamo pravo da prednost dajemo oblicima sa -ovi (*putovi* i *kutovi*), nema razloga suprotstavljati se i upotrebi oblika množine sa -evi (*putevi* i *kutevi*) (Stevanović I 1964: 203). Tu dvostrukost zadržala je norma bosanskog jezika (PBJ, 471: nom. mn. *putevi*, *putovi* / *puti* /poet./; GBJ, 201: Ijd. *putom/putem*). Srpska norma učestalijim smatra oblik *putevi*, rijetko *putovi* (RSJ, 1096), ali Simić konstatira da je u ovim slučajevima dopušteno *putevi/putovi* (Simić 2006: 99-100). Hrvatska norma daje samo oblik *putovi* (Babić, Brozović, Škarić, Težak 2007: 323) ili preferira *putovi*, rjeđe *putevi* (Težak, Babić 2005: 102).

Primjeri iz naše analize isti su u bosanskom i hrvatskom jeziku.

B	H	S	Izvori
...mreže <i>putova</i> ; (str. 10)	...mreže <i>putova</i> ; (str. 16)	...мреже <i>путева</i> ; (str. 3)	ZNPU XV/08, br. 44
...gradnja novih <i>putova</i> ... (str. 10)	...gradnja novih <i>putova</i> ... (str. 16)	...градња нових <i>путева</i> ... (str. 3)	ZNPU XV/08, br. 44
...uređivanju pašnjaka i <i>putova</i> ... (str. 10)	...uređivanju pašnjaka i <i>putova</i> ... (str. 16)	...уређивању пашњака и <i>путева</i> ... (str. 3)	ZNPU XV/08, br. 44
...označavanje turističkih i planinskih <i>putova</i> , te <i>putova</i> ... (str. 9)	...označavanje turističkih i planinskih <i>putova</i> , te <i>putova</i> ... (str. 15)	...означавање туристичких и планинских <i>путева</i> , те <i>путева</i> ... (str. 3)	ZNPU XV/08, br. 44

4.1.4. Budući da u administrativnom stilu dominiraju deverbativne imenice, i razlike u upotrebi kategorije imenica su najzastupljenije. Distinkcija se ogleda u različitoj derivaciji ili u frekvenciji određene forme u jednom jeziku naspram druga dva. Najbrojnije razlike su ostvarene sufiksalsnom tvorbom imenica od glagola.

Među deverbativnim imenicama najviše je imenica nastalih sufiksom -nje od glagola na -irati, -ovati i -isati⁴³, koji su i ranije imali različitu frekvenciju u određenim sredinama: “С домаћим наставком -ова(ти) ти су глаголи обичнији у културним центрима нашим источних области простирања српскохрватског језика и код писаца из тих крајева.

⁴³ Nastavak -ira(ti) je njemačkog, -isa(ti) novogrčkog, a -ova(ti) domaćega porijekla (Stevanović I 1964: 607-609).

А исте, по значењу, глаголе с наставком -ира(ти), чешће употребљавају писци из западних крајева. С овим другим су наставком ти глаголи и уопште знатно чешћи у западним нашим културним центрима. Исто је тако наставак -иса(ти), што је и разумљиво, распрострањенији на истоку, а ређи на западу, те су на истоку сви с овим наставком наведени глаголи знатно обичнији с њим него с наставком -ира(ти). А на западу се већина од њих чешће употребљава с овим последњим наставком.” (Stevanović I 1964: 609)

У српском језику normativni status ovih nastavaka nije doživio bitnije promjene: “У српском књижевном изразу сва три наставка имају укоријењен и постојан удио – нпр. *кандидовати*, *конкурисати*, *корумпирати* – а у хс. генерализује се *-ирати*. У нормативној дјелатности треба уважавати створени изражајни обичај. Тројаки наставак није системски недостатак, него повољна околност, јер се тиме ублажује врло велика учесталост страног форманта *-ир-*. У најбољем је складу с природом нашег језика домаћи наставак *-овати*, и треба га одржавати гдје год је обичан, али без вјештачког форсирања (нпр. ‘датовати’, ‘имитовати’)” (PSJ, 100). Тако у RSJ nalazimo samo: *angažovati* (str. 33), *kandidovati* (str. 520), *sponsorisati* (str. 1257), *kampovati* (str. 520); dublete: *promovirati* i *promovisati* (str. 1068), *prezentirati* i *presentovati* (str. 1010); ili moguću zamjenu u zgradama: *emitovati* (*emitirati*) (str. 354), *funkcionisati* (*funkcionirati*) (str. 1451), *verifikovati* (*verificirati*) (str. 140), *identifikovati* (*identificirati*) (str. 445), te upućivanje na određenu formu: *organizirati* (*se*) v. *organizovati* (*se*) (str. 885).

У GBJ као dubletni стоје суфикси *-ира/-иса-* у примјерима (*rezervirati/rezervisati*), *-ира/-ова-* (*apelirati/apelovati*), [*slavenizirati* (*se*)/*slavenizovati* (*se*), *lakirati/lakovati*] (str. 320), па се у bosanskom језику јављају и dvostrukosti: *angažirati/angažovati* (RBJ, 10), *identificirati/identifikovati* (RBJ, 207), *kandidirati/kandidovati* (*se*) (RBJ, 274), *promovirati* i *promovisati* (RBJ, 905), *emitirati/emitovati* (RBJ, 139), *funkcionirati/funkcionisati* (RBJ, 155), *organizirati/organizovati* (RBJ, 552); samo *kampovati* (RBJ, 274), *prezentirati* (RBJ, 839).

За hrvatski језик uobičajeni су облици на *-ирати*: *angažirati* (RHJ /Anić/ 22), *emitirati* (RHJ /Anić/ 291), *identificirati* (RHJ /Anić/ 425), *kandidirati* (RHJ /Anić/ 547), *kampirati* (RHJ /Anić/ 546); суфикс *-исати* ograničen је тек на неколико глагола: *kalajisati* (*kositriti*), *krunisati* (obič. *kruniti*), *majmunisati* (uz *majmunirati*)⁴⁴, суфикси *-овати/-евати* имају своје мјесто у творбе-

⁴⁴ Stevanović је уз ове глаголе навео и *anatemisati*, *bakarisati*, *zborisati*, *kaldrmisati*, *majstorisati*, *saborisati*, који се употребљавају само у овом облику и у западним културним центрима (Stevanović I 1964: 609).

nom sustavu hrvatskog jezika, ali ne navode se kao konkurentni sufiksu *-irati* kada se glagoli tvore od stranih osnova (Babić 2002: 508-511), a upravo od stranih osnova izvedeni su glagoli od kojih su tvorene imenice na *-nje*, te nalazimo različite forme u tekstovima na bosanskom, hrvatskom i srpskom jeziku.

B	H	S	Izvori
funkcioniranja (str. 4642)	funkcioniranja (str. 4643)	функціонисања (str. 4641)	ZNPFIOFBiH XIV/07, br. 51
organiziranju (str. 3)	organiziranju (str. 3)	організовању (str. 2)	ZIDZPDBČNJ XV/08, br. 32
definiranju (str. 14)	definiranju (str. 5)	дефінісању (str. 9)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
identificiranje (str. 14)	identificiranje (str. 5)	ідентифіковање (str. 9)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
angažiranja (str. 14)	angažiranju (str. 5)	ангажовања (str. 10)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
kandidiranje (str. 4)	kandidiranje (str. 1)	кандідовање (str. 2)	ZIPMOZNOFBiH XV/08, br. 19
kandidovanje (str. 4)	kandidiranje (str. 2)	кандідовање (str. 3)	ZIPMOZNOFBiH XV/08, br. 19
verifikovanje (str. 4)	verificiranje (str. 2)	веріфіковање (str. 3)	ZIPMOZNOFBiH XV/08, br. 19
organiziranja (str. 3)	organiziranja (str. 5)	організовања (str. 1)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
funkcioniranje (str. 5)	funkcioniranje (str. 9)	функціонисање (str. 2)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
formulisanje (str. 7)	formuliranje (str. 10)	формулісање (str. 3)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
sponzorisanje (str. 5)	sponzoriranje (str. 13)	спонзорисање (str. 21)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
emitovanju (str. 5)	emitiranju (str. 13)	емітовању (str. 21)	ZJSRTBFBiH XV/08, br. 48
reemitovanje (str. 5)	reemitiranje (str. 13)	ре-емітовање (str. 21)	ZJSRTBFBiH XV/08, br. 48
prezentiranje (str. 9)	prezentiranje (str. 17)	презентовање (str. 25)	ZJSRTBFBiH XV/08, br. 48

B	H	S	Izvori
promoviranje (str. 9)	promoviranje (str. 17)	промовисање (str. 25)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
emitiranje (str. 10)	emitiranje (str. 18)	емитовање (str. 26)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
emitovanja (str. 10)	emitiranja (str. 19)	емитовања (str. 27)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
sponzorisanje (str. 11)	sponzoriranje (str. 19)	спонзорисање (str. 27)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
Emitovanje (str. 11)	Emitiranje (str. 19)	Емитовање (str. 27)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
emitiranje (str. 11)	emitiranje (str. 19)	емитовањем (str. 27)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
kampiranja (str. 12)	kampiranja (str. 18)	кампирања (str. 6)	ZNPU XV/08, br. 44

Primjeri potvrđuju dominaciju deverbativnih imenica na *-iranje* u tekstovima na hrvatskom jeziku, imenica na *-ovanje* i *-isanje* u srpskom, te prisustvo sva tri varijantska oblika u bosanskom bez zakonomjernosti u distribuciji, jer u istom članu jednoga zakona nalazimo i oblik na *-ovanje* i na *-iranje* (emitovanje i emitiranje),⁴⁵ što još jednom ukazuje na prisustvo velikoga broja sinonimnih formi u bosanskom jeziku koje su svojevrsna markacija u odnosu na hrvatski i srpski jezik. No, posljednji primjer imenice na *-iranje* – *kampiranje* u sve tri verzije jeste isti: u hrvatskom tu nema dileme, jer smo u rječnicima hrvatskog jezika našli samo gl. *kampirati* (RHJ /Anić/ 546; RHJ /Šonje/ 429), ali u rječnicima bosanskog i srpskog ne nalazi se gl. *kampirati*, nego samo *kampovati* (RBJ, 274; RSJ, 520).

4.1.5. Slijedeća distinkcija tiče se imenica izvedenih od glagola sufiksom *-nje* na jednoj strani, i sufiksom *-a* na drugoj strani, pri čemu i glagoli od kojih tvorba počinje mijenjaju glagolski vid, te ukoliko se imenica izvodi sufiksom *-a*⁴⁶, glagol je svršenog vida, a ukoliko dolazi sufiks *-nje*⁴⁷, glagol je imperfektivacijom promijenio vid. Govorimo o gl. *objaviti* – im. *objava*, *objavljivati* – *objavljivanje* i *uspostaviti* – *uspostava*, *uspostavljati* – *uspostavljanje*.

⁴⁵ U bosanskom jeziku danas je nešto frekventniji sufiks *-iranje* nego ranije, naročito u zvaničnoj upotrebi; u neoficijelnoj govornoj praksi običnije su imeničke forme na *-isanje* i *-ovanje* (Valjevac 2005a: 86-87).

⁴⁶ O tvorbi imenica od glagola sufiksom *-a* vidjeti u (Babić 2002: 73-78).

⁴⁷ O tvorbi imenica od glagola sufiksom *-nje* vidjeti u (Babić 2002: 156-160).

Svaki zakon završava članom kojim se precizira početak važenja toga zakona i opetuje se rečenica: *Ovaj Zakon stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u Službenim novinama FBiH*. Ovisno o jeziku, na mjestu imenice *objavljivanje* može se naći i *objava*. U tekstovima na hrvatskom jeziku javljaju se obje forme, kao i u srpskom jeziku (nekada podudarno), dok u tekstovima na bosanskom jeziku redovno se javlja imenica *objavljivanje*.

B	H	S	Izvori
objavljivanja (str. 4644)	objave (str. 4644)	објављивања (str. 4644)	ZIZPSPSP XIV/07, br. 51
objavljivanja (str. 4642)	objave (str. 4643)	објављивања (str. 4642)	ZNPFIOFBiH XIV/07, br. 51
objavljivanja (str. 3393)	objavljivanja (str. 3393)	објављивања (str. 3394)	ZPVZG XIV/07, br. 34
objavljivanja (str. 4365)	objavljivanja (str. 4365)	објављивања (str. 4366)	ZIZPFBiH XIV/07, br. 46
objavljivanja (str. 7374)	objavljivanja (str. 7375)	објављивања (str. 7374)	ZIDZPPKZNFBiH XIV/07, br. 72
objavljivanja (str. 2)	objavljivanja (str. 2)	објављивања (str. 1)	ZIDZVDPS XV/08, br. 2
objavljivanja (str. 6)	objavljivanja (str. 9)	објаве (str. 4)	ZIDZD XV/08, br. 14
objavljivanja (str. 7)	objavljivanja (str. 10)	објаве (str. 4)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
objavljivanja (str. 30)	objave (str. 31)	објављивања (str. 32)	ZIDZABFBiH XV/08, br. 48
objavljivanja (str. 2)	objavljivanja (str. 3)	објаве (str. 5)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
objavljivanja (str. 14)	objave (str. 20)	објављивања (str. 7)	ZNPU XV/08, br. 44

Brodnjak je načinio razliku između *objave* i *proglasa*, *oglasa*, *oglašavanja* tako da je leksemu *objava* (*admin.*) pripisao srpskom jeziku, čiji su hrvatski ekvivalenti navedene lekseme (Brodnjak 1991: 327), ali u navedenim primjerima značenje *objava/objavljivanje* jeste tiskanje, štampanje, a ne oglas, proglas, oglašavanje. U RHJ (Anić) uz riječ *objava* nalazimo značenje (pored ostalih koja nam nisu relevantna za ovaj kontekst) “javna obavijest o čemu, oglas upućen javnosti” (str. 896); slično pojašnjenje stoji

u RSJ: “службено obavještenje kojim se nešto građanima saopštava” (str. 847). Sudeći po ovome, u ovom kontekstu bi u oba jezika (bosanski tu već ima *objavljivanje*) bolje odgovarala i funkcionirala imenica *objavljivanje* negoli *objava*.⁴⁸

Uporedit ćemo ove primjere sa slijedećim koji nužno zahtijeva upotrebu leksema sa značenjem *oglas, proglas* u rečenici: *...u roku od 30 dana od dana objave poziva Vlade Federacije...*

B	H	S	Izvori
objave poziva (str. 5)	objave poziva (str. 6)	објављивања ПОЗИВА (str. 3)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56

Dakle, u bosanskom jeziku se čuva značenjsko nijansiranje imenica *objava* : *objavljivanje* (za objavu se veže i “dokumenat sa zakonskom snagom” RBJ, 509), u hrvatskom i srpskom ta razlika se ne uspostavlja, što se vidi iz posljednjeg člana ovoga zakona, gdje su upotrijebljene iste forme u hrvatskom i srpskom jeziku, za razliku od bosanskog.

B	H	S	Izvori
objavljivanja (str. 5)	objave (str. 7)	објављивања (str. 3)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56

S obzirom na to da nema bitnije promjene značenja u deverbativnim imenicama *uspostava* : *uspostavljanje*, konstatirat ćemo samo da se u tekstovima na bosanskom jeziku preferiraju imenice izvedene sufiksom *-nje* (od gl. *uspostavljati*), u hrvatskim verzijama imenice izvedene sufiksom *-a* (od gl. *uspostaviti*), a u srpskim verzijama uočavamo obje forme.

B	H	S	Izvori
uspostavljanje (str. 4)	uspostava (str. 7)	успостава (str. 1)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
uspostavljanjem (str. 5)	uspostavom (str. 9)	успоставом (str. 2)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
uspostavljanje (str. 5)	uspostavu (str. 9)	успостављање (str. 2)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47

⁴⁸ Da se i među hrvatskim jezikoslovcima javlja kolebanje pri upotrebi ovih leksema, potvrđuju radovi u kojima se u istom značenju upotrebljava *objavljivanje* (Babić 2003: 37) i *objava* (Bašić 2000a: 123).

B	H	S	Izvori
uspostavljanje (str. 6)	uspostavu (str. 9)	успостављање (str. 2)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
uspostavljanje (str. 7)	uspostavu (str. 10)	успоставу (str. 4)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47

Uspostava ima svoje mjesto u RSJ (str. 1415) i u RBJ (str. 1189).

4.1.6. Potiskivanje imenica sa završetkom *-nje* koje je osjetno u hrvatskom jeziku rezultat je pridavanja i simboličke funkcije imenicama tipa *provedba, izvedba, promidžba, pretvorba*, te imenice izvedene sufiksom *-ba*⁴⁹ nalazimo u našem korpusu na hrvatskom jeziku, koji prati i bosanski jezik, a na čijem mjestu će se u srpskom jeziku javljati imenica sa sufiksom *-jenje*⁵⁰.

B	H	S	Izvori
provedbi (str. 4645)	provedbi (str. 4646)	спровођењу (str. 4645)	ZIDZPOKZNS XIV/07, br. 51
provedbe (str. 12)	provedbe (str. 2)	спровођења (str. 7)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
provedbe (str. 12)	provedbe (str. 19)	спровођења (str. 6)	ZNPU XV/08, br. 44

Međutim, tvorbeni model imenica na *-nje* vrlo je živ i teško da će u potpunosti izgubiti svoj položaj u odnosu na ostale tvorbenne modele, stoga se u upotrebi mogu pronaći u istom slučaju imenice na *-nje* u hrvatskom, a naročito u bosanskom jeziku, gdje su te imenice izrazito frekventne.

B	H	S	Izvori
... <i>provodenjem</i> ovog Zakona... (str. 5)	... <i>provodenjem</i> ovoga Zakona... (str. 6)	... <i>спровођењем</i> овог закона... (str. 3)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56

U ovom slučaju upotrijebljene su imenice na *-nje* od različitih glagola *provesti : sprovesti (provoditi : sprovoditi)* koji se podudaraju u značenju *izvršiti, ostvariti* i u RHJ (Anić) (str. 1459, 1248) i u RSJ (str. 1259, 1057) (iako

⁴⁹ O tvorbi imenica od glagola sufiksom *-ba* vidjeti u (Babić 2002: 142) i (Stevanović I 1964: 474-476).

⁵⁰ O tvorbi imenica sufiksima na *-nje (-jenje)* vidjeti u (Babić 2002: 156-160).

značenja odgovaraju datom kontekstu, ipak nisu izjednačeni oblici u upotrebi), dok u RBJ ovom značenju odgovara samo iskorišteni oblik (str. 929).

4.1.7. Od glagola na *-irati* imenice se tvore sufiksom *-nje* u hrvatskom i bosanskom, i sufiksom *-acija*⁵¹ u srpskom i bosanskom, ili sufiksom *-nje* u hrvatskom i bosanskom, a sufiksom *-cija*⁵² u srpskom jeziku.

B	H	S	Izvori
realiziranje (str. 1)	realiziranje (str. 2)	реализацију (str. 2)	ZIDZPDBČNJ XV/08, br. 27
realizaciju (str. 7)	realiziranje (str. 5)	реализацију (str. 6)	ZIDZUNIUFBiH XV/08, br. 31
distribuiranjem (str. 3881)	distribuiranjem (str. 3882)	дистрибуцијом (str. 3883)	BF XIV/07, br. 37

Očigledno je da se u srpskom jeziku marginaliziraju imenice na *-iranje* bilo zamjenom imenicama na *-cija* ili imenicama na *-ovanje* (kao što smo vidjeli u dijelu 4.1.4), u bosanskom su podjednako obične i imenice na *-cija* i imenice na *-iranje* (RBJ, 102, 981), a u hrvatskom, u ovom slučaju, upotrebljavaju se imenice na *-iranje*, mada u RHJ (Anić) nalazimo i *distribucija* (str. 223) i *realizacija* (str. 1315).

4.1.8. Kada se u konkurenciji nađu imenice *građenje* (izvedenica sufiksom *-jenje* od glagola *graditi*) i *gradnja* (izvedenica sa sufiksom *-nja*⁵³), u tekstovima na hrvatskom jeziku prednost će imati forma *gradnja*. U bosanskom i srpskom nalazimo i konkurentnu formu *građenje*, ali nimalo neobična nije ni *gradnja*⁵⁴, što potvrđuje i RSJ (str. 218) i RBJ (str. 177).

B	H	S	Izvori
građenju (str. 3393)	gradnji (str. 3393)	грађењу (str. 3393)	ZPVZG XIV/07, br. 34
gradnje (str. 10)	gradnje (str. 16)	градње (str. 3)	ZNPU XV/08, br. 44
gradnje (str. 10)	gradnje (str. 16)	градње (str. 3)	ZNPU XV/08, br. 44

⁵¹ O tvorbi imenica od glagola sufiksom *-acija* vidjeti u (Babić 2002: 220).

⁵² O tvorbi imenica od glagola sufiksom *-cija* vidjeti u (Babić 2002: 227).

⁵³ O tvorbi imenica od glagola sufiksom *-nja* vidjeti u (Babić 2002: 290-291).

⁵⁴ Izvedenica sa sufiksom *-nja* (*kupnja*) javit će se u istom obliku u sva tri jezika (ZIDZPBSPB, XV/08, br. 38, str. 2, str. 3, str. 1), te izvedenice ovoga tipa ne možemo vezivati samo za hrvatski jezik.

4.1.9. Isti odnos prema imenicama na *-nje* u hrvatskom jeziku primjetan je i kada se umjesto imenice *udruženje* (izvedena sufiksom *-enje*⁵⁵), koju će imati bosanski i srpski jezik, nađe imenica izvedena sufiksom *-a*: *udruga*. Izrazitu ekspanziju leksema *udruga* imala je u hrvatskom jeziku 90-ih godina prošloga stoljeća i dobila je status *kroatizma* naspram lekseme *udruženje*, uobičajenije u bosanskom i srpskom jeziku, te u RBJ pored *udruga* stoji da je *običnije udruženje, društvo* (str. 1163), dok RSJ ne navodi uopće riječ *udruga*, nego samo *udruženje* (str. 1374).

B	H	S	Izvori
udruženja (str. 3)	udruga (str. 5)	удружења (str. 1)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56

4.1.10. U istom kontekstu posmatrat ćemo i pojavu da se u hrvatskom jeziku javlja imenica izvedena od perfektivnoga glagola *primiti* sufiksom *-ak*⁵⁶, a u bosanskom i srpskom opet imenica na *-nje* izvedena od imperfektivnoga glagola *primiti*.

B	H	S	Izvori
primanja (str. 4)	primitke (str. 7)	примања (str. 1)	ZIDZD XV/08, br. 14

Ali, RSJ nudi također i *primitak* u značenju *primanja onoga što se daje* (str. 1044) uz *primanje* (str. 1043), kao i RBJ (str. 863).

4.1.11. Sufiksom *-ak* od glagola *izuzeti* nastaje izvedenica *izuzetak*, koja će se pojaviti u bosanskom jeziku naspram izvedenice *izuzeće*, nastale od istoga glagola sufiksom *-će*⁵⁷, koju nalazimo u srpskom i hrvatskom jeziku.

B	H	S	Izvori
Izuzetak (str. 4)	Izuzeće (str. 2)	Изузеће (str. 3)	ZIPMOZNOFBiH XV/08, br. 19

RSJ ima oba oblika (str. 466): *izuzetak* – iznimka, ono što odstupa od norme, što je drukčije od ostalog itd., *izuzeće* – izuzetak, odstupanje od redovnog postupka, *pravn.* pošteda od obaveza, odstranjenje iz sudskog

⁵⁵ O tvorbi imenica od glagola sufiksom *-nje* (*-enje*) vidjeti u (Babić 2002: 156-160).

⁵⁶ O tvorbi imenica od glagola sufiksom *-ak* vidjeti u (Babić 2002: 106-108) i (Stevanović I 1964: 497).

⁵⁷ O tvorbi imenica od glagola sufiksom *-će* vidjeti u (Babić 2002: 156-160).

postupka. RBJ, kao i RSJ, za *izuzetak* veže iznimku, ali *izuzeće* ima navedeno samo značenje *odluke da u sudskom postupku ne sudjeluje neki sudija ili sudsko vijeće kako bi se izbjegla moguća pristrasnost* (str. 250). *Izuzeće* i u RHJ (Anić) ima isto značenje kao u RBJ, kao i dodatno značenje sa oznakom *dipl. izuzimanje osobe sa diplomatskim statusom*, a uz *izuzetak* stoji napomena *vidi iznimka* (str. 498).

U našem primjeru iz korpusa značenje nije vezano za sud i sudsko izuzeće, već za izbor načelnika općina (*Izuzetak/Izuzeće od primjene postupka opoziva*), te su iskorišteni oblici u skladu sa tumačenjima iz rječnika tih jezika.

4.1.12. Izvedenica *nabavka* nastala je od glagola *nabaviti* sufiksom *-ka*⁵⁸ i u ovom obliku pronaći ćemo je u tekstovima na bosanskom i srpskom jeziku; od istoga glagola sufiksom *-a* nastaje izvedenica *nabava*, upotrijebljena u hrvatskom jeziku. Brodnjak je naveo da je *nabavka* riječ tipičnija za srpski nego za hrvatski jezik, ali da je u upotrebi i u hrvatskom književnom jeziku (Brodnjak 1991: 298). U RSJ, oznakom *vidi*, *nabava* je upućena na *nabavku* (str. 749); u RBJ ubilježene su obje forme bez uputa o prestižnijoj (str. 400), ali u PBJ upisana je samo *nabavka* (str. 341). Razliku u značenju bilježi JSG: *nabava* je radnja nabavljanja i predmet koji se nabavlja, a *nabavka* je samo predmet, a ne i radnja (JSG, 114). Babić ne uspostavlja ovu razliku i *nabava* označava glagolsku radnju (Babić 2002: 77) kao i *nabavka* (Babić 2002: 285). Pored odrednice *nabavka* u RHJ (Anić) stoje oznake *razg., v. nabava; nabava – stjecanje, kupovanje, nabavljanje* (str. 793), a isto značenje stoji u RBJ uz obje forme (str. 400). Razlike u značenju, dakle, u savremenim jezicima nema, nego je pitanje same forme.

B	H	S	Izvori
Nabavka (str. 1)	Nabava (str. 2)	Набавка (str. 3)	BF XV/08, br. 21
nabavki (str. 5)	nabava (str. 8)	набавки (str. 1)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
nabavka (str. 6)	nabava (str. 14)	набавка (str. 22)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48

S druge strane, obrnutu situaciju imamo kada su u pitanju izvedenice *ispostava* i *ispostavka* (od gl. *ispostaviti*): u bosanskom i srpskom koristi se *ispostava*, a u hrvatskom *ispostavka*.

⁵⁸ O tvorbi imenica od glagola sufiksom *-ka* vidjeti u (Babić 2002: 284-286).

B	H	S	Izvori
... <i>ispostavu</i>	... <i>ispostavku</i>	... <i>учности</i>	ZIDZD
Porezne uprave... (str. 6)	Porezne uprave... (str. 9)	Пореске управе... (str. 3)	XV/08, br. 14

Nemalo smo iznenađeni ovom formom *ispostavka* u tekstu na hrvatskom jeziku, pogotovo kada pregledom rječnika ustanovimo da te forme nema u rječnicima hrvatskog jezika, nego ima samo *ispostava* (RHJ /Anić/ 468; RHJ /Šonje/ 373) sa značenjem *podružnica, poslovница, manji ured, filijala ili ekspozitura veće ustanove ili glavnog ureda*, koje odgovara datom kontekstu. *Ispostavu* nalazimo i u JSG s pojašnjenjima o postanju: nastala je prevođenjem lat.-njem. riječi, upotrebljava se u istom značenju i riječ *ekspozitura*, bolje zamjene nemamo (str. 100). O *ispostavci* ni riječi. U istom tekstu na hrvatskom jeziku upotrebljava se i *ispostava Porezne uprave* (na istoj strani), što nas navodi na zaključak da se radi samo o ishitrenoj intervenciji lektora.

4.1.13. Sufiksima *-jaj*⁵⁹ i *-je*⁶⁰ dobivaju se od glagola *izvijestiti* izvedenice *izvještaj* i *izvješće*: *izvještaj* preferiraju bosanski i srpski jezik, a u hrvatskom se koristi *izvješće*.

B	H	S	Izvori
izvještajima (str. 3881)	izvješćima (str. 3882)	извјештајима (str. 3883)	BF XIV/07, br. 37
Izvještaja (str. 3881)	Izvješća (str. 3882)	Извјештаја (str. 3883)	BF XIV/07, br. 37

U ovom pogledu, Brodnjak je načinio razliku između *izveštaj* kao srpskog oblika i *izviješće, izvještaj* kao hrvatskog oblika (razlika je u refleksu jata) (Brodnjak 1991: 194). Pišući o promjenama u hrvatskom književnom jeziku, Babić je istakao da stvaranjem slobodne Hrvatske počinje naglo pohrvaćivanje u jeziku, da su se vratile mnoge riječi, ali nije sve vraćeno, i između ostalog, “upotrebljava se pretežnije *izviješće*, nego sustavnije *izvještaj*” (Babić 1993: 141). Uputu na valjaniji lik *izvještaj* od *izvješća* (od ruskog *извѣстие*) pronalazimo u JSG (str. 107), ali u rječnicima nalazimo i oblik *izvještaj* bez ikakve odredbe o valjanijem obliku (RHJ /Šonje/ 402) ili ipak uz *izvještaj* uputu *vidi izvješće* (RHJ /Anić/ 500), dok su u HP upisana oba oblika (str. 252).

⁵⁹ O tvorbi imenica od glagola sufiksom *-jaj* vidjeti u (Babić 2002: 104-106).

⁶⁰ O tvorbi imenica od glagola sufiksom *-je* vidjeti u (Babić 2002: 162-163).

4.1.14. Slijedeću razliku susreli smo još u fonetskoj analizi u svjetlu različitih refleksa jotovane grupe -st-, koja je u tekstovima na bosanskom jeziku imala sekvencu -št-, u srpskom -šč- u imenici *ovlaštenje/ovlašćenje*, dok se u hrvatskoj verziji javljala imenica *ovlast* (o ovome vidjeti u dijelu 3.6, gdje se nalaze i primjeri).

Sugeriranje da imenica *ovlast* “nije dobro načinjena, jer prema složenom glagolu *ovlastiti* (izvedenom od imenice *vlast*) ne može stajati korjenita imenica, nego izvedena gl. imenica: *ovlaštenje, ovlašćenje*” pronaći ćemo u JSG (str. 191). Da je *ovlast* hrvatska, *ovlašćenje* srpska riječ nalazimo kod R. Boškovića (1935: 279) i kod Brodnjaka (1991: 355). Riječ *ovlast* se nalazi u RBJ (str. 569) kao i *ovlaštenje/ovlašćenje* (str. 569); u RSJ samo *ovlašćenje* (str. 851).

Da nije opet sve u potpunosti dosljedno i da se pojedini oblici javljaju u tekstovima iako ih nema u normativnoj literaturi tog standarda, pokazat će i ovaj slučaj kada se u sve tri verzije pojavi isti oblik *ovlast* (premda se u RSJ ne navodi uopće ovaj oblik – u predgovoru je rečeno da se moralo “suditi” o riječima tako što neke riječi nisu ušle u rječnik, str. 7).

B	H	S	Izvori
<i>ovlasti</i> (str. 11)	<i>ovlasti</i> (str. 18)	овласти (str. 5)	ZNPU XV/08, br. 44

U istom ovom izvoru javit će se i “uobičajeni” postupak kada se u bosanskom koristi *ovlaštenje*, u hrvatskom *ovlast*, u srpskom *ovlašćenje*.

B	H	S	Izvori
<i>ovlaštenja</i> (str. 13)	<i>ovlasti</i> (str. 20)	овлашћења (str. 7)	ZNPU XV/08, br. 44

4.1.15. U vezi s refleksom jotovane grupe -st- (-št-/-šč-) načinjena je i razlika u upotrebi imenica izvedenih sufiksom *-nje* od glagola *izvještavati* i *izvješćivati*, nastalih imperfektivizacijom glagola *izvijestiti*, pri čemu je u prvom slučaju osnova *-stiti* ispred sufiksa *-(j)avati*⁶¹ dobila oblik *-štavati*, u drugom slučaju ispred sufiksa *-(j)ivati*⁶² osnova ima *-ščivati*. Radi se o dubletu *izvještavati/izvješćivati* u bosanskom (PBJ, 277) i u hrvatskom standardu (HP, 252).

PSJ donosi normativno reguliranje u sistemu glagolskih oblika gdje se ukrštaju i stariji i noviji oblici, te se propisuje: *obav(j)eštavati (obaveščivati*

⁶¹ O tvorbi glagola (imperfektivizacija) sufiksom *-(j)avati* vidjeti u (Babić 2002: 527-529).

⁶² O tvorbi glagola (imperfektivizacija) sufiksom *-(j)ivati* vidjeti u (Babić 2002: 527-529).

– *obavješćivati*), *nagov(j)eštavati* (*nagov/j/eščivati*), *iskorišćavati* i *iskorišćivati* (*iskorištavati*), *zaprepašćivati* (*zaprepaštavati*), *upropašćavati* i *upropašćivati* (*upropaštavati*), *uprošćavati* i *uprošćivati* (*uproštavati*), (...) gdje su u zagradama isto ispravni oblici, ali manje obični ili neobični u srpskom izrazu (str. 89-91), ali o *izvještavati* ili *izvješćivati* ne daje nikakve podatke, pa ni u pravopisnom rječniku; no, u RSJ ubilježen je samo glagol *izvještavati* (str. 450).

Tako u korpusu nalazimo deverbativne imenice od glagola *izvještavati* u bosanskoj i srpskoj verziji, od glagola *izvješćivati* u hrvatskoj verziji.

B	H	S	Izvori
izvještavanje (str. 4)	izvješćivanje (str. 7)	извјештавање (str. 1)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47

Mada smo u HP našli oba lika (*izvještavati* i *izvješćivati*), u *Tvorbi riječi u hrvatskome književnome jeziku* preporučuje se da “u kolebanjima između -(j)avati i -(j)ivati prednost treba imati lik po sustavnoj tvorbi, tj. -(j)avati ako osnovni glagol ima kratak naglasak, a -(j)ivati ako ima dug” (Babić 2002: 529). Kako osnovni oblik *izvijestiti* ima dug naglasak, tako bi dobro izvedeni glagol glasio *izvješćivati* i imenica *izvješćivanje*. Kada se 1977. godine objavio *Ispravak krivičnog zakona SFRJ* s brojnim jezičkim izmjenama u hrvatskom izdanju, oštro je reagirao D. Brozović i mnoge te promjene komentirao – jedna od njih je bila i zamjena oblika *izvješćivati* i *izvješćivanje* oblicima *izvještavati* i *izvještavanje*, koju je Brozović također ocijenio kao neprihvatljivu zbog sustavnije tvorbe prvih oblika, a na cio slučaj gledalo se s osjećajem da “opet iz Beograda ispravljaju Hrvatima jezik” (Brozović 1978).

U istom svjetlu gledat ćemo i imenicu *obavještavanje* u bosanskom i srpskom jeziku, *obavješćivanje* u hrvatskom.

B	H	S	Izvori
obavještavanje (str. 9)	obavješćivanje (str. 15)	обавјештавање (str. 3)	ZNPU XV/08, br. 44

I u ovom slučaju nude se dvostrukosti u PBJ (*obavještavati* i *obavješćivati*, str. 367) i HP (str. 307), a vidjeli smo da je u srpskom standardu običnije *obavještavati*.

4.1.16. Derivacija imenica *plata/plaća*, *prihvatanje/prihvaćanje* donosi suglasničke alternacije *t/ć*, čiji su refleksi različito prihvaćeni u standardi-

ma: u hrvatskom normirani su samo oblici *plaća* i *prihvaćati* (od kojeg je izvedena imenica *prihvaćanje*) (HP, 333, 363); u bosanskom dublet *prihvatati* i *prihvaćati* (PBJ, 449; RBJ, 851), ali se preporučuje oblik *plaća* (PBJ, 404), dok RBJ i ovdje proglašava dubletom *plaća/plata* (str. 630); u srpskom je i *prihvatati* i *prihvaćati* (RSJ, 1052), i običniji oblik *plata* s navedenim oblikom *plaća* u zagradi (PSJ, 270).

B	H	S	Izvori
plaće (str. 3881)	plaće (str. 3882)	плате (str. 3883)	BF XIV/07, br. 37
plaća (str. 13)	plaća (str. 4)	плата (str. 9)	ZRFBFBiH XV/08, br. 37
plaće (str. 7)	plaće (str. 15)	плате (str. 23)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
prihvaćanju (str. 4)	prihvaćanju (str. 2)	прихватању (str. 3)	ZIPMOZNOFBiH XV/08, br. 19

Imenice *prihvaćanje/prihvatanje* izvedene su sufiksom *-nje* od glagola *prihvaćati* ili *prihvatati* i tu je glavno pitanje vezano za tvorbu glagola: da li imperfektivizacijom glagola *prihvatiti* dolazi do promjene *t/ć*; kod imenice *plata/plaća* postoje različita mišljenja da li se radi o sufiksu *-a* ili *-ja* (Leskin, Belić, Stevanović podrazumijevaju sufiks *-ja*, Skok izdvaja sufiks *-a* dovodeći ove imenice u vezu s različitim glagolima: *plata* /od *platiti*/, *plaća* /od *plaćati*/, prema Stakić 1996: 150); Babić također navodi sufiks *-a* i uspostavlja vezu *plaćati* – *plaća* (Babić 2002: 75). Prihvati li se sufiks *-ja*, na dubletni oblik *plata* mora se gledati kao na noviji oblik nastao tješnjim vezivanjem za osnovni glagol *platiti* (Stakić 1996: 150).

U korpusu se oblici sa *ć*-formom preferiraju u bosanskoj i hrvatskoj verziji, a u srpskoj *t*-forme.

4.1.17. Imeničke izvedenice od glagola u značenju općeg vršioca radnje mogu se javiti sa sufiksom *-telj* ili sufiksom *-l(a)c*⁶³ zavisno od jezika na kojem je tekst pisan. Konkurencija i vječito suprotstavljanje ovih formom različitih, ali značenjski podudarnih oblika (ne uzimamo u obzir kada od iste glagolske osnove nastaju izvedenice s različitim značenjem, npr. *graditelj* i *gradilac*) itekako je poznata još bivšem zajedničkom standardu i javljala se

⁶³ O odnosu sufiksa *-telj* i *-l(a)c* vidjeti u (Babić 2002: 322-325) i u (Stevanović I 1964: 539-540).

kao jedna od bitnih prepoznatljivih obilježja istočne i zapadne varijante: u zapadnoj varijanti preferirao se sufiks *-telj* (JSG, 284), u istočnoj za taj sufiks vrijedilo je da je izgubio svoju produktivnost i da ga potiskuje plodniji, rašireniji sufiks *-l(a)c* (Stevanović I 1964: 540). Nakon osamostaljivanja standarda u hrvatskom jeziku nastavljena je tradicija njegovanja i čuvanja izvedenica na *-telj* i kada “treba upotrijebiti ili izvesti izvedenicu na *-telj* ili *-l(a)c*, prednost ima izvedenica sa *-telj*” (Babić 2002: 325). Dugotrajna borba za prepoznatljivi hrvatski izraz konačno je dala rezultate i sufiks *-l(a)c* rezerviran je za određeni broj izvedenica koje nemaju pariteta u izvedenici na *-telj*⁶⁴, za administrativno i industrijsko nazivlje, kao i za semantičke i stilske distinkcije (Babić 2002: 324-325).⁶⁵

Tako su pređašnji stavovi i tradicije nastavljene i u odjelitim standardima (ali, i u jednom i u drugom i sufiks *-l/a/c* i sufiks *-telj* imaju svoje neosporno mjesto u tvorbenom sistemu), pa i u bosanskom, koji je ostao na tekovinama bh. standardnojezičkog izraza i zadržao obje forme.

B	H	S	Izvori
tužioca (str. 4779)	tužitelja (str. 4777)	тужиоца (str. 4778)	ZIDZKPFBiH XIV/07, br. 53
branilaca (str. 1)	branitelja (str. 2)	бранилаца (str. 2)	ZIDZPDBČNJ XV/08, br. 27
Davaocem (str. 2)	Davaocem (str. 2)	Даваоцем (str. 1)	ZIDZVDPS XV/08, br. 2
nosioci (str. 2)	nositelji (str. 2)	носиоци (str. 1)	ZIDZVDPS XV/08, br. 2
isplatilac (str. 4)	isplatitelj (str. 7)	исплатилац (str. 1)	ZIDZD XV/08 br. 14
nosilac (str. 5)	nositelj (str. 8)	носилац (str. 2)	ZIDZD XV/08, br. 14

⁶⁴ Npr. *isplatilac*, *izjavilac*, *platilac*, *učinilac*, *uplatilac*, *stradalac*, te izvedenice novijega postanja (o tome u: Babić 2002: 324).

⁶⁵ Zanimljivo je promišljanje J. Silića da oblici *vršilac* i *vršitelj* neće smetati jedan drugom kao ni *lice osobi* ili *osoba licu* ukoliko se *lice* i *vršilac* shvate kao apstraktni modeli po kojima se *osoba* i *vršitelj* radnje uključuju u komunikaciju, tj. da se iz apstraktnog značenja (*lica* i *vršioca radnje*) izvodi konkretno značenje (*osobe* i *vršitelja radnje*), kao i da sve što omogućava učinkovitost izražavanja misli u različitim govornim situacijama treba zadržati (Silić 1999a).

B	H	S	Izvori
Rukovodilac (str. 5)	Rukovoditelj (str. 8)	Руководилац (str. 2)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
rukovodilac (str. 2)	rukovoditelj (str. 3)	руководилац (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
rukovodilac (str. 2)	rukovodilac (str. 3)	руководилац (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
vršioca (str. 9)	vršitelja (str. 17)	вршиоца (str. 25)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
gledaoce (str. 10)	gledatelje (str. 18)	гледаоце (str. 26)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
slušaoce (str. 10)	slušatelje (str. 18)	слушаоце (str. 26)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
nosioca (str. 12)	nositelja (str. 20)	носиоца (str. 28)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
podnosilac (str. 11)	podnositelj (str. 19)	подносилац (str. 27)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48

Primjeri kazuju da u bosanskom i srpskom dominiraju imenice sa sufiksom *-l(a)c*, dok su u hrvatskom pretežnije imenice sa sufiksom *-telj*, premda se nađe pokoji oblik i sa *-l(a)c*, čak i u istoj rečenici jednoga zakona. Različit je pristup i u rječnicima hrvatskoga jezika: u RHJ (Anić) stoji *davalac* (str. 191) kao uobičajeni, normirani oblik, u RHJ (Šonje) *davalac* se strelicom upućuje na *davatelj* (str. 160); *rukovodilac* je standardno (RHJ /Anić/ 1355), ili se upućuje na druge oblike kao *voditelj*, *upravitelj*, *ravnatelj* (RHJ /Šonje/ 1091); HP navodi *davalac* (str. 195), ali *rukovodilac* se upućuje na bolju riječ *voditelj*, *upravitelj*, *ravnatelj* (str. 397) (u predgovoru se ističe da pravopis ne može rješavati ovu upotrebu, nego se rješava tvorbenim, značenjskim i upotrebnim kriterijima /str. 149/, a vidjeli smo upute iz literature o tvorbi). Ipak, mnogi će stilisti zamjeriti što se u jednom tekstu ne upotrebljava samo jedan oblik, a kamoli u jednoj rečenici (stilisti koji insistiraju na dosljednosti i jednoobraznosti, no drugi će opet u tome vidjeti i izbjegavanje ponavljanja i bogaćenje iskaza). No, u tekstu na hrvatskom jeziku javlja se *isplatitelj* iako Babić navodi da se upravo u ovom primjeru javlja izvedenica na *-l(a)c* jer nema pariteta u izvedenici na *-telj* (vidjeti fusnotu br. 63).

Dakle, hrvatske verzije se izdvajaju češćom upotrebom sufiksa *-telj* od preostale dvije. Ta praksa neće ostati kada je u pitanju odnos sufiksa *-telj*

i *-nik*⁶⁶, ali hoće kod sufiksa *-telj* i *-(a)c*⁶⁷: naime, isti oblici će se javiti u hrvatskom i bosanskom u prvom slučaju, u drugom slučaju opet se približavaju bosanski i srpski.

B	H	S	Izvori
upravitelja (str. 4)	upravitelja (str. 7)	управника (str. 1)	ZIDZD XV/08, br. 14
prodavca (str. 12)	prodavatelja (str. 19)	продавца (str. 6)	ZNPU XV/08, br. 44

Brodnjak u lijevu kolonu, gdje su riječi srpskoga jezika, smješta oblik *upravnika*, u desnu, hrvatsku, *upravitelj* (Brodnjak 1991: 560); u lijevu *prodavca*, u desnu *prodavač* (a nema *prodavatelj*) (Brodnjak 1991: 433). U RHJ (Anić) ima *prodavač*, *prodavalac*, *prodavatelj* (str. 1217), a nema *prodavac*; u RHJ (Šonje) ima *prodavač*, uz *prodavalac* strelica na *prodavač* (str. 989), nema ni *prodavac*, ni *prodavatelj*. U RBJ ubilježeno je *prodavac*, *prodavač*, *prodavalac* (str. 897) bez *prodavatelja*; RSJ nudi *prodavac* i *prodavač* (str. 1059) bez *prodavatelja* ili *prodavaoca*.

Imenice izvedene sufiksom *-telj* i *-l(a)c* mogu postati osnove za dalju tvorbu imenica: sufiksom *-stvo*⁶⁸ od imenica na *-l(a)c* nastaju imenice kao *tužilaštvo*, *pravobranilaštvo* (gdje je teško ustanoviti pravo značenje: mjesno ili preneseno), koje susrećemo u bosanskoj i srpskoj verziji; od imenica na *-telj* nastaju imenice *tužiteljstvo*, *pravobraniteljstvo* u hrvatskoj verziji.

B	H	S	Izvori
tužilaštva (str. 4779)	tužiteljstva (str. 4777)	тужилаштва (str. 4778)	ZIDZKPFBiH XV/08, br. 53
pravobranilaštvo (str. 2)	pravobraniteljstvo (str. 2)	правобранилаштво (str. 1)	ZIDZPBSPB XV/08, br. 38

4.1.18. Različito izvođenje nalazimo kod imenice *uputa*, nastale sufiksom *-a* od glagola *uputiti* i imenice *uputstvo*, u čijem je izvođenju polazišna imenica *uputa* (Babić 2002: 307). *Uputa* (ili *naputak*) bolja je riječ od *uput-*

⁶⁶ O odnosu sufiksa *-telj* i *-nik* vidjeti u (Babić 2002: 322).

⁶⁷ Odnos ovih sufiksa *-telj*: *-lac*, *-telj*: *-nik*, *-ar*, *-ac*, *-ač*, *-ič* prikazao je Babić u članku *Žigosani sufiks -telj* (1962), dokazujući i da samo sufiksi *-telj* i *-lac* imaju čistu funkciju vršitelja radnje, a sufiks *-ac* znatno šire značenje (Babić 1962).

⁶⁸ O tvorbi imenica od imeničke osnove sufiksom *-stvo* vidjeti u (Babić 2002: 301-310), s posebnim osvrtom na ovu problematiku (Babić 2002: 303).

stvo (HP, 454; Babić 2002: 307; RHJ /Šonje/ 1314) ili je *uputstvo* karakteristična za razgovorni stil i pritom ima oznaku + *srp.* (RHJ /Anić/ 1678) u hrvatskom standardu. S druge strane, u srpskom standardu poželjnija je riječ *uputstvo* negoli *uputa* (RSJ, 1407). Premda je u PBJ upisana samo *uputa* (str. 572), RBJ nudi obje forme (str. 1182).

U jednom izvoru naći će se normativno opravdana rješenja: u hrvatskom *uputa*, u srpskom i bosanskom *uputstvo*, no u drugom izvoru jedna forma će zadovoljiti sve tri verzije teksta i to forma *uputa*, koja u srpskom jeziku nije preporučljiva.

B	H	S	Izvori
Uputstvo (str. 5)	Uputa (str. 8)	Упутство (str. 1)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
upute (str. 7)	upute (str. 15)	упуте (str. 24)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48

4.1.19. Kao što će se moći vidjeti i kod pridjeva, i kod imenica nalazimo različite prefikse *za-* i *u-* prema glagolima *zaposliti* : *uposliti*, tj. imenice tipa *zaposlenik* : *uposlenik*, *zapošljavanje* : *upošljavanje*, *nezaposlenost* : *neuposlenost*, *zaposlenje* : *uposlenje*.

U hrvatskim normativnim priručnicima nalazimo:

- *zaposliti* (HP, 482) i *uposliti*, *uposlenost*, *uposlenje* (HP, 453);
- *zaposlen*, *zaposlenik*, *zaposlenost*, *zaposlenje* (RHJ /Anić/ 1806-1807) i *uposlen*, *uposlenik*, *uposlenost*, *uposliti*, *upošljavati* (RHJ /Anić/ 1676), ali s djelimično različitim značenjem, npr. *zaposlen* – koji je u poslu ili koji ima posao, koji ima radno mjesto, a *uposlen* – koji je dobio posao; *zaposlenik* i *uposlenik* imaju isto značenje – onaj koji je u radnom odnosu; *zaposlenost* je položaj onoga koji je zaposlen, zauzetost, a *uposlenost* stanje onoga koji je uposlen;
- *uposliti* (RHJ /Šonje/ 1312) u istom značenju kao *zaposliti* (RHJ /Šonje/ 1404), gdje nalazimo još i *zaposlenik* (s oznakom *prav.*), *zaposlenost*, *zaposlenje* (RHJ /Šonje/ 1405).

Prema ovome, čini se da formama sa *u-* naklonost daje HP, dok s druge strane, formama sa *za-* priklanja se RHJ (Šonje); RHJ (Anić) nijansira njihova značenja.

Srpski standard otvoren je prema objema formama sa potpuno istim značenjem (i *uposlenost* i *zaposlenost* su stanje onoga koji je zaposlen) (RSJ, 1405, 410).

PBJ ima upisano *zaposliti*, *zaposlenost* (str. 609) i *uposliti* (str. 571), čiju je praksu nastavio i RBJ, gdje nalazimo brojnije oblike sa *za-*: *zaposlen*, *zaposlenost*, *zaposlenje*, *zaposliti* (str. 1260) i samo jednu u-formu: *uposliti* (str. 1181) sa istim značenjem kao *zaposliti*. U bosanskom standardu obje forme su normirane, ali čini se da su učestalije i frekventnije forme sa *za-*.

U izvorima na bosanskom jeziku srećemo redovno forme sa *za-*, kao i na srpskom; u hrvatskom nalazimo češće u-forme, sa prisustvom i druge forme.

B	H	S	Izvori
zaposlenici (str. 4642)	uposlenici (str. 4643)	запосленици (str. 4641)	ZNPFIOFBiH XIV/07, br. 51
zapošljavanje (str. 1)	upošljavanje (str. 2)	запошљавање (str. 2)	ZIDZPDBČNJP XV/08, br. 27
nezaposlenosti (str. 1)	neuposlenosti (str. 2)	незапослености (str. 2)	ZIDZPDBČNJP XV/08, br. 27
nezaposlenosti (str. 4)	nezaposlenosti (str. 7)	незапослености (str. 1)	ZIDZD XV/08, br. 14
zaposlenje (str. 4)	uposlenje (str. 6)	запослење (str. 2)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56

4.1.20. Razliku u sufiksaloj tvorbi imenica od pridjeva pronalazimo u upotrebi izvedenica *duljina* i *dužina*. Obje su nastale tvorbom sufiksom *-ina*⁶⁹, s tim da se imenica *duljina* izvodi samo od komparativa, a *dužina* može biti i od pozitiva i od komparativa (na palataliziranu osnovu) (Babić 2002: 261).

Izvedenica *duljina* upotrijebljena je samo u hrvatskoj verziji. U dvama rječnicima hrvatskoga jezika odnos prema ovim izvedenicama je suprotan: RHJ (Anić) uz *duljina* (str. 265) stavlja oznaku *vidi dužina*; RHJ (Šonje) uz *dužinu* nabraja značenja s oznakom *mat., ling., geogr., brod., astr.*, i tek uz posljednje značenje bilježi *razg. duljina* (str. 221), a *duljina* ima značenja prostornog razmaka, vremena koje prođe između početka i svršetka u nekom trajanju (str. 220).

U bosanskom jeziku isto je značenje *duljine* i *dužine* (RBJ, 125; PBJ, 218). Običniji je oblik *dužina* nego *duljina* u srpskom jeziku, jer je *duljina* upućena na *dužinu* (*vidi dužina*, RSJ, 333).

⁶⁹ O tvorbi imenica od pridjeva sufiksom *-ina* vidjeti u (Babić 2002: 259-262).

B	H	S	Izvori
dužinu (str. 10)	duljinu (str. 19)	дужину (str. 27)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48

Ako bismo upotrebu izvedenice *duljina* u ovom kontekstu uporedili sa značenjem iz RHJ (Šonje), istu bismo opravdali, jer “utvrditi dužinu reklamnog prostora” ne bi odgovaralo ponuđenim značenjima uz riječ *dužina*; ali ako bi nam temeljni bio Anićev rječnik, tada bi na ovom mjestu odgovarala izvedenica *dužina*.

Ovu pojavu naći ćemo zabilježenu i kod pridjeva (vidjeti dio o pridjevima 4.2.7) i kod glagola (4.4.7).

Ista je upotreba imenica sa *dulj-* u hrvatskoj verziji i *duž-* u bosanskoj i srpskoj verziji i kada se izvedenice tvore od glagola *produljiti* i *produžiti*, pa se u hrvatskom koristi *produljenje* (izvedenica sa sufiksom *-enje*), u bosanskom i srpskom *produžetak*, izvedena sufiksom *-et(a)k*.⁷⁰

B	H	S	Izvori
produžetka (str. 4778)	produljenja (str. 4777)	продужетка (str. 4778)	ZIDZKPFBiH XIV/07, br. 53

4.1.21. Pri prefiksnoj tvorbi imenica stvorena je razlika među jezicima u slučaju kada se označavaju niži položaji i činovi, te prefiksi *pod-* : *do-* dolaze u konkurenciju.

Uočena je pojava sve većega širenja prefiksa *do-* u današnje vrijeme u hrvatskom standardnom jeziku, mada bi prednost trebao imati prefiks *pod-* s obzirom na njegov odnos s prefiksom *nad-* koji označava viši položaj i čin (Babić 2002: 376). Inače, *dopredsjednik* je uveden u hrvatski književni jezik stvaranjem NDH (1941) kada je hrvatski jezik zahvatilo veliko jezičko čistunstvo, pa je umnogome hrvatsko nazivlje, “rashvaćeno i posrblijeno stvaranjem kraljevske Jugoslavije”, vraćeno, uvedene su tada stare riječi koje su živjele samo u rječnicima ili su uvedene nove kao što je *dopredsjednik*, koja danas ne bi trebala imati prednost nad *potpredsjednik* (Babić 1993). Ipak, ta pojava našla se kao distinktivna crta hrvatskoga jezika prema bosanskom i srpskom u našim zakonima.

B	H	S	Izvori
potpredsjednik (str. 13)	dopredsjednik (str. 3)	потпредседник (str. 8)	ZRBFBiH XV/08, br. 37

⁷⁰ O tvorbi imenica od glagola sufiksom *-et(a)k* vidjeti u (Babić 2002: 112).

4.1.22. Posljednja razlika koja se tiče derivacije imenica i njihove upotrebe pronađene u našim izvorima može se posmatrati i kao različit način tvorbe i kao različita forma koja funkcionira u datom kontekstu. Naime, na kraju svakoga zakona stoji, u hrvatskoj verziji, *predsjedatelj* (*Doma naroda i Predstavničkog doma Parlamenta FBiH*), izvedeno sufiksom *-telj* od glagola, ili *predsjedavajući*, u bosanskoj i srpskoj verziji, nastalo preobrazbom, tj. poimeničenjem pridjeva (od gl. pril. sad.).

Forme *predsjedavajući* sadrže RBJ i RSJ u značenju onaj koji predsjedava sjednicom ili skupom (RBJ, 772; RSJ, 1008), PBJ ima dublet (str. 437). *Predsjedavajući* sadrži i RHJ (Anić) uz *predsjedatelj* (str. 1153), no u RHJ (Šonje) upisano je samo *predsjedatelj* (str. 932).

B	H	S	Izvori
Predsjedavajući (str. 4365)	Predsjedatelj (str. 4365)	Предсједавајући (str. 4366)	ZIZPFBiH XIV/07, br. 46
Predsjedavajući (str. 3393)	Predsjedatelj (str. 3393)	Предсједавајући (str. 3394)	ZPVZG XIV/07, br. 34

Ovakvu praksu pronalazimo i u slučaju kada se u hrvatskoj verziji upotrijebi izvedenica (sufiksalna tvorba) *optuženik*, a u bosanskom i srpskom poimeničeni pridjev (od kategorije gl. prid. trp.) *optuženi*. Za razliku od prethodnoga primjera, sad se sva četiri rječnika podudaraju u rješenjima i donose samo *optuženik* (RHJ /Anić/ 951; RHJ /Šonje/ 766; RBJ, 550; RSJ, 883). Dugogodišnja tradicija upotrebe forme *optuženi* ostavila je traga, te se uvriježila u pravnom jeziku i kao takvu je nalazimo u bosanskoj i srpskoj varijanti.

B	H	S	Izvori
optuženi (str. 4779)	optuženik (str. 4777)	оптужени (str. 4778)	ZIDZKPFBiH XIV/07, br. 53

4.2. Pridjevi

Sve razlike načinjene na planu kategorije pridjeva odnose se na njihovu tvorbu i učestalost likova u jezicima.

4.2.1. O odnosu glagola na *-ovati*, *-irati* i *-isati* u jezičkim standardima govorili smo već u dijelu 4.1.4. u okviru deverbativnih imenica izvedenih od ovih glagola. Podsjetit ćemo se da su imenice na *-iranje* bile dominantne

u hrvatskom jeziku, imenice na *-ovanje* i *-isanje* u srpskom, a sve tri forme javljale su se u bosanskom jeziku. Upotreba ovih glagolskih završetaka dovest će i do uspostavljanja najbrojnijih razlika u kategoriji pridjeva. Govorimo, dakle, o adjektiviziranim glagolskim pridjevima na *-iran*, *-ovan* i *-isan*.

B	H	S	Izvori
<i>...specificiran</i> zahtjev... (str. 4642)	<i>...specificiran</i> zahtjev... (str. 4643)	<i>...спецификован</i> захтјев... (str. 4642)	ZNPFIOFBiH XIV/07, br. 51
<i>...kombinovanim</i> smetnjama... (str. 4)	<i>...kombiniranim</i> smetnjama... (str. 1)	<i>...комбинованим</i> сметњама... (str. 3)	ZPPOOUSZFBiH XV/08, br. 31
<i>...verifikovanog</i> iznosa... (str. 7)	<i>...verificiranog</i> iznosa... (str. 5)	<i>...верификованог из-</i> <i>носа...</i> (str. 6)	ZIDZUNIUOFBiH XV/08, br. 31
<i>...registrovanih</i> birača... (str. 4)	<i>...registriranih</i> birača... (str. 1)	<i>...регистрованих</i> бирача... (str. 3)	ZIPMOZNOFBiH XV/08, br. 19
<i>Nprivatizirana</i> preduzeća... (str. 2)	<i>Nprivatizirana</i> poduzeća... (str. 3)	<i>Неприватизована</i> предузећа... (str. 1)	ZIDZPBSPB XV/08, br. 38
<i>...organizovanim</i> manifestacijama... (str. 3)	<i>...organiziranim</i> manifestacijama... (str. 5)	<i>...организованим</i> манифестацијама... (str. 2)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
<i>Registrirana</i> udruženja... (str. 5)	<i>Registrirane</i> udruge... (str. 6)	<i>Регистрована</i> удружења... (str. 3)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
<i>...zainteresiranih</i> država... (str. 5)	<i>...zainteresiranih</i> država... (str. 6)	<i>...заинтересованих</i> држава... (str. 3)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
<i>...discipliniran</i> pristup... (str. 4)	<i>...discipliniran</i> pristup... (str. 8)	<i>...дисциплинован</i> приступ... (str. 1)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
<i>...konsolidovani</i> izvještaj... (str. 5)	<i>...konsolidirano</i> izvješće... (str. 8)	<i>...консолидовани</i> извјештај... (str. 2)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
<i>...realiziranim</i> aktivnostima... (str. 7)	<i>...realiziranim</i> aktivnostima... (str. 10)	<i>...реализованим</i> активностима... (str. 4)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
<i>...kvalifikovanih</i> osoba... (str. 7)	<i>...kvalificirane</i> osobe... (str. 10)	<i>...квалификованих</i> лица... (str. 4)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
<i>...najkvalifikovani-</i> <i>jih kandidata...</i> (str. 7)	<i>...najkvalificiranih</i> <i>kandidata...</i> (str. 15)	<i>...најквалификова-</i> <i>нијих кандидата...</i> (str. 24)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
<i>...emitiranog (...)</i> oglašavanja... (str. 10)	<i>...emitiranog (...)</i> oglašavanja... (str. 19)	<i>...емитованог (...)</i> оглашавања... (str. 27)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
<i>...zainteresirane</i> strane... (str. 11)	<i>...zainteresirane</i> strane... (str. 19)	<i>...заинтересоване</i> стране... (str. 27)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48

B	H	S	Izvori
...emitiranim navodima... (str. 11)	...emitiranim navodima... (str. 19)	...емитованим наво- дима... (str. 27)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
...registrarano (...) lice... (str. 12)	...registrarana (...) osoba... (str. 20)	...регистровано (...) лице... (str. 28)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
...modificirane organizme... (str. 9)	...modificirane organizme... (str. 15)	...модификоване организме... (str. 2)	ZNPU XV/08, br. 44
...definiranih ciljeva... (str. 5)	...definiranih ciljeva... (str. 8)	...дефинисаних циљева... (str. 1)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
...sponzorisani programi... (str. 11)	...sponzorirani programi... (str. 19)	...спонзорисани програми... (str. 27)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
...demobilisanim borcima... (str. 2)	...demobiliziranim borcima... (str. 3)	...демобилисаним борцима... (str. 3)	ZIDZIBFBiH XV/08, br. 27
...demobiliziranih (...) borcima... (str. 2)	...demobiliziranih (...) braniteljima... (str. 1)	...демобилизираних (...) борцима... (str. 2)	ZIDZJPFBiH XV/08, br. 43
...demobilisanih boraca... (str. 2)	...demobilisanih branitelja... (str. 1)	...демобилисаних бораца... (str. 2)	ZIDZJPFBiH XV/08, br. 43

Na osnovu primjera iz korpusa iznosimo slijedeće zaključke:

– u hrvatskoj verziji javljaju se forme sa *-ira-*, što je u skladu sa praksom načinjenom kod upotrebe imenica sa ovim formantom, no javlja se i jedna forma neuobičajena za ovu verziju (*demobilisanih*), a imajući u vidu i već upotrijebljenu uobičajenu formu koja se koristi u istoj rečenici (primijetit ćemo ipak da su posljednja dva primjera identična u sve tri verzije, dakle, ili jedna ili druga forma), ostaje nam nepoznat razlog ove upotrebe. U hrvatskoj verziji će se pojaviti i treća varijanta, pa će se umjesto *demobiliziranih branilaca* u bosanskoj varijanti (ZIDZPDBČNJP, XV/08, br. 27, str. 1) ili *демобилисаних бранилаца* u srpskoj (str. 2), upotrijebiti pridjev *razvojačenih* (str. 1). Tako ostajemo zbunjeni kada se u dva naša izvora na hrvatskom jeziku poziva na isti zakon (bar nam se tako čini po broju i godištu novina u kojima su objavljeni) sa različitim nazivom na hrvatskom jeziku, pa se u ZIDZPDBČNJP (napominjem da su skraćenice za izvore preuzete iz bosanskih varijanti) spominje *Zakon o pravima razvojačenih branitelja i članova njihovih obitelji* (*Službene novine Federacije BiH*, broj 61/06) (str. 2), a u ZIDZJPFBiH spominje se *Zakon o pravima demobilisanih branitelja i članova njihovih obitelji* (*Službene novine Federacije BiH*, broj 61/06) (str. 1);

– u srpskoj verziji, kao i kod imenica, nailazimo na upotrebu pridjeva sa *-ova-* i *-isa-*, uz spomenuti izuzetak kada se javljaju iste forme u svim varijantama (*demobiliziranih* u istoj rečenici s *demobilisanih*);

– sve tri forme prisutne su u bosanskoj verziji, nekada se podudaraju s hrvatskom, a nekada sa srpskom verzijom.

4.2.2. Od stranih imenica (koje su u latinskom imale završetke *-io*, *-ionis*, JSG, 97) kod nas preuzetih sa završetkom *-ija* izvode se dubletni pridjevi (s istim značenjem) na *-ioni*⁷¹ i na *-ijski* (sufiks *-ski* dolazi na punu osnovu ovih imenica, dok *-ioni* dolazi na osnovu bez završetka *-ija*⁷²). Pridjevi sa sufiksom *-ski* prevladali su u hrvatskom tvorbenom sustavu i potisnuli pridjeve na *-ioni* koji se danas smatraju arhaizmima kao i sam sufiks *-ioni* (Babić 2002: 437). Zato je ta tvorbeno varijanta raširenija i sufiks *-ioni* plodniji u srpskom jeziku, pa se ti pridjevi smatraju običnijim za srpski izraz (npr. u predgovoru RSJ tumači se da su u zagradi stavljene riječi ili varijante koje su manje obične od istaknute prve riječi i to upravo na primjeru ovih pridjevskih varijanata; isti postupak primjenjuje i PSJ kada uz pridjev *organizacioni* u zagradi navodi *organizacijski*, str. 263). Za bosanski jezik veže se ravnopravan položaj ovih pridjeva po normativnim i upotrebnim uzusima (npr. PBJ, 384: *organizacijski*, *organizacioni*).

B	H	S	Izvori
identifikacione (str. 5994)	identifikacijske (str. 5995)	идентификацијске (str. 5996)	ZKDFBiH XIV/07, br. 64
eksploatacionog (str. 1)	eksploatacijskoga (str. 1)	експлоатационог (str. 2)	ZIZR XV/08, br. 6
akumulacijske (str. 4)	akumulacijske (str. 7)	акумулационе (str. 2)	ZIDZD XV/08, br. 14
dokumentacionu (str. 2)	dokumentacijsku (str. 3)	документациону (str. 1)	ZIDZPBSPB XV/08, br. 38
Kvalifikaciono (str. 3)	Kvalifikacijsko (str. 4)	Квалификационо (str. 3)	ZIDZV XV/08, br. 38
Koordinacionog (str. 5)	Koordinacijskog (str. 8)	Координационог (str. 2)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
harmonizacijska (str. 5)	harmonizacijska (str. 8)	хармонизацијска (str. 2)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47

⁷¹ O tvorbi pridjeva od imenica sufiksom *-ioni* vidjeti u (Babić 2002: 437).

⁷² Oblik *-ioni* nastao je po uzoru na rusko-njemačko izvođenje (njem. *-ionis*, ruski *-ионный*) (JSG, 97).

B	H	S	Izvori
organizacioni (str. 7)	organizacijski (str. 10)	организациони (str. 4)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
akcionog (str. 7)	akcijskog (str. 10)	акционог (str. 4)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
investicijske (str. 1)	investicijske (str. 3)	инвестиционе (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
investicijske (str. 1)	investicijske (str. 3)	инвестиционе (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
Produkcioni (str. 6)	Produksijski (str. 14)	Производни (str. 23)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
melioracijskih (str. 10)	melioracijskih (str. 16)	мелиорацијских (str. 3)	ZNPU XV/08, br. 44
rekreacijske (str. 10)	rekreacijske (str. 16)	рекреацијске (str. 3)	ZNPU XV/08, br. 44

U korpusu pronalazimo isključivo pridjeve na *-ijski* u hrvatskom jeziku, u skladu sa pretežnijim tvorbenim modelom u tom standardu. Primjeri iz bosanske verzije potvrđuju dvostrukosti ustanovljene normom. U srpskim verzijama korpusa češća je forma pridjeva na *-ioni*, ali se javlja i forma na *-ijski*, koja je inače neuobičajenija i rjeđa od prethodne forme (čak se u istom izvoru mogu naći obje forme ili samo rjeđa forma) – RSJ, 696: *melioracioni (melioracijski)*; RSJ, 1155: *rekreacioni (rekreacijski)*.

Osvrnut ćemo se kratko opet i na leksičku razliku prisutnu u primjeru: *produkcioni – produksijski / proizvodni (ZJSRTFBiH)*: naime, radi se o naslovu člana *Produkcioni kapaciteti* gdje je pridjev izveden od strane riječi *produkcija*, na čijem mjestu u srpskoj verziji stoji domaći ekvivalent *proizvodnja*, tj. *proizvodni*, iako bismo prije očekivali domaću riječ u hrvatskom jeziku negoli u srpskom. U tekstu toga člana upotrebljavat će se u sve tri verzije ista forma: *proizvodnja* i *proizvodni*.

B	H	S	Izvori
proizvodnim (str. 6)	proizvodnim (str. 15)	производним (str. 23)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
proizvodnju (str. 7)	proizvodnju (str. 15)	производњу (str. 23)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48

Premda je ovim i sličnim primjerima i poređenjima prije mjesto u leksičkoj analizi nego u dosadašnjim dijelovima, ipak smo pojedine pojave sagledali na svim nivoima radi osvjetljavanja pojava u potpunosti.

4.2.3. Jezički standardi imaju različit odnos prema dubletnim oblicima pridjeva sa sufiksom *-ski* i sufiksom *-ni*⁷³: u hrvatskom jeziku samo je standardan oblik *jezični*, u kolebanju između *poreski* – *porezni* prednost imaju pridjevi sa *-ni*, a u paru *građevni* – *građevinski* u novije doba prevladavaju izvedenice sa *-ski* (Babić 2002: 431). Srpski standard preferira oblike sa *-ski* (RSJ, 218: *građevni*, *vidi građevinski*, *građevinarski*; RSJ, 975: *porezni*, *vidi poreski*), a semantički izdiferencirani su pridjevi *jezički*, koji se odnosi na jezik u lingvističkom značenju i *jezični*, koji se odnosi na jezik u anatomskom značenju (RSJ, 508). Istu značenjsku razliku uspostavio je i bosanski standard (PBJ, 283); pridjev *građevinski* u vezi je s *građenjem*, pridjev *građevni* s *gradnjom*⁷⁴ (PBJ, 241; RBJ, 178); oblik *porezni* upisan je u PBJ (str. 422), a dublet *poreski/porezni* u RBJ (str. 717).

B	H	S	Izvori
... <i>građevinskog</i> zemljišta... (str. 7374)	... <i>građevnog</i> zemljišta... (str. 7375)	... <i>грађевинског</i> земљишта... (str. 7373)	ZIDZPPKZNFBiH XIV/07, br. 72
... <i>građevinskog</i> zemljišta... (str. 7374)	... <i>građevnog</i> zemljišta... (str. 7375)	... <i>грађевинског</i> земљишта... (str. 7373)	ZIDZPPKZNFBiH XIV/07, br. 72
... <i>građevinski</i> proizvodi... (str. 7374)	... <i>građevni</i> proizvodi... (str. 7375)	... <i>грађевински</i> производи... (str. 7373)	ZIDZPPKZNFBiH XIV/07, br. 72
... <i>Porezne</i> uprave... (str. 5)	... <i>Porezne</i> uprave... (str. 8)	... <i>Пореске</i> управе... (str. 3)	ZIDZD XV/08, br. 14
... <i>vjerske,</i> kulturne, <i>jezičke</i> i druge karakteristike... (str. 9)	... <i>vjerske,</i> kulturne, <i>jezične</i> i druge karakteristike... (str. 17)	... <i>вјерске,</i> културне, <i>језичке</i> и друге карактеристике... (str. 25)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
... <i>jezički</i> (...) identitet... (str. 3)	... <i>jezični</i> (...) identitet... (str. 5)	... <i>језички</i> (...) идентитет... (str. 1)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56

⁷³ O odnosu sufiksa *-ni* i *-ski* vidjeti u (Babić 2002: 428-432).

⁷⁴ Babić pridjeve *građevni* i *građevinski* izvodi od imenice *građevina* (završetak *-ina* odbacuje se pri tvorbi *građevni*) (Babić 2002: 422).

I pored toga što se ustanovila prevaga pridjeva *građevinski* na štetu oblika *građevni* (pridjevi *građevni*, *imovni*, *kupovni* obilježeni su kao “stariji pridjevi”, Babić 2002: 422), u tekstovima na hrvatskom jeziku nalazimo taj “stariji” oblik nasuprot oblika *građevinski*, koji se koristi u bosanskom i srpskom jeziku. Razlog zašto se oblik *građevni* i dalje koristi u ovim slučajevima nalazimo u Brodnjakovom *Razlikovnom rječniku: građevinski* je u lijevoj koloni (riječi iz srpskog jezika), *građevni* u desnoj (hrvatski ekvivalent) (Brodnjak 1991: 152).

Pridjevi *jezički* u bosanskoj i srpskoj varijanti odgovaraju značenju jezika u lingvističkom smislu, te su ove upotrebe opravdane. Pri izboru oblika *porezni/poreski* u bosanskom jeziku nalazimo podudaran oblik sa hrvatskom varijantom – *porezni*.

4.2.4. Odnosni pridjevi izvedeni od priloga za mjesto – *unutarnji* (sufiksom *-nji*⁷⁵) i *unutrašnji* (sufiksom *-šnji*⁷⁶) u hrvatskom standardu imaju jednaku normativnu i tvorbenu vrijednost (Babić 2002: 441, 443; HP, 452, kao i u složenicama), također i u bosanskom (PBJ, 569), samo je u srpskom jeziku normiran oblik *unutrašnji* (RSJ, 1401).

U našem korpusu bilježimo podudarne oblike *unutrašnji* u bosanskom i srpskom, dok se u hrvatskom koristi pridjev *unutarnji*.

B	H	S	Izvori
... <i>unutrašnjoj</i> organizaciji... (str. 4642)	... <i>unutarnjem</i> ustrojstvu... (str. 4643)	... <i>унутрашњој</i> организацији... (str. 4641)	ZNPFIOFBiH XIV/07, br. 51
<i>unutrašnjih</i> (str. 6)	<i>unutarnjih</i> (str. 5)	<i>унутрашњих</i> (str. 6)	ZIDZUNIUOFBiH XV/08, br. 31

Zanimljivo je da se u ovom slučaju upotreba iz korpusa ne podudara sa Brodnjakovim preporukama: *unutarnji* je pridjev iz srpskog jezika, *unutrašnji* iz hrvatskog (Brodnjak 1991: 558).

4.2.5. Slijedeću razliku pronalazimo u upotrebi dubletnih pridjeva na *-ov(a)n*⁷⁷ i *-ovit*⁷⁸: RHJ (Šonje) prednost daje pridjevu *redovit* nad *redovan* (str. 1064), RHJ (Anić) ne daje prednost niti jednom obliku (str. 1320), već ih značenjski razlikuje; RSJ ne pravi razliku u značenju, oba oblika su jednako vrijedna (str. 1150); PBJ donosi oba oblika (str. 484), kao i RBJ, gdje se

⁷⁵ O tvorbi pridjeva od priloga sufiksom *-nji* vidjeti u (Babić 2002: 441).

⁷⁶ O tvorbi pridjeva od priloga sufiksom *-šnji* vidjeti u (Babić 2002: 443).

⁷⁷ O tvorbi pridjeva od imenica sufiksom *-ov(a)n*, *-ev(a)n* vidjeti u (Babić 2002: 471).

⁷⁸ O tvorbi pridjeva od imenica sufiksom *-ovit*, *-evit* vidjeti u (Babić 2002: 483).

ipak običnijim navodi oblik *redovan* (str. 983). Pridjev *redovan* je specifičan za srpski, *redovit* za hrvatski jezik (Brodnjak 1991: 462).

B	H	S	Izvori
Redovna (str. 7)	Redovita (str. 15)	Редовна (str. 23)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
redovnog (str. 11)	redovitog (str. 20)	редовног (str. 28)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48

4.2.6. U dijelu 3.2.(b) sagledali smo odnos grupa *oba-/ob-*, te smo susreli i primjere pridjeva *obavezan/obvezatan*, koji iziskuje i pojašnjenje na tvorbenom planu: sufiksom *-(a)n* izvodi se prvi oblik, zabilježen u bosanskom i srpskom, sufiksom *-at(a)n* izvodi se oblik *obvezatan*, načinjen prema latinskoj posuđenici *obligatan* (Babić 2002: 469⁷⁹). JSG preporučuje *obavezan, obvezan, ne obvezatan* (JSG, 169).

RHJ (Anić) opet značenjski nijansira pridjevske oblike (str. 904), dok tog nijansiranja u RHJ (Šonje) nema, nego su navedena oba oblika. Oblik *ob(a)vezatan* ne bilježi ni RSJ, RBJ, niti PBJ.

Primjeri se nalaze u dijelu 3.2.(b).

4.2.7. U dijelu 4.1.20. bilo je govora o imeničkim izvedenicama *duljina* i *dužina* od pozitiva i komparativa pridjeva *dug* (*duži/dulji*). U mnogim gramatikama ovaj tvorbeni dublet komparativa je poznat (Barić i dr. 1997: 183; Babić, Brozović, Škarić, Težak 2007: 447; GBJ, 240; Simić, Jovanović 2007: 84). No, Stevanović je unio samo oblik *duži* (Stevanović I 1964: 257), što pronalazimo i u RSJ (str. 332), i kao manje obične proglašene u PSJ (str. 201) oblike *dulji, duljina, duljiti*. Samo oblik *duži* prihvaćen je i u *Gramatici srpskoga jezika* Stanojčić, Popović (prema Halilović 2001: 313).

Kao i kod imenica, oblik *dulji* javlja se u hrvatskom jeziku.

B	H	S	Izvori
Trajanje (...) ne može biti <i>duže</i> od... (str. 10)	Trajanje (...) ne može biti <i>dulje</i> od... (str. 18)	Трајање (...) не може бити <i>дуже</i> од... (str. 27)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48

4.2.8. Mnogo manje nego sufiksalmim izvođenjem pridjeva načinjene su razlike prefiksalmom tvorbom: jednu pojavu smo već imali kod imenica i ona se tiče prisustva prefiksa *za-* i *u-* (vidjeti dio 4.1.19, gdje se nalaze i

⁷⁹ Ovaj sufiks nalazi se samo u ovom pridjevu i ne susreće se nigdje više.

podaci o statusu i frekvenciji tih formi u standardima), te i u formi pridjeva *zaposlen* : *uposlen* pronalazimo različitu upotrebu. Primjeri iz bosanskog i srpskog zadržali su praksu primijenjenu kod imenica i preferiraju oblike sa *za-*; u hrvatskom zapažamo obje forme.

B	H	S	Izvori
nezaposlenih (str. 1)	neuposlenih (str. 1)	незапослених (str. 2)	ZIZPZSSNO XV/08, br. 9
nezaposlenim (str. 2)	nezaposlenim (str. 1)	незапосленим (str. 2)	ZIDZPJPFBiH XV/08, br. 43

4.2.9. Upotreba pridjeva *provedbeni* : *sprovedbeni* podudarna je s upotrebom imenica koje se bez prefiksa *s-* koriste u bosanskoj i hrvatskoj verziji, dok su oblici sa *s-* rezervirani za srpsku verziju (vidjeti dio 4.1.6, u kojem su dati podaci o glagolima *provesti* i *sprovести*).

B	H	S	Izvori
<i>Provedbeni</i> propis... (str. 13)	<i>Provedbeni</i> propis... (str. 19)	<i>Спроведбени</i> пропис... (str. 6)	ZNPU XV/08, br. 44

4.2.10. Posljednju razliku vezanu za prefiksalsnu tvorbu pridjeva nalazimo kod pridjeva *pomenuti* : *spomenuti*. U RHJ (Šonje) oblik glagola *pomenuti* upućen je na oblik *spomenuti* (str. 881) i isti način vrednovanja nalazimo u PBJ (str. 419). U RSJ nalaze se oba oblika (str. 969, 1257). Brodnjakova razmišljanja su da je *pomenuti* riječ tipična za srpski jezik, *spomenuti* je hrvatska riječ (Brodnjak 1991: 395).

B	H	S	Izvori
spomenutih (str. 6)	spomenutih (str. 10)	поменутих (str. 3)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47

U ovom slučaju, kao i prethodnom, bosanski i hrvatski imaju isti normativni pristup i stoga imaju ista rješenja u upotrebi.

4.2.11. Veliku nedosljednost i kolebanje, ali ćemo ovdje reći i veliko nesređeno stanje, zbrku i konfuziju, naći ćemo u slijedećim primjerima.

Sufiksom *-ski* izvode se pridjevi od imenica stranoga porijekla koje završavaju na skupinu *-ng* (*-ng* + *-ski* > *-nški*, gdje se zbivaju alternacije, Babić 2002: 401), pa će pridjev izveden od imenice engleskoga porijekla *marketing* glasiti *marketinški*. Veliko, reći ćemo, pomodarstvo jeste i upotreba veza u kojima strana imenica ne dobiva sufiks, već se, po uzoru na engleski

jezik, koriste veze s nepromjenjivom odredbom uz imenicu, npr. *marketing oglas*.

U *Rječniku anglicizama u bosanskom jeziku* pridjev od imenice *marketing* prilagođen je našem tvorbenom sistemu i izveden je sufiksom, te glasi *marketinški* (Čedić 2008: 135), dakle uklapa se u tvorbenne modele sa ostalim domaćim pridjevima. Oblik *marketinški* bilježi i RHJ (Šonje) (str. 574). RSJ navodi samo imenicu (str. 680).

No, očito je da ova pojava uzima sve većeg maha u svim našim jezicima i da je čujemo svakodnevno i u sredstvima javnog informiranja. Utjecaj engleskog jezika postao je tako snažan da mnoge pojave stihijski ulaze u govornu praksu, o čemu smo nešto i ranije govorili. Koliko se takvi prodiri “dobro” i brzo prihvataju i “uklapaju” u govornu praksu, možemo čuti svakodnevno, ali kada se miješaju bez ikakve potrebe obje forme, kada se u naslovu sreće jedan, odmah u rečenici iza njega drugi način adaptacije pridjeva i tako se ponavlja nekoliko puta, pa kada se k tome uzmu u obzir i naše tri verzije tekstova koje će se djelomično podudarati, to onda više podsjeća na smušeno ili haotično stanje negoli na pojave u previranju (podsjetit ćemo da govorimo o službenoj upotrebi standarda, o dokumentima od izuzetne važnosti za državni poredak, u kojima jezički izraz treba biti odraz cjelokupne kulture naroda).

Naime, u ZJSRTFBiH (XV/08, br. 48) članovi 42, 43. i 44. imaju naslove (naslove navodimo iz bosanskog jezika): *Principi marketinškog oglašavanja*; *Trajanje marketinškog oglašavanja*; *Virtualno marketinško oglašavanje*. Bitno je da se u svim verzijama upotrebljava pridjev izveden sufiksom – *marketinški* (dakle, po tri puta u naslovima u svim verzijama, B – str. 10, H – str. 18/19, S – str. 26/27).

Dalje, pet puta u bosanskoj i hrvatskoj verziji u tekstu tih istih članova upotrebljava se veza s nepromjenjivom odredbom: *Marketing ogласи...; Trajanje marketing ogласа...; ...marketing oglašavanje...; ...marketing ogлас...; ...marketing ogлас...* (navedene stranice). Dakle, u naslovima jedan način adaptacije, u tekstovima drugi.

U srpskoj verziji nalazimo iste naslove sva tri člana kao u hrvatskom i bosanskom i dva puta (čl. 42. i čl. 43) istu formu kao u hrvatskom i bosanskom (*Маркетинг огласи...; ...маркетинг огласа...*), ali u čl. 44. ispod naslova *Виртуелно маркетиншко оглашавање* koristi se sada ista forma kao u naslovu, a ne kao u tekstu prethodna dva člana, pa nalazimo: *...маркетиншко оглашавање...; ...маркетиншки оглас...; ...маркетиншки оглас...*

Kakav je razlog za ovu iznenadnu promjenu u tekstu na srpskom jeziku, ne možemo dokučiti koliko god da bismo upoređivali kontekste, jer

su konteksti i značenja ista. I zašto samo u jednom članu, i to posljednjem, ujednačena upotreba s naslovom koju bismo rado vidjeli i u prethodna dva člana? Da se težilo nekoj bezuvjetnoj razlici prema verzijama na hrvatskom i bosanskom, pretpostavljamo da bi se sav tekst ujednačio, pa bi se tako nešto moglo i “shvatiti”, ili uočiti neka tendencija u svakom jeziku, neka zakonitost, praksa ili slično. Ovako ostajemo zapitani nad ovim “nerješivim” pitanjem, koje, ipak, samo za sebe nešto govori.

4.3. Zamjenice

Pronominalnost nije odlika administrativnoga stila općenito, tako da se zamjenice susreću izuzetno rijetko u našim izvorima, te pronalazimo svega nekoliko primjera sa razlikama u jezicima.

4.3.1. Opću zamjenicu *svako* prihvatila je bosanska norma (GBJ, 247); lik *svatko* normiran je u hrvatskom jeziku (Barić i dr. 1997: 207; Babić, Brozović, Škarić, Težak 2007: 478; Težak, Babić 2005: 132; Silić, Pranjković 2005: 127-128); oba lika normirana su u srpskom jeziku (*Gramatika srpskoga jezika* Stanojčić, Popović – prema Halilović 2001: 314)⁸⁰, mada RSJ prednost prepušta liku *svako* (str. 1198); pored lika *ko* u zagradi je pribilježen i lik *tko* u *Maloj srpskoj gramatici* (Simić, Jovanović 2007: 99).

U bosanskom i srpskom jeziku javlja se očekivani oblik *svako*.

B	H	S	Izvori
svako (str. 4)	svatko (str. 2)	свако (str. 3)	ZPPOOUSZFBiH XV/08, br. 31

4.3.2. Prisvojna zamjenica za 3.l.jd. ž.r. u bosanskom standardu ima dvojake oblike: *ona* – *njen/njezin* (GBJ, 247), dakle i kraći i duži oblik (sa starom partikulom *-zi-*). U hrvatskom jeziku njeguje se duži oblik, pa pri navođenju kraći oblik nalazimo na drugom mjestu (iza dužeg) (Babić, Brozović, Škarić, Težak 2007: 969⁸¹; Silić, Pranjković 2005: 125; Barić i dr. 1997: 204) ili se kraći oblik stavlja u zagradu (Težak, Babić 2005: 127). Stevanović je na prvo mjesto stavio kraće oblike (Stevanović I 1964: 288), duže na drugo, ali se u savremenom srpskom izrazu više koristi kraći oblik, i samo te oblike donosi *Mala srpska gramatika* (Simić, Jovanović 2007: 101), a duži oblici su upućeni na kraće u RSJ (str. 842). I Brodnjak pravi razliku u ovom

⁸⁰ Oblici su samo formalno ravnopravni i prevlast je na strani likova sa *ko* (Halilović 2001: 314) u srpskom jeziku.

⁸¹ Za jedninu *njezin, njen*, za množinu samo *njezini*.

slučaju: u srpskom je upotreba oblika *njezin* zanemariva, u hrvatskom je češće *njezin* nego *njen* (Brodnjak 1991: 324).

Tako ćemo duže oblike naći u izvorima hrvatskoga jezika.

B	H	S	Izvori
njene (str. 4779)	njezine (str. 4777)	њене (str. 4778)	ZIDZKPFBiH XIV/07, br. 53
njen (str. 9)	njezin (str. 17)	њен (str. 26)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
njenog (str. 11)	njezinog (str. 19)	њеног (str. 27)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48

4.3.3. Zamjenice s osnovom na *j* (*koji, svoj, moj, tvoj*) imaju u GDLjd. m. i s.r. nesažete (duže) i sažete (kraće) oblike (*kojega>koega>kooga>koga*) i oba lika pronalazimo u svim gramatikama sa naših prostora, s tim da se u GBJ (str. 252) i gramatikama hrvatskog jezika (Babić, Brozović, Škarić, Težak 2007: 483, 490; Silić, Pranjkić 2005: 123, 132) na prvom mjestu donose nesažeti oblici, a u *Maloj srpskoj gramatici* sažeti oblici (Simić, Jovanović 2007: 101).

B	H	S	Izvori
kojeg (str. 13)	koga (str. 4)	кога (str. 9)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
bilo kojeg (str. 9)	bilo kojeg (str. 17)	било ког (str. 25)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
svog (str. 11)	svojeg (str. 19)	свог (str. 27)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48

Kao što se može vidjeti, u srpskoj verziji prisutni su samo sažeti oblici, u bosanskoj i hrvatskoj sreću se oba oblika.

4.3.4. Također će se u svim gramatikama potvrditi da zamjenice *njenogov, njen/njezin, njihov, ovakav, takav, nikakav* i sl. mogu imati tri sistema nastavaka – imenički, zamjениčki i pridjevski (GBJ, 252; Simić, Jovanović 2007: 101-102; Barić i dr. 1997: 214). Dok su oblici po neodređenoj sklonidbi odlika birana stila (Barić i dr. 1997: 214) u hrvatskom jeziku, u srpskom je “видска дистинкција каква – каквог(а), какву – каквом(е) и сл. само формална и факултативна” jer ove zamjenice ne poznaju pridjevski vid kao semantičku kategoriju (Simić, Jovanović 2007: 102). U GBJ nema bilo kakvog vrednovanja ovih zamjениčkih oblika.

B	H	S	Izvori
njegovog (str. 13)	njegova (str. 3)	његовог (str. 8)	ZRBFBiH XV/08, br. 37

Hrvatski jezik izdvaja se po upotrebi oblika s imeničkom promjenom, ali se još jednom osvrćemo na karakteristike administrativnog stila hrvatskoga standardnog jezika i njegove značajke: “On dokida razliku između neodređenih i određenih oblika pridjeva u korist određenog. (To čini i terminologičnosti radi. U njegovim nominalnim žanrovima naime, kao i u znanstvenome stilu, pretežu termini.) (...) Tako pristupa i posvojnim zamjenicama na *-ov(Ø)* i *-in(Ø)*: *njegovog / njezinog pristupa* umjesto *njegova / njezina pristupa*.” (Silić, Pranjković 2005: 381) Kao što se vidjelo i kod upotrebe pokretnih vokala u hrvatskim tekstovima, i ovdje uočavamo svojevrsno nepodudaranje pojava u tekstovima zakona sa temeljnim specifičnostima stila kojem pripadaju.

4.4. Glagoli

S obzirom na to da administrativni stil, kojem pripada i naš korpus, ima imenski karakter, u njemu je puno manje glagola nego imenica; ima najmanje ličnih glagolskih oblika i gotovo se ne upotrebljavaju 1. i 2. lice; sadašnje vrijeme je najfrekventniji glagolski oblik, a oblici budućeg vremena rijetko se koriste, obično s modalnim i uvjetnim značenjem (Tošović 2002: 363-364). Navedene morfološke karakteristike odlikuju i izvore našeg istraživanja: glagolski oblici su malobrojniji od imenica, dominira oblik prezenta i česta upotreba 3.l.

4.4.1. U kategoriji glagola najbrojnije razlike među jezičkim verzijama tekstova uočavaju se, kao i kod imenica i adjektiviziranih glagolskih pridjeva, u upotrebi i frekvenciji glagola sa završecima *-irati*, *-ovati* i *-isati* (o kojima smo govorili i u dijelovima 4.1.4. i 4.2.1).

B	H	S	Izvori
je konstituisan (str. 3881)	je konstituiran (str. 3882)	je конституисан (str. 3883)	BF XIV/07, br. 37
regulisati (str. 1)	regulirati (str. 2)	регулисати (str. 2)	ZIDZPDBČNJ XV/08, br. 27
organizira (str. 13)	organizira (str. 3)	организује (str. 8)	ZRBFBiH XV/08, br. 37

B	H	S	Izvori
prezentira (str. 14)	prezentira (str. 4)	презентује (str. 9)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
reguliraju (str. 15)	reguliraju (str. 5)	регулишу (str. 10)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
kandiduje se (str. 4)	kandidira se (str. 1)	кандидује се (str. 2)	ZIPMOZNOFBiH XV/08, br. 19
regulirani su (str. 4)	regulirani su (str. 2)	регулисани су (str. 3)	ZIPMOZNOFBiH XV/08, br. 19
su (...) privatizirani (str. 2)	su (...) privatizirani (str. 3)	су (...) приватизо- вани (str. 1)	ZIDZPBSPB XV/08, br. 38
definiraju se (str. 6)	definiraju se (str. 9)	дефинишу се (str. 3)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
organizira (str. 6)	organizira (str. 9)	организује (str. 3)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
informira (str. 6)	informira (str. 9)	информише (str. 3)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
su regulirani (str. 1)	su regulirani (str. 2)	су регулисани (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
se reguliraju (str. 2)	se reguliraju (str. 3)	се регулишу (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
će (...) regulirati (str. 7)	će (...) regulirati (str. 15)	ће (...) регулисати (str. 23)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
angažirati (str. 7)	angažirati (str. 15)	ангажовати (str. 23)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
kontrolirati (str. 8)	kontrolirati (str. 16)	контролише (str. 24)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
je (...) rezultiralo (str. 9)	je (...) rezultiralo (str. 17)	је (...) резултовало (str. 25)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
emitirati (str. 9)	emitirati (str. 17)	емитовати (str. 25)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
će afirmirati (str. 9)	će afirmirati (str. 17)	ће афирмисати (str. 25)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
informirati (str. 9)	informirati (str. 17)	информисати (str. 26)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
emitovati (str. 10)	emitirati (str. 18)	емитовати (str. 26)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48

B	H	S	Izvori
rezerviraju (str. 10)	rezerviraju (str. 18)	резервишу (str. 26)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
rezervirat će (str. 10)	rezervirat će (str. 18)	резервисаће (str. 26)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
prezentiraju (str. 10)	prezentiraju (str. 18)	презентују (str. 26)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
promovirati (str. 11)	promovirati (str. 19)	промовисати (str. 27)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
ne promovirajući (str. 11)	ne promovirajući (str. 19)	не промовишући (str. 27)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
se (...) reflektirati (str. 9)	se (...) reflektirati (str. 15)	се (...) рефлектова- ти (str. 3)	ZNPU XV/08, br. 44
će se (...) sugerirati (str. 11)	će se (...) sugerirati (str. 17)	ће се (...) сугерисати (str. 4)	ZNPU XV/08, br. 44

Možemo konstatirati da su u hrvatskom jeziku prisutne samo forme sa *-ira-*, čime je potvrđena sustavnost oblika imenica i pridjeva.

Svoje uobičajene forme sa *-ova-* i *-isa-* zadržao je srpski jezik, bez za-bilježenih primjera sa *-ira-*, kakve su se pronalazile kod pridjeva i imenica (*demobiliziranih, kampiranje*), ali s druge strane, bilježimo neuobičajenu formu *rezultovalo* (od *rezultovati*⁸²) mada u RSJ pronalazimo samo *rezultirati* (str. 1153). Oblike *rezultovati, rezultovanje* Brodnjak navodi kao riječi iz srpskog jezika (u hrv. *rezultirati*>proizlaziti, slijediti, nastati kao posljedica čega) (Brodnjak 1991: 467), a paralelizam *rezultirati – rezultovati* nalazimo u P60 (str. 668). Iako se čini da je norma srpskog jezika prihvatila samo *rezultirati*, u praksi se zadržao i oblik *rezultovati*.

Bosanski jezik odlikuje se opet upotrebom sve tri forme, s tim da su primjetne češće forme sa *-ira-* u odnosu na *-ova-* i *-isa-*, ali se i od istih glagola javljaju obje forme (*regulisati – regulirati; emitirati – emitovati* čak u istom izvoru). Uporede li se glagolske forme s imeničkim i pridjevskim, da se primijetiti da su u kategoriji glagola učestalije forme sa *-ira-* (od 28 primjera samo su 4 primjera sa *-isa-* ili *-ova-*), u kategoriji imenica pretežu

⁸² Stevanović izvodi nastavkom *-ova(ti)* glagole od stranih imenica: *adresovati, apelo-vati, garantovati, debatovati* itd., ali nemamo potvrdu za *rezultovati*, kao što nemamo potvrdu ni kada nabraja gl. koji se javljaju samo s *-ira(ti)* (Stevanović I 1964: 607, 610), a oba nabrajanja nisu konačna (stoji skraćena itd.), te ne možemo sa sigurnošću utvrditi Stevanovićev stav o ovom obliku.

forme sa *-ira-*, ali ne u tolikoj prednosti kao kod glagola (od 22 primjera 9 primjera je sa *-isa-* ili *-ova-*); i pridjevske forme sa *-ira-* nešto su češće, ali je razlika ponajmanja (od 23 primjera 10 je formi koje nemaju *-ira-*). Prisustvo sve tri varijantske forme u bosanskom jeziku rezultiralo je velikom raznovrсношću i prije svega neujednačenoшću formi u tekstovima, pa se upotrebljavaju i različite forme iste kategorije riječi (*emitovati – emitirati, regulisati – regulirati; kandidovanje – kandidiranje, emitiranje – emitovanje; demobilisani – demobilizirani*) ili različite forme različitih kategorija riječi (u naslovu člana stoji imenica *Kandidiranje*, a u prvoj rečenici glagol *kandiduje se*, ZIPMOZNOFBiH, XV/08, br. 19, str. 4). Mnogi će ovo proglasiti “slobodom izbora”, ali će neki smatrati da je riječ o neuređenom i konfuznom stanju u izrazu koji treba urediti i jednoobrazno ujednačiti makar u jednoj tekstualnoj jedinici.

4.4.2. Različite normativne upute o tvorbi glagolskoga pridjeva trpnog koji ima mogućnost izbora dvostrukih nastavaka poslužile su kao ishodište za slijedeću razliku u kategoriji glagola: norma hrvatskog jezika proglasila je češćim i primarnim oblike gl. prid. trp. s nastavkom *-n* (*dan, bran; računan, udana* i oblici izvedeni od njih), a oblici s nastavkom *-t* smatraju se rjeđim i neobičnijim (Barić i dr. 1997: 246-247; Babić, Brozović, Škarić, Težak 2007: 547); norma bosanskog jezika tolerira oba nastavka (*dan* i *dat*) (GBJ, 283; PBJ, 199) kao i norma srpskog jezika (PSJ, 196; Simić, Jovanović 2007: 128).⁸³

Oblike s nastavkom *-n* srećemo u hrvatskim izvorima nasuprot oblicima sa *-t* u bosanskom i srpskom, mada ni ovaj put ne možemo reći da je razlika dosljedna i istrajna, jer se sreću primjeri i u hrvatskim verzijama sa *-t* koji su u hrvatskom standardu “rijetki i neobični”, ali ipak pronalaze svoje mjesto u našim izvorima. U ovom slučaju govorimo i o gl. prid. trp. kada mu je aktivirana pridjevska sastavnica njegovoga gramatičkog značenja, tj. kada mu mjesto u rečenici otvara imenica (ili imenička zamjenica, poimeničena riječ) i kada pripada imenskoj paradigmi (Znika 2005: 432).

B	H	S	Izvori
...standardima (...) <i>izdatim</i> od... (str. 5)	...standardima (...) <i>izdanim</i> od... (str. 8)	...стандардима (...) <i>издатим</i> од... (str. 2)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
...je izvještaj (...) <i>izdat...</i> (str. 7)	...je izvješće (...) <i>izdano...</i> (str. 10)	...je извјештај (...) <i>издат...</i> (str. 4)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47

⁸³ Cjelovitiji prikaz različitog normiranja gl. prid. trp. u bosanskom, hrvatskom i srpskom jeziku dat je u (Halilović 2001: 316 i Palić 1999: 237).

B	H	S	Izvori
...preporuka (...) <i>datih</i> u... (str. 7)	...preporuka (...) <i>danih</i> u... (str. 10)	...препорука (...) <i>датих</i> у... (str. 4)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
...pregled o <i>izdatim</i> izvještajima (str. 7)	...pregled o <i>izdanim</i> izvješćima (str. 10)	...преглед о <i>издатим</i> извјештајима (str. 4)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
Dozvola <i>izdata</i> u skladu sa... (str. 6)	Dozvola <i>izdata</i> sukladno... (str. 14)	Дозвола <i>издата</i> у складу с... (str. 23)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
...dozvolama <i>izdatim</i> od... (str. 6)	...dozvolama <i>izdatim</i> od... (str. 14)	...дозволама <i>издатим</i> од... (str. 23)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
...dozvole (...) <i>izdate</i> od... (str. 30)	...dozvole (...) <i>izdate</i> od... (str. 31)	...дозволе (...) <i>издате</i> од... (str. 32)	ZIDZABFBiH XV/08, br. 48

4.4.3. Glagolski oblici *predsjedavati* i *predsjedati* nastaju imperfektizacijom sufiksima *-avati* i *-ati* koji su kao dubleti normirani u bosanskom (PBJ, 437; RBJ, 772: običnije *predsjedava*) i hrvatskom standardu (PHJ, 358; RHJ /Šonje/ 932; RHJ /Anić/ 1153: oznakom *vidi* upućuje se na *predsjeda*). U srpskom standardu samo je oblik *predsjedava* normiran (RSJ, 1008).

Tako će se u izvorima na bosanskom i srpskom jeziku javiti isti oblik *predsjedavati*, a u hrvatskom oblik sa sufiksom *-ati*.

B	H	S	Izvori
predsjedava (str. 13)	predsjeda (str. 3)	предсједава (str. 8)	ZRBFBiH XV/08, br. 37

4.4.4. Oblik *glasati* nastao je izvođenjem od imenice (*glas*) sufiksom *-ati*, a oblik *glasovati* ima sufiks *-ovati*. Za bosanski i srpski standard prihvatljiv je oblik *glasati* (PBJ, 237, RBJ, 166: običnije *glasati*; RSJ, 198).

Rječnici hrvatskog jezika nemaju podudarne stavove o ovom pitanju: Anić oznakom *vidi* upućuje oblik *glasovati* na *glasati* (str. 351), a RHJ (Šonje) pravi značenjsku razliku između njih i obliku *glasati* pridružuje značenja – javljati se glasom (o životinjama) i širiti zvuk, a obliku *glasovati* – davati glas u izborima... (RHJ /Šonje/ 288). Pri određivanju značenja glagola nastalih od imenica sufiksima *-ati* i *-ovati* Babić nije precizirao značenja ovih glagola, navedeno je tek da su se mnogi glagoli preobličili tako da je

osnovna imenica bliži objekt nekom prijelaznom glagolu (Babić 2002: 505, 510). Oba glagolska oblika navedena su kao primjeri za sufiksalsnu tvorbu sufiksima *-ati* i *-ovati*, ali ne postoji preciznija informacija o njima (po tome bi uz oba glagola funkcioniralo i *dati glas* i *puštati glas*).

Ipak, oblik *glasovati* postaje značajka hrvatskog jezika naših izvora.

B	H	S	Izvori
su glasali (str. 4)	su glasovali (str. 2)	су гласали (str. 3)	ZIPMOZNOFBiH XV/08, br. 19

4.4.5. Mogućnost izbora otvara i tvorba glagola od imenice *uzrok* sufiksima *-ovati* i *-iti* (gdje dolazi do alternacije u osnovi i izmjene **k/č**): *uzrokovati* – *uzročiti*, *prouzrokovati* – *prouročiti*.

Kao dublete ove oblike (u istom značenju) nalazimo u sva tri standarda (RSJ, 1081; RBJ, 926; RHJ /Šonje/ 1010), s tim da PBJ bilježi samo *prouročiti* (str. 466 – bez upute o drugom obliku), RHJ (Anić) oblik *prouzrokovati* upućuje oznakom *vidi* na *prouročiti*; uz sufiks *-ovati* nalazimo *prouzrokovati* u (Babić 2002: 509), dok opet HP bilježi *prouzročavati*, *prouročiti* bez oblika *prouzrokovati* (str. 378).

U izvorima na hrvatskom jeziku primjećuje se oblik *prouročiti*, dok bosanski i srpski imaju opet isti oblik.

B	H	S	Izvori
je prouzrokovao (str. 13)	je prouročio (str. 19)	je проузроковао (str. 6)	ZNPU XV/08, br. 44

4.4.6. O izvođenju imperfektivnih glagola i raspodjeli sufiksa *-(j)avati* i *-(j)ivati*, te njihovom normativnom položaju u standardima govorili smo u dijelu 4.1.15. i vidjeli da su u bosanskom i srpskom jeziku imenice izvođene od glagola na *-avati* i imaju refleks *-št-* (*izvještavanje*, *obavještavanje*), hrvatski jezik obilježile su imenice sa refleksom *-šč-* i završetkom *-ivanje* (*izvješćivanje*, *obavješćivanje*), što je u skladu sa kategorijom glagola iz koje su imenice i izvođene, pa od glagola *obavijestiti* imperfektivni lik u bosanskom i srpskom jeste *obavještavati*, u hrvatskom *obavješćivati* (prvi sa refleksom starog jotovanja, drugi sa refleksom podnovljenog jotovanja; Čedić 2007: 46).

B	H	S	Izvori
obavještava (str. 12)	obavješćuje (str. 20)	обавјештава (str. 28)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48

Međutim, kada glagol u osnovi nema -stiti, ne čini se razlika u raspodjeli sufiksa *-(j)avati* i *-(j)ivati*, te nalazimo iste oblike na *-(j)ivati* kod glagola *upotrebljavati* (ZNPU, XV/08, br. 44, B – str. 9, H – str. 15, S – str. 3). (Dubletni su oblici *upotrebljavati/upotrebljivati* u sva tri standarda: PBJ, 571; HP, 453; RSJ, 1405.) Dakle, nije presudan izbor sufiksa pri tvorbi glagola, već refleks koji će on izazvati, te se razlika zapravo svodi na preferiranje refleksa jotovanja i grupa -št- ili -šč-.

4.4.7. Supletivni oblik komparativa od pridjeva *dug* – *dulji* naći će se i u osnovi glagola *produljiti* i to u hrvatskim tekstovima, nasuprot *produžiti* u bosanskim i srpskim izvorima. Razlike ovoga tipa susreli smo već kod imenica i pridjeva (vidjeti dijelove 4.1.20. i 4.2.7).

B	H	S	Izvori
produžiti (str. 4478)	produljiti (str. 4777)	продужити (str. 4778)	ZIDZKPFBiH XIV/07, br. 53

4.4.8. Slijedeća razlika u kategoriji glagola tiče se nesvršenog oblika glagola *dobiti*, koji u bosanskom i srpskom standardu ima dvojni oblik: *dobijati* i *dobivati* (PBJ, 208; RSJ, 290). U hrvatskom jeziku čuva se još uvijek razlika između *probiti* → *probijati* (*biti* – *tući*, *udarati*) i *dobiti* → *dobivati* (*biti* – *postojati*), premda se i u hrvatskom jeziku osjeća širenje oblika *dobijati* (i *dobijen*), te mu prijeti niveliranje oblika kakvo je već davno provedeno u srpskom standardu (Silić 1999b: 243-244). U RHJ (Šonje) strelicom je s oblika *dobijati* upućeno na *dobivati* (str. 192). Oblik *dobijati* karakterističan je za srpski jezik, *dobivati* za hrvatski (Brodnjak 1991: 94).

B	H	S	Izvori
dobiva (str. 12)	dobiva (str. 18)	добија (str. 6)	ZNPU XV/08, br. 44

U ovom slučaju, rješenja iz bosanskog i hrvatskog jezika su ista.

4.4.9. Dok je kod imenica i pridjeva u hrvatskom jeziku bilo kolebanja pri upotrebi prefiksa *za-* : *u-* u oblicima *zaposlenih* : *uposlenih*, *nezaposlenost* : *neuposlenost* (vidjeti dijelove 4.1.19. i 4.2.8), u kategoriji glagola dosljedno se koristi oblik sa *za-*, pa te oblike nalazimo u svim verzijama tekstova (bez razlike u upotrebi).

B	H	S	Izvori
je (...) bio zaposlen (str. 6)	je (...) bio zaposlen (str. 9)	je (...) био запослен (str. 3)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
su (...) bili zaposleni (str. 6)	su (...) bili zaposleni (str. 9)	су (...) били запослени (str. 3)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47

4.4.10. Kod imenica i pridjeva (*provođenje – sprovođenje, provedbeni – sprovedbeni*; vidjeti dijelove 4.1.6. i 4.2.9) dosljedno su upotrijebljeni oblici bez prefiksa *s-* u bosanskom i hrvatskom jeziku, sa prefiksom *s-* u srpskom jeziku. U kategoriji glagola neće ostati ta dosljednost, pa će se naći i u hrvatskom jeziku oblici sa prefiksom *s-* kao u srpskom, a u istom primjeru bosanski jezik zadržava oblik kao kod imenica i pridjeva. S druge strane, narušavanje toga postupka prisutno je i u srpskom jeziku, gdje se pojavljuje i oblik *provesti* izjednačujući se tako sa primjerima iz bosanskog i hrvatskog jezika.

B	H	S	Izvori
provodi (str. 4646)	provodi (str. 4646)	спроводи (str. 4645)	ZIDZPOKZNS XIV/07, br. 51
provodi se (str. 4)	sprovodi se (str. 2)	спроводи се (str. 3)	ZIPMOZNOFBiH XV/08, br. 19
će provesti (str. 2)	će provesti (str. 2)	ће провести (str. 1)	ZIDZPBSPB XV/08, br. 38

4.5. Prilozi

Razlike u kategoriji priloga očituju se u upotrebi različitih oblika priloga i njihovih završetaka: u bosanskim i srpskim verzijama nalaze se prilozi koji se završavaju na *-no* (*posebno, uzastopno, djelimično, trenutno*), dok se u hrvatskim verzijama javljaju prilozi izvedeni sufiksom *-ice* (od priloga: *posebice*; od instrumentala imenice: *djelomice*⁸⁴), nastali složeno-sufiksalsnom tvorbom po tipu *prij- + im. + ce*⁸⁵ (*uzastopce*) ili sa završetkom *-ačno* (*trenutačno*).

U PBJ nalaze se i jedni i drugi oblici: *posebice, posebno* (str. 423); *uzastopno, uzastopce/uzastopice* (str. 581); *trenutno, trenutačno* (str. 554).

⁸⁴ Po navodima iz (Babić 2002: 559); u GBJ isti prilog tumači se da je nastao od priloga *dijelom* (str. 297).

⁸⁵ (Babić 2002: 563).

RSJ kao bolji izbor proglasio je oblike *posebno*, *trenutno* (*posebice v. posebno*, *trenutačno v. trenutno*; str. 978, str. 1335), dok su oblici *uzastopno* i *uzastopce* navedeni bez uputa o valjanijem obliku (str. 1376).

Oblike *posebno* i *posebice* navode i RHJ (Anić) (str. 1110) i RHJ (Šonje) (str. 894); prilog *uzastopce* (bez *uzastopno*) nalazi se u RHJ (Šonje) (str. 1331), dok isti oblik *uzastopce* ima oznaku *vidi uzastopno* u RHJ (Anić) (str. 1703); *trenutno* i *trenutačno* navodi samo RHJ (Anić) (str. 1617).

B	H	S	Izvori
posebno (str. 12)	posebice (str. 3)	посебно (str. 7)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
posebno (str. 4)	posebice (str. 8)	посебно (str. 1)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
posebno (str. 5)	posebice (str. 13)	посебно (str. 21)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
uzastopno (str. 4778)	uzastopce (str. 4777)	узастопно (str. 4778)	ZIDZKPFBiH XIV/07, br. 53
uzastopno (str. 12)	uzastopno (str. 3)	узастопно (str. 8)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
djelimično (str. 6)	djelomice (str. 8)	дјелимично (str. 3)	ZIDZD XV/08, br. 14
trenutno (str. 1)	trenutačno (str. 2)	тренутно (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48

U verzijama na hrvatskom jeziku nalazimo, pored oblika na *-ce*, i oblik na *-no* (*uzastopno – uzastopce*), a u ostalim slučajevima dosljednija je upotreba priloga na *-ice* i *-ačno*.

5. Sintaksa

Na sintaksičkom nivou razlike među jezičkim pojavama našega korpusa ostvaruju se u pogledu reda riječi i u slijedećim sintaksičkim kategorijama:

- upotreba infinitiva ili konstrukcije *da + prezent*,
- dopuna imenskom predikatu,
- veznička sredstva (relativnih rečenica, namjernih rečenica i vezničke skupine: *da li – je li*),
- prijedložni izrazi.

5.1. Hrvatska i bosanska norma, kada je u pitanju složeni glagolski predikat i infinitivizacija izričnih i namjernih rečenica, u načelu se podudaraju kada infinitiv propisuju kao dopunski predikativni glagol (GBJ, 447; Silić, Pranjeković 2005: 289; Težak, Babić 2005: 230) i kada preporučuju preobliku izričnih i namjernih rečenica u infinitiv (GBJ, 447; Barić i dr. 1997: 575; Katičić 2002: 495-507). Ipak, u nekim gramatičkim priručnicima bosanskoga jezika infinitivu se pridružuje kao naporedna forma konstrukcija *da + prez.* (*Gramatika bosanskog jezika* Vajzović, Zvrko – prema Palić 1999: 240; Čedić 2001b: 176; Čedić 2007: 48), ali tome se suprotstavljaju mišljenja Halilovića, Isakovića (prema Palić 1999: 240), što je rezultiralo da se u GBJ navede samo infinitiv u toj ulozi (str. 447).

U srpskoj normi obje su forme prihvaćene (*Gramatika srpskoga jezika* Stanojčić, Popović – prema Palić 1999: 240; Simić, Jovanović 2007: 168).⁸⁶ Vezivanju samo konstrukcije *da + prez.* za srpski jezik i potpunom zanemarivanju infinitiva u toj poziciji, te upotrebi konstrukcije *da + prez.* umjesto infinitiva u oblicima futura I odlučno se suprotstavlja Ćorić ističući da u srpskom standardu nešto takvo ne postoji i da je nedopustivo da se crta razgovornog jezika pripisuje standardnom jeziku (Ćorić 1998: 557). Međutim, tu istu konstrukciju RSJ navodi kao zamjenu za infinitiv u futuru (*sutra ću da idem na more*, str. 240).

Infinitiv ili vezu *da + prez.* nalazimo u korpusu uz modalne i fazne glagole, te uz imeničke i pridjevske izraze nepotpunoga značenja.

B	H	S	Izvori
prestaje da važi (str. 3393)	prestaje važiti (str. 3393)	престаје да важи (str. 5995)	ZPVZG XIV/07, br. 34
prestaje da važi (str. 15)	prestaje važiti (str. 6)	престаје да важи (str. 10)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
prestaje važiti (str. 4)	prestaje važiti (str. 2)	престаје важити (str. 3)	ZIPMOZNOFBiH XV/08, br. 19
nastavit će vršiti (str. 4642)	nastavit će vršiti (str. 4643)	наставиће да врши (str. 4641)	ZNPFIOFBiH XIV/07, br. 51
nastavit će se primjenjivati (str. 7)	će se nastaviti primjenjivati (str. 10)	ће наставити да се примјењују (str. 4)	ZIRJS XV/08, br. 47
nastavljaju vršiti (str. 15)	nastavljaju obnašati (str. 6)	настављају обнашати (str. 10)	ZRBFBiH XV/08, br. 37

⁸⁶ Naporednost u upotrebi i međusobnu zamjenjivost ovih formi isticao je i (Stevanović II 1969: 33-37, 575-577).

B	H	S	Izvori
nastavit će (...) vršiti (str. 4642)	nastavit će (...) vršiti (str. 4643)	наставиће (...) вршити (str. 4641)	ZNPFIOFBiH XIV/07, br. 51
mora biti (str. 2)	mora biti (str. 2)	мора да буде (str. 1)	ZIDZVDPS XV/08, br. 2
moraju se održati (str. 4)	moraju se održati (str. 2)	морају се одржати (str. 3)	ZIPMOZNOFBiH XV/08, br. 19
mora biti (str. 9)	mora biti (str. 17)	мора бити (str. 25)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
dužan je obračunati (str. 5)	dužan je obračunati (str. 8)	дужан је да обрачуна (str. 3)	ZIDZD XV/08, br. 14
dužni su (...) sačiniti (str. 6)	dužni su sačiniti (str. 8)	дужни су (...) да сачине (str. 3)	ZIDZD XV/08, br. 14
je dužna dodijeliti (str. 2)	je dužna dodijeliti (str. 2)	је дужна да додијели (str. 1)	ZIDZVDPS XV/08, br. 2
dužna je (...) obavijestiti (str. 6)	dužna je (...) obavijestiti (str. 8/9)	дужна је (...) обавијестити (str. 3)	ZIDZD XV/08, br. 14
dužna je donijeti (str. 2)	dužna je donijeti (str. 3)	дужна је донијети (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
dužni su predstavljati (str. 8)	dužni su predstavljati (str. 16)	дужни су представљати (str. 24)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
ima pravo (...) birati (str. 3)	ima pravo (...) birati (str. 5)	има право да (...) бира (str. 1)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
imaju pravo osnivati (str. 4)	imaju pravo osnivati (str. 6)	имају право оснивати (str. 2)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
ima ovlaštenje donijeti (str. 7)	ima ovlast donijeti (str. 16)	има овлашћење да донесе (str. 24)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
imaju obavezu (...) raditi (str. 8)	imaju obvezu (...) raditi (str. 16)	имају обавезу (...) радити (str. 24)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
obavezni su osigurati (str. 4)	obvezna su osigurati (str. 5)	обавезни су да обезбиједе (str. 2)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
obavezne su osigurati (str. 4)	obvezne su osigurati (str. 6)	обавезне су обезбиједити (str. 2)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
obavezan je uspostaviti (str. 6)	obavezan je uspostaviti (str. 9)	обавезан је да успостави (str. 2)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
obavezan je obavijestiti (str. 7)	je obavezan obavijestiti (str. 16)	је обавезан обавијестити (str. 24)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48

Primjeri potvrđuju dosljednu upotrebu infinitiva u hrvatskom jeziku kao i pretežnu upotrebu infinitiva u bosanskom jeziku (tek dva primjera sa konstrukcijom *da + prez.* i to uz fazni glagol). U srpskom jeziku bilježimo naporednu upotrebu dopune u obliku infinitiva i konstrukcije veznika *da sa prezentom* (od 24 primjera 12 je s infinitivnom dopunom), te se ne može govoriti o zatiranju infinitiva u srpskom jeziku kao općoj tendenciji svih balkanskih jezika.⁸⁷

5.2. I kod imenskoga predikata nalazimo određenu razliku: iako je bilo očekivano da se kopulativni i semikopulativni neprijelazni glagoli jave sa različitim leksičkim dopunama u nominativu ili instrumentalu, što je normativno dopušteno u svim standardima, razlika se pojavila uz semikopulativni prijelazni glagol *smatrati* i njegovo leksičko jezgro koje može biti u instrumentalu ili u obliku akuzativa sa prijedlogom *za* (GBJ, 368; Katičić 2002: 107-108; Stevanović II 1969: 40), a nikako u nominativu, kao što će se javiti u našem izvoru na srpskom jeziku.

Dok razlike vezane za glagolski predikat imaju svoja normativna opravdanja, ova pojava u srpskom jeziku nema svoje gramatičko opravdanje i preostaje nam samo da je smatramo lektorskom omaškom, tim više što se u istom tekstu na srpskom jeziku uz ovaj glagol javlja leksičko jezgro u obliku instrumentalala.

Izvori	ZIDZPDBČNJP XV/08, br. 32
B	<i>Dobrovoljcem</i> u organiziranju otpora, (...), <i>smatra se</i> pripadnik vojnih i policijskih jedinica... (str. 3)
H	<i>Dragovoljcem</i> u organiziranju otpora, (...), <i>smatra se</i> pripadnik vojnih i policijskih postrojbi... (str. 3)
S	<i>Добровољац</i> у организовању отпора, (...), <i>сматра се</i> припадник војних и полицијских јединица... (str. 2)

Izvori	ZIDZPVBČNJP XV/08, br. 32
B	<i>Veteranom</i> , (...), <i>smatra se</i> lice... (str. 3)
H	<i>Veteranom</i> , (...), <i>smatra se</i> osoba... (str. 3)
S	<i>Ветераном</i> , (...), <i>сматра се</i> лице... (str. 2)

⁸⁷ O gubljenju infinitiva u srpskom jeziku (čak i u futuru I) kao jednoj od značajki balkanskih jezika pisao je J. Silić u radu *Hrvatski i srpski jezik* (2001: 150).

5.3. Namjerne klauze s predikatom u obliku potencijala uvode se veznicama *da*, *kako*, *eda* (*e da*), pri čemu je upotreba veznika *eda* izrazito stilski obilježena, tako da su konkurenti postali veznici *da* i *kako* i njihovu različitu upotrebu nalazimo i u izvorima našeg istraživanja.

Kako je veznik *da* svojom upotrebom širi, on nije u načelu stilski obilježen, dok se veznik *kako* sreće u posebnim stilovima (GBJ, 436). Sličnu poziciju veznik *kako* zauzima i u hrvatskom jeziku: "Veznik *kako* u odnosu na *da* obilježen je kao rjeđi, ali i po tome što se njime izriče dodatna neizvjesnost (hipotetičnost)" (Silić, Pranjaković 2005: 346). O frekvenciji ili drugim presudnim momentima za upotrebu ovih vezničkih formi u srpskom jeziku nemamo, nažalost, pouzdanijih podataka, osim Stevanovićevog navoda da se namjerne rečenice (s oblikom potencijala) vrlo često za glavnu rečenicu vezuju i vezničkim prilogom *kako* (Stevanović II 1969: 812). Veznici *da* i *kako* ipak nisu apsolutni sinonimi.⁸⁸

Izvori	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
B	Svaka organizacija interne revizije imat će eksterni pregled kontrole kvaliteta (...), <i>da</i> bi se utvrdila usklađenost izdatih izvještaja... (str. 7)
H	Svaka će organizacija interne revizije imati vanjski pregled kontrole kvalitete (...), <i>kako</i> bi se utvrdila usklađenost izdanih izvješća... (str. 10)
S	Свака организација интерне ревизије ће имати екстерни преглед контроле квалитета (...), <i>да</i> би се утврдила усклађеност издатих извјештаја... (str. 4)
Izvori	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
B	...rukovodilac jedinice za internu reviziju prati implementaciju preporuka (...) <i>kako</i> bi ocijenio <i>da li</i> je revidirana organizacija preduzela korektivne aktivnosti i <i>da li</i> je postigla željene rezultate... (str. 7)

⁸⁸ "Veznik *da* naglasak stavlja na samo vezu motiva i cilja, a veznik *kako* na instrumentalni karakter finalne realizacije, tj. na traženi ili izabrani put kojim se realizuje cilj. Zato se pri upotrebi veznika *kako* cilj po pravilu i shvata kao nužni efekat načina realizacije, pa finalno značenje uvijek dobija i nijansu konsekutivnog" (Kovačević 1992: 118-119).

H	...rukovoditelj jedinice za internu reviziju prati implementaciju preporuka (...), <i>kako</i> bi ocijenio <i>je li</i> revidirana organizacija poduzela korektivne aktivnosti i <i>je li</i> postigla željene rezultate... (str. 10)
S	...руководилац јединице за интерну ревизију прати имплементацију препорука (...) <i>да</i> би оцијенио <i>да ли</i> је ревидирана организација предузела корективне активности и <i>да ли</i> је постигла жељене резултате... (str. 4)

Na osnovu ovih malobrojnih primjera koji potječu i iz istog izvora uočavamo prisustvo oba veznika u bosanskom jeziku, dakle i stilski neobilježenog veznika *da* i stilski obilježenog veznika *kako*, upotrebu rjeđeg veznika *kako* u hrvatskom i veznika šire upotrebe *da* u srpskom jeziku.

U istim rečenicama javlja se još jedna razlika koja se tiče vezničkih sredstava, te ćemo u slijedećem dijelu rasvijetliti i ovu pojavu.

5.4. Različitu upotrebu veza *da li* i *je li* zabilježio je još P. Guberina u radu *Razlike između hrvatskoga i srpskoga književnog jezika* 1940. godine (prema Babić 1998a i Hudeček, Vukojević 2007). Guberininu tvrdnju da “Srbi uvijek upotrebljavaju *da li* i u upravnom i u neupravnom govoru, a da Hrvati rado prave razliku između upravnog i neupravnog pitanja (u upravnom *je li*, u neupravnom *da li* i *je li*)”, po Babićevom mišljenju, neki neće da znaju i žele je uopćiti, te uporno žele potpuno istisnuti vezu *da li* iz hrvatskoga jezika iako je upotrebljava skoro svaki hrvatski pisac (Babić 1998a: 179).⁸⁹

Lana Hudeček i Luka Vukojević u radu s nazivom *Da li, je li i li – normativni status i raspodjela* detaljno su se pozabavili ovim pitanjem, te, između ostalog, izdvajamo nekoliko značajnih primjedbi:

– riječ je o *čestičnim skupinama* (tj. o skupinama sastavljenim od po dvije čestice, te je pogrešan naziv čestica, a isti je problem i kad se ove skupine proglašavaju veznicima);

– pravilo koje se susreće u normativnim priručnicima hrvatskoga jezika (načinjen je pregled posmatranja i tretiranja ovih pitanja u savjetnicima i gramatikama: *Pravilno govorimo hrvatski* Ilije Potuđera, JSG /ur. S. Pavešić/, *Razlikovni rječnik srpskog i hrvatskog jezika* V. Brodnjaka, te shvatanja I. Brabeca i R. Katičića) “umjesto skupine *da li* treba upotrijebiti skupinu *je li*” tačnije i preciznije glasi “umjesto skupine *da li* treba upotrebljavati česticu *li* kojoj prethodi predikat ili predikativna kopula”;

⁸⁹ Za Babića je laičko mišljenje da je *da li* srpski, a *je li* hrvatski.

– njihov status isti je i u zavisnoupitnim rečenicama i jednostavnim rečenicama, nema mjesta pravilu po kojem bi se različito tretirali u zavisnoupitnoj rečenici nego u jednostavnoj rečenici;

– upotreba čestične skupine *da li* posve je opravdana u nekim tipovima alternativnih pitanja⁹⁰ i u pitanjima s ustrojstvom *da li da + prez., da li + inf.* (Hudeček, Vukojević 2007).

JSG pojašnjava vezu *da li?* kao upitni veznik kojim se počinje zavisna upitna rečenica, ali se od starine upotrebljava i na početku nezavisnih pitanja (*Da li ćeš doći?* pored običnijeg *Hoćeš li doći?*) (str. 59).

U GBJ ovo pitanje se ne razmatra posebno, ali su dati slijedeći primjeri općepitnih zavisnih rečenica: *...motreći da li je još ko prisutan; Ne razaznajem da li je ovo ona ista noć...; Reci mi jesi li bolesna* (str. 423), pa ovo možemo shvatiti i kao normiranje skupine *da li*.

Do preciznijih saznanja o skupinama *da li* i *je li* u srpskom standardu u složenoj rečenici nismo uspjeli doći, jedine informacije o tome pružio nam je RSJ i to u tumačenju riječce *li* i njene upotrebe – u pravim pitanjima, u nezavisnim rečenicama, te u nepravim pitanjima i izričnim rečenicama (iza gl. ili uz riječcu *da* ispred gl.), dok se veza *je l(i)* spominje samo u konstrukciji kada se od sagovornika očekuje saglasnost (str. 640). O retoričkim pitanjima s riječcom *li* u srpskom jeziku pisala je Milanka Babić, te iz njenoga rada s nazivom *Sintaksički oblik retoričkog pitanja sa riječcom li* saznajemo da je riječca *li* (iako su sinonimične u upotrebi i moguća je njihova zamjena u većini slučajeva bez promjene smisla) u odnosu na “složenu riječcu” *da li* češća na govornom području Republike Srpske (primjeri na kojima je analiza provedena potječu iz ratne štampe 1992–1993, i to sa područja Krajine, Semberije, Sarajevsko-romanijske regije) i da joj se daje prednost u upotrebi kao semantički nultoj formi (Babić M. 2000: 28).

Iz svega rečenog i nakon uporedbe s primjerima koji se nalaze u prethodnom dijelu (5.3) konstatirat ćemo da se u hrvatskom jeziku, u skladu s normativnim uputama, upotrebljava skupina *je li*, a u bosanskom i srpskom koristi se skupina *da li* namjesto skupine *je li* (ovdje bi se moglo govoriti i o opravdanosti ovakve upotrebe u srpskom jeziku kada smo vidjeli da je ipak *li* frekventnije i u srpskom jeziku negoli *da li*).

⁹⁰ U alternativnim eliptičnim pitanjima gdje skupina *da li* uz funkciju uvođenja pitanja ima i pojačivačku funkciju, tj. naglašava dvojbu izrečenu pitanjem (Ne zna se koja je haljina ljepša, /da li/ crvena ili plava) i u pitanjima s upitnom skupinom *da li zbog toga / stoga / zato* (što/jer).

5.5. Pitanjem naporedne upotrebe relativizatora *koji* i *što* bavili su se mnogi gramatičari⁹¹ sa našega područja, te je i pitanje da li je češći veznik *što* u hrvatskom ili u srpskom standardu bilo predmet pažnje sintaksičkih rasprava. Historijskom perspektivom ovoga pitanja bavio se norveški slavist A. Gallis proučavajući period od starocrkvenoslavenskoga pa do sredine 20. stoljeća i došao do zaključka da je veznik *što* rašireniji na području srpskoga standarda (Gallis 1956: *The Syntax Relative Clauses in Serbo-Croatian*; prema Kordić 1995: 164). Tvrdnji I. Grickat⁹² da je u savremenom jeziku *što* češći u hrvatskom standardu (najvjerojatnije što je taj standard vjerniji tradiciji V. Karadžića ili zbog utjecaja slovenačkog jezika u kojem je nepromjenjivi relativizator *ki* potpuno sačuvan) S. Kordić zamjera neprilagođen pristup građi iz koje su ti zaključci izvedeni, odnosno, ona smatra da pri toj analizi nisu uzimani žanrovski isti tekstovi iz oba standarda. Naime, upotreba relativizatora *koji* i *što* zavisi i od pripadnosti teksta određenom stilu, pa se taj omjer znatno mijenja od stila do stila: (*koji* : *što*) novinski 4% : 66%, znanstveni 9% : 62%, administrativno-pravni 12% : 60%, književni 20% : 49% (Kordić 1995: 163). Dalje, smatra Kordićeva, “u oba standarda *što(N)* se može koristiti kao stilski rezervni za izbjegavanje prečestog ponavljanja relativizatora *koji* pa pisac koji bi više stilski dotjerivao svoj tekst češće bi koristio *što(N)* umjesto *koji*, bez obzira je li s hrvatskog ili sa srpskog standardnojezičnog područja...” (Kordić 1995: 165), a bilo kakvoj tvrdnji o njihovoj razlici u upotrebi u srpskom i hrvatskom standardu mora prethoditi opsežno istraživanje na većem funkcionalno raslojenom korpusu iz oba standardnojezička područja. Time se, dakle, *što* smatra stilskom rezervom za *koji*, a nikako, kako navodi D. Raguž, “jakim konkurentom” (prema Kordić 1995: 163).⁹³

Na primjerima iz svoje analize Stevanović je osporio tumačenja da veznik *što* nije svojstven intelektualiziranom stilu (mada je rjeđi kao i u govoru nekih gradskih sredina nego u jeziku širih narodnih slojeva), da su ekspresivnije odnosne rečenice sa *koji*, te da je rjeđa upotreba *što* kada se odnosi na apstraktne pojmove (Stevanović II 1969: 824).

U GBJ ne nalaze se bilo kakve konstatacije niti pretpostavke o učestalijoj upotrebi ovih vezničkih sredstava atributske klauze u bosanskom jeziku (str. 442-443).

⁹¹ V. Karadžić, Đ. Daničić, T. Maretić, A. Belić, M. Stevanović, I. Pranjković, S. Kordić, D. Raguž, I. Grickat, M. Znika.

⁹² I. Grickat (1975): *Studije iz istorije srpskohrvatskog jezika*.

⁹³ Relativizatoru *koji* dali su prednost i I. Pranjković i M. Znika (Znika 1994).

Veznik *što* (uz koji se javlja i odgovarajući enklitički oblik lične zamjenice ako je supstantivni rečenični član u obliku besprijedložnoga genitiva, dativa ili akuzativa) kao “stilsku rezervu” pronalazimo u hrvatskim izvorima, na čijem mjestu se u bosanskom i srpskom javlja *koji*.

Izvori	ZIDZPPKZNFBiH XIV/07, br. 72
B	...na područjima upisanim na Privremenu listu nacionalnih spomenika u granicama <i>koje</i> kao privremene odlukom utvrdi Komisija. (str. 7374)
H	...na područjima upisanim na Privremenu listu nacionalnih spomenika u granicama <i>što ih</i> kao privremene odlukom utvrdi Povjerenstvo. (str. 7375)
S	...на подручјима уписаним на Привремену листу националних споменика у границама <i>које</i> као привремене одлуком утврди Комисија. (str. 7373)
Izvori	ZIDZPOKZNS XIV/07, br. 51
B	...u granicama <i>koje</i> kao privremene odlukom utvrdi Komisija. (str. 4645)
H	...u granicama <i>koje</i> kao privremene odlukom utvrdi Povjerenstvo. (str. 4646)
S	...у границама <i>које</i> као привремене одлуком утврди Комисија. (str. 4645)
Izvori	ZRBFBiH XV/08, br. 37
B	Novčane depozite (...) čine: - novčana sredstva <i>koja</i> se budžetom Federacije osiguravaju... (str. 12)
H	Novčane depozite (...) čine: - novčana sredstva <i>što</i> se proračunom Federacije osiguravaju... (str. 2)
S	Новчане депозите (...) чине: - новчана средства <i>која</i> се буџетом Федерације осигуравају... (str. 7)

Izvori	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
B	Federacija je dužna, (...), osiguravati sredstva radi ostvarivanja prava <i>koja</i> pripadaju nacionalnim manjinama... (str. 3)
H	Federacija je dužna (...) osigurati sredstva radi ostvarivanja prava <i>što</i> pripadaju nacionalnim manjinama... (str. 5)
S	Федерација је дужна, (...), обезбиједити средства ради остваривања права <i>која</i> припадају националним мањинама... (str. 1)

Izvori	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
B	...daje prijedloge i preporuke organima vlasti u Federaciji o svim pitanjima <i>koja</i> su od značaja za položaj... (str. 4)
H	...daje prijedloge i preporuke tijelima vlasti u Federaciji o svim pitanjima <i>što</i> su od značaja za položaj... (str. 6)
S	...даје приједлоге и препоруке органима власти у Федерацији о свим питањима <i>која</i> су од значаја за положај... (str. 2)

Izvori	ZNPU XV/08, br. 44
B	6) učestvuje u izradi stručnih podloga za uvjete zaštite prirode <i>koji</i> su u vezi sa zahvatima <i>koji</i> se planiraju u području Nacionalnog parka; (str. 11)
H	6) sudjeluje u izradi stručnih podloga za uvjete zaštite prirode <i>koji</i> su u svezi sa zahvatima <i>što</i> se planiraju u području Nacionalnoga parka; (str. 17)
S	6) учествује у изради стручних подлога за услове заштите природе <i>који</i> су у вези са захватима <i>који</i> се планирају у подручју Националног парка; (str. 5)

U posljednjem primjeru da se primijetiti kako se u tekstu na hrvatskom jeziku slijedi “принцип наизмјеничне употребе различитих језичких знака у истим синтаксичким функцијама” (Stevanović II 1969: 823) i tako se izbjegava nagomilavanje istih jezičkih elemenata, dok se u bosanskom i srpskom tekstu upotrebljava isto vezničko sredstvo u uzastopnim zavisnim rečenicama.

5.6. Tri standardnojezičke norme načinile su i određene razlike u prozodijskim pravilima raspodjele enklitika unutar rečenice: u hrvatskoj i u bosanskoj normi enklitikama se propisuje mjesto iza prve naglašene riječi

u rečenici (GBJ, 471; Barić i dr. 1997: 595; Težak, Babić 2005: 285-286; Katičić 2002: 527), čak i kada su na početku rečenice čvrsto povezani spojevi riječi kakvi su imena i prezimena⁹⁴ (GBJ, 471; Katičić 2002: 527). I srpska norma dopušta takvo razbijanje spojeva riječi umetanjem enklitika, ali “može se općenito kazati da je srpska norma sklonija nerastavljanju ovakvih konstituenata kad god je to moguće” (Palić 1999: 243).⁹⁵

Razlike u raspodjeli enklitika u našem korpusu tiču se glagolskih enklitika *je*, *će* i riječice *se*.

5.6.1. Glagolska enklitika *je* stoji iza kongruentne ili nekongruentne sintagme, ne razbijajući je pritom, u: bosanskom i srpskom, u hrvatskom i srpskom, samo u hrvatskom, samo u srpskom, i u bosanskom i u hrvatskom i u srpskom.

Izvori	ZKDFBiH XIV/07, br. 64
B	Klasifikacija djelatnosti <i>je</i> obavezan standard... (str. 5993)
H	Klasifikacija djelatnosti obvezatan <i>je</i> standard... (str. 5994)
S	Класификација дјелатности <i>je</i> обавезан стандард... (str. 5995)
Izvori	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
B	Upravni odbor obavezan <i>je</i> obavijestiti Parlament Federacije... (str. 7)
H	Upravni odbor <i>je</i> obavezan obavijestiti Parlament Federacije... (str. 16)
S	Управни одбор <i>je</i> обавезан обавијестити Парламент Федерације... (str. 24)
Izvori	ZIPMOZNOFBiH XV/08, br. 19
B	Općinsko vijeće dužno <i>je</i> sve inicijative za pokretanje opoziva načelnika iz stava 1. ovog člana staviti na dnevni red... (str. 4)
H	Općinsko vijeće <i>je</i> dužno sve inicijative za pokretanje opoziva načelnika iz stavka 1. ovog članka staviti na dnevni red... (str. 1)
S	Општинско вијеће дужно <i>je</i> да све иницијативе за покретање опозива начелника из става 1. овог члана стави на дневни ред... (str. 3)

⁹⁴ Ovakve rečenice, stoji u *Hrvatskoj gramatici*, izrazito su stilski obilježene (Barić i dr. 1997: 598), a da razbijanje enklitika čvrstih veza nema pokrića u praksi i da nije toliko rašireno u bosanskom jeziku, tvrdi Čedić (2007: 48).

⁹⁵ Ovaj zaključak I. Palić izveo je poređenjem primjera koji su dati u *Gramatici srpskoga jezika* (Stanojčić, Popović) i dodao da se to može vidjeti u svakom tekstu pisanom srpskim standardnim jezikom.

Izvori	ZNPU XV/08, br. 44
B	Javno preduzeće dužno <i>je</i> svake dvije godine obavijestiti Vladu... (str. 12)
H	Javno poduzeće dužno <i>je</i> svake dvije godine izvijestiti Vladu... (str. 18)
S	Јавно предузеће <i>је</i> дужно сваке двије године извјештавати Владу... (str. 6)

Izvori	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
B	Upravni odbor dužan <i>je</i> razriješiti generalnog direktora ukoliko... (str. 9)
H	Upravni odbor dužan <i>je</i> razriješiti generalnoga direktora ukoliko... (str. 17)
S	Управни одбор <i>је</i> дужан разријешити генералног директора уколико... (str. 25)

Izvori	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
B	“Odbor sistema” <i>je</i> tijelo koje čine... (str. 5)
H	“Odbor sustava” <i>je</i> tijelo koje čine... (str. 13)
S	“Одбор система” <i>је</i> тијело које чине... (str. 22)

5.6.2. Glagolska enklitika *je* stoji iza prve riječi u rečenici i to iza skraćene CHJ. Skraćenica CHJ (od *Centralna harmonizacijska jedinica*) pripada skupini skraćenica s nazivom *slovné složene skraćénice* nastale po uzorku početnih slova i čitaju se po imenima slova od kojih se sastoje i, za razliku od ostalih složenih skraćenica, nemaju svoj naglasak (Barić i dr. 1997: 300), te kao takve ne mogu za sebe vezati zanaglasnicu *je*. Ipak, ovo pomjeranje enklitike prema početku rečenice nalazimo u hrvatskom i srpskom jeziku.

Izvori	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
B	CHJ odgovorna <i>je</i> za: (...) (str. 5)
H	CHJ <i>je</i> odgovorna za: (...) (str. 8)
S	ЦХЈ <i>је</i> одговорна за: (...) (str. 2)

Izvori	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
B	CHJ obavezna <i>je</i> izraditi godišnji konsolidovani izvještaj... (str. 5)
H	CHJ <i>je</i> obvezna izraditi godišnje konsolidirano izvješće... (str. 8)
S	ЦХЈ <i>је</i> обавезна израдити годишњи консолидовани извјештај... (str. 2)

5.6.3. Enklitike nemaju ni potpunu slobodu razmjesta u rečenici, pa ne mogu doći na početku rečenice niti iza umetnutih dijelova koji mogu ali i ne moraju biti obilježeni (znakom, zarezom) (GBJ, 471; Težak, Babić 2005: 286), pa “to znači da zanaglasnice ne mogu doći iza zareza, zagrade, uklopljene rečenice, nabiranja, duže sintagme i sl.” (Težak, Babić 2005: 286).

Po ovom pravilu, enklitici nije mjesto ni u slijedećem primjeru u srpskom jeziku:

Izvori	ZRBFBiH XV/08, br. 37
B	Odbor za reviziju: 1. odgovoran <i>je</i> za provođenje vanjske revizije; (...) (str. 14)
H	Odbor za reviziju: 1. odgovoran <i>je</i> za provođenje vanjske revizije; (...) (str. 4)
S	Одбор за ревизију: 1. <i>je</i> одговоран за спровођење вањске ревизије; (...) (str. 9)

5.6.4. Glagolska enklitika *će* razbija imeničku sintagmu na početku rečenice u hrvatskom jeziku; u bosanskom i srpskom jeziku enklitika zauzima istu poziciju i to iza složene imeničke sintagme, a od glagola je opet odvojena drugom cjelinom; ukoliko se smješta iza složene imeničke sintagme, a neposredno uz glagol, u bosanskom jeziku enklitika stoji iza glagola, u srpskom ispred glagola.

Izvori	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
B	Registrirana udruženja pripadnika nacionalnih manjina <i>će</i> u skladu sa svojim aktima izabrati predstavnike u Vijeće manjina... (str. 5)
H	Registrirane <i>će</i> udruge pripadnika nacionalnih manjina sukladno svojim aktima izabrati predstavnike u Vijeće manjina... (str. 6)
S	Регистрована удружења припадника националних мањина <i>ће</i> у складу са својим актима изабрати представнике у Савјет мањина... (str. 3)

Izvori	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
B	Konsolidovani izvještaj interne revizije sadržavat <i>će</i> sažete informacije o statusu implementacije preporuka... (str. 5)
H	Konsolidirano <i>će</i> izvješće interne revizije sadržavati sažete informacije o statusu implementacije preporuka... (str. 8/9)
S	Консолидовани извјештај интерне ревизије <i>ће</i> садржавати сажете информације о статусу имплементације препорука... (str. 2)

Ako se uz imenicu veže više istorodnih rečeničnih članova, enklitika *će* stoji iza prve naglašene riječi, tj. glagola iza te složene imeničke sintagme u hrvatskom i bosanskom jeziku; u srpskom jeziku enklitika *će* također ne razbija ovakvu sintagmu, ali se naslanja na nju i smješta se ispred glagola.

Izvori	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
B	Godišnji konsolidovani izvještaj interne revizije sadržavat <i>će</i> i analizu rada CHJ, (...) (str. 5)
H	Godišnje konsolidirano izvješće interne revizije sadržavat <i>će</i> i analizu rada CHJ, (...) (str. 9)
S	Годишњи консолидовани извјештај интерне ревизије <i>ће</i> садржавати и анализу рада ЦХЈ, (...) (str. 2)

5.6.5. Glagolska enklitika *će* stoji iza kongruentne imeničke sintagme, a od glagola je odvojena prilogom u bosanskom i srpskom jeziku; u hrvatskom jeziku prilog dolazi iza imeničke sintagme i enklitika se naslanja na nj.

Izvori	ZNPFIOFBiH XIV/07, br. 51
B	Institucija ombudsmena <i>će</i> konačno prestati da funkcioniра... (str. 4642)
H	Institucija ombudsmena konačno <i>će</i> prestati funkcionirati... (str. 4643)
S	Институција омбудсмена <i>ће</i> коначно престати да функционише... (str. 4641)

Bez priloga, a iza imeničke sintagme, enklitika se smješta iza glagola u bosanskom, ispred glagola u srpskom i hrvatskom.

Izvori	ZIDZIJS XV/08, br. 48
B	Investicijska institucija donijet <i>će</i> Odluku o imenovanju... Investicijska institucija donijet <i>će</i> Pravilnik iz člana... (str. 2)
H	Investicijska institucija <i>će</i> donijeti Odluku o imenovanju... Investicijska institucija <i>će</i> donijeti Pravilnik iz članka... (str. 3)
S	Инвестициона институција <i>ће</i> донијети Одлуку о именовану... Инвестициона институција <i>ће</i> донијети Правилник из члана... (str. 4)

U srpskom i hrvatskom enklitika stoji još jedanput ispred glagola.

Izvori	ZRBFBiH XV/08, br. 37
B	Odluku iz člana 30. stav 2. ovog Zakona, Vlada Federacije donijet <i>će</i> u roku od... (str. 15)
H	Odluku iz članka 30. stavak 2. ovoga zakona, Vlada Federacije <i>će</i> donijeti u roku od... (str. 5)
S	Одлуку из члана 30. став 2. овог закона, Влада Федерације <i>ће</i> донијети у року од... (str. 10)

Isti red riječi ostvarit *će* se u rečenicama iz istog izvora kao i iz prethodnoga slučaja ukoliko se promijeni i mjesto gramatičkoga subjekta u rečenici, pa *će* se i enklitika naći iza glagola u sva tri jezika, s tim da se u srpskom jeziku u ovom slučaju futur I piše sastavljeno.

Izvori	ZRBFBiH XV/08, br. 37
B	Propise za provođenje ovog Zakona donijet <i>će</i> Vlada Federacije... (str. 15)
H	Propise za provođenje ovoga zakona donijet <i>će</i> Vlada Federacije... (str. 6)
S	Прописе за спровођење овог закона донијеће Влада Федерације... (str. 10)

5.6.6. Različit položaj enklitike *će* pojavljuje se u sva tri jezika: u bosanskom jeziku iza glagola, ali kako je pisanje futura I regulirano tako da se završno *-i* ispušta ako iza njega slijedi enklitika (GBJ, 280), ovdje bilježimo ograženje o pravopisnu normu bosanskoga jezika, jer se infinitiv javio u punom obliku; u hrvatskom jeziku enklitika razbija imeničku sintagmu koja nije na početku rečenice; u srpskom jeziku enklitika se smješta iza složene imeničke sintagme kojom rečenica počinje.

Izvori	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
B	Nadležne vlasti Federacije, kantona, grada i općina svojim propisima utvrditi (!) <i>će</i> stimulativne mjere za zapošljavanje... (str. 4)
H	Mjerodavne vlasti Federacije, kantona, grada i općina svojim <i>će</i> propisima utvrditi stimulativne mjere za upošljavanje... (str. 6)
S	Надлежне власти Федерације, кантона, града и општина <i>ће</i> својим прописима утврдити стимулативне мјере за запошљавање... (str. 2)

5.6.7. Enklitika *se* razdvaja imeničku sintagmu na početku rečenice u hrvatskom jeziku; u bosanskom i srpskom jeziku enklitika *se* stoji iza glagola ili u bosanskom *iza*, a u srpskom ispred glagola.

Izvori	ZKDFBiH XIV/07, br. 64
B	Ovim Zakonom utvrđuje <i>se</i> pojam, primjena i upotreba... (str. 5993)
H	Ovim <i>se</i> Zakonom utvrđuje pojam, primjena i uporaba... (str. 5994)
S	Овим Законом утврђује <i>се</i> појам, примјена и употреба... (str. 5995)

Izvori	ZRBFBiH XV/08, br. 37
B	Ovim Zakonom osniva <i>se</i> Razvojna banka... (str. 11)
H	Ovim <i>se</i> zakonom utemeljuje Razvojna banka... (str. 1)
S	Овим законом оснива <i>се</i> Развојна банка... (str. 6)

Izvori	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
B	Ovim Zakonom uređuje <i>se</i> Javni radio-televizijski servis... (str. 5)
H	Ovim <i>se</i> Zakonom uređuje Javni radio-televizijski servis... (str. 13)
S	Овим Законом уређује <i>се</i> Јавни радио-телевизијски сервис... (str. 21)

Izvori	ZRBFBiH XV/08, br. 37
B	Poslovne politike baziraju <i>se</i> na principima opreznog i solidnog poslovanja... (str. 14)
H	Poslovne <i>se</i> politike temelje na načelima opreznog i solidnog poslovanja... (str. 5)
S	Пословне политике <i>се</i> базирају на принципима опрезног и солидног пословања... (str. 10)

Enklitika *se* ne razdvaja uvijek imeničku sintagmu s početka rečenice ni u hrvatskom jeziku, već se razmješta i na druge pozicije, kao npr. iza te imeničke sintagme; u ovom slučaju, u bosanskom i srpskom jeziku enklitika *se* ima istu poziciju (iza glagola).

Izvori	ZIDZV XV/08, br. 38
B	Kvalifikaciono testiranje provodi <i>se</i> u formi pisanog ispitivanja. (str. 3)
H	Kvalifikacijsko testiranje <i>se</i> provodi u obliku pisanog ispitivanja. (str. 4)
S	Квалификационо тестирање проводи <i>се</i> у фоми писаног испитивања. (str. 3)

5.6.8. U nekim primjerima ostvaruje se isti položaj enklitike *se* u hrvatskom i srpskom jeziku, tj. iza glagola, a u bosanskom sada enklitika stoji ispred glagola (mada je u prethodnim primjerima zauzimala mjesto iza glagola); no, naći će se i isti raspored enklitike *se* u svim verzijama u slično organiziranim rečenicama.

Izvori	ZIDZD XV/08, br. 14
B	Таč. 10., 12. и 14. <i>se</i> бришу. (str. 4)
H	Тоč. 10., 12. и 14. бришу <i>se</i> . (str. 7)
S	Тач. 10., 12. и 14. бришу <i>се</i> . (str. 1)

Izvori	ZIDZV XV/08, br. 38
B	Član 8. briše <i>se</i> . (str. 3)
H	Članak 8. briše <i>se</i> . (str. 4)
S	Члан 8. брише <i>се</i> . (str. 3)

Budući da je red riječi u administrativnom stilu ustaljen i tradicionalan, te članovi rečenice imaju svoje uobičajeno mjesto (Tošović 2002: 364), jedine razlike koje su se mogle ostvariti u izvorima vezane su upravo za razmještaj enklitika u rečenicama. Sagledajući navedene primjere, iznosimo slijedeće zaključke:

– u hrvatskom jeziku enklitike *se* smještaju iza prve naglašene riječi u rečenici i to enklitike *će* i *se*, ali enklitika *je* nema takvu tendenciju razmještanja između imeničke sintagme (razdvajanje enklitikom usko povezanih izričaja nosi stilska obilježja pomna i dotjerana izražavanja; Katičić 2002: 527); ukoliko ne stoje u toj poziciji, pojavljuju se iza čitave sintagme shvaćene kao jedne cjeline (ovakva pozicija enklitika u hrvatskom književnom je-

ziku ima stilsko obilježje supstandardnoga razgovornog izražavanja i nose stilsko obilježje nehajna izražavanja; Katičić 2002: 528) ili stoji iza prve naglašene riječi iza imeničke sintagme koja se ne rastavlja, tj. smješta se iza glagola (ovakav postupak interpretira se kao ležernije i prisnije izražavanje; Katičić 2002: 528); svojstvo da se enklitika smješta iza prve naglašene riječi dovodi i do smještanja enklitike iza skraćenice (bez naglaska) koja ima početni položaj u rečenici;

– unatoč normativnom određenju smještanja enklitike na mjesto iza prve naglašene riječi, ovakve položaje enklitike *će, je, se* ne zauzimaju u bosanskom jeziku; u najvećem broju slučaja enklitike stoje iza glagola ili iza leksičkog jezgra predikata što je u GBJ i ponuđeno kao alternativni položaj enklitika kada ne stoje iza prve naglašene riječi (str. 471);

– u srpskom jeziku da se primijetiti da se enklitike najčešće naslanjaju na imeničku sintagmu i stoje ispred glagola ili leksičkog jezgra, pa čak i kada ispred enklitike stoji dvotačka i redni broj (što nužno podrazumijeva pauzu i enklitika ne može biti u ovom položaju) ili kada je na prvom mjestu skraćenica bez naglaska.

5.7. Za administrativno-pravni stil karakteristične su i učestale konstrukcije s prijedložnim izrazima među kojima se javljaju različitosti s obzirom na jezičke verzije tekstova. Te razlike ogledaju se u upotrebi prijedložnih izraza s leksičkim dubletima ili raznim vrstama sinonimije.

B	H	S	Izvori
<i>...s ciljem</i> očuvanja... (str. 14)	<i>...u cilju</i> očuvanja... (str. 5)	<i>...у циљу</i> очувања... (str. 10)	ZRFBiH XV/08, br. 37
<i>U cilju zaštite...</i> (str. 4)	<i>U svrhu zaštite...</i> (str. 6)	<i>У циљу заштите...</i> (str. 2)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
<i>...u vezi sa</i> građevinama... (str. 7374)	<i>...u svezi s</i> građevinama... (str. 7375)	<i>...у вези са</i> грађевинама... (str. 7373)	ZIDZPPKZNFBiH XIV/07, br. 72

U dijelu 3.4. nalaze se primjeri upotrebe izraza *u toku/tokom/tijekom* gdje smo već iznijeli zaključak da se izraz *tijekom* pronalazi u hrvatskom jeziku, u bosanskom i srpskom na njegovom mjestu javlja se izraz *u toku* ili rjeđe *tokom*.

Dio 4.1.1.(c) sadrži primjere sa prijedložnim izrazom *na osnovu* u bosanskom i srpskom jeziku, *na osnovi* u hrvatskom jeziku i opet *na osnovu* u bosanskom, *po osnovi* u hrvatskom i *po osnovu* u srpskom jeziku.

Imenički prijedložni izraz, tj. prijedložni izraz koji u osnovi ima imenicu u zavisnom padežu i dva prijedloga *u skladu sa* pronaći će se u bosanskom i srpskom jeziku, dok hrvatski jezik karakterizira upotreba prijedložnog izraza nastalog od priloga – *sukladno*.

B	H	S	Izvori
<i>...u skladu sa</i> Aneksom... (str. 7374)	<i>...sukladno</i> Aneksu... (str. 7375)	<i>...у складу са</i> Анексом... (str. 7373)	ZIDZPPKZNFBiH XIV/07, br. 72
<i>U skladu sa</i> Zakonom... (str. 3381)	<i>Sukladno</i> Zakonu... (str. 3382)	<i>У складу са</i> Законом... (str. 3383)	BF XIV/07, br. 37
<i>...u skladu sa</i> Zakonom... (str. 3)	<i>...sukladno</i> Zakonu... (str. 5)	<i>...у складу са</i> Законом... (str. 1)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56

Ista praksa primjenjuje se u korištenju izraza *na osnovu člana* u bosanskom i srpskom jeziku, a u hrvatskom izraza *temeljem članka*. (Ovi prijedložni izrazi nalaze se na početku svakog zakona, tj. prije ukaza o proglašenju tog zakona.)

B	H	S	Izvori
<i>Na osnovu</i> člana... (str. 3)	<i>Temeljem</i> članka... (str. 1)	<i>На основу</i> члана... (str. 2)	ZIPMOZNOFBiH XV/08, br. 19

I pri upotrebi prijedložnog izraza *s obzirom na* (+A) naći će se, nažalost, razlike među jezičkim varijantama: govorimo o upotrebi standardiziranog izraza *s obzirom na* i nestandardiziranog izraza *obzirom na*. Nije potrebno ni spominjati uporno opetovanje o jedino valjanom i normativno preporučljivom izrazu *s obzirom na* (isto vrijedi i kada govorimo o vezniku), ali u govornoj praksi nestandardizirani izraz *obzirom na* uzeo je toliko maha da se pod tim utjecajem, nažalost, probija i u pisani izraz. Da slučaj bude teži, ove prijedložne izraze nalazimo u dvije različite jezičke varijante u različitim izvorima, što može ostaviti utisak da nije bio bitan niti presudan kriterij standardnosti, već kriterij različitosti nauštrb valjanog i normativno propisanog izraza.

B	H	S	Izvori
<i>S obzirom na</i> specifičnost... (str. 3881)	<i>Obzirom na</i> specifičnost... (str. 3882)	<i>С обзиром на</i> специфичност... (str. 3883)	BF XIV/07, br. 37
<i>Obzirom na</i> specifičnost... (str. 1)	<i>S obzirom na</i> specifičnost... (str. 2)	<i>С обзиром на</i> специфичност... (str. 2)	BF XV/08, br. 21

6. Leksika

Priroda leksike, njena neograničenost, otvorenost leksičkog sistema, velika podložnost promjenama, preklapanje semantičkih polja, kontekstualna uvjetovanost i individualna sloboda u izboru leksičkih jedinica, te mnoge druge specifičnosti leksičkog fonda ne omogućavaju leksikolozima niti bilo kome da stvore jednu čvrstu, stabilnu normu (ako se može uopće i govoriti o normi u leksici⁹⁶), stroga pravila i ograničenja koja se mogu postaviti u pravopisnoj i gramatičkoj normi. Svaki pokušaj da se jedna riječ normira i proglasi standardnom, a njena zamjena potisne iz upotrebe, redovno izaziva buru negodovanja i oštih reakcija, ili se jednostavno prepusti praksi i vremenu da pokažu kako nije jednostavno “suditi” o valjanosti riječi i kako svaki ili gotovo svaki takav posao biva uzaludan.

U uvodnom dijelu ovoga rada (te u ostalim dijelovima gdje je bilo potrebe za semantičkom analizom pojedinih pojava na fonetskom i morfološkom nivou) bilo je govora o nekim leksičkim pojavama u okviru svakog jezičkog standarda: o težnji svakog jezičkog standarda da primijeni normativno načelo *jedan pojam – jedna riječ*, koje je u hrvatskom standardu najuspjelije provedeno, dok se u bosanskom i srpskom jeziku, a naročito u bosanskom, ovo načelo nije moglo bezuvjetno prihvatiti i primijeniti u mnogim slučajevima, o odnosu svakog standarda prema tuđicama, tj. riječima iz stranih jezika, te o odnosu prema leksici drugih jezika štokavskoga dija-

⁹⁶ Branimir Belaj mišljenja je da je govoriti o pojmu norme u leksici apsurdno i neprihvatljivo; pored naravi značenja, ovaj kontekstualno determinirani fenomen ovisi isključivo o iskustvu, kulturi i uvjerenjima neke jezičke zajednice, te bi se pojam norme u leksici morao zamijeniti pojmom normativnih načela ili normativnog načela, a to je isključivo kontekst kao temelj semantičkim elaboracijama sa širokim i nepreglednim spektrom socioloških, kulturnih, tradicijskih, psiholoških, etnoloških i dr. odrednica (Belaj 2005: 331).

sistema. Kroz prizmu ovih pitanja pokušat ćemo sagledati leksičke razlike koje su ostvarene u našim izvorima.

B	H	S	Izvori
adekvatan (str. 14)	odgovarajući (str. 4)	адекватан (str. 9)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
(iza) alineje (str. 4)	(iza) podtočke (str. 7)	(иза) алинеје (str. 1)	ZIDZ XV/08, br. 14
aprila (str. 3881)	travnja (str. 3882)	априла (str. 3883)	BF XIV/07, br. 37
arhive (str. 4)	pismohrane (str. 6)	архиве (str. 2)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
baziraju se (str. 14)	temelje se (str. 5)	се базирају (str. 10)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
biblioteke (str. 4)	knjižnice (str. 6)	библиотеке (str. 2)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
blagovremeno (str. 9)	pravodobno (str. 18)	благовременно (str. 26)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
borcima (str. 2)	braniteljima (str. 1)	борцима (str. 2)	ZIDZPJFBiH XV/08, br. 43
brigu (nad prirodnim vrijednostima) (str. 11)	skrbništvo (str. 17)	бригу (str. 5)	ZNPU XV/08, br. 44
brigu (nad prirodnim vrijednostima) (str. 12)	brigu (str. 18)	бригу (str. 6)	ZNPU XV/08, br. 44
(o) brizi (nad prirodnim vrijednostima) (str. 11)	(o) skrbništvu (str. 18)	(o) бризи (str. 5)	ZNPU XV/08, br. 44
Budžeta (str. 2)	Proračuna (str. 3)	Буџета (str. 3)	ZIDZIBFBiH XV/08, br. 27
ceste (str. 9)	prometnice (str. 15)	цесте (str. 3)	ZNPU XV/08, br. 44
(za) cestovni (saobraćaj) (str. 9)	(za) tranzitni (promet) (str. 15)	(за) цестовни (саобраћај) (str. 3)	ZNPU XV/08, br. 44

cjelokupan (str. 11)	cjelovit (str. 17)	цјелокупан (str. 4)	ZNPU XV/08, br. 44
Član (str. 3)	Članak (str. 5)	Члан (str. 1)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
decembra (str. 1)	prosina (str. 2)	децембра (str. 2)	ZIDZVDPS XV/08, br. 2
delegata (str. 4)	izaslanika (str. 7)	делегата (str. 1)	ZIDZ XV/08, br. 14
delegiraju (str. 4)	određuju (str. 6)	делегирају (str. 2)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
demobiliziranih (str. 2)	razvojačenih (str. 3)	демобилисаних (str. 2)	ZIDZPDBČNJ XV/08, br. 32
demobiliziranih (str. 2)	demobiliziranih (str. 1)	демобилизираних (str. 2)	ZIDZPJPFBiH XV/08, br. 43
direktni (interes) (str. 14)	izravni (str. 4)	директни (str. 9)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
direktnim (glasanjem) (str. 4)	izravnim (str. 2)	непосредним (str. 3)	ZIPMOZNOFBiH XV/08, br. 19
direktno (se primjenjuju) (str. 4)	direktno (str. 2)	директно (str. 3)	ZIPMOZNOFBiH XV/08, br. 19
direktno (će se primjenjivati) (str. 4)	direktno (str. 2)	директно (str. 3)	ZIPMOZNOFBiH XV/08, br. 19
(finansiraju se) direktno (str. 5)	izravno (str. 8)	директно (str. 1)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
direktor (str. 5994)	ravnatelj (str. 5995)	директор (str. 5996)	ZKDFBiH XIV/07, br. 64
direktora (str. 5)	ravnatelja (str. 2)	директора (str. 3)	ZPPOOUSZFBiH XV/08, br. 31
direktore (str. 13)	direktore (str. 3)	директоре (str. 8)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
direktori (str. 13)	direktori (str. 3)	директори (str. 8)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
direktora (str. 7)	ravnatelja (str. 10)	директора (str. 4)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
direktor (str. 7)	direktor (str. 15)	директор (str. 23)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
djelatnik (str. 4)	djelatnik (str. 2)	радник (str. 3)	ZIPMOZNOFBiH XV/08, br. 19

radnici (str. 7)	djelatnici (str. 15)	радници (str. 23)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
dobrovoljcem (str. 3)	dragovoljcem (str. 3)	добровољац (str. 2)	ZIDZPDBČNJP XV/08, br. 32
dužnosnik (str. 4)	dužnosnik (str. 2)	функционер (str. 3)	ZIPMOZNOFBiH XV/08, br. 19
dužnost (načelnika) (str. 4)	dužnost (str. 2)	функцију (str. 3)	ZIPMOZNOFBiH XV/08, br. 19
(vrši) dužnost (predsjedavajućeg) (str. 7)	(obavlja) dužnost (predsjedatelja) (str. 15)	(врши) функцију (председавајућег) (str. 24)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
(imenovati vršioca) dužnosti (str. 9)	(imenovati vršitelja) dužnosti (str. 17)	(именовати вршиоца) дужности (str. 25)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
(u vršenju svoje) funkcije (str. 7)	(u obavljanju svoje) dužnosti (str. 15)	(у вршењу своје) функције (str. 24)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
(sudsku) funkciju (str. 8)	dužnost (str. 17)	функцију (str. 25)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
(njegova) funkcija (str. 8)	dužnost (str. 17)	функција (str. 25)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
efekta (str. 5)	učinka (str. 13)	ефекта (str. 21)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
efikasnosti (str. 14)	učinkovitosti (str. 4)	ефикасности (str. 9)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
efikasnosti (str. 4)	učinkovitosti (str. 8)	ефикасности (str. 1)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
(razvoja) ekonomije (str. 11)	(razvitka) gospo- darstva (str. 1)	(развоја) економије (str. 6)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
ekonomskog (prostora) (str. 11)	ekonomskog (str. 2)	економског (str. 7)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
ekonomske (struke) (str. 12)	ekonomske (str. 3)	економске (str. 8)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
(za) eksproprijaciju (str. 12)	(za) izvlaštenje (str. 19)	(за) експроприја- цију (str. 6)	ZNPU XV/08, br. 44
eksterni (pregled) (str. 7)	vanjski (str. 10)	екстерни (str. 4)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47

(za) emisiju (vrijednosnih papira) (str. 1)	(za) izdavanje (str. 3)	(за) емисију (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
(u vrijednosne papire jednog) emitenta (str. 2)	izdavalca (str. 3)	емитента (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
izdavalaca (vrijednosnih papira) (str. 2)	izdavalca (str. 3)	издавалаца (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
februara (str. 2)	veljače (str. 3)	фебруара (str. 3)	ZIDZPDBČNJP XV/08, br. 32
finalni (revizorski izvještaj) (str. 7)	konačno (revizorsko izvješće) (str. 10)	финални (ревизорски извјештај) (str. 3)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
фирме (str. 7)	tvrtke (str. 15)	фирме (str. 23)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
(u) formi (pisanog ispitivanja) (str. 3)	(u) obliku (str. 4)	(у) форми (str. 3)	ZIDZV XV/08, br. 38
(u) pisanoj) formi (str. 7)	(u) pisanome) obliku (str. 10)	(у писаној) форми (str. 3)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
(bilo kakav) oblik (diskriminacije) (str. 3)	oblik (str. 5)	облик (str. 1)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
formira (rezerve) (str. 13)	formira (pričuve) (str. 3)	формира (резерве) (str. 8)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
formira (повремене комисије) (str. 13)	образује (повремене на повјеренства) (str. 3)	образује (повремене комисије) (str. 8)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
fotokopije (str. 6)	preslike (str. 10)	фотокопије (str. 3)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
garancije (str. 12)	jamstva (str. 2)	гаранције (str. 7)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
garantuje (str. 12)	jamči (str. 2)	гарантује (str. 7)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
јемства (str. 12)	јамства (str. 2)	јемства (str. 7)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
географским (str. 10)	земљописним (str. 17)	географским (str. 4)	ZNPU XV/08, br. 44

historije (str. 3)	povijesti (str. 5)	историје (str. 1)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
hitno (str. 11)	žurno (str. 19)	хитно (str. 27)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
indirektni (str. 14)	neizravni (str. 4)	индиректни (str. 9)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
(sa) inozemstvom (str. 11)	(s) inozemstvom (str. 1)	(с) иностранством (str. 6)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
istovremeno (str. 12)	istovremeno (str. 3)	истовремено (str. 8)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
istovremeno (str. 14)	istodobno (str. 4)	истовремено (str. 9)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
(koji se ne) izjašnjavaju (kao pripadnici...) (str. 3)	(ne) očituju (str. 5)	(не) изјашњавају (str. 1)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
izrazito (str. 4778)	izrazito (str. 4777)	нарочито (str. 4778)	ZIDZKPFBiH XIV/07, br. 53
Izuzetno (od odredaba) (str. 10)	Iznimno (str. 16)	Изузетно (str. 3)	ZNPU XV/08, br. 44
januara (str. 1)	siječnja (str. 1)	јануара (str. 2)	ZIZR XV/08, br. 6
(policijskih) jedinica (str. 3)	postrojbi (str. 3)	јединица (str. 2)	ZIDZPDBČNJP XV/08, br. 32
Jevreja (str. 3)	Židova (str. 5)	Јевреја (str. 1)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
jula (str. 2)	srpnja (str. 1)	јула (str. 1)	ZIDZPJPFBiH XV/08, br. 43
juna (str. 2)	lipnja (str. 2)	јуна (str. 1)	ZIDZPBSPB XV/08, br. 38
(u izornoj) kampanji (str. 11)	promidžbi (str. 19)	кампањи (str. 27)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
komisija (str. 7)	povjerenstvo (str. 5)	комисија (str. 6)	ZIDZUNIUOFBiH XV/08, br. 31
konkursa (str. 8)	natječaja (str. 16)	конкурса (str. 24)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
(u skladu sa) kriterijima (str. 3)	(sukladno) mjerilima (str. 4)	(у складу са) критеријима (str. 3)	ZIDZV XV/08, br. 38

(o) kriterijima (str. 6)	(o) kriterijima (str. 9)	(o) критеријумима (str. 2)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
Kopija (str. 7)	Preslika (str. 10)	Копија (str. 4)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
(o) krivičnom (po- stupku) (str. 4778)	(o) kaznenom (str. 4777)	(o) кривичном (str. 4778)	ZIDZKPFBiH XIV/07, br. 53
krivične (odredbe) (str. 5)	kaznene (str. 13)	казнене (str. 21)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
(pravna i fizička) lica (str. 5993)	(pravne i fizičke) osobe (str. 5995)	(правна и физичка) лица (str. 5996)	ZKDFBiH XIV/07, br. 64
(upućivanja) osobe (str. 4779)	osobe (str. 4777)	лица (str. 4778)	ZIDZKPFBiH XIV/07, br. 53
(invalidnih) lica (str. 4)	osoba (str. 1)	лица (str. 2)	ZOPPOOUSZFBiH XV/08, br. 31
(nezaposlenih) osoba (str. 1)	(neuposlenih) osoba (str. 1)	(незапослених) лица (str. 2)	ZIZPZSSNO XV/08, br. 9
(sa odgovornim) osobama (str. 7)	(s odgovornim) osobama (str. 10)	(са одговорним) лицима (str. 4)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
(izbor) lica (str. 7)	osobe (str. 10)	лица (str. 4)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
(pravno) lice (str. 1)	(pravna) osoba (str. 3)	(правно) лице (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
(odgovorno) lice (u pravnom) licu (str. 6)	(odgovorna) osoba (u pravnoj) osobi (str. 9)	(одговорно) лице (у правном) лицу (str. 3)	ZIDZD XV/08, br. 14
ličnih (primanja) (str. 6)	osobnih (primitaka) (str. 8)	личних (примања) (str. 3)	ZIDZD XV/08, br. 14
ličnih (problema) (str. 10)	osobnih (str. 18)	личних (str. 27)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
maja (str. 3881)	svibnja (str. 3882)	маја (str. 3883)	BF XIV/07, br. 37
marta (str. 4)	ožujka (str. 7)	марта (str. 1)	ZIDZD XV/08, br. 14
muzičkih (str. 6)	glazbenih (str. 14)	музичких (str. 22)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
nadležna (uprava) (str. 4646)	nadležna (str. 4646)	надлежна (str. 4645)	ZIDZPOKZNS XIV/07, br. 51

nadležne (institucije) (str. 4645)	nadležne (str. 4646)	надлежне (str. 4645)	ZIDZPOKZNS XIV/07, br. 51
nadležnog (suda) (str. 4646)	nadležnog (str. 4646)	надлежног (str. 4645)	ZIDZPOKZNS XIV/07, br. 51
nadležni (nosilac) (str. 5)	mjerodavni (nositelj) (str. 2)	надлежни (носилац) (str. 3)	ZPPOOUSZFBiH XV/08, br. 31
nadležni (organ) (str. 5)	mjerodavni (organ) (str. 2)	надлежни (орган) (str. 3)	ZPPOOUSZFBiH XV/08, br. 31
nadležnost (str. 4)	mjerodavnost (str. 7)	надлежност (str. 1)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
nadležnosti (str. 4642)	mjerodavnosti (str. 4643)	надлежности (str. 4641)	ZNPFIOFBiH XIV/07, br. 51
nadležnosti (str. 4)	mjerodavnosti (str. 2)	надлежности (str. 3)	ZPPOOUSZFBiH XV/08, br. 31
naročito (str. 9)	naročito (str. 15)	посебно (str. 2)	ZNPU XV/08, br. 44
naučnih (str. 8)	znanstvenih (str. 16)	научних (str. 24)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
(u) naučnoistraživačkom (str. 5994)	(u) znanstvenoi-straživačkome (str. 5994)	(y) научноистраживачком (str. 5995)	ZKDFBiH XIV/07, br. 64
neophodne (str. 14)	prijeko potrebne (str. 5)	неопходне (str. 10)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
neophodni (str. 4642)	prijeko potrebni (str. 4643)	неопходни (str. 4641)	ZNPFIOFBiH XIV/07, br. 51
neposredne (str. 7)	izravne (str. 5)	непосредне (str. 6)	ZIDZUNIUOFBiH XV/08, br. 31
neposredno (se primjenjuje) (str. 3)	izravno (str. 5)	непосредно (str. 1)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
nezavisnost (str. 9)	neovisnost (str. 17)	независност (str. 25)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
(na) nivou (str. 4645)	(na) razini (str. 4646)	(на) нивоу (str. 4645)	ZIDZPOKZNS XIV/07, br. 51
(na) nivou (str. 5994)	(na) razini (str. 5995)	(на) нивоу (str. 5996)	ZKDFBiH XIV/07, br. 64
(drugog) nivoa (str. 6)	(druge) razine (str. 9)	(другог) нивоа (str. 2)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
obavijestiti (str. 12)	izvijestiti (str. 18)	извјештавати (str. 6)	ZNPU XV/08, br. 44

obavještava (str. 6)	izvješćuje (str. 9)	извјештава (str. 3)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
(u) obavljanju (djelatnosti) (str. 6)	(u) obavljanju (str. 14)	(у) вршењу (str. 22)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
(za) obavljanje (poslova) (str. 30)	(za) obavljanje (str. 31)	(за) обављање (str. 32)	ZIDZABFBiH XV/08, br. 48
(radi) obavljanja (djelatnosti) (str. 8)	(radi) obavljanja (str. 14)	(ради) вршења (str. 1)	ZNPU XV/08, br. 44
obavljaju (prijevoz) (str. 10)	obavljaju (prijevoz) (str. 17)	врше (превоз) (str. 4)	ZNPU XV/08, br. 44
obavlja (pravno lice koje posjeduje dozvolu za) obavljanje (poslova) (str. 1)	obavlja (pravna osoba koja posjeduje dozvolu za) obavljanje (poslova) (str. 3)	обавља (правно лице које посједује дозволу за) обављање (послова) (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
(može) obavljati (str. 2)	(može) obavljati (str. 3)	(може) обављати (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
se (investiranje) vrši (str. 2)	se (investiranje) vrši (str. 3)	се (инвестирање) врши (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
(Izbor depozitara) vrši se (str. 2)	(Izbor depozitara) obavlja se (str. 3)	(Избор депозитара) врши се (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
vrši (kontrolu banaka) (str. 30)	vrši (str. 31)	врши (str. 32)	ZIDZABFBiH XV/08, br. 48
(Pravni promet) vrši se (str. 12)	(Pravni promet) vrši se (str. 19)	(Правни промет) врши се (str. 6)	ZNPU XV/08, br. 44
vrši (nadzor) (str. 11)	vrši (str. 18)	изводи (str. 5)	ZNPU XV/08, br. 44
(u) obimu (str. 8)	(u) opsegu (str. 14)	(у) обиму (str. 1)	ZNPU XV/08, br. 44
(pristup) ocjeni (str. 4)	procjeni (str. 8)	оцјени (str. 1)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
(nezavisnu) ocjenu (str. 5)	(neovisnu) procjenu (str. 8)	(независну) оцјену (str. 1)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
procjenu (upravlja- nja rizikom) (str. 5)	procjenu (str. 8)	процјену (str. 1)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
(Interni revizori) procjenjivat će (adekvatnost) (str. 5)	(Interni revizori) će procjenjivati (adekvatnost) (str. 8)	(Интерни реви- зори) ће проце- њивати (адекват- ност) (str. 1)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47

ocjene (rizika) (str. 5)	procjene (str. 8)	оцјене (str. 1)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
ocjena (podataka) (str. 6)	procjena (str. 9)	оцјена (str. 3)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
(ukoliko Regu- latorna agencija) ocijeni (str. 9)	ocijeni (str. 17)	оцијени (str. 25)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
odbrambeno- -oslobodilačkog (rata) (str. 1)	domovinskog (str. 2)	одбрамбено- -ослободилачког (str. 2)	ZIDZPDBČNJP XV/08, br. 27
odgođeni (izbori) (str. 4)	odgođeni (str. 2)	одложени (str. 3)	ZIPMOZNOFBiH XV/08, br. 19
odsutnosti (str. 4)	izočnosti (str. 2)	одсутности (str. 3)	ZIPMOZNOFBiH XV/08, br. 19
(Federalno ministarstvo) okoliša (str. 8)	okoliša (str. 15)	околиша (str. 2)	ZNPU XV/08, br. 44
(puštati... organizme u) okoliš (str. 9)	(u) okoliš (str. 15)	(y) околину (str. 2)	ZNPU XV/08, br. 44
(za njihovu) okolišnu (sanaciju) (str. 9)	okolišnu (str. 15)	околинску (str. 2)	ZNPU XV/08, br. 44
(uticaja na) okoliš (str. 9)	(utjecaja na) okoliš (str. 16)	(утицаја на) околину (str. 3)	ZNPU XV/08, br. 44
(Zakonom o zašti- ti) okoliša (str. 9)	okoliša (str. 16)	околине (str. 3)	ZNPU XV/08, br. 44
organi (vlasti) (str. 5994)	tijela (str. 5995)	органи (str. 5996)	ZKDFBiH XIV/07, br. 64
(nadležni) organi (str. 4645)	organi (str. 4646)	органи (str. 4645)	ZIDZPOKZNS XIV/07, br. 51
organa (staratelj- stva) (str. 4)	organa (str. 2)	органа (str. 3)	ZPPOOUSZFBiH XV/08, br. 31
organima (vlasti) (str. 4)	organima (str. 2)	органима (str. 3)	ZPPOOUSZFBiH XV/08, br. 31
(vojnog) organa (str. 3)	tijela (str. 3)	органа (str. 2)	ZIDZPDBČNJP XV/08, br. 32
organa (vlasti) (str. 3)	tijela (str. 5)	органа (str. 1)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56

(radnih) tijela (str. 4)	tijela (str. 6)	тијела (str. 3)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
(radna) tijela (str. 4)	tijela (str. 6)	тијела (str. 2/3)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
Organi (vlasti) (str. 5)	Tijela (str. 6)	Органи (str. 3)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
organima (vlasti) (str. 7)	organima (str. 10)	органима (str. 4)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
(regulatornog) organa (str. 1)	organa (str. 2/3)	органа (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
organi (RTVFBiH) (str. 5)	tijela (str. 13)	органи (str. 21)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
(drugim državnim) organima i tijelima (str. 6)	organima i tijelima (str. 14)	органима и тијелима (str. 22)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
(općinski) organi (str. 10)	(općinska) tijela (str. 16)	(општински) органи (str. 4)	ZNPU XV/08, br. 44
(kojim se uređuje) organizacija (i način rada) (str. 13)	ustrojstvo (str. 19)	организација (str. 6)	ZNPU XV/08, br. 44
(ustanova i) orga- nizacija (str. 12)	organizacija (str. 18)	организација (str. 6)	ZNPU XV/08, br. 44
(pravilnike o unutrašnjoj) organizaciji (str. 5)	(o unutarnjem) ustrojstvu (str. 8)	(o унутрашњој) организацији (str. 2)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
(poslovanje) organizacije (str. 4)	organizacije (str. 8)	организације (str. 1)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
(radi) osiguranja (str. 7)	osiguranja (str. 10)	осигурања (str. 4)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
osigurava (str. 3)	osigurava (str. 2)	обезбјеђује (str. 3)	ZPPOOUSZFBiH XV/08, br. 31
osigurat će se (str. 11)	osigurat će se (str. 2)	ће се осигурати (str. 6)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
osiguravati (str. 3)	osigurati (str. 5)	обезбиједити (str. 1)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
osigurati (naknade) (str. 8)	osigurati (str. 16)	осигурати (str. 24)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
osiguravati (uvjete) (str. 8)	osiguravati (uvjete) (str. 16)	обезбјеђује (услове) (str. 24)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48

osniva se (Razvojna banka) (str. 11)	se utemeljuje (str. 1)	оснива се (str. 6)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
osnov (str. 4642)	temelj (str. 4643)	основ (str. 4641)	ZNPFIOFBiH XIV/07, br. 51
(svu dokumentacionu) osnovu (str. 2)	(svu dokumentaciju) osnovu (str. 3)	(сву документациону) основу (str. 1)	ZIDZPBSPB XV/08, br. 38
(poslovanja Banke) osnovane (str. 15)	osnovane (str. 5)	основане (str. 10)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
osnovna (pitanja) (str. 5)	temeljna (str. 13)	основна (str. 21)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
Osnovne (odredbe) (str. 3)	Temeljne (str. 5)	Основне (str. 1)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
Osnovne (aktivnosti) (str. 6)	Osnovne (str. 9)	Основне (str. 3)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
Osnovni (principi) (str. 5)	Temeljna (načela) (str. 8)	Основни (принципи) (str. 2)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
osnovnog (kapitala) (str. 12)	temeljnog (str. 3)	основног (str. 7)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
(promet vrijednosnih) papira (str. 1)	(promet vrijednosnih) papira (str. 3)	(промет) хартија (од вриједности) (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
(U vrijednosne) papire (str. 1)	(U vrijednosne) papire (str. 3)	(У) хартије (од вриједности) (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
(Komisije za vrijednosne) papire (str. 1)	(Komisije za vrijednosne) papire (str. 3)	(Комисије за вриједносне) папире (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
(Zakonom o vrijednosnim) papirima (str. 2)	(Zakonom o vrijednosnim) papirima (str. 3)	(Законом о) хартијама (од вриједности) (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
(sa pažnjom (dobrog privrednika) (str. 2)	(s) pozornošću (dobrog gospodarstvenika) (str. 3)	(са) пажњом (доброг привредника) (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
(sa pažnjom (dobrog privrednika) (str. 2)	(s) pažnjom (dobrog gospodarstvenika) (str. 3)	(са) пажњом (доброг привредника) (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
(za) penziju (str. 4)	(za) mirovinu (str. 2)	(за) пензију (str. 3)	ZIPMOZNOFBiH XV/08, br. 19

(za) penzijsko (str. 5)	(za) mirovinsko (str. 8)	(за) пензијско (str. 2)	ZIDZD XV/08, br. 14
penzionera (str. 8)	umirovljenika (str. 16)	пензионера (str. 24)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
(očuvanja) pejzaža (str. 11)	krajolika (str. 17)	пејзажа (str. 5)	ZNPU XV/08, br. 44
(očuvanje) pejzažne (tipologije) (str. 11)	pejzažne (str. 17)	пејзажне (str. 5)	ZNPU XV/08, br. 44
(za isti) period (str. 13)	(za isto) razdoblje (str. 3)	(за исти) период (str. 8)	ZRFBFBiH XV/08, br. 37
podršku (str. 11)	potporu (str. 17)	подршку (str. 4)	ZNPU XV/08, br. 44
porodica (str. 1)	obitelji (str. 2)	породица (str. 2)	ZIDZPDBČNJP XV/08, br. 27
porijekla (str. 3)	podrijetla (str. 5)	поријекла (str. 1)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
(iz) portfelja (str. 1)	(iz) portfelja (str. 3)	(из) портфолија (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
(o) posebnim (mjerama) (str. 4779)	(o) potrebnim (str. 4777)	(о) посебним (str. 4778)	ZIDZKPFBiH XIV/07, br. 53
Poseban (doprinos) (str. 5)	Poseban (str. 8)	Посебан (str. 2)	ZIDZD XV/08, br. 14
posebne (emisije) (str. 4)	posebne (str. 6)	посебне (str. 2)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
(do) posljednjeg (dana u mjesecu) (str. 5)	(do) posljednjeg (str. 8)	(до) задњег (str. 3)	ZIDZD XV/08, br. 14
(u) posljednje (tri godine) (str. 6)	(u) posljednje (str. 9)	(у) посљедње (str. 3)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
postotku (njihovog učestvovanja) (str. 4)	postotku (str. 6)	постотку (str. 2)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
procenta (zastu- pljenosti) (str. 4)	postotka (str. 6)	процента (str. 2)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
pravomoćna (str. 4779)	pravomoćna (str. 4777)	правоснажна (str. 4778)	ZIDZKPFBiH XIV/07, br. 53
pravomoćnosti (str. 4779)	pravomoćnosti (str. 4777)	правоснажности (str. 4778)	ZIDZKPFBiH XIV/07, br. 53

Produkcioni (kapaciteti) (str. 6)	Produkcijски (str. 14)	Производни (str. 23)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
(U) proizvodnji (programa) (str. 9)	(U) proizvodnji (str. 17)	(У) производњи (str. 25)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
principe (rentabilnosti) (str. 12)	načela (str. 2)	принципе (str. 7)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
(programski) principi (str. 5)	(programska) načela (str. 13)	(програмска) начела (str. 21)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
(od) privrednih (društava) (str. 3881)	(od) gospodarskih (str. 3882)	(од) привредних (str. 3883)	BF XIV/07, br. 37
(od) privrednih (društava) (str. 1)	(od) privrednih (str. 2)	(од) привредних (str. 2)	BF XV/08, br. 21
(poslove koji) proizilaze (str. 12)	proizilaze (str. 2)	проистичу (str. 7)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
promocija (str. 11)	promidžba (str. 2)	промоцију (str. 7)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
prvenstveno (u turizmu) (str. 10)	poglavitо (str. 17)	првенствено (str. 4)	ZNPU XV/08, br. 44
prvostepene (presude) (str. 4779)	prvostupанjske (str. 4777)	првостепене (str. 4778)	ZIDZKPFBiH XIV/07, br. 53
ravnopravnost (str. 3)	jednakopravnost (str. 5)	равноправност (str. 1)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
razvoj (str. 5)	razvitak (str. 2)	развој (str. 3)	ZPPOOUSZFBiH XV/08, br. 31
rezerve (str. 13)	pričuve (str. 3)	резерве (str. 8)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
(za cestovni) saobraćaj (str. 9)	(za tranzitni) promet (str. 15)	(за цестовни) саобраћај (str. 3)	ZNPU XV/08, br. 44
(u cestovnom) prometu (str. 10)	(u cestovnom) prometu (str. 17)	(у цестовном) саобраћају (str. 4)	ZNPU XV/08, br. 44
(Pravni) promet (zemljišta) (str. 12)	promet (str. 19)	промет (str. 6)	ZNPU XV/08, br. 44
sedmično (str. 4)	tjedno (str. 6)	седмично (str. 2)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
sekretara (str. 13)	tajnika (str. 4)	секретара (str. 9)	ZRBFBiH XV/08, br. 37

septembar (str. 4)	rujan (str. 7)	септембар (str. 2)	ZIDZD XV/08, br. 14
sistema (str. 3)	sustava (str. 5)	система (str. 1)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
sistemu (str. 5993)	sustavu (str. 5994)	систему (str. 5995)	ZKDFBiH XIV/07, br. 64
sistematičan (pristup) (str. 4)	sustavan (str. 8)	систематичан (str. 1)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
sistemizacija (poslova) (str. 14)	sustavnost (str. 5)	систематизација (str. 9)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
sistemski (str. 11)	sustavni (str. 2)	системски (str. 6)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
(za) snabdijeva- njem (str. 9)	(za) opskrbom (str. 15)	(за) снабдијевањем (str. 3)	ZNPU XV/08, br. 44
spola (str. 10)	spola (str. 18)	пола (str. 26)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
(televizijskih) stanica (str. 4)	postaja (str. 6)	станица (str. 2)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
stanovništva (str. 3)	pučanstva (str. 5)	становништва (str. 1)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
stanovništvo (str. 10)	stanovništvo (str. 17)	становништво (str. 4)	ZNPU XV/08, br. 44
stepen (str. 6)	stupanj (str. 9)	степен (str. 2)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
stranih (str. 3881)	inozemnih (str. 3882)	страних (str. 3883)	BF XIV/07, br. 37
stranih (str. 1)	stranih (str. 2)	страних (str. 2)	BF XV/08, br. 21
suprotno (odredba- ma) (str. 13)	protivno (str. 19)	супротно (str. 7)	ZNPU XV/08, br. 44
suprotno (odredba- ma) (str. 13)	oprečno (str. 19)	супротно (str. 7)	ZNPU XV/08, br. 44
(izdavanje) štampe (str. 4)	tiska (str. 6)	штампе (str. 2)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
štampanih (infor- macija) (str. 4)	tiskanih (str. 6)	штампаних (str. 2)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
štampanog (materijala) (str. 6)	tiskanog (str. 14)	штампаног (str. 22)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48

štampanje (udžbenika) (str. 4)	tiskanje (str. 6)	штампање (str. 2)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
taksa (za posjedovanje prijemnika) (str. 5)	pristojba (str. 13)	такса (str. 21)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
učesnik (str. 2)	sudionik (str. 3)	учесник (str. 4)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
učestvuju (str. 6)	sudjeluju (str. 9)	учествују (str. 2)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
(je) učestvovao (str. 3)	(je) sudjelovao (str. 3)	(je) учествовао (str. 2)	ZIDZPDBČNJР XV/08, br. 32
učešće (str. 5)	sudjelovanje (str. 13)	учешће (str. 21)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
unapređenju (kulture) (str. 10)	promicanju (str. 18)	унапређењу (str. 26)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
upotreba (str. 5993)	uporaba (str. 5994)	употреба (str. 5995)	ZKDFBiH XIV/07, br. 64
upotrebe (str. 5)	uporabe (str. 8)	употребе (str. 1)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
(da) upotrebljava (svoj jezik) (str. 4)	(da) se koristi (svojom jezikom) (str. 5)	(да) употребљава (свој језик) (str. 2)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
(da) upotrijebi (svoje ime) (str. 4)	(da) rabi (str. 5)	(да) употријеби (str. 2)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
(Izrazi) upotrije- bljeni (str. 5)	rabljeni (str. 13)	употребљени (!) (str. 21)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
(Usluge) uvjeravanja (str. 5)	uvjeravanja (str. 8)	убјеђивања (str. 1)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
uvjeti (str. 4642)	uvjeti (str. 4643)	услови (str. 4641)	ZNPFIOfBiH XIV/07, br. 51
uvjete (str. 3)	uvjete (str. 5)	услове (str. 1)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56
vanbudžetskih (str. 15)	izvanproračunskih (str. 5)	ванбуџетских (str. 10)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
vaspitanje (str. 4)	odgoj (str. 1)	васпитање (str. 2)	ZPPOOUSZFBiH XV/08, br. 31
Vijeća (Evrope) (str. 3)	Vijeća (Europe) (str. 5)	Савјета (Европе) (str. 1)	ZZPPNMFBiH XV/08, br. 56

(prema djelatnosti koju vrše (str. 5994)	obavljaju (str. 5995)	обављају (str. 5996)	ZKDFBiH XIV/07, br. 64
vrše (više djelatnosti) (str. 5994)	vrše (str. 5995)	обављају (str. 5996)	ZKDFBiH XIV/07, br. 64
obavljaju (poslove) (str. 5994)	vrše (str. 5995)	обављају (str. 5996)	ZKDFBiH XIV/07, br. 64
(nastavit će) vršiti (str. 4642)	(nastavit će) vršiti (str. 4643)	(наставиће) да врши (str. 4641)	ZNPFIOFBiH XIV/07, br. 51
(nastavljaju) vršiti (str. 15)	obnašati (str. 6)	обнашати (str. 10)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
(će) vršiti (pripremu) (str. 2)	(će) obavljati (str. 2)	(ће) вршити (str. 1)	ZIDZPBSPB XV/08, br. 38
vrši (testiranje) (str. 3)	vrši (str. 4)	врши (str. 3)	ZIDZV XV/08, br. 38
vrši (funkciju) (str. 8)	obnaša (dužnost) (str. 17)	врши (функцију) (str. 25)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
(u) vršenju (svoje funkcije) (str. 5)	(u) obavljanju (svoje dužnosti) (str. 8)	вршење (своје функције) (str. 1)	ZIRJSFBiH XV/08, br. 47
zasniva se (str. 5993)	temelji se (str. 5994)	заснива се (str. 5995)	ZKDFBiH XIV/07, br. 64
Zagarantirana (je) (str. 11)	Zajamčena (str. 19)	Загарантована (str. 29)	ZJSRTFBiH XV/08, br. 48
(dodaje se) zarez (str. 5)	zarez (str. 8)	запета (str. 2)	ZIDZD XV/08, br. 14
(se zamjenjuje) zarezom (str. 1)	zarezom (str. 2)	запетом (str. 3)	ZIDZIJS XV/08, br. 48
(socijalne) zaštite (str. 4)	skrbi (str. 1)	заштите (str. 2)	ZPPOOUSZFBiH XV/08, br. 31
zloupotrijebe (svoj položaj) (str. 12)	zlouporabe (str. 3)	злоупотријебе (str. 8)	ZRBFBiH XV/08, br. 37
zračnom (prostoru) (str. 10)	zračnom (prometu) (str. 16)	ваздушном (саобраћају) (str. 3)	ZNPU XV/08, br. 44

6.1. Razlike su brojne da bismo svaku od njih mogli komentirati i tumačiti, stoga ćemo govoriti o nama najinteresantnijim zabilježenim pojavama svrstavajući ih pritom u određene grupe koje smo izdvojili na osnovu primjene postavljenih kriterija:

- odnos prema tuđicama,

- odnos prema riječima domaćega porijekla, ali vezanih za pripadnost drugom jeziku,
- različita značenja riječi u standardima,
- kontekstualna zamjenjivost jedinica,
- terminološka nepodudarnost.

6.1.1. U prvu grupu razlika ubrajamo parove riječi čije se jedinice razlikuju po porijeklu, pa je jedan član riječ domaćega porijekla, a drugi član vodi porijeklo iz nekog stranog jezika. Na prvom mjestu izdvajaju se nazivi mjeseci: u hrvatskom jeziku koriste se isključivo domaći nazivi za mjesec⁹⁷ (slavenskoga porijekla)⁹⁸, na čijem mjestu u srpskom i bosanskom jeziku funkcioniraju internacionalni nazivi za mjesec (latinskoga porijekla). Dalje, isti su razlozi (puristička nastojanja da se sačuva domaća riječ i domaći izraz) zbog kojih u hrvatskom jeziku nalazimo riječi koje su na drugom mjestu u slijedećim parovima, a u bosanskom i srpskom na njihovom mjestu stoji prva riječ, tj. tuđica:

alineja / podtočka
biblioteka / knjižnica
budžet / proračun
delegat / izaslanik
delegiraju / određuju
efikasnost / učinkovitost
emisija / izdavanje (vrijednosnih papira)
emitent / izdavatelj
efek(a)t / učinak
eksproprijacija / izvlaštenje

⁹⁷ Godina 1836. smatra se stabilizacijskom godinom narodnih naziva u hrvatskom književnom jeziku, a za to su zaslužni hrvatski preporoditelji (Babić 1999a: 222). Norma hrvatskoga jezika je jasna – standardni su domaći nazivi i sami su po sebi stilski neutralni, latinski nazivi imaju rubnu upotrebu (Babić 1999a: 222). Tako ne misle baš svi: B. Belaj smatra da bi i ovi drugi nazivi trebali biti normativni zbog okamenjenih, ali vrlo frekventnih konteksta, kao npr. šestojanuarska diktatura, Oktobarska revolucija, Prvi maj, Prvi april itd., u kojima ove nazive izvorni govornici osjećaju kao stilski neutralnim (Belaj 2005: 330).

⁹⁸ Ovi nazivi za mjesec prvi put su zabilježeni na području Bosne i Hercegovine, a prvi put ih je sve štampao Matija Divković u Mlecima 1611. u djelu *Nauk krstjanski* (Nametak 1964: 83). Upravo je A. Nametak izrekao bojazan da će, iako su prvi put zabilježeni u Bosni domaći nazivi za mjesec, najprije i iščeznuti u Bosni njihova upotreba, jer su tada već nestali iz upotrebe.

eksterni / vanjski
firma / tvrtka
forma / oblik
formira / obrazuje
fotokopija / preslika
funkcija / dužnost
garancija / jamstvo
geografija / zemljopis
(h)istorija / povijest
indirektni / neizravni
kampanja / promidžba
komisija / povjerenstvo
konkurs / natječaj
kopija / preslika
muzički / glazbeni
nivo / razina
pejzaž / krajolik
penzija / mirovina
penzioner / umirovljenik
princip / načelo
procen(a)t / postotak
promocija / promidžba
rezerva / pričuva
sistem / sustav
sekretar / tajnik
štampa / tisak
taksa / pristojba
ubijediti / uvjeriti
vaspitanje / odgoj
zapeta / zarez

Pored ovih slučajeva, u hrvatskom jeziku naći će se također riječ domaćega postanja namjesto strane riječi u bosanskom i srpskom jeziku, ali u istim kontekstima nalazimo i stranu riječ u hrvatskom kao u bosanskom i srpskom jeziku, pa će se pored *pismohrana*, *ravnatelj*, *izravno*, *gospodarstvo/privreda*, *obrazuje*, *mjerilo* i u hrvatskom jeziku naći *arhiv* (vidjeli smo to u dijelu 4.1.1, gdje se razmatrao rod imenica *arhiv – arhiva*), *direktor*, *direktno*, *ekonomija*, *formira*, *kriterij*. Domaća riječ *proizvodnja* upotrijebljena je u sva tri jezika, ali pri upotrebi pridjeva koristit će se pridjev od stra-

ne riječi *produkcija* – *produkcijski/produkcioni* u hrvatskom i bosanskom jeziku, samo srpski jezik koristi pridjev *proizvodni*. S razlogom se pitamo i zašto se koristi u hrvatskom *interni* (a ne *unutarnji*, ili bar *unutrašnji*) kada je umjesto *eksterni* upotrijebljeno *vanjski*? Riječ *pejzaž* francuskog je porijekla i u hrvatskom jeziku radije se koristi *krajolik*, ali kako se od ove imenice ne izvodi odnosni pridjev, upotrebljava se pridjev *pejzažni*.

I u srpskom jeziku može se naći i domaća i strana riječ, i *postotak* i *procen(a)t*, i *načelo* i *princip*, i *formira* i *obrazuje*. Bosanski jezik u ovim slučajevima u načelu preferira strane riječi i podudara se sa rješenjima iz srpskog jezika (upotrebljava se i *postotak* i *procen/a/t*, ali *princip* i *formira*), jedino pri upotrebi termina *zarež* umjesto *zapeta*⁹⁹ i riječi *uvjeravanje* ima isto rješenje kao hrvatski jezik. Pored strane riječi, i u bosanskom i u srpskom upotrebljava se riječ slavenskoga porijekla (i *emitent* i *izdavalac*, i *forma* i *oblik*, i *garancija* i *jamstvo/objemstvo* i *funkcija* i *dužnost*).

6.1.2. Drugu skupinu razlika među jezicima sačinjavaju riječi koje se ne razlikuju po porijeklu, jer su obje riječi domaćega porijekla ili su nastale prevođenjem, odnosno kalkiranjem (najčešće po uzoru na ruski ili češki jezik, ili njemački), pa su toliko odomaćene u jeziku da se ne osjećaju kao riječi stranoga porijekla. Ovi parovi poznati su po varijantskoj srpsko-hrvatskoj polarizaciji i njihovi članovi često su interpretirani kao *srbizmi* i *kroatizmi*. Tako su u slijedećim parovima prvi članovi vezani za srpski jezik, drugi za hrvatski jezik:

nadležan / *mjerodavan*
nadležnost / *mjerodavnost*
nauka / *znanost*
odsutnost / *izočnost*
odgođeni / *odloženi*
obezbijediti / *osigurati*
obim / *opseg*
lice / *osoba*
pravomoćnost / *pravosnažnost*
podrška / *potpora*
porijeklo / *podrijetlo*
radnik / *djelatnik*
snabdjeti / *opskrbiti*

⁹⁹ *Zapeta* jeste standardizirana u srpskom jeziku (RSJ, 408), pored lingvističkoga termina *zarež* (RSJ, 412), ali je Klajn 1991. godine smatrao da je *zapeta* zaista suvišan rusizam i da bi bilo besmisleno vratiti *zapetu* koja je bila nepoznata tadašnjim đacima (JP91, 148, 162).

stanica / postaja
sedmica / tjedan
stepen / stupanj
upotreba / uporaba
uslov / uvjet
učesnik / sudionik
stanovništvo / pučanstvo
pažnja / pozornost

U posljednja dva slučaja u hrvatskom jeziku pored riječi *pučanstvo* i *pozornost* javljaju se i druge varijante, te se susreće i *stanovništvo* i *pažnja*.

Bosanski jezik u ovoj grupi najčešće dijeli ista rješenja sa srpskim jezikom i ima tek nekoliko podudaranja sa primjerima iz hrvatskog jezika (*uvjet*, *pravomoćnost*, *odgođeni*, *osigurati*). No, i u bosanskom ima primjera s kolebanjem u upotrebi članova ovih dubleta, kao npr. *radnik* i *djelatnik*.

S jedne strane, dosljednu upotrebu riječi *osoba* imaju izvori na hrvatskom jeziku¹⁰⁰, a dosljednu upotrebu riječi *lice* imaju izvori na srpskom jeziku, s druge strane. Bosanski jezik ima i *osobu* i *lice*, ali samo pridjev *lični* (ne i *osobni*).

Kao podgrupu označit ćemo slijedeći primjer u kojem par sačinjavaju obje riječi stranoga porijekla, *temelj* i *osnova*. Osjetno je forsiranje riječi *temelj* u hrvatskom standardu, o čemu je pisao M. Mamić (vidjeti dio 4.1.1./c/, u kojem je razmatrana i sintagmatska veza *pravna osnova*, koja se u hrvatskom jeziku javlja u obliku *pravni temelj* iako je u RHJ /Šonje/ navedeno samo *pravna osnova*). I *osnova* je vrlo raširena leksička jedinica, što pokazuje i ovo istraživanje. Ne samo u hrvatskom nego i u izvorima na srpskom jeziku može se pronaći riječ *temelj* (vidjeti dio 4.1.1), dakle, samo u izvorima na bosanskom jeziku u svim primjerima koristi se *osnov(a)*. Unatoč tome što sva tri standarda imaju standardizirane obje leksičke jedi-

¹⁰⁰ Hrvatski jezikoslovci nisu jedinstvenoga mišljenja kada je u pitanju uvođenje naziva *osoba* za glagolsku kategoriju. Bilo je mnogo rasprava, čak i vrlo žustrih, među njima: S. Ham i S. Babić (uredništvo časopisa *Jezič*) smatraju da nema nikakve prepreke zašto *osoba* ne bi ušla i u gramatičko nazivlje; no, B. Tafra, J. Silić, B. Belaj i dr. predlažu da se zadrži naziv *lice* za glagolsku kategoriju, a da se naziv *osoba* upotrebljava za semantičku oznaku kategorije osobnosti (J. Silić posmatra ovu pojavu u istom svjetlu kao i pojavu *vršilac / vršitelj*, odnosno u mogućnosti postojanja *modela /lice/* sa apstraktnijim značenjem i riječi konkretnijeg značenja koja se ostvaruje po tom modelu /*osoba/* /Silić 1999a: 290/). Rasprava između S. Ham i B. Tafre vođena je kroz nekoliko članaka objavljenih u časopisu *Jezič: Osoba, osobno, neosobno; Može li osoba umjesto lica biti glagolska kategorija?* (S. Ham); *Lice i osoba; (Ne)osobno o licu* (B. Tafra).

nice, sa više-manje istim značenjem (*temelj* – RHJ /Anić/ 1581; RBJ, 1129; RSJ, 1310; *osnova* – RHJ /Anić/ 963; RBJ, 558; *osnov/a* – RSJ, 892), u izvoricima ne nalazimo njihovo podudaranje u upotrebi.

6.1.3. Slijedeće razlike među riječima tiču se njihovog različitog značenja u određenim standardima ili slučajeva kada različite riječi mogu funkcionirati u istom kontekstu u svim standardima, tj. kada riječi mogu funkcionirati kao kontekstualni sinonimi. Ovdje mislimo na parove: *okolina / okoliš, zaštita / skrb / briga, saobraćaj / promet, organizacija / ustrojstvo, ocjena / procjena, član / članak, stav / stavak*.

U RHJ (Anić) riječi *okolina* i *okoliš* imaju podudarno značenje kada označavaju ekološki i zemljopisni pojam, s tim da *okolina* ima i značenje sredine, društva u kojem se neko kreće i kojim je okružen u radu i životu (str. 929). Ista značenja nalaze se upisana i u RHJ (Šonje) (str. 746). Međutim, poznata su mišljenja da se “riječ *okolina* odnosi na društvenu sredinu, na društvo u kojem živi i radi, a ne na prostor (uže ili šire zemljopisno područje), dakle je riječ za društvenu pojavu” (B. Finka, prema Kalmeta 1978: 53), a riječi *okolica* i *okoliš* u zemljopisnom znanstvenom jeziku tumačimo kao prostorne, tj. zemljopisne i ekološke pojmove (Kalmeta 1978: 48). PBJ primijenio je istu razliku između *okolice* (*zem.*) i *okoline* (*sociol.*), ali uz *okoliš* nema nikakve oznake niti tumačenja značenja (str. 378). Nikakva razlika u značenju nije sačinjena među ovim trima riječima u RBJ (str. 532). Riječ *okolina* u RSJ pokriva sva spomenuta značenja, *okolica* nije ušla u građu ovog rječnika, a riječ *okoliš* upućena je oznakom *vidi* na riječ *okolina* (podsjetit ćemo se da je ovaj postupak u RSJ shvaćen kao sud o riječima).

Izvori na srpskom jeziku imaju riječ *okolina* na mjestima gdje je u bosanskom i hrvatskom upotrijebljena riječ *okoliš*, a kada se navodi naziv *Federalno ministarstvo okoliša i turizma*, i u srpskom izvoru upotrijebit će se *okoliš*, iako u nazivu *Zakon o zaštiti okoline* u srpskom stoji *okoline*, a ne *okoliša*, kao u bosanskom i hrvatskom izvoru.

Hrvatski i bosanski jezik, sudeći po njihovim rječnicima, imaju riječi *skrb, skrbiti* (RHJ /Anić/ 1418: brinuti o nekome, voditi brigu oko podizanja /djece, štíćenika/, RBJ, 1038); srpski jezik nema ovih riječi (ili ih bar nema u RSJ). Riječi *zaštita, zaštititi* u značenju sredstva ili načina zaklanjanja od neugodnosti, teškoća ili opasnosti, pružanja zaštite, odbrane ili osiguranja imaju sva tri standarda (RHJ /Anić/ 1816; RBJ, 1278; RSJ, 425), dakle, značenje koje podrazumijeva odbranu u fizičkom smislu.

U izvorima na hrvatskom jeziku može se pronaći i riječ *skrbništvo*, gdje je u bosanskom i srpskom *briga*, ali isto tako u istom izvoru i istom kontekstu naći će se i *briga* u hrvatskom. Kada se govori o *socijalnoj skrbi* u

hrvatskom jeziku, tada se u bosanskom i srpskom jeziku koristi *zaštita* (u srpskom jeziku *zaštita* podrazumijeva i *pomoć slabijem i mlađem, pokroviteljstvo*, te pokriva semantičko polje obje ove lekseme, ali u bosanskom jeziku, iako je jasno sačinjena značenjska razlika između ovih leksema, koristi se i dalje *zaštita*).

Riječ *promet* u hrvatskom jeziku (u glasilima i javnoj upotrebi) potisnula je riječ *saobraćaj* (Rittgasser 2003). U rječnicima se za *promet* veže i značenje izmjene vrijednosti iz robnog u novčani optjecaj i obratno, kao i značenje prenošenja ljudi, robe pomoću prijevoznih sredstava (RHJ /Anić/ 1229; RSJ, 1067), a RSJ za isto značenje kretanja privrednih dobara i novca navodi i riječ *saobraćaj (zlatu i novcu pustiti u saobraćaj, str. 1193)*.

U izvorima primjećujemo da se u srpskom jeziku *promet* koristi u vezi *pravni promet, saobraćaj* u ostalim kontekstima koji podrazumijevaju kretanje, vožnju pomoću prijevoznih sredstava. Hrvatski jezik u svim slučajevima koristi riječ *promet*. Bosanski jezik ima obje riječi, ali bez jasne diferencijacije u značenju i upotrebi, pa se koristi i *pravni promet* i *cestovni saobraćaj* i *cestovni promet*.

Svi standardi također imaju i riječi *organizacija* i *ustrojstvo* s istim značenjima, ali jedino u izvorima na hrvatskom jeziku nalazimo upotrebu riječi *ustrojstvo* (RBJ, 1191; RSJ, 1419; RHJ /Anić/ 1691: *ustrojstvo* – struktura, ustroj, način djelovanja čega). Dakle, samo je u izvorima na hrvatskom jeziku načinjena razlika u upotrebi, te u kontekstima koji iziskuju upotrebu riječi sa značenjem strukture upotrijebljena je riječ *ustrojstvo*, dok u bosanskom i srpskom jeziku i na tom mjestu funkcionira riječ *organizacija*.

I riječi *ocjena, ocijeniti* i *procjena, procijeniti* poznaju svi standardi (RHJ /Anić/ 905, 1215; RBJ, 515, 894; RSJ, 903, 1083) s istim značenjima u kojima dolazi do preklapanja njihovog značenja, pa se i *ocjeni* i *procjeni* pripisuje značenje “mišljenje, sud o vrijednosti čega”. Dakle, u svim standardima ove dvije lekseme mogu funkcionirati kao sinonimi u određenim kontekstima. Ono što je zabilježeno u izvorima daje slijedeću sliku upotrebe ovih pojava: hrvatski jezik koristi samo imenicu *procjena* i oba glagola, *ocijeniti* i *procijeniti*; bosanski i srpski jezik koriste i *ocjenu* i *procjenu*, i *ocijeniti* i *procijeniti*.

Dosljednu upotrebu riječi *članak* i *stavak* registriramo u svim izvorima na hrvatskom jeziku, kao i upotrebu *član* i *stav* u bosanskim i srpskim izvorima. Za označavanje dijela ili odlomka propisa, zakona i dijela članka/člana u hrvatskom jeziku standardizirane su riječi *članak* i *stavak* (RHJ /Šonje/ 147, 1176), u bosanskom i srpskom *član* i *stav* (RBJ, 75, 1070; RSJ, 1519, 1264).

6.1.4. U četvrtoj grupi leksičkih razlika posmatrat ćemo pojave koje imaju različitu frekvenciju u izvorima, te možemo govoriti o stilski neutralnoj jedinici i njenoj stilskoj zamjeni.

U izvorima na bosanskom jeziku dominantna je i češća upotreba glagola *vršiti* u odnosu na istoznačni glagol *obavljati*; u hrvatskim izvorima umjesto češćega glagola *vršiti* koriste se i glagoli *obavljati* i *obnašati*; srpski jezik u izvorima ima gotovo podjednaku učestalost glagola *vršiti* i *obavljati* (ali ima i glagol *obnašati*, koji nije ni upisan u RSJ).

Unatoč tome što u svim izvorima glagol *vršiti* i imenica *vršenje* imaju najučestaliju upotrebu, ipak se u najmanjem broju slučajeva podudara ista upotreba u sva tri izvora.

6.1.5. Nekoliko pojava razlikovanja u upotrebi leksičkih jedinica vežu se za pravnu terminologiju i pravni jezik.

Nakon osamostaljenja Hrvatske izvršena je ujedno i juridička reforma i jezička reforma, i vraćeno je tradicionalno hrvatsko pravno nazivlje. Najviše promjena izvršeno je u kaznenopravnom nazivlju i izmijenjeno je nekoliko stotina kaznenopravnih naziva; potreba za tim je bila potpuno opravdana jer je jezička politika vođena u Kraljevini Jugoslaviji i socijalističkoj Jugoslaviji izvršila “svojevrsno nasilje nad hrvatskim kaznenopravnim nazivljem”, te je pravno nazivlje bilo preplavljeno srpskim pravnim nazivima (Miletić 2003a).

U hrvatski pravni jezik vraćen je naziv *kazneni*, koji je bio u upotrebi od sredine 19. stoljeća do 1918. godine, kada je umjesto *kazneno pravo*, *kazneni postupak* prevladalo *krivično pravo*, *krivični postupak* pod utjecajem srpske zakonodavne prakse (i u srpskom jeziku ovaj naziv nije bio poznat do ove godine nego naziv *kazniteljni*, ali je u njemu pod utjecajem francuskog jezika prevladao naziv *krivični*, odakle je prešao i u hrvatski jezik) (Mamić 2004: 25). Danas se u hrvatskoj pravnoj terminologiji koristi samo naziv *kazneni*, čiju potvrdu nalazimo i u našim izvorima. U bosanskom i srpskom jeziku i dalje se koristi *krivični*, mada i izvori na srpskom jeziku bilježe i hrvatski naziv *kazneni*.

Razlozi iste prirode doveli su do promjene zajedničkog “jugoslavenkog” naziva *organ* u naziv *tijelo* u hrvatskom pravnom jeziku (Mamić 2004: 79). Izvori na hrvatskom jeziku potvrđuju tu promjenu i češću upotrebu naziva *tijelo* negoli *organ*, ali ne i potpuno potiskivanje *organa* iz pravnog jezika, posebno u ustaljenim vezama kakva je *državni organi i tijela*. Ovo nije jedinstven slučaj neujednačenosti hrvatske pravne terminologije; naime, u hrvatskim zakonima objavljenim između 1991. i 2001. godine također nije ujednačena upotreba ovih dvaju naziva, te autor udž-

benika *Upravno pravo* (Narodne novine, Zagreb 2002) Ivo Borković piše o tom problemu i potrebi za ujednačavanjem hrvatske pravne terminologije i njezinim jednoobraznim korištenjem, te se odlučuje za upotrebu pojma *tijelo* vjerujući da će se u tom smjeru nastaviti kretati buduća hrvatska pravna terminologija.

Tekstovi zakona na srpskom i bosanskom jeziku bilježe veću frekvenciju naziva *organ*, ali se koristi i *tijelo*. Uočljivo je da se u istim slučajevima u bosanskom i srpskom jeziku koriste isti nazivi.

Leksički par *porodica / obitelj* dovodi se najčešće u kontekst razlika u upotrebi vezanih za srpski ili hrvatski jezik, pa bi se i ovaj par mogao podvesti pod grupu razlika 6.1.2. da nije jedne izuzetno važne distinkcije između ovih leksema u hrvatskom pravnom jeziku: riječ *porodica* ima šire značenje i označava krvno srodstvo, *obitelj* obuhvaća uglavnom roditelje i djecu kao temeljnu društvenu zajednicu (Mamić 2004: 107). Obitelji može pripadati i dalji rod, pod uvjetom da svi članovi obitelji zajedno obitavaju (Brozović 1978: 20). U srpskom jeziku ne pravi se ova razlika, jer naprosto ne postoji riječ *obitelj* u srpskom jeziku (Mamić 2004: 107) (istina, nije ni ubilježena u RSJ). Ne možemo sa sigurnošću utvrditi kakav je odnos ovih leksema u bosanskom jeziku: naći ćemo je i u PBJ (str. 368) i u RBJ (str. 509: uz napomenu da je običnije porodica), no bez preciznijih informacija o njihovom diferenciranju. Ono što je jasno jeste da se u izvorima na srpskom i bosanskom jeziku koristi riječ *porodica*, u izvorima na hrvatskom *obitelj*.

7. Zaključak

7.1. U Bosni i Hercegovini danas u službenoj upotrebi funkcioniraju tri standardna jezika: bosanski, hrvatski i srpski jezik. Hrvatski jezik je jezik bh. Hrvata, srpski jezik bh. Srba i bosanski jezik Bošnjaka i svih onih koji ga prihvaćaju i osjećaju svojim. Stoga se u FBiH sva službena dokumentacija priprema i ostvaruje u tri verzije, na tri službena jezika. Ovaj jedinstveni slučaj u svijetu službene trojezičke prepiske dokumenata (kada se komunikacija među njihovim govornicima ostvaruje bez poteškoća) izgrađen je u cilju zadovoljavanja nacionalnih jezičkih osjećaja svakog konstitutivnog naroda BiH. No, ovako zamišljen model službenog funkcioniranja standardne trojezičnosti ima i svoje nedostatke: sa društvenog aspekta – kompliciranost i izuzetna složenost samoga postupka, te iziskivanje trostruko više vremena za pripremanje tekstova i trostruko više finansijskih sred-

stava za njihovu realizaciju, a s jezičkog aspekta – nedosljedna primjena normi standardnih jezika i kada su eksplicitno date u priručnicima.

U uvodnom dijelu rada dati su kraći osvrti na puteve svakog jezičkog standarda zasebno nakon raspada zajedničkog standardnog jezika, na najznačajnije promjene i pojave koje su obilježile njihov razvoj od 90-ih godina, te na odnos hrvatske i srpske jezičke politike spram bosanskog jezika, s posebnim osvrtom na njegov naziv. Svaki standardni jezik imao je svoje posebnosti u samostalnom razvoju, neke promjene izazvale su reakcije izvana, a zbog nekih su nastala neslaganja između domaćih stručnjaka, te je dolazilo do podvajanja lingvističkog mišljenja i stvaranja različitih struja u svakom jezičkom standardu. Analiza jezičkih razlika iz tekstova zakona provedena je po nivoima: fonetskom, morfološkom, sintaksičkom i leksičkom.

7.2. Fonetika. Na fonetskom planu razlike su se ostvarile u slijedećim slučajevima: vokalske alternacije *a/o*, *a/u*, *a/e*; nepostojano *a* (uz prijedlog *s/sa*, u grupi *oba/ob-*, u skupinama *-kt*, *-nt* u riječima stranoga porijekla); prijevaj vokala; refleksi *jata*; jotovanje; redukcije suglasnika; glas *h*; gubljenje suglasnika; alternacije vezane za različitu adaptaciju riječi iz klasičnih jezika; pri upotrebi pokretnih vokala.

Na ovom nivou više podudarnosti i sličnosti u izvorima iskazali su bosanski i srpski jezik; podudaranja bosanskog i hrvatskog jezika ostvarena su u upotrebi glasa *h*, refleksa *jata*, refleksa jotovanja i upotrebi stranih riječi s finalnom grupom *-kt*, *-nt*. Podudaranja u upotrebi jezičkih pojava između hrvatskog i srpskog jezika izuzetno su rijetka i to se ostvaruje u slučaju kada hrvatski standard dozvoljava dublet *naslijede/nasljeđe*, te se oblik *nasljeđe* našao i u hrvatskom i srpskom jeziku (ali registrirano je i podudaranje hrvatskog i bosanskog u istom slučaju: *naslijede*). Isti oblici, pored ostvarenih razlika, u sva tri jezika pronaći će se kod oblika: *jamstveni* (vokalske alternacije *a/e*), *obveznici* (nepostojano *a*), *pregled*, *sljedeći*, *nasljeđe* (refleks *jata*), *korištenje* (jotovanje grupe *-st-*), *izdaci*, *gubici* (gubljenje suglasnika), u pojedinim slučajevima upotrebe pokretnih vokala (kada se ne koriste ni u jednoj verziji) i slučajevima upotrebe prijedloga *s/sa* (uz slučajeve *sa zakonom*, i *sa kantonalnim*, *s obrazloženjem*).

Postojanje dvostrukosti i fonetskih dubleta u bosanskom jeziku omogućili su naporednu upotrebu fonetizama tipa: *jamstvo/jemstvo*, *virtualno/virtuelno*, *prevoz/prijevoz*. Primjetno je prevladavanje dužeg oblika prijedloga *sa* (s nepostojanim *a*) i u vezničkoj konstrukciji *sa tim da*. Nasuprot tome, u izvorima na bosanskom jeziku ne susreću se pokretni vokali ni kada se u neposrednom dodiru nađu dva eksplozivna konsonanta (ovakva

praksa, tj. nepostojanje pokretnih vokala u bosanskom jeziku opravdava se činjenicom da izvori pripadaju administrativnom stilu čija priroda zahtijeva ekonomičnije i efikasnije sporazumijevanje bez osobitih potreba za stilizacijom i ekspresijom u izrazu, te njemu nije ni svojstvena upotreba pokretnih vokala).

U izvorima na hrvatskom jeziku preferiraju se, u skladu sa normativnim propisima, kraći oblici prijedloga *s* (uz nekoliko primjera sa nepostojanim *a* uz prijedlog koje smo izdvojili u skupini istovjetnih rješenja u svim jezicima, a što se u hrvatskom standardu normativno ne opravdava). U istim izvorima koriste se, istina, ne dosljedno niti s nekom prepoznatljivom tendencijom, pokretni vokali *a*, *e*, *u*, što se opet kosi sa temeljnim karakteristikama administrativnog stila hrvatskoga jezika.

U izvorima na srpskom jeziku primjetno je češće prisustvo dužega prijedloga *sa*, pa kao i u bosanskom, nalazimo vezničku konstrukciju *sa tim da*. Ni upotreba pokretnih vokala nije svojstvena ovim izvorima. Izdvojit ćemo slučajeve kada se srpski jezik odvaja od bosanskog i hrvatskog jezika:

- kada se u bosanskom jeziku iskoristi dubletni oblik podudaran sa hrvatskim rješenjem, pa se samo u srpskom javi *vizuelan*, *virtuelno*;
- kada se upotrijebi oblik neobičniji i u srpskom jeziku (*obaveznik*);
- kada se iz (srpskoga) dubletnoga para *projekat/projekt*, *dokumenat/dokument* izabere oblik sa nepostojanim *a* (bosanski i hrvatski imaju *-kt*, *-nt*);
- kada hrvatski ima dublet *naslijeđe/nasljeđe* i koristi kao bosanski oblik *naslijeđe*, koji u srpskom jeziku nije normiran, pa se u srpskom pojavljuje *nasljeđe* (ali kada se u hrvatskom upotrijebi *nasljeđe*, tada se i u bosanskom jeziku javlja taj oblik);
- kada se u srpskom jeziku koristi običnija zamjena *v* umjesto *h* u orijentalizmima (*duvan*);
- u upotrebi sekvence *opšt-* i sekvence *-šč-* (ali bilježimo i podudaranja u svim verzijama – *korištenje*);
- u upotrebi naziva za valutu *evro* (bosanski koristi naziv *euro*, iako je *Evropa*).

7.3. Morfologija. Na morfološkom planu najviše razlika među izvorima načinjeno je u kategoriji imenica, pridjeva i glagola, te manje u kategoriji priloga i zamjenica.

U okviru kategorije imenica izdvojili smo šest imenica koje se razlikuju u rodu (*teritorij/teritorija*, *kvalitet/kvaliteta*, *osnov/osnova*, *arhiv/arhiva*, *akti/akta*, *bilans/bilanca*) i imenicu *kriterijum/kriterij*, koja ima različite

završetke, ali ne i različit rod, te jednosložnu imenicu *put*, koja u množini dobiva umetak *-ov-* ili *-ev-*. Napomenut ćemo da se pri upotrebi imenice *osnov/osnova* u svim verzijama javljaju oba oblika. U hrvatskim izvorima koriste se deverbativne imenice na *-iranje*, u srpskim izvorima imenice na *-isanje* i *-ovanje*, dok se u bosanskom jeziku javljaju sva tri oblika, te se nekada uspostavlja jednakost između bosanskog i hrvatskog, nekada između bosanskog i srpskog jezika. Imenice sa sufiksom *-telj* karakteristične su za izvore na hrvatskom jeziku (uočeni su i primjeri sa *-l(a)c*), a bosanski i srpski jezik upotrebljavaju imenice na *-l(a)c*. U ostalim ispoljenim razlikama, a koje se tiču različite tvorbe, tj. upotrebe različitih sufiksa i prefiksa, osjetnija je jednakost između bosanskog i srpskog jezika.

U kategoriji pridjeva izdvajaju se dvije velike skupine razlika, a to su pridjevi izvedeni od glagolskih pridjeva, pa su uočene iste tendencije u upotrebi kao i kod imenica i glagola (u hrvatskim izvorima dominiraju forme sa *-ira-*, u srpskim forme sa *-ova-* i *-isa-*, a u bosanskim se susreću opet sve tri forme) i pridjevi izvedeni od stranih imenica sa završecima na *-ioni* i *-ijski* (prvi završetak dominira u srpskim izvorima, mada ima i primjera sa drugim, završetak *-ijski* redovno susrećemo u hrvatskim izvorima, i pridjeve sa oba završetka pronalazimo u bosanskim izvorima).

Hrvatski izvori se izdvajaju i u kategoriji zamjenica, gdje nalazimo jedinstvenu upotrebu zamjenice *tko* (*svatko*), dužeg oblika *njezin* i upotrebu zamjenice *njegov* s imeničkom promjenom.

Ista raspodjela završetaka ostvarena je i u kategoriji glagola, te glagole na *-irati* preferira hrvatski jezik, glagole na *-ovati* i *-isati* srpski jezik, bosanski i u ovom slučaju ima sve tri forme. Ostale razlike u kategoriji glagola nisu tako brojne kao prethodne razlike i bilježimo tek pokoji primjer različitih tvorbenih nastavaka.

Iste oblike priloga sa završetkom *-no* (*posebno*, *uzastopno*, *djelimično*, *trenutno*) imaju bosanski i srpski jezik, a priloge na *-ice*, *-ce*, *-ačno* (*posebice*, *uzastopce*, *djelomice*, *trenutačno*) hrvatski jezik.

7.4. Sintaksa. Infinitivna dopuna uz modalne i fazne glagole, te imeničke i pridjevske izraze nepotpunog značenja približava hrvatski i bosanski jezik (u bosanskom je, za razliku od hrvatskog, pribilježeno i nekoliko slučajeva sa dopunom u formi *da + prez.*). Naporedna upotreba infinitivne dopune i konstrukcije *da + prez.* odlikuje izvore na srpskom jeziku. Ukoliko se razlika u upotrebi vezničkih sredstava uspostavlja u izvorima, ona se odnosi na vezivanje namjernih i relativnih klauza, i pri upotrebi skupina *da li* i *je li*. Kako se u bosanskom jeziku koriste veznici namjernih klauza *da* i *kako*, u hrvatskom na istim mjestima *kako*, za srpski jezik

vrijedi da širu upotrebu pridaje vezniku *da*. Skupinu *da li* u ulozi veznika zavisnih klauza nalazimo u bosanskom i srpskom jeziku, a skupinu *je li* u hrvatskom jeziku. Hrvatski jezik izdvojiti će se još jedanput od preostala dva jezika u upotrebi veznika *što*, koji služi kao stilski rezerva za učestaliji veznik *koji*. U hrvatskom jeziku primjetno je pomjeranje enklitika *će* i se prema početku rečenice i njihovo smještanje iza prve naglašene riječi, pri čemu dolazi i do razdvajanja imeničkih sintagmi; za srpski jezik karakteristično je razmještanje enklitika iza imeničke sintagme, a ispred glagolske lekseme; bosanski jezik preferira smještanje enklitika iza glagola u funkciji predikata.

7.5. Leksika. I na leksičkom planu uočljivo je približavanje bosanskog i srpskog jezika u odnosu na hrvatski jezik. Leksičke razlike podijeljene su u skupine:

- prvu skupinu leksičkih razlika čine parovi sa domaćom i stranom leksemom (hrvatski jezik koristi domaću leksiku, bosanski i srpski pretežno stranu);
- druga skupina odnosi se na leksiku istoga porijekla, ali leksiku za koju vrijedi da je obilježena pripadnošću određenom jezičkom standardu (govorimo o tzv. srbizmima i kroatizmima; bosanski jezik opet ima istovjetnu upotrebu sa srpskim jezikom);
- različito značenje leksema u standardima, te kontekstualna zamjenjivost omogućili su različitu upotrebu leksičkih jedinica u izvorima;
- nekoliko primjera sa različitom frekvencijom glagola *vršiti* i njegovom stilskom zamjenom (*obavljati*, *obnašati*) čine četvrtu skupinu razlika;
- peta skupina uvjetovana je stručnom, tj. pravnom terminologijom i promjenama u jeziku pravne struke nakon raskola i zajedničkoga pravnoga poretka (stari hrvatski pravni nazivi doživjeli su svojevršno oživljavanje, te se njihova upotreba širi u svim izvorima).

Međutim, iako je vidljivo na svakom nivou da često dolazi do preplitanja i “miješanja” u upotrebi različitih jezičkih sredstava u svakom jeziku, najjasnije se taj fenomen ogleda upravo na leksičkom planu. Tako će se u hrvatskim izvorima koristiti *direktor* i *ravnatelj*, i *arhiv* i *pismohrana*, i *temelj* i *osnova*, i *stanovništvo* i *pučanstvo*, i *pažnja* i *pozornost*, i *brinuti* i *skrbiti*, i *tijelo* i *organ*; u srpskom i *postotak* i *procen(a)t*, i *načelo* i *princip*, i *jemstvo* i *garancija*, i *emitent* i *izdavalac*, i *forma* i *oblik*, i *osigurati* i *obezbijediti*, i *okolish* i *okolina*, i *tijelo* i *organ*, i *kazneni* i *krivični*; u bosanskom i *dužnost* i *funkcija*, i *emitent* i *izdavalac*, i *garancije* i *jemstva*, i *radnik* i *djelatnik*, i *tijelo* i *organ*.

7.6. Većina ovih pobrojanih primjera, kao i sve slične pojave na ostalim nivoima, najčešće su lektorske intervencije. Svi lektori što rade na pripremanju tekstova jesu oni koji ne dolaze izvan Bosne i Hercegovine, nego su to “domaći” lektori koji razlike iz norme što se ne podudaraju s njihovim izborom moraju učiti. I ne samo lektori nego i govorni pripadnici određenog jezika na području Bosne i Hercegovine pojedine forme ne osjećaju kao tuđe ili nesvojtvene izrazu svoga naroda i svome osobnom izrazu, ne doživljavaju ih kao nešto što se mora ili treba istisnuti iz upotrebe, jer su to forme koje su oduvijek bile žive u komunikaciji, čule su se i koristile svakodnevno u međusobnom sporazumijevanju sa svojim prijateljima, čitale se u dnevnoj štampi i slušale u radiotelevizijskim emisijama. Ovo područje bilo je najjače izvorište i vrelo jezičkih raznolikosti, raznovrsnosti i bogatstva u izrazu, s tim se živjelo i za to se živjelo; težiti da se po svaku cijenu napravi raskol među govornicima sa područja BiH, da se svaka forma deklarira kao “pogodna ili ne” za pripadnike svakog naroda naprosto nije moguće, jer su naši jezici u izuzetno bliskom kontaktu i međusobnoj interferenciji, oni žive i razvijaju se pod istim krovom, iz istog vrela crpe svoj život i dijele istu sudbinu.

Ono što se zbilja može pripisati lektorskim greškama jesu slijedeći primjeri: *povjesne, upotrebljene, obzirom, pismohrani (Nmn.), ispostavka, utvrditi će, pristajati sa letjelicama* (ZNPU, XV/08, br. 44, str. 3 – srpski jezik, u bosanskom i hrvatskom: *pristajati letjelicama*, str. 9, 15), smještanje enklitike *je* iza znaka za pauzu (nabrajanje obilježeno rednim brojevima), odvajanje zarezom bližeg objekta od predikata itd.

Sve dok je prioritetnije traganje za kakvom razlikom i izdvajanjem, gledanje koji lik je pogodniji i poželjniji za koji narod bez obzira na njegovu stvarnu opravdanost i funkcionalnost u upotrebi, dotle će u očima drugih sve ovo izgledati kao “mehanička izmjena pojedinih riječi, za koje se zna da su nacionalno obojene”, a adaptiranjem “jednog prevoda na tri verzije, nastaje jezik koji je *vještački*, a nije ni pravi bosanski, ni srpski, ni hrvatski, već izraz ‘ravnopravnosti’ međunarodne zajednice na jezičkom planu” (Mønnesland 2005: 512), a neki će moći s pravom reći da su jezičke razlike same sebi cilj, da nemaju opravdanost i da više štete nanose u komunikaciji i stilu negoli što donose kakve koristi (Vajzović 2008). Tako će i više pažnje privlačiti ta strana izraza, a kultura govora će i dalje biti nešto što se zanemaruje, čemu se malo poklanja pažnje, pa će se i dalje ponavljati iste greške i propusti.

Svakako bi trebalo više pažnje posvetiti i odnosu hrvatskog jezika u BiH i hrvatskog jezika u matičnoj državi, kao i odnosu srpskog jezika koji

koriste bh. Srbi i srpskog jezika iz njegove matične države, jer se i u ovom odnosu mogu tražiti opravdanja ovako raznolike upotrebe pojedinih oblika unutar svakog jezika. No, ne smije se zaboraviti ni činjenica da je u ovom istraživanju građa pripadala samo jednom posebnom stilu, administrativnom stilu, te govoriti o nekim posebnim tendencijama u svakom jeziku naprosto nije moguće, tim prije što svaki funkcionalni stil zahtijeva specifičnu upotrebu jezičkih sredstava i što svaki funkcionalni stil gradi svoj posebni izraz: "Uzorna (pravilna) upotreba jezika zavisi od funkcionalnog stila, što znači da ne postoji jedna jedinstvena, nego više oblika jedne te iste uzorne upotrebe jezika. U jednom će funkcionalnom stilu književnog jezika biti uzornim jedan, a u drugom drugi oblik jedne te iste uzorne upotrebe jezika." (Silić 1999c: 207) Stoga je prijeko potrebna izrada kvalitetnih priručnika i savjetnika koji će umnogome riješiti neke dileme i razjasniti pitanja koja muče lektore u ovom nimalo jednostavnom poslu.

Svi jezički standardi funkcioniraju u BiH na nacionalnoj osnovi, ali razlike među njima još uvijek ne ugrožavaju komunikaciju. Razlike nisu teret niti kamen spoticanja i mogu čak biti plodotvorne, one postoje da bi svijet napredovao i težio ka boljem; one su tu da bi se jezik razvijao i prenosio naučna saznanja cijeloga čovječanstva. Jezičke razlike ne treba da budu jaz među narodima, ne treba ih činiti nepremostivim i jedino bitnim. Treba naučiti živjeti s njima, tolerirati ih i ne suditi po njima.

Izvori

ZIDZIJS	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o investiranju javnih sredstava; Godina XV – Broj 48 (SN, 6. 8. 2008)
ZJSRTFBiH	Zakon o Javnom servisu radio-televizije Federacije Bosne i Hercegovine; Godina XV – Broj 48 (SN, 6. 8. 2008)
ZIDZABFBiH	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o agenciji za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine; Godina XV – Broj 48 (SN, 6. 8. 2008)
ZNPU	Zakon o Nacionalnom parku “Una”; Godina XV – Broj 44 (SN, 16. 7. 2008)
ZIRJSFBiH	Zakon o internoj reviziji u javnom sektoru u Federaciji Bosne i Hercegovine; Godina XV – Broj 47 (SN, 30. 7. 2008)
ZZPPNMFBiH	Zakon o zaštiti pripadnika nacionalnih manjina u Federaciji Bosne i Hercegovine; Godina XV – Broj 56 (SN, 8. 9. 2008)
ZIDZPPKZNFBiH	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije Bosne i Hercegovine; Godina XV – Broj 32 (SN, 4. 6. 2008)
ZIDZPDBČNJP	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o pravima demobiliziranih branilaca i članova njihovih porodica; Godina XV – Broj 32 (SN, 4. 6. 2008)
ZPPOOUSZFBiH	Zakon o preuzimanju prava i obaveza osnivača nad ustanovama socijalne zaštite u Federaciji Bosne i Hercegovine; Godina XV – Broj 31 (SN, 2. 6. 2008)
ZIDZUNIUFBiH	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije Bosne i Hercegovine; Godina XV – Broj 31 (SN, 2. 6. 2008)
ZIDZPDBČNJP	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o pravima demobiliziranih branilaca i članova njihovih porodica; Godina XV – Broj 27 (SN, 21. 5. 2008)
ZIDZIBFBiH	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o izvršenju budžeta Federacije Bosne i Hercegovine za 2008. godinu; Godina XV – Broj 27 (SN, 21. 5. 2008)
ZIDZPSPB	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o početnom bilansu stanja preduzeća i banaka; Godina XV – Broj 38 (SN, 25. 6. 2008)
ZIDZV	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o vještacima; Godina XV – Broj 38 (SN, 25. 6. 2008)

ZIDZPJPFBiH	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o pripadnosti javnih prihoda u Federaciji Bosne i Hercegovine; Godina XV – Broj 43 (SN, 14. 7. 2008)
ZIDZKPFBiH	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine; Godina XIV – Broj 53 (SN, 8. 8. 2007)
BF	Budžet FERK-a za 2007. godinu; Godina XIV – Broj 37 (SN, 30. 5. 2007)
ZIDZVDPS	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o vraćanju, dodjeli i prodaji stanova; Godina XV – Broj 2 (SN, 16. 1. 2008)
ZRBFBiH	Zakon o Razvojnoj banci Federacije Bosne i Hercegovine; Godina XV – Broj 37 (SN, 23. 6. 2008)
ZIPMOZNOFBiH	Zakon o izboru, prestanku mandata, opozivu i zamjeni načelnika općina u Federaciji Bosne i Hercegovine; Godina XV – Broj 19 (SN, 16. 4. 2008)
ZIDZD	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o doprinosima; Godina XV – Broj 14 (SN, 24. 3. 2008)
BF	Budžet FERK-a za 2008. godinu; Godina XV – Broj 21 (SN, 23. 4. 2008)
ZIZPZSSNO	Zakon o izmjeni Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba; Godina XV – Broj 9 (SN, 27. 2. 2008)
ZIZR	Zakon o izmjeni Zakona o rudarstvu; Godina XV – Broj 6 (SN, 6. 2. 2008)
ZIDZPPKZNFBiH	Zakon o izmjenama Zakona o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije Bosne i Hercegovine; Godina XIV – Broj 72 (SN, 10. 10. 2007)
ZIZPFBiH	Zakon o izmjenama Zakona o pečatu Federacije Bosne i Hercegovine; Godina XIV – Broj 46 (SN, 4. 7. 2007)
ZPVZG	Zakon o prestanku važenja Zakona o građenju; Godina XIV – Broj 34 (SN, 23. 5. 2007)
ZIDZOSSPBiH	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o osnovama sigurnosti saobraćaja na putevima u Bosni i Hercegovini; Godina XIV – Broj 47 (SN, 9. 7. 2007)
ZKDFBiH	Zakon o klasifikaciji djelatnosti u Federaciji Bosne i Hercegovine; Godina XIV – Broj 64 (SN, 17. 9. 2007)
ZNPFIOFBiH	Zakon o načinu prestanka funkcioniranja Institucije ombudsmena Federacije Bosne i Hercegovine u prijelaznom periodu i prijenosu njenih nadležnosti na Instituciju ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine; Godina XIV – Broj 51 (SN, 1. 8. 2007)
ZIZPSPSP	Zakon o izmjenama Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo; Godina XIV – Broj 51 (SN, 1. 8. 2007)
ZIDZPOKZNS	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o provedbi odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljene prema Aneksu

- ZIDZD 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini; Godina XIV – Broj 51 (SN, 1. 8. 2007)
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o duhanu; Godina XIV – Broj 51 (SN, 1. 8. 2007)

Literatura

(Gramatike, pravopisi, rječnici i savjetnici)

I.

- GBJ – Jahić, Dž., Halilović, S., Palić, I., *Gramatika bosanskoga jezika*, Zenica: Dom štampe, 2000.
- HP – Babić, S., Finka, B., Moguš, M., *Hrvatski pravopis (VIII izdanje)*, Zagreb: Školska knjiga, 2004.
- JP91 – Ivić, P., Klajn, I., Pešikan, M., Brborić, B., *Jezički priručnik*, Beograd: Radio-televizija Beograd, 1991.
- JSG – ur. Pavešić, S., *Jezični savjetnik s gramatikom*, Zagreb: Matica hrvatska, 1971.
- P60 – *Pravopis srpskohrvatskoga književnog jezika (sa pravopisnim rečnikom)*, Novi Sad: Matica srpska; Zagreb: Matica hrvatska, 1960.
- PBJ – Halilović, S., *Pravopis bosanskoga jezika*, Sarajevo: Preporod, 1996.
- PHJ – Anić, V., Silić, J., *Pravopis hrvatskoga jezika*, Zagreb: Novi Liber, Školska knjiga, 2001.
- PP77 – Marković, S., Ajanović, M., Diklić, Z., *Pravopisni priručnik srpskohrvatskog – hrvatskosrpskog jezika*, Sarajevo: Svjetlost, 1977.
- PSJ – Pešikan, M., Jerković, J., Pižurica, M., *Pravopis srpskoga jezika*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva; Novi Sad: Matica srpska, 2005.
- RBJ – ur. Čedić, I., *Rječnik bosanskog jezika*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 2007.
- RHJ (Anić) – Anić, V., *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb: Novi Liber, 2006.
- RHJ (Šonje) – ur. Šonje, J., *Rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža i Školska knjiga, 2000.
- RSJ – *Rečnik srpskoga jezika*, Novi Sad: Matica srpska, 2007.

II.

- Babić, Ham, Moguš (2005) – Babić, S., Ham, S., Moguš, M., *Hrvatski školski pravopis*, Zagreb: Školska knjiga.
- Babić (2002) – Babić, S., *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku (treće, poboljšano izdanje)*, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Nakladni zavod Globus.
- Babić, Brozović, Škarić, Težak (2007) – Babić, S., Brozović, D., Škarić, I., Težak, S., *Glasoni i oblici hrvatskoga književnoga jezika*, Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Barić i dr. (1997) – Barić, E. i dr., *Hrvatska gramatika (II. promijenjeno izdanje)*, Zagreb: Školska knjiga.

- Brabec, Hraste, Živković (1968) – Brabec, I., Hraste, M., Živković, S., *Gramatika hrvatskosrpskoga jezika (VIII, neizmijenjeno izdanje)*, Zagreb: Školska knjiga.
- Brodnjak (1991) – Brodnjak, V., *Razlikovni rječnik srpskog i hrvatskog jezika*, Zagreb: Školske novine.
- Čedić (2001b) – Čedić, I., *Osnovi gramatike bosanskog jezika*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu.
- Čedić (2008) – Čedić, I., *Rječnik anglicizama u bosanskom jeziku*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu.
- Ham (2007) – Ham, S., *Školska gramatika hrvatskoga jezika*, Zagreb: Školska knjiga.
- Katičić (2002) – Katičić, R., *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika (treće, poboljšano izdanje)*, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Nakladni zavod Globus.
- Maretić (1963) – Maretić, T., *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika (treće, nepromijenjeno izdanje)*, Zagreb: Matica hrvatska.
- Silić, Pranjkić (2005) – Silić, J., Pranjkić, I., *Gramatika hrvatskoga jezika (za gimnazije i visoka učilišta)*, Zagreb: Školska knjiga.
- Simić (2006) – Simić, R., *Srpski pravopis (II izdanje)*, Beograd: Jasen.
- Simić, Jovanović (2007) – Simić, R., Jovanović, J., *Mala srpska gramatika*, Beograd: Jasen.
- Stevanović I (1964) – Stevanović, M., *Savremeni srpskohrvatski jezik I (uvod, fonetika, morfologija)*, Beograd: Izdavačka ustanova Naučno delo.
- Stevanović II (1969) – Stevanović, M., *Savremeni srpskohrvatski jezik II (sintaksa)*, Beograd: Naučna knjiga.
- Težak, Babić (2005) – Težak, S., Babić, S., *Gramatika hrvatskoga jezika (priručnik za osnovno jezično obrazovanje) (15. izdanje)*, Zagreb: Školska knjiga.
- Vuković (1974) – Vuković, J., *Istorija srpskohrvatskog jezika (I dio, uvod i fonetika)*, Beograd: Naučna knjiga.

(Ostala literatura)

- Babić M. (2000) – Babić, M., *Sintaksički oblik retoričkog pitanja sa riječcom li*, u: *Radovi Filozofskog fakulteta Srpsko Sarajevo*, knjiga II, Srpsko Sarajevo: Filozofski fakultet Srpsko Sarajevo, 25-44.
- Babić (1962) – Babić, S., *Žigosani sufiks -telj*, Jezik, X/4, Zagreb, 113-116.
- Babić (1993) – Babić, S., *O lomovima hrvatskoga književnog jezika*, Jezik, XL/5, Zagreb, 135-141.
- Babić (1997) – Babić, S., *Hrvatski književni jezik u Bosni i Hercegovini*, Jezik, XLV/1, Zagreb, 29-34.
- Babić (1998a) – Babić, S., *O Guberininima pogledima na hrvatsko-srpske jezične razlike*, Jezik, XLV/5, Zagreb, 176-182.
- Babić (1998b) – Babić, S., *Glasovi je/e iza pokrivenoga r*, Jezik, XLVI/1, Zagreb, 4-14.
- Babić (1999a) – Babić, S., *Standardizacija – stabilizacija književnoga jezika*, u: *Norme i normiranje hrvatskoga standardnoga jezika*, Zagreb: Matica hrvatska, 212-234.

- Babić (1999b) – Babić, S., *Problem norme u hrvatskom književnom jeziku*, u: *Norme i normiranje hrvatskoga standardnoga jezika*, Zagreb: Matica hrvatska, 182-202.
- Babić (2000a) – Babić, S., *Polovica ili polovina kao pitanje*, *Jezik*, XLVII/4, Zagreb, 152-155.
- Babić (2000b) – Babić, S., *Kritični trenutci hrvatske jezične kulture*, *Jezik*, XLVII/5, Zagreb, 166-179.
- Babić (2001) – Babić, S., *Pravopisna rješenja treba birati prema razlozima*, *Jezik*, XLVIII/2, Zagreb, 55-60.
- Babić (2003) – Babić, S., *O licu, osobi i pogrješkama u jeziku*, *Jezik*, L/1, Zagreb, 37-39.
- Babić (2004) – Babić, S., *Zbrka oko hrvatskoga jezičnog standarda*, *Jezik*, LI/2, Zagreb, 46-49.
- Baotić (1999) – Baotić, J., *Standardni jezici štokavskog narječja*, u: *Simpozij o bosanskom jeziku (posebna izdanja, knj. 10)*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 89-95.
- Baotić (2001) – Baotić, J., *Jezik u procesu integracije i dezintegracije društvene zajednice*, u: *Jezik i demokratizacija (posebna izdanja, knj. 12)*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 203-212.
- Baotić (2005) – Baotić, J., *Književnojezička politika 1970-1990 – borba za zajedništvo i ravnopravnost*, u: *Jezik u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu; Oslo: Institut za istočnoevropske i orijentalne studije, 435-477.
- Bašić (1994) – Bašić, N., *Nasilna kroatizacija*, *Jezik*, XLI/5, Zagreb, 157-160.
- Bašić (1999) – Bašić, N., *Sport i šport u hrvatskome*, *Jezik*, XLVII/2, Zagreb, 52-62.
- Bašić (2000a) – Bašić, N., *Uvod u nastanak Guberina-Krstićevih Razlika*, *Jezik*, XLVIII/4, Zagreb, 121-134.
- Bašić (2000b) – Bašić, N., *Odjeci Guberina-Krstićevih Razlika u hrvatskome jeziku i jezikoslovlju*, *Jezik*, XLVII/5, Zagreb, 179-194.
- Belaj (2005) – Belaj, B., *O nekim aktualnim problemima pravopisne i leksičke norme u hrvatskom jeziku*, u: *Norma i kodifikacija crnogorskog jezika*, Cetinje: Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje, 319-335.
- Belić (2000) – Belić, A., *O različitim pitanjima savremenog jezika* (prir. D. Gortan-Premk), Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstava – Novi Sad: Budućnost.
- Bošković (1935) – Bošković, R., *O leksičkoj i stilskoj diferencijaciji srpskoga i hrvatskoga književnog jezika*, *Naš jezik*, III, Beograd, 277-282.
- Brborić (2000) – Brborić, B., *O jezičkom raskolu (Sociolingvistički ogledi I)*, Beograd: CPL; Novi Sad: Prometej.
- Brborić (2001a) – Brborić, B., *Trojezičnost i/ili jednojezičnost*, u: *Jezik i demokratizacija*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 55-68.
- Brborić (2001b) – Brborić, B., *S jezika na jezik (Sociolingvistički ogledi II)*, Beograd: CPL; Novi Sad: Prometej.
- Brozović (1978) – Brozović, D., *O jeziku u zakonima i o zakonima jezika*, *Jezik*, XXVI, Zagreb, 13-23.
- Brozović (1995) – Brozović, D., *Stanje i zadatci jezikoslovne kroatistike*, *Jezik*, LXIII/1, Zagreb, 161-176.

- Brozović (1998a) – Brozović, D., *Aktualna kolebanja hrvatske jezične norme u slavenskoj i europskoj svjetlu*, Jezik, LXV/5, Zagreb, 161-176.
- Brozović (1998b) – Brozović, D., *Refleks starohrvatskoga dugog jata u hrvatskoj slovo-pisu*, Jezik, LXVI, Zagreb, 1-4.
- Brozović (1999a) – Brozović, D., *O općim jezičnim i izvanjezičnim uvjetovanostima standardnoštokavske pravopisne problematike sa stanovišta njezina historijata i suvremenoga stanja*, u: *Norme i normiranje hrvatskoga standardnoga jezika*, Zagreb: Matica hrvatska, 127-139.
- Brozović (1999b) – Brozović, D., *Odnos hrvatskoga i bosanskoga odnosno bošnjačkoga jezika*, Jezik, XLVII/1, Zagreb, 13-16.
- Brozović (2000) – Brozović, D., *Mučna razmatranja o pravopisnim nevoljama*, Jezik, XLVII/5, Zagreb, 161-166.
- Brozović (2001) – Brozović, D., *Lingvistički nazivi na srednjojužnoslavenskom području*, u: *Jezik i demokratizacija (posebna izdanja, knj. 12)*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 25-32.
- Brozović (2002) – Brozović, D., *Jezik kao bitna odrednica kulturnog identiteta*, Jezik, XLIX/3, Zagreb, 82-91.
- Brozović (2003) – Brozović, D., *Genetskolingvistički i sociolingvistički kriteriji u sistematizaciji južnoslavenskih idioma, s posebnim obzirom na Bosnu i Hercegovinu*, Jezik, L/1, Zagreb, 1-6.
- Brozović (2004) – Brozović, D., *O pravim problemima hrvatskoga pravopisa*, Jezik, LI/5, Zagreb, 177-181.
- Brozović (2006) – Brozović, D., *Neka bitna pitanja hrvatskoga jezičnog standarda*, Zagreb: Školska knjiga.
- Bugarski (1972) – Bugarski, R., *Jezik i lingvistika*, Beograd: Nolit.
- Bugarski (1993) – Bugarski, R., *Lingvistika o čovjeku*, Beograd: Prosveta.
- Bugarski (1996) – Bugarski, R., *Jezičke razlike*, u: *Srpski jezik*, godina I, broj 1/1-2, Beograd: Naučno društvo za negovanje i proučavanje srpskog jezika, Studije srpske i slovenske, Filozofski fakultet u Beogradu i Filozofski fakultet u Nikšiću, 399-403.
- Čedić (1991) – Čedić, I., *Tuđice u školskoj praksi*, Književni jezik, XX/1-2, Sarajevo, 118-122.
- Čedić (1999) – Čedić, I., *Jedna karakteristična crta bosanskog jezika*, u: *Simpozij o bosanskom jeziku (posebna izdanja, knj. 10)*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 7-8, 117-121.
- Čedić (2001a) – Čedić, I., *Bosanskohercegovački standardnojezički izraz – bosanski jezik*, u: *Jezik i demokratizacija*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 69-77.
- Čedić (2005) – Čedić, I., *Pisana riječ i jezičke norme u Bosni i Hercegovini*, u: *Standardna novoštokavština i bosanskohercegovačka jezička situacija*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 112-173.
- Čedić (2007) – Čedić, I., *Neke osobine jezičkih normi bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika*, Književni jezik, XXIII/1, Sarajevo, 42-49.

- Čorić (1998) – Čorić, B., *Anatomija naopake hrvatske jezičke politike*, u: *Srpski jezik*, godina III, broj 3/1-2, Beograd: Naučno društvo za negovanje i proučavanje srpskog jezika, Studije srpske i slovenske, Filozofski fakultet u Beogradu i Filozofski fakultet u Nikšiću, 551-559.
- Durić (2005) – Durić, R., *Turcizmi ili orijentalizmi: tuđice ili usvojenice, njihov status u normiranju bosanske leksike na modelu poređenja rječnika bosanskog sa rječnicima srpskog, hrvatskog i crnogorskog jezika*, u: *Norma i kodifikacija crnogorskog jezika*, Cetinje: Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje, 273-302.
- Dorđić (1935) – Dorđić, P., *Hronika ili kronika*, Naš jezik, III, Beograd, 86-87.
- Gustavsson (2001) – Gustavsson, S., “Srbizmi” u hrvatskome standardnom jeziku – znanstveni i emocionalni problem, u: *Jezik i demokratizacija (posebna izdanja, knj. 12)*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 285-297.
- Hadžagić (1999) – Hadžagić, A., *Duži oblici dativa i lokativa*, Didaktički putokazi, V/17, Zenica, 67-69.
- Halilović (1991) – Halilović, S., *Bosanski jezik*, Sarajevo: Biblioteka Ključanin.
- Halilović (1999) – Halilović, S., *O standardizaciji bosanskoga jezika*, u: *Simpozij o bosanskom jeziku (posebna izdanja, knj. 10)*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 97-103.
- Halilović (2001) – Halilović, S., *Morfološka norma bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika – osobenosti i tendencije*, u: *Jezik i demokratizacija (posebna izdanja, knj. 12)*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 307-318.
- Halilović (2003) – Halilović, S., *Bosanska, hrvatska, srpska i crnogorska pravopisna norma (opće značajke i tendencije)*, Književni jezik, XXI/1, Sarajevo, 32-39.
- Ham (1999) – Ham, S., *Osoba, osobno, neosobno*, Jezik, XLVI/3, Zagreb, 94-103.
- Ham (2000) – Ham, S., *Pravopisu – ponosu! Ili Pravopisu – po nosu!*, Jezik, XLVII/4, Zagreb, 134-152.
- Ham (2001a) – Ham, S., *Pravopisna, morfo(no)loška i leksička zbrka*, Jezik, XLVIII/2-3, Zagreb, 61-74, 96-98.
- Ham (2001b) – Ham, S., *Može li osoba umjesto lica biti glagolska kategorija?*, Jezik, XLVIII/1, Zagreb, 19-27.
- Hudeček, Vukojević (2007) – Hudeček, L., Vukojević, L., *Da li, je li i li – normativni status i raspodjela*, Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, knj. 33, Zagreb.
- Huković (1999) – Huković, M., *Bosanski jezik u procijepu varijanata*, u: *Simpozij o bosanskom jeziku (posebna izdanja, knj. 10)*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 221-224.
- Isaković (1996) – Isaković, A., *Slovo o bosanskom jeziku*, Didaktički putokazi, br. 3, Zenica, 3-6.
- Jahić (1999) – Jahić, Dž., *Lingvistički i kulturno-historijski izvori bosanskog jezika – Glavna problemska pitanja*, u: *Simpozij o bosanskom jeziku (posebna izdanja, knj. 10)*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 25-30.
- Jelaska, Hržica (2002) – Jelaska, Z., Hržica, G., *Poteškoće u učenju srodnih jezika: prevođenje sa srpskoga na hrvatski*, Jezik, XLIX/3, Zagreb, 91-104.

- Kajan (1999) – Kajan, I., *Jezik Bošnjaka izvan Bosne i Hercegovine*, u: *Simpozij o bosanskom jeziku (posebna izdanja, knj. 10)*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 165-168.
- Kalmeta (1978) – Kalmeta, R., *Imenice okolina, okolica i okoliš u zemljopisnom znanstvenom jeziku*, *Jezik*, br. 26, 48-53.
- Kamber (1999) – Kamber, A., *Tuđa leksika u bosanskome jeziku – tuđice*, u: *Simpozij o bosanskom jeziku (posebna izdanja, knj. 10)*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 145-153.
- Karadža (1999) – Karadža, M., *Sociolingvistički aspekti jezičke situacije u Bosni i Hercegovini*, u: *Simpozij o bosanskom jeziku (posebna izdanja, knj. 10)*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 31-39.
- Katičić (1992) – Katičić, R., *Novi jezikoslovni ogledi*, Zagreb: Školska knjiga.
- Katičić (1995) – Katičić, R., *Hrvatski jezik u svijetu*, *Jezik*, XLVIII/1, Zagreb, 15-23.
- Katičić (2004) – Katičić, R., *Hrvatski jezični standard*, *Jezik*, LI/2, Zagreb, 49-60.
- Katičić (2005) – Katičić, R., *Pogled na standardizaciju bošnjačkoga, crnogorskoga, hrvatskoga i srpskoga jezika*, u: *Norma i kodifikacija crnogorskog jezika*, Cetinje: Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje, 35-43.
- Katnić-Bakaršić (1999) – Katnić-Bakaršić, M., *Jezična prava između teorije i prakse u više-nacionalnim zajednicama – Analiza novijih dokumenata Vijeća Europe i UNESCO-a*, u: *Simpozij o bosanskom jeziku (posebna izdanja, knj. 10)*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 47-51.
- Katnić-Bakaršić (2001) – Katnić-Bakaršić, M., *Stilistika (priručnik za studente)*, Sarajevo: Ljiljan.
- Klikovac (2008) – Klikovac, D., *Jezik i moć (Ogledi iz sociolingvistike i stilistike)*, Beograd: Biblioteka XX vek.
- Kordić (1995) – Kordić, S., *Relativna rečenica*, Zagreb: Hrvatsko filološko društvo.
- Kovačec (2004) – Kovačec, A., *Izazovi globalizacije i hrvatski jezični standard*, *Jezik*, LI/2, Zagreb, 60-66.
- Kovačević (1992) – Kovačević, M., *Kroz sintagme i rečenice (I izdanje)*, Sarajevo: Svjetlost.
- Kovačević (1996) – Kovačević, M., *Složena rečenica s nezavisnom relativnom klauzom*, u: *Srpski jezik*, serija I, godina I, br. 1-2, Beograd: Naučno društvo za negovanje i proučavanje srpskog jezika, Studije srpske i slovenske, Filozofski fakultet u Beogradu i Filozofski fakultet u Nikšiću, 78-89.
- Kovačević (2001) – Kovačević, M., *Jedan ili tri jezika?*, u: *Jezik i demokratizacija (posebna izdanja, knj. 12)*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 33-44.
- Kunzmann-Müller (2001) – Kunzmann-Müller, B., *Tipovi jezičnih promjena u hrvatskom suvremenom jeziku*, u: *Drugi hrvatski slavistički kongres, Zbornik radova I*, Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, 511-518.
- Lisac (1999) – Lisac, J., *Leksička norma i hrvatska narječja*, u: *Norme i normiranje hrvatskoga standardnoga jezika*, Zagreb: Matica hrvatska, 246-259.

- Lisac (2001) – Lisac, J., *Nacionalno u srednjojužnoslavenskim i drugim idiomima*, u: *Jezik i demokratizacija (posebna izdanja, knj. 12)*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 95-100.
- Lončarić (2005) – Lončarić, M., *Odnosi među standardnim jezicima*, u: *Norma i kodifikacija crnogorskog jezika*, Cetinje: Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje, 409-423.
- Mamić (1983) – Mamić, M., *Grčke riječi u južnoslavenskim jezicima*, Jezik, br. 1, Zagreb, 3-8.
- Mamić (2004) – Mamić, M., *Hrvatsko pravno nazivlje (članci i rasprave)*, Zadar: Lin-Cro.
- Marojević (1996) – Marojević, R., *Srpski jezik u porodici slovenskih jezika*, u: *Srpski jezik*, serija I, godina I, br. 1-2, Beograd: Naučno društvo za negovanje i proučavanje srpskog jezika, Studije srpske i slovenske, Filozofski fakultet u Beogradu i Filozofski fakultet u Nikšiću, 334-342.
- Marojević (2001) – Marojević, R., *Rat za srpski jezik i pravopis (lingvistički ogleđi iz fonologije i ortografije)*, Beograd: Srpski fond slovenske pismenosti i slovenske kulture; Beograd: Trebnik; Podgorica: Unireks; Banja Luka: Media centar Prelom.
- Marojević (2005) – Marojević, R., *Srpski književni jezik i njegovi varijeteti*, u: *Norma i kodifikacija crnogorskog jezika*, Cetinje: Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje, 305-318.
- Miletić (2003a) – Miletić, J., *Nedostatci novoga kaznenopravnoga nazivlja*, Jezik, L/4, Zagreb, 133-140.
- Miletić (2003b) – Miletić, J., *Hrvatsko kaznenopravno nazivlje*, Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, knj. 29, Zagreb, 407-413.
- Muratagić-Tuna (2005) – Muratagić-Tuna, H., *Bosanski, hrvatski, srpski aktuelni pravopisi (sličnosti i razlike)*, Sarajevo: Bosansko filološko društvo.
- Mønnesland (2001) – Mønnesland, S., *Sociolingvistička situacija deset godina poslije raspada Jugoslavije*, u: *Jezik i demokratizacija (posebna izdanja, knj. 12)*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 17-24.
- Mønnesland (2005) – Mønnesland, S., *Od zajedničkog standarda do trostandardne situacije*, u: *Jezik u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu; Oslo: Institut za istočnoevropske i orijentalne studije, 481-524.
- Nametak (1964) – Nametak, A., *Narodni nazivi mjeseci u BiH*, Jezik, XI, 83-86.
- Nezirević (1999) – Nezirević, M., *Romanizmi u bosanskom jeziku*, u: *Simpozij o bosanskom jeziku (posebna izdanja, knj. 10)*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 135-144.
- Palić (1999) – Palić, I., *Osobnosti gramatičke norme bosanskog, hrvatskog i srpskog standardnog jezika*, Forum Bosne, 5/99, 227-245.
- Pekmez (1999) – Pekmez, M., *Jezik i školstvo*, u: *Simpozij o bosanskom jeziku (posebna izdanja, knj. 10)*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 225-233.
- Pranjković (1996) – Pranjković, I., *Temeljna načela jezične pravilnosti*, Kolo, V/4, Zagreb, 5-12.
- Pranjković (2001) – Pranjković, I., *Za demokratizaciju hrvatske ortoepske norme*, u: *Jezik i demokratizacija (posebna izdanja, knj. 12)*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 299-306.

- Popović (1966) – Popović, Lj., *Predložki izrazi u savremenom srpskohrvatskom jeziku*, Naš jezik, nova serija, knj. XV, sv. 3-4, Beograd.
- Radovanović (1996) – Radovanović, M., *Faze (dez)integracije srpske standardnojezičke norme*, u: *Srpski jezik*, serija I, godina I, br. 1-2, Beograd: Naučno društvo za negovanje i proučavanje srpskog jezika, Studije srpske i slovenske, Filozofski fakultet u Beogradu i Filozofski fakultet u Nikšiću, 404-408.
- Radovanović (2001) – Radovanović, M., *Standardni jezik, njegove varijante, subvarijante i urbano-regionalne realizacije (raslojavanje i promovisanje)*, u: *Jezik i demokratizacija (posebna izdanja, knj. 12)*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 169-178.
- Remetić (2001) – Remetić, S., *S jednog jezika na tri: premoć politike nad lingvistikom*, u: *Jezik i demokratizacija (posebna izdanja, knj. 12)*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 45-54.
- Ristić (2006) – Ristić, S., *Raslojenost leksike srpskog jezika i leksička norma*, Beograd: Institut za srpski jezik SANU (monografije 3).
- Rittgasser (2003) – Rittgasser, S., *Mijene u leksiku hrvatskoga jezika*, Jezik, L/1, Zagreb, 6-14.
- Rizvić (1999) – Rizvić, M., *Bosna i Bošnjaci jezik i pismo*, Sarajevo: Preporod.
- Samardžija (1997) – Samardžija, M., *Utjecaj sociolingvističkih mijena na leksik hrvatskoga jezika u XX. stoljeću*, Croatia, sv. 45-46, Zagreb, 177-192.
- Samardžija (2001) – Samardžija, M., *Deideologizacija kao uzrok nekim promjenama u leksiku hrvatskoga standardnog jezika potkraj XX. stoljeća*, u: *Jezik i demokratizacija (posebna izdanja, knj. 12)*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 319-322.
- Silić (1999a) – Silić, J., *Leksik i norma*, u: *Norme i normiranje hrvatskoga standardnoga jezika*, Zagreb: Matica hrvatska, 282-292.
- Silić (1999b) – Silić, J., *Hrvatski jezik kao sustav i kao standard*, u: *Norme i normiranje hrvatskoga standardnoga jezika*, Zagreb: Matica hrvatska, 235-245.
- Silić (1999c) – Silić, J., *Nekoliko misli o normi*, u: *Norme i normiranje hrvatskoga standardnoga jezika*, Zagreb: Matica hrvatska, 203-211.
- Silić (2001) – Silić, J., *Hrvatski i srpski jezik*, u: *Zbornik Zagrebačke slavističke škole*, Zagreb, 147-155.
- Simić (2000) – Simić, R., *Osnovi sintakse srpskoga jezika*, Beograd: Naučno društvo za negovanje i proučavanje srpskog jezika; Nikšić: Jasen.
- Simić (2008) – Simić, R., *Savremeno stanje i zadaci srbistike*, u: *Srpski jezik u (kon)tekstu*, Kragujevac, 11-18.
- Stakić (1996) – Stakić, M., *Derivacioni morfonološki dubleti u srpskom jeziku*, u: *Srpski jezik*, serija I, godina I, br. 1-2, Beograd: Naučno društvo za negovanje i proučavanje srpskog jezika, Studije srpske i slovenske, Filozofski fakultet u Beogradu i Filozofski fakultet u Nikšiću, 149-162.
- Šator (1998) – Šator, M., *Prednost domaćim riječima*, Didaktički putokazi, IV/10, Zenica, 15-16.

- Šator (1999) – Šator, M., *Principi standardizacije bosanskoga jezika*, u: *Simpozij o bosanskom jeziku (posebna izdanja, knj. 10)*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 105-115.
- Šator (2001) – Šator, M., *Od Kallayevog monocentrizma do policentričnih jezičkih standarda*, u: *Jezik i demokratizacija (posebna izdanja, knj. 12)*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 149-161.
- Šipka (2001a) – Šipka, M., *Standardni jezik i nacionalni odnosi u Bosni i Hercegovini (1850–2000) (dokumenti)*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu.
- Šipka (2001b) – Šipka, M., *Naziv jezika kao ustavnopravna kategorija*, u: *Jezik i demokratizacija (posebna izdanja, knj. 12)*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 121-136.
- Šipka (2005) – Šipka, M., *Kultura govora*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu.
- Šipka (2006) – Šipka, M., *Jezik i politika*, Beograd: Beogradska knjiga.
- Škarić (1994) – Škarić, I., *Hrvatski jezik danas*, Jezik, XLI/4, Zagreb, 97-103.
- Tafra (1996) – Tafra, B., *Blisko značni odnosi u leksiku*, Filologija, 26, Zagreb, 73-84.
- Tafra (1999) – Tafra, B., *Povijesna načela normiranja leksika*, u: *Norme i normiranje hrvatskoga standardnoga jezika*, Zagreb: Matica hrvatska, 260-281.
- Tafra (2000) – Tafra, B., *Lice i osoba*, Jezik, XLVII/3, Zagreb, 95-105.
- Tafra (2003a) – Tafra, B., *(Ne)osobno o licu*, Jezik, L/1, Zagreb, 35-37.
- Tafra (2003b) – Tafra, B., *Preispitivanje hrvatske jezične norme*, Jezik, L/2, Zagreb, 48-58.
- Tafra (2004) – Tafra, B., *Dopune hrvatskoj gramatici*, Jezik, LI/5, Zagreb, 169-176.
- Tanasić (2001) – Tanasić, S., *Jezička situacija u Bosni i Hercegovini: Komunikacijsko jedinstvo i upadljiva simbolička razvedenost, s naglaskom na problematici u školstvu*, u: *Jezik i demokratizacija (posebna izdanja, knj. 12)*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 249-259.
- Tošović (2002) – Tošović, B., *Funkcionalni stilovi*, Beograd: Beogradska knjiga.
- Turk (2001) – Turk, M., *Tvorbene značajke kalkiranih imenica*, Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, knj. 27, Zagreb, 267-280.
- Vajzović (2001) – Vajzović, H., *Savremena jezička situacija u Bosni i Hercegovini – komunikativna i simbolička funkcija jezika*, u: *Jezik i demokratizacija (posebna izdanja, knj. 12)*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 79-93.
- Vajzović (2008) – Vajzović, H., *Jezik i nacionalni identitet (sociolingvističke teme)*, Sarajevo: Fakultet političkih nauka.
- Valjevac (1999) – Valjevac, N., *Ekstralingvistički faktori u jeziku*, u: *Simpozij o bosanskom jeziku (posebna izdanja, knj. 10)*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 53-66.
- Valjevac (2001) – Valjevac, N., *Uloga psihičkih činilaca u (pre)oblikovanju standardnojezičke norme*, u: *Jezik i demokratizacija (posebna izdanja, knj. 12)*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 225-248.
- Valjevac (2005a) – Valjevac, N., *Standardna novoštokavština i jezička situacija u Bosni i Hercegovini*, Radovi Instituta za jezik u Sarajevu, XVII, Sarajevo.

- Valjevac (2005b) – Valjevac, N., *Standardnojezička norma između tradicije, politike i prakse*, u: *Norma i kodifikacija crnogorskog jezika*, Cetinje: Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje, 425-440.
- Vasiljeva (2005) – Vasiljeva, Lj., *Normiranje jezičnih standarda u štokavskom dijasistemu*, u: *Norma i kodifikacija crnogorskog jezika*, Cetinje: Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje, 75-87.
- Vratović (1983) – Vratović, V., *Europa ili Evropa*, Jezik, god. 31, Zagreb, 8-14.
- Vratović (2000) – Vratović, V., *Početo h ili k u riječima grčkoga podrijetla*, Jezik, XLVII/5, Zagreb, 194-196.
- Vukomanović (2001) – Vukomanović, S., *O jezičnoj i etničkoj netoleranciji*, u: *Jezik i demokratizacija (posebna izdanja, knj. 12)*, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu, 101-119.
- Znika (1994) – Znika, M., *Koji i što ga*, Jezik, XLI/5, 134-141.
- Znika (2005) – Znika, M., *Status glagolskih pridjeva*, Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, knj. 31, Zagreb, 429-440.

Sažetak

Raspad jugoslavenske države 90-ih godina XX stoljeća doveo je i do raskola dotad zajedničkog standardnog *srpskohrvatskog* ili *hrvatskosrpskog* jezika, te su tako nastala četiri jezička standarda: bosanski, hrvatski, srpski i crnogorski jezik. Za razliku od susjednih država, gdje je po većinskom narodu proglašen i službeni jezik, u multietničkoj Bosni i Hercegovini svaka nacionalna zajednica prihvatila je svoj nacionalni jezički standard. Tako se u Federaciji BiH službena dokumentacija objavljuje u tri verzije: bosanskim, hrvatskim i srpskim jezikom.

Predmet ovoga rada jeste kontrastivna analiza bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika u zakonima Federacije BiH. Zadaci rada jesu izdvojiti jezičke razlike po gramatičkim nivoima i na leksičkom planu, te utvrditi njihovu podudarnost s kodifikacijskom normom datih jezika. Cilj rada je rasvijetliti ostvarivanje trojezičke standardnosti u službenoj upotrebi.

Na fonetskom nivou uočene su razlike koje se tiču vokalskih alternacija *a/o*, *a/u*, *a/e*, nepostojanog *a*, pokretnih (fakultativnih) vokala, prijevoja vokala, refleksa jata, jotovanja, redukcije suglasnika, gubljenja suglasnika, ostalih alternacija (adaptacije pojedinih glasova u riječima stranoga porijekla – iz grčkog, latinskog, francuskog) i glasa *h*. Najveći broj razlika na morfološkom nivou pojavljuje se u kategoriji imenica, što je i očekivano, jer je administrativni stil na gramatičkom planu nominalni. Načinjene su razlike u rodu imenica, u upotrebi umetka *-ov/-ev-* u mn. imenice *put*, a najviše je razlika u tvorbi imenica. U kategoriji pridjeva sve razlike odnose se na njihovu tvorbu, te je najčešće nepodudaranje u upotrebi adjektiviziranih glagolskih pridjeva na *-iran*, *-ovan* i *-isan*, i pridjeva na *-ioni* i *-ijski*. Kako se administrativni stil ne odlikuje pronominalnošću, tako se i u ovim izvorima susreće mali broj zamjenica kod kojih se izdvaja različita upotreba likova *ko* i *tko*, partikula *-zi-* u prisvojnoj zamjenici *njen/njezin*, kraći ili duži oblik *kog(a)/kojeg*. Kao i kod imenica i pridjeva, i kod glagola se najčešće pojavljuju razlike vezane za završetke *-irati*, *-ovati* i *-isati*, zatim za tvorbu gl. prid. trp. nastavcima *-t* ili *-n*, npr. *izdat/izdan*. Završeci priloga *-no*, *-ice*, *-ačno*, *-ce* pojavit će se kao distinktivna crta u izvorima. Na sintaksičkom nivou razlike među tekstovima ostvaruju se u pogledu reda riječi, upotrebi infinitiva ili konstrukcije *da + prez.*, dopuni imenskoga predikata, vezničkih sredstava i prijedložnih izraza.

Na osnovu postavljenih kriterija sve leksičke razlike podijelili smo u nekoliko grupa: prvu grupu sačinjavaju parovi čiji su članovi riječ domaće-ga porijekla i riječ stranoga porijekla, drugu grupu čine riječi odranije poznate po varijantskoj srpsko-hrvatskoj polarizaciji (tzv. srbizmi i kroatizmi), u trećoj skupini su riječi sa različitim značenjem u određenim standardima ili kontekstualni sinonimi, četvrta grupa razmatra pojave sa različitom frekvencijom (stilski neutralne jedinice i njene stilske zamjene), i posljednja, peta skupina leksičkih razlika veže se za pravnu terminologiju i pravni jezik.

Ovaj jedinstveni slučaj u svijetu da se jedan tekst prilagođava i štampa u tri verzije i tako zadovoljava nacionalne jezičke osjećaje pripadnika različitih zajednica u BiH nosi sa sobom i određene manjkavosti, gledano i sa društvenog i sa jezičkog aspekta.

Summary

The breakup of the state of Yugoslavia in the 90s of the 20th century caused the split of the previously common standard *Serbo-Croatian* or *Croatian-Serbian language*, and therefore four language standards came into existence: the Bosnian language, the Croatian language, the Serbian language and the Montenegrin language. Unlike the neighboring countries, where the official language was declared based on the majority ethnic group, in multiethnic Bosnia and Herzegovina each ethnic community accepted its national language standard. Hence, official documentation in the Federation of BiH is published in three versions: the Bosnian, Croatian and Serbian languages.

The subject matter of this paper is a contrastive analysis of the Bosnian, Croatian and Serbian languages in the laws of the Federation of BiH. The tasks of the paper are to sort out the language differences by the grammatical levels and the lexical aspect as well, and also to determine their congruence with the codification norms of the given languages. The objective of the paper is to clarify the materialization of three-language standardness in the official usage.

At the phonetic level the differences have been noticed in the vowel alternations *a/o*, *a/u*, *a/e*, unstable *a*, movable (facultative) vowels, ablaut of vowels, reflex of *yat*, *jotovanje*, reduction of consonants, merging of consonants, other alternations (adaptation of some sounds in words of foreign origin – from Greek, Latin, French) and sound *h*. The largest number of differences at the morphological level appears in the category of nouns, which is expected, because the administrative style at the grammar level is a nominal one. The differences have been made in the gender of nouns, in the usage of the insertion *-ov/-ev-* in plural of the noun *put* (*road*), and the biggest differences are in the formation of substantives. In the category of adjectives all differences refer to their formation, and the most frequent incongruity is in the usage of adjectivized participles ending with *-iran*, *-ovan* and *-isan*, and adjectives ending with *-ioni* and *-ijski*. Since the administrative style is not characterized with pronouns, there is a small number of pronouns in such sources, among which the different usage of the following is in the foreground: *ko* and *tko* (who), particle *-zi-* in the

possessive pronoun *njen/njezin* (her), shorter or longer form *kog(a)/kojeg* (whom). Just like with nouns and adjectives, the differences with verbs are associated with the endings *-irati*, *-ovati* and *-isati*, then to the formation of the past participle with the endings *-t* or *-n*, for instance *izdat/izdan* (issued). The endings of adverbs *-no*, *-ice*, *-ačno*, *-ce* appear as a distinctive feature in the sources. At the syntactic level the differences in texts happen with regard to the word order, the usage of infinitive or construction *da + present*, nominal predicate, conjunctions and adverbial expressions.

Based on the defined criteria we have divided all lexical differences in several groups: the first group consists of pairs of which the members are words of domestic origin and words of foreign origin, the second group consists of words that are known before for their variant Serbo-Croatian polarization (so called *Serbianisms* and *Croatisms*), the third group includes words with different meanings in certain standards or contextual synonyms, the fourth group considers phenomena with a different frequency (stylistically neutral unit and its stylistic substitutes) and the last one, the fifth group of lexical differences is associated with the legal terminology and legal language.

This unique case in the world to adapt and print one text in three versions in order to satisfy three ethnical language feelings of members of different communities in BiH contains certain deficiencies both from the social and language point of view.

Резюме

Распад югославского государства, произошедший в 1990-е годы результировал и распадом, до того времени совместного, нормативного *сербохорватского* или *хорватскосербского* языка, в следствии чего возникли четыре языковые нормы: боснийский, хорватский, сербский и черногорский языки. В отличие от соседних государств, официальным языком которых провозглашен язык национального большинства, в мультиэтнической Боснии и Герцеговине, каждое из национальных сообществ приняло собственную национальную языковую норму. Следовательно, в Федерации БиГ служебные документы печатаются в трех версиях: на боснийском, хорватском и сербском языках.

Предмет настоящей работы – сопоставительный анализ боснийского, хорватского и сербского языков в законах Федерации БиГ. Задачи работы – выделить языковые различия на грамматических уровнях и в лексическом плане, а также установить их совпадение с кодификационной нормой данных языков. Цель работы – пролить свет на осуществление троязыковой стандартизованности в сфере официального употребления.

На фонетическом уровне обнаружены различия, касающиеся изменений гласных *a/o*, *a/u*, *a/e*, беглого *a*, подвижных (факультативных) гласных, чередования гласных, отражений звука *ять*, йотации, редукции согласных, выпадения согласных и других изменений (приспособление отдельных звуков в словах иностранного происхождения – из греческого, латыни, французского) и звука *h*. На морфологическом уровне подавляющее большинство различий возникает в разряде существительных, что и предвидится, так как официально-деловой стиль является номинальным в грамматическом плане. Различия сделаны в роде существительных, в употреблении инфикса *-ov/-ev-* во множественном числе существительного *put* (русс. путь, дорога), а наиболее различий имеется в образовании существительных. В разряде прилагательных все различия относятся к их образованию, а самым частым является несовпадение между употреблением причастий, оканчивающихся на *-iran*, *-ovan*, *-isan*, которые

подверглись адъективации, и прилагательных, оканчивающихся на *-ioni*, *-ijski*. Поскольку официально-деловой стиль не характеризуется проминальностью, то и в этих источниках встречается небольшое количество местоимений, в которых выделяется различное употребление форм *ko* и *tko* (русс. кто), потом частица *-zi-* в притяжательном местоимении *njen/njezin* (русс. её), краткая или полная форма *kog(a)/kojeg* (русс. которого). Возникают различия не только у существительных и у прилагательных, но и у глаголов; различия эти относятся к окончаниям *-irati*, *-ovati* и *-isati*, к окончаниям *-t* или *-n* при образовании страдательных причастий *izdat/izdan* (русс. выданный, изданный, оформленный). Окончания наречий *-no*, *-ice*, *-ačno*, *-ce* появятся в источниках в качестве отличительной черты. На синтаксическом уровне различия между текстами осуществляются относительно ряда слов, употребления неопределенной формы глагола или конструкции *da+настоящее время глагола*, дополнения именно-го сказуемого, союзных слов и наречных оборотов.

На основе заданных критериев мы разделили все лексические различия на несколько групп: первая группа состоит из паров, членами которой являются слово туземного и слово иностранного происхождения, во вторую группу входят слова уже заранее известные вариантной сербско-хорватской поляризацей (т. н. сербизмы и кроатизмы), третья группа составлена из слов, имеющих различное значение в определенных стандартах или контекстуальные синонимы, четвертая группа рассматривает явления различной частотности (стилистически нейтральные единицы и её стилистические замены), и последняя, пятая группа лексических различий, которая связана с юридической терминологией и с юридическим языком.

Данный случай – единственный в мире: приспособлять и печатать один текст в трех разных версиях и таким способом удовлетворять национально-языковым чувствам членов различных национальных сообществ в БиГ – явление, содержащее в себе и определенные недостатки, с точки зрения как общественной, так и лингвистической.

Imenski indeks

A

Ajanović, M. 161
 Anić, V. 26, 30, 36, 60-62, 64, 65, 68, 70,
 71, 73, 74, 76, 77, 82-87, 93, 94, 103,
 104, 147, 148, 161
 Auburger, L. 20

B

Babić, M. 113, 162
 Babić, S. 13-15, 26, 27, 31, 38, 48, 50,
 51, 53, 55, 61, 65, 67, 69, 70, 72-86,
 90, 91, 93-95, 97, 98, 102-104, 106,
 108, 112, 113, 117, 119, 143, 146,
 161-163
 Baotić, J. 7, 11, 20, 163
 Barić, E. 38, 55, 94, 97, 98, 102, 108,
 117, 118, 161
 Bašić, N. 13, 72, 163
 Belaj, B. 126, 143, 146, 163
 Belić, A. 80, 114, 163
 Boranić, D. 50, 55
 Borković, I. 150
 Bošković, R. 78, 163
 Brabec, I. 112, 162
 Brborić, B. 16-19, 23, 24, 161, 163
 Brodnjak, V. 13, 63, 64, 71, 76-78, 83,
 93-95, 97, 98, 101, 105, 112, 162
 Broz, I. 50, 55
 Brozović, D. 11-13, 15, 16, 23, 38, 48,
 50, 53, 55, 65, 57, 79, 94, 97, 98, 102,
 150, 161, 163, 164
 Bugarski, R. 18, 164

Č

Čedić, I. 21-23, 29, 30, 32, 52, 96, 104,
 108, 117, 161, 162, 164

Ć

Ćorić, B. 18, 35, 39, 63, 64, 108, 165

D

Diklić, Z. 161
 Divković, M. 143
 Durić, R. 14, 19, 21, 22, 165

Đ

Đorđić, P. 165

F

Fekete, E. 18
 Finka, B. 26, 147, 161

G

Gallis, A. 114
 Grčević, M. 20
 Grickat, I. 114
 Grubišić, V. 20
 Guberina, P. 12, 162, 163
 Gustavsson, S. 165

H

Hadžagić, A. 165
 Halilović, S. 7, 15, 21, 22, 24, 26, 27, 39,
 40, 61, 94, 97, 102, 108, 161, 165
 Ham, S. 31, 55, 146, 161, 162, 165
 Hraste, M. 162
 Hržica, G. 166
 Hudeček, L. 112, 113, 165
 Huković, M. 21, 165

I

Isaković, A. 108, 165

Ivić, M. 18
Ivić, P. 17, 161

J

Jahić, Dž. 22, 27, 161, 165
Jelaska, Z. 166
Jerković, J. 161
Jovanović, J. 94, 97, 98, 102, 108, 162

K

Kajan, I. 166
Kalmeta, R. 147, 166
Kamber, A. 166
Karadža, M. 22, 23, 166
Karadžić, V. 114
Katičić, R. 13, 16, 35, 108, 110, 112, 117, 123, 124, 162, 166
Katnić-Bakaršić, M. 60, 166
Klajn, I. 18, 19, 31, 32, 145, 161
Klajn, Ž. 24
Klikovac, D. 19, 166
Konstantin Filozof 22
Kordić, S. 20, 114, 166
Kovačec, A. 166
Kovačević, M. 17-19, 32, 111, 166
Kunzmann-Müller, B. 166

L

Leskin, A. 80
Lisac, J. 167
Lončarić, M. 167

M

Mamić, M. 13, 57, 58, 63, 66, 146, 149, 150, 167
Maretić, T. 31, 114, 162
Marković, S. 161
Marojević, R. 19, 167
Miletić, J. 149, 167
Moguš, M. 26, 55, 161

Mønnesland, S. 18, 21, 23, 155, 167
Muratagić-Tuna, H. 7, 167

N

Nametak, A. 143, 167
Nezirević, M. 167

P

Palić, I. 20, 27, 102, 108, 117, 161, 167
Pavešić, S. 112, 161
Pekmez, M. 167
Pešikan, M. 18, 161
Pižurica, M. 161
Popović, Lj. 35, 94, 97, 108, 117, 168
Potuđer, I. 112
Pranjković, I. 14, 31, 35, 39, 47, 63, 64, 97-99, 108, 111, 114, 162, 168

R

Radovanović, M. 11, 168
Raguž, D. 114
Remetić, S. 17, 19, 20, 168
Ristić, S. 19, 168
Rittgasser, S. 13, 148, 168
Rizvić, M. 22, 168

S

Samardžija, M. 168
Silić, J. 26, 31, 35, 38, 47, 81, 97-99, 105, 108, 110, 111, 146, 156, 161, 162, 168
Simić, R. 32, 67, 94, 97, 98, 102, 108, 162, 168
Skok, P. 80
Stakić, M. 80, 168
Stanojčić, Ž. 35, 94, 97, 108, 117
Stevanović, M. 31, 39, 65, 67, 68, 73, 75, 80, 81, 94, 97, 101, 108, 110, 111, 114, 116, 162

Š

Šamija, B. 13

Šator, M. 21, 22, 169

Šimunović, M. 13

Šipka, M. 11, 17-20, 22-24, 169

Škarić, I. 38, 48, 50, 55, 65, 67, 94, 97,
98, 102, 161, 169

Šonje, J. 36, 58, 61-65, 70, 77, 82-87,
93-96, 103-105, 107, 146-148, 161

T

Tafra, B. 14, 146, 169

Tanasić, S. 169

Težak, S. 13, 31, 38, 48, 50, 51, 53, 55,
65, 67, 94, 97, 98, 102, 108, 117, 119,
161, 162

Tošović, B. 99, 123, 169

Turk, M. 169

V

Vajzović, H. 19, 22, 24, 25, 108, 155,
169

Valjevac, N. 21-24, 52, 70, 169, 170

Vasiljeva, Lj. 170

Vratović, V. 56, 170

Vukojević, L. 112, 113, 165

Vukomanović, S. 170

Vuković, J. 162

Z

Znika, M. 102, 114, 170

Zvrko, H. 108

Ž

Živković, S. 162

Predmetni indeks

A

administrativni stil 46, 47, 60, 67, 97, 99, 114, 123, 152, 171
 administrativno-poslovni stil 47
 administrativno-pravni stil 124
 afrikata 13, 55
 akcen(a)t (naglasak) 38, 79, 111, 118
 akuzativ 110, 115
 alternacija 54, 151, 171
 vokalska 25, 26, 28, 31, 171

B

bosanskohercegovački standardnojezički izraz 10, 11, 20, 21, 25, 27, 30, 35, 56, 81

Č

čestica (riječca) 112, 113, 117, 162
 čestična skupina 112, 113

D

dativ 115, 165
 deklinacija
 imenica 61
 pridjevsko-zamjenička 39
 zamjenička 39, 40
 derivacija 67
 imenica 79, 87
 diftong 56
 dijasistem 11, 12, 16, 17, 20, 127
 dublet 13, 14, 22, 27, 28, 35, 38, 49-51, 53, 59, 60, 63, 68, 78, 80, 87, 90, 92-94, 103-105, 124, 146, 151, 152
 leksički 13, 14, 124

E

enklitika (zanaglasnica) 116-124, 154, 155

F

finalna skupina (grupa) 38, 151
 francuski jezik 29, 58, 149, 171
 futur I 108, 110, 121

G

genitiv
 besprijedložni 115
 glagol 29, 37, 48, 51, 52, 60, 67-70, 73-80, 83, 84, 86, 87, 95, 99-106, 110, 119, 120-124, 148, 149, 152-154
 fazni 108, 110, 153
 kopulativni neprijelazni 110
 modalni 108, 153
 prijelazni 104
 semikopulativni neprijelazni 110
 semikopulativni prijelazni 110
 glagolski pridjev trpni 102
 glagolski prilog sadašnji 37
 glagolski vid 70
 glas h 21, 57-59, 151, 171
 grčki jezik 57
 gubljenje suglasnika 55, 151, 171

I

idiom 12, 17, 20
 imenica 27, 29, 38, 48-50, 55, 60-67, 69-80, 82-90, 92-96, 99, 101-106, 120, 125, 144, 145, 148, 149, 152, 153
 apstraktna 60

deverbativna (glagolska) 67, 70, 72, 78, 79, 87, 153
 imperfekti(vi)zacija 70, 78, 80, 103
 infinitiv 107, 108, 110, 121, 172
 infinitivizacija 108
 infinitivna dopuna 110, 153
 instrumental 31, 32, 106, 110, 111
 izvedenica 74-77, 80, 81, 85-87, 92, 94

J

jotovanje 52, 105, 171
 podnovljeno 104
 staro 104

K

komparativ 85, 94, 105
 konsonant (suglasnik) 31, 32, 39, 46, 48, 49, 55, 151
 konsonantska grupa, skupina (suglasnička skupina, suglasnički skup) 31, 49, 54
 korijen 55
 kroatizam 75, 145, 154, 172

L

latinski jezik 57
 leksem(a) 10, 13, 21, 54, 64, 71, 72, 75, 148, 150, 154
 leksičko jezgro 110, 124
 leksika 13, 14, 19, 21, 22, 126, 154, 165, 166, 168

N

nastavak 68, 98, 102
 -an 30
 -e 65
 -ira(ti) 67
 -isa(ti) 68
 -n 102, 171
 -ova(ti) 68, 101
 -t 102, 171

nepostojano a 31, 32, 35, 37-39, 151, 152, 171
 nominativ 110
 norma 14, 21, 35, 48, 50
 bosanskog jezika 9, 27, 29, 38-40, 50, 55, 57, 60, 61, 65, 67, 97, 102, 108
 gramatička 14
 hrvatskog jezika 9, 35, 40, 50, 52, 53, 65, 67, 102, 143
 leksička 22, 163
 srpskog jezika 9, 40, 50, 51, 55, 59, 65, 67, 101, 102, 117

NJ

njemački jezik 29

O

objek(a)t
 bliži 104, 155
 orijentalizam 14, 59, 152
 oštri hak 57

P

paralelizam 54, 101
 fonetski 58
 pokretni (fakultativni) vokali 39, 40, 46, 47, 99, 151, 152, 171
 potencijal 111
 pravni jezik 87, 149, 150, 172
 predikat 111, 112, 124, 154, 155, 172
 glagolski 108, 110
 imenski 107, 110
 prefiks 26, 49, 153
 do- 86
 nad- 86
 pod- 86
 pre-/prije- 48
 s- 95, 106
 sa-/su- 26, 27
 u- 84, 94, 105
 za- 84, 94, 105
 prefiksalna tvorba
 imenica 27, 86

pridjeva 94, 95
 prefiksno-sufiksna tvorba
 pridjeva 27
 preobrazba 87
 prezent 99, 107, 110
 pridjev 27, 29, 30, 37, 39, 50, 51, 60, 84-
 96, 99, 101, 105, 106, 144-146, 152, 153
 prijedlog 125
 ka 35
 na 63
 s/sa 31, 32, 34, 35, 151, 152
 za 110
 prijedložni izraz 32, 34, 35, 47, 107,
 124, 125, 172
 prijevoj vokala 47, 151, 171
 prilog 60, 93, 106, 107, 111, 120, 125,
 152, 153, 171
 purizam 14, 15, 19, 22

R

razgovorni stil 84
 rečenica 15, 46, 71, 72, 82, 89, 90, 96,
 102, 112, 116-119, 121-124, 154
 glavna 111
 izrična 113
 jednostavna 113
 namjerna 107, 108, 111
 nezavisna 113
 odnosna (relativna) 107, 114
 složena 113
 upitna 113
 zavisna 116
 zavisnoupitna 113
 red riječi 123
 redukcije suglasnika 54, 151, 171
 refleks jata 13, 48, 50, 77, 151, 171
 relativizator 114

S

semantičko polje 148
 sinonim(i) 21, 25, 111, 147, 148, 172
 sinonimija 25, 63, 124

leksička 63
 sintagma 32, 117, 119, 120, 123
 imenička 119, 120-124, 154
 skraćenica 101, 118, 124
 složena 118
 složeno-sufiksna tvorba 106
 službeni jezik 9, 11, 23, 150, 171
 sonant r 48, 49, 58
 srbizam 145, 154, 172
 srpskohrvatski jezik 9, 11, 12, 17, 19,
 20, 114
 sufiks 55, 96, 105, 153
 glagolski
 -ati 103, 104
 -avati 103
 -evati 68
 -irati 69
 -iti 104
 -(j)avati 78, 104
 -(j)ivati 78, 104
 -ovati 68, 103, 104
 imenički
 -a 70, 72, 75, 76, 80, 83
 -(a)c 83
 -acija 74
 -ač 83
 -ak 75
 -ar 83
 -ba 73
 -cija 74
 -će 75
 -enje 75, 86
 -et(a)k 86
 -ič 83
 -ina 85
 -iranje 70
 -ja 80
 -jaj 77
 -je 77
 -jenje 73, 74
 -ka 76
 -l(a)c 80-83, 153
 -nik 83
 nulti 27

-nja 74
-nje 67, 70, 72-74, 78, 80
-ovanje 70
-stvo 83
-telj 80-83, 87, 153

pridjevski

-(a)n 94
-at(a)n 94
-ioni 90, 153
-ni 92
-nji 93
-ov(a)n/-ev(a)n 93
-ovit/-evit 93
-ski 90, 92, 95
-šnji 93

sufiksalsna tvorba

glagola 104
imenica 67, 85

sufiksalsno izvođenje pridjeva 94

T

trojezičnost 20, 150
tuđice 14, 18, 19, 22, 58, 126, 142, 143

turcizam 19, 22

U

umetak -ov/-ev- 67, 153, 171

V

veznička konstrukcija 32, 151, 152
veznička skupina 107
veznička sredstva 107, 112, 116, 153,
172
veznik 110-115, 125, 154
vokal (samoglasnik) 28, 31, 32, 39, 46, 61

Z

zamjenica 60, 97-99, 152, 153, 171
imenička 102
lična 115
opća 97
pridjevska 40
prisvojna 97, 171
završetak 60, 66, 73, 88, 90, 92, 104,
106, 153, 171

Podaci o autorici

Emira Mešanović-Meša rođena je 16. 6. 1977. godine u Višegradu. Osnovnu školu završila je u Višegradu, a opću gimnaziju u Fojnici. Na Filozofskom fakultetu u Sarajevu diplomirala je 2002. na Odsjeku za bosanski, hrvatski i srpski jezik i književnost naroda BiH, gdje je završila i postdiplomski studij te 2009. magistrirala. Od 2003. radi na Pedagoškom fakultetu u Sarajevu najprije kao asistent, a od 2009. u zvanju višeg asistenta. Bila je na studijskom boravku u inozemstvu (Würzburg, Njemačka), radila je kao stručna saradnica u pripremi *Rječnika bosanskoga jezika* (2010) i objavila je nekoliko članaka i prikaza. Udata je i ima dijete.

EMIRA MEŠANOVIĆ-MEŠA

**KONTRASTIVNA ANALIZA BOSANSKOG, HRVATSKOG
I SRPSKOG JEZIKA U ZAKONIMA FEDERACIJE
BOSNE I HERCEGOVINE**

Slavistički komitet, Biblioteka *Bosnistika*, Monografije, knjiga 8

Za izdavača

Senahid Halilović

Korektura i indeksi

Autorica

Prijevod rezimea

Senada Hadžagić (engleski)

Linda Prugo-Babić (ruski)

Dizajn korica

Tarik Jesenković

Prijelom

TDP, Sarajevo

Štampa

Bemust, Sarajevo

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

811.163.4*3'362'276.5:34]

811.163.42'362'276.5:34]

811.163.41'362'276.5:34]

MEŠANOVIĆ-Meša, Emira

Kontrastivna analiza bosanskog, hrvatskog i
srpskog jezika u zakonima Federacije Bosne i
Hercegovine / Emira Mešanović-Meša. - Sarajevo :
Slavistički komitet, 2011. - 184 str. : slika
autorice ; 24 cm. - (Biblioteka Bosnistika.
Monografije ; knj. 8)

Podaci o autorici: str. [185]. - Bibliografija:
str. 203-207 i uz tekst. - Summary ; Rezjume. -
Registri.

ISBN 978-9958-648-07-6

I. Meša, Emira Mešanović - vidi Mešanović-Meša,
Emira

COBISS.BH-ID 18804230